

Goran Skrobonja

Nakot

Roman strave i užasa

1988-1989

Elektronsko izdanje

IZVRŠNI PRODUCENT I POKROVITEJ
Tehnologije, izdavaštvo i agencija
[Janus](#)

Beograd, 26 jun 2001

PRODUCENT I ODGOVORNI UREDNIK
Zoran Stefanović
LIKOVNO OBLIKOVANJE
Marinko Lugonja
VEBMASTERING I TEHNIČKO UREĐIVANJE
Milan Stojić
DIGITALIZACIJA TEKSTUALNOG I LIKOVNOG MATERIJALA
Nenad Petrović
KOREKTURA
Saša Šekarić

Štampano izdanje

Edicija "Znak sagite"

Beograd, 1992

IZDAVAČ
Boban Knežević

RECENZENT
Miodrag Milovanović

ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Dobrosav Bob Živković

Sadržaj

Goran Skrobonja: [Nakot, roman strave i užasa](#)

Goran Skrobonja: [Pogovor ovom izdanju](#)

Miodrag Milovanović: [Alternativna horor istorija](#)

Ispustio je tešku šipku iz ruke i krenuo napred. Beba je ležala malo dalje u blatu i posmatrala ga pozorno. Hladna svetlost meseca koji je provirio iza oblaka pomešana sa poslednjim ostacima dnevnog rumenila blistala joj je u očima neljudskim, metalnim sjajem. Čutala je tu, nedaleko od tela majke koja je posle pada ostala u polusedećem položaju, naslonjena na zid, slomljenog vrata.

Zastao je iznad bebe i iscerio se. Sagnuo se i posegnuo za njom i novorođenče se samo malo pomeri unazad kao da zna da ne može da mu pobegne. Čutalo je i ta tišina uvek ga je iznova izbezumljivala. Bebe treba da plaču. Da se deru, da traže majku, da vrište.

Uspravio se, i malo ružičasto telo izvučeno iz pelena i uprljanog povoja počeo da se slabašno uvija u njegovim rukama, izloženo noćnoj hladnoći. Osetio je opet onu istu osvetničku snagu koja mu je žarila žile i ispunjavala ga svešću da je živ, da još postoji. Oklevao je trenutak, a onda zamahnuo.

Bebina glava prsnu u fontanu krvi i mekih parčića lobanje i mozga od udarca o neravnu, nazubljenu ivicu zida uz zadovoljavajući vlažni tresak, bojeći sumrak u beličasto-crveno.

Dišući teško od uzbuđenja i napora, osećajući svaku trunku siline zamaha u leđima, bacio je izmrcvareno telašce, tu mesnatu malu ljušturu iz koje je život oticao u krvavom potoku i, pokušavajući da obuzda mučninu i gađenje što bi ga uvek sustiglo posle svega, nestao u senkama parka. Pratilo ga je samo nelagodno sećanje na poslednji pogled novorođenčeta, pogled neprirodno zreo i svestan, pun neizrecive, vanzemaljske mržnje.

Iznad grada, I

Sedeo je za radnim stolom i posmatrao je kako stoji kraj prozora. Nalazili su se visoko, visoko iznad grada, kao dvoje izgnanika u betonskom tornju i najveći deo vremena provodili gledajući dole, odmeravajući prazninu koja ih deli od minijaturnih zgrada, travnjaka, automobila i ljudi. To je bilo mnogo lakše nego da gledaju u sopstvena srca.

Pomerio je ruku i uzeo kutiju cigareta. Podigao je upaljač neodlučno, a onda, kao da je našao nešto svrsishodnije, odložio ga zajedno sa cigaretama na sto. Vratio se makazama.

Cak–cak–cak.

Isecanje novinskih članaka u nelagodnoj, bremenitoj tišini. Oštar miris lepka i šuštanje stranica albuma sa kojih su u njega zurili naslovi, kao polegle gladne zveri od crne, olovne štamparske boje. Delići slagalice.

Napolju vetar udari snažnije i on oseti lagano njihanje oblakodera.

Cak–cak.

Blago se namrštila, kao da se setila nečeg što je želela da pita, a onda samo odmahнула glavom.

Po ko zna koji put tog dana sporo je, kao da se plaši da nešto ne ispusti i razbije, spustio pogled duž njene ruke, malo savijene u laktu, sve do šake koja je mirno počivala na nabreklom zakrivljenju njenog stomaka.

Čak.

Eto, članak je bio amputiran, razdvojen od svojih sijamskih blizanaca sa velikog novinskog lista, spreman za preparaciju i odlaganje u album, tu veliku grobnicu kratkih i dugih, za večnost balzamovanih obaveštenja. Okrenuo ga je na poledinu, osmotrio delove rečenica istrgnute iz neke druge, manje važne celine, a onda preko njih naneo tanak sloj lepka.

Još jedna stranica albuma, još jedan deo slagalice. Slika je već bila tu, neobjašnjiva i monstuozna, ali sasvim prisutna i istinita. Najgore u svemu bilo je to što za nju do sada već sigurno zna ogroman broj ljudi, ne samo ovde. Zna, ali odbija da poveruje, ili ne može da preduzme ništa što bi je razbilo i njene deliće poslalo u zaborav.

Činilo mu se da nedostaje još samo jedan deo, jedan ogroman, središnji deo najveće slagalice u istoriji čovečanstva. Ali predosećanje je bilo tu, predosećanje da je samo pitanje trenutka kada će maske spasti i otkriti ono užasno i nepojmljivo što kriju.

Iznenada, kao da se umorila od gledanja kroz prozor u sivo nebo i belu prazninu, ona se okrenu i pogleda ga. Sanjivo se nasmešila, a one njene oči koje je tako dobro poznao i koje čak ni sada nisu prestajale da ga progone i opsedaju, izgledale su kao da plove daleko iznad svega čvrstog i stvarnog, da posmatraju svet iz čudne, neprirodne perspektive i spremaju se da se okrenu mnogo značajnijim prizorima. Ruka joj odsutno pomilova trbuh.

– Još malo –, rekla je glasom džankija na o-tako-dalekom tripu. – Još manje od mesec dana.–

Bespomoćno se stresao, kao da je odjednom izložen ledenoj promaji. Pogled mu pade na fine smeđe dlačice koje su mu prekrivale podlaktice niže savijenih i zadignutih rukava košulje. Stajale su uspravno, postrojene, pruživši vrhove dalje od kože kao da žele da pobegnu. Osećaj hladne, puzave jeze pružao mu se lenjo odnekud uz kičmu, preko vrata, sve do potiljka. Strah mu je bio zamrznuta grudva u stomaku, svakim danom, svakim trenom sve veća.

– Još malo –, ponovi on njene reči, jedva čujno. – Još samo malo.–

DEO I

1

Bolnica: Incident prvi

Čuo je telefon u snu i pokušao da spreči sopstveno buđenje, ali nije vredelo. Zvonilo je, uporno i razdražujuće.

On otvori oči i uz gundanje posegnu za prekidačem lampe. Svetlost mu bolno bljesnu u lice i on opsova. Seo je i spustio noge u papuče uredno složene kraj kreveta, a onda se osvrnuo na tren da pogleda priliku umotanu u perjani jorgan na drugoj strani kreveta. Nije se ni pomerila.

– Krava –, promrmljao je ustajući. – Ni top je ne bi probudio.–

Telefon je i dalje zvonio u kratkim razmacima, kao zadihani kućni ljubimac uvređen što niko od ukućana ne obraća pažnju na njega.

Dok je hodao prema stolu na kojem je crvenkasto svetlucao njegov plastični mučitelj, profesor dr Antonije Prodanović se pitao čime je zaslužio da ga dižu u gluvo doba, kada je centralno grejanje isključeno. Činilo mu se da gaca po ledenom potoku umesto da hoda po kineskom tepihu koji je pretprošle godine doneo sa studijskog putovanja na Daleki Istok. A ona kravetina spava. Gledaj je samo, gluva je načisto. Ako je samo neki pogrešan broj, ima da mu...

Klik. Slušalica je takođe bila hladna i on se strese stojeći u papučama i pižami, mrzeći ovo jutro.

– Da? – reče on u mikrofona, a onda sačeka da uzbuđeni glas sa druge strane žice završi. Guste obrve spojene iznad nosa blago mu se namrštiše i on duboko udahnu. Mišići na obrazima počеше da mu poigravaju (bilo je to isto ono poigravanje koje je nesrećnom studentu jasno saopštavalo da mu sleduje izjurivanje iz amfiteatra i gađanje indeksom sa peticom upisanom u ispitnoj rubrici) i on odsutno provuče prste kroz gustu sedu kosu.

– U redu –, reče. – Dolazim odmah.–

Klik.

Još jedan trenutak gledao je u telefon koji je sada zadovoljno ćutao, a onda počeo laganim pokretima da skida pižamu.

Bilo je dva i petnaest, trećeg dana praznika.

U pola tri već je zagrevao kola u garaži, spreman da krene u bolnicu.

U međuvremenu, "kravetina" je nešto promrmljala u snu i okrenula se na drugu stranu.

Nova, velika i moderna beogradska bolnica "Dr Siniša Nikić" bila je podignuta daleko od centra, na samom kraju dugog niza prigradskih naselja koji je počinjao Bežanijskom

kosom a završavao se negde blizu Rume. Ogromno betonsko zdanje moglo je da primi više od dve hiljade pacijenata i zračilo je neonom savremenog naučnog samopouzdanja. Prodanović, koji je bio upravnik od samog otvaranja, smatrao je da ju je načinio hramom medicine, i da je vodi onako kako treba – precizno, efikasno kao bilo gde u razvijenom svetu. Znao je da ga osoblje iza leđa naziva pogrđnim nadimcima, ali to mu nije mnogo smetalo. Naprotiv, na neki način to mu se i dopadalo i delovalo mu kao dokaz njegovog autoriteta.

Dr Prodanović je smatrao da bolnica i on žive u srećnoj simbiozi koja funkcioniše besprekorno. Ali sada, pojavio se ozbiljan problem, potencijalna mrlja. Ništa od toga ne sme da procuri u javnost, ni po koju cenu.

U sebi je osećao hladan mir dok je vozio autoputem kroz nalete sitnog snega.

Na ulazu ga je sačekao dr Simić, dežurni lekar. Uvek ležeran i opušten, sada je bio van sebe. Izgledao je deceniju stariji od svojih trideset pet.

– Izvinite što sam vas probudio, ali...–

– Dobro ste uradili, kolega –, prekide ga Prodanović i zalupi vrata automobila. – Gde je?–

– Gore, u porodilištu.–

– Da li je saznao neko napolju?–

– Ne, samo su sestre i babice tu... Nekako sam ih ubedio da još ne zovu miliciju.–

– Odlično.–

Hodali su hodnikom osvetljenim bolno belim svetlom. Prodanović uhvati pogled dežurne sestre iza šaltera od pleksiglasa na prijemnom. Izgledala je nesigurno, izgubljeno. Rukom je neprestano potezala lančić oko vrata. Zna, pomisli on.

– Ko sve zna od osoblja? – upita on Simića, koji se malo trže.

– Znae i sami da... da se takve stvari po bolnici raščuju vrlo brzo.–

– U ovoj bolnici nikada nije bilo 'takvih stvari', kolega, niti će ih ikada biti. – On stade i unese se dežurnom lekaru u lice. – Da vam jedno bude jasno: saznam li da je ijedan pacijent čuo makar i nagoveštaj, otkriću ko se izlanuo, i taj neko ima da se provede k'o bos po trnju!–

Simić se polako smanjivao pred tim proždirućim pogledom, boreći se za dah.

– A vas ću smatrati direktno odgovornim. Jasno?–

– J-j-jasno –, uspe Simić da izgovori gutajući knedlu, i upravnik bolnice krenu prema liftu. Mladi lekar požuri za njim proklinjući trenutak kada se sa kolegom menjao za dežurstvo.

Malo kasnije, tihi lift ih ponese prema četvrtom spratu, gde se nalazila ginekološko-akušerska klinika.

Dok su se svetlucavi brojevi u kabini lifta sporo smenjivali, dr Prodanović je prebira u glavi svaku stvar, svaki podatak i detalj koji može biti od značaja za razrešenje situacije.

Još juče je znao da će biti problema sa tim bebama. Novogodišnja novorođenčad – u rekordnom broju, njih dvadeset dva, od kojih je jedno bilo nedonošče – dobila su istovremeno, odjednom, visoku temperaturu. Sve bebe su došle na svet prvog januara Nove 1998, i već dan kasnije životi su im bili u opasnosti. Temperatura, u redu.

Ali kod svih?

Ne, tu je nešto gadno smrdelo. Zbog toga je Prodanović i naredio pojačano dežurstvo u porodilištu. Očekivao je da se nešto dogodi, ali ovo svakako ne.

Lift se zaustavi i vrata kliznuše u stranu.

Njih dvojica kročiše napolje i uputiše se hitrim koracima prema levom hodniku.

Desanka, glavna babica, čekala ih je na ulazu u Drugo odeljenje. Bila je izbezumljena.

– Ne –, reče Prodanović i kratko joj mahnu rukom kada je video da ova želi da progovori. Njene poluotvorene, tanke usne, već spremne da napolje propuste poplavu histerije, sklopiše se poslušno nazad u neprobojnu branu.

– Majku mu, ženo –, prošišta dr Prodanović u prolazu, – sredite se malo. Onda ćete mi ispričati sve.–

Ona poslušno klimnu glavom, okovana njegovim autoritetom, žena u kasnim pedesetim koja je gotovo čitav svoj radni vek provela u stoičkoj borbi sa porođiljama i nagledala se svega i svačega, a sada se raspadala po šavovima.

– Pošaljite nekoga da joj da nešto za smirenje –, reče Prodanović mladom lekaru kada su stupili u polumrak odeljenja gde su novorođenčad ležala u beličastim odeljcima nalik na umešene vekne spremne za pećnicu. Simić odmah pozva jednu od sestara koje su bile u prostoriji i šapatom joj prenese profesorevo naređenje. Sestra, mlada i bezlična u svom belom mantilu, spremno kliznu napolje.

– Gde je? – upita Prodanović osvrćući se i pogledom pretražujući odeljenje.

– Na kraju prolaza, u sobi s inkubatorima –, odgovori Simić tiho.

Prodanović se malo uspravi, mahinalno poravnava krajeve svog lekarskog mantila, udahnu duboko i krenu.

Da bi prišao inkubatoru, upravnik bolnice morao je da prođe između redova odeljaka za novorođenčad. Dok je koračao lagano i odmereno, krajičkom uma registrovao je da su svi odeljci tihi, da su sve bebe budne, ali da se nijedna ne oglašava plačem. Duboka tišina bila je uznemirujuće neprirodna.

Uglačana površina mašinerije za održavanje života prerano rođene dece svetlucala je na oskudnom svetlu rasvete koja je ostala čitava. Po podu svuda okolo bili su rasuti plastični delići razbijenih difuzora i staklene krhotine uništenih lampi.

Nemoguće da ovo niko nije čuo, da se niko nije probudio!

A ipak, sobe sa porodiljama i novim majkama ćutale su iza zatvorenih vrata, kao da ne postoje, a bebe...

Osetio je nelagodnost koju u prvi mah nije mogao da prepozna. Bio je to osećaj koji nije voleo, za koji je mislio da ga je davno, davno osetio poslednji put.

Bebe, kasnije.

Najpre rešiti problem. Izbrisati ga kao da nikad nije postojao, sačuvati reputaciju bolnice, kao i sopstvenu.

Ta misao ga pokrenu dalje. Odjednom je bio svestan pogleda uprtih u njegova leđa. U onoj teškoj tišini koju su remetili samo njegovi, sada sve neodlučniji koraci, činilo mu se da ga posmatra mnoštvo očiju, pažljivih, zastrašujuće kalkulantski hladnih i morbidno zainteresovanih, u iščekivanju onoga što će on da uradi.

Prepoznao je nelagodnost. Bio je to strah.

Inkubator je sada izgledao jako daleko.

Morao je da prikupi svu volju kako bi nastavio da mu prilazi. U jednom trenutku, poželeo je da se okrene i izdere se u ta bela, mala lica, da ih ispsuje i naredi im da ga više ne gledaju, da spavaju kao što treba da spavaju i da ga ostave na miru. Ova pomisao bila je za njega toliko zapanjujuće atipična, da ga je povratila u kolosek.

Osvrnuo se znajući da greši, da se od jednog Prodanovića tako nešto ne očekuje, ali nije mogao da se uzdrži.

Naravno. Tamo je stajao samo taj bedni insekt, dežurni, sa dve sestre kraj sebe koje su nervozno čupkale mantile i kršile prste u iščekivanju.

I odeljci. Bezbroj njih.

Suzbivši nervozan smeh, dr Prodanović okrenu glavu nazad, prema svom stvarnom cilju i pođe dalje.

Ekрани inkubatora bili su porazbijani redom, sistematično, jedan po jedan. Sam poklopac visio je ukrivo i Prodanović je već bio toliko blizu da je mogao da ugleda ono što se nalazilo unutra.

Pre nego što je slika stigla da mu se svom težinom utisne u svest, uspeo je da blokira um jednostavnom ogradom misli.

Ovo nije stvarno. Ovo se ne dešava. Razmišljaj kasnije. Ovo je film. Glumi.

– Babice? – pozva on napuklim, šupljim glasom. Usta su mu bila suva. – Babice Milena?–

Negde dole začu se nešto nalik na cvilež. On prekorači srušena kolica sa pomoćnom aparaturom i stade iza inkubatora. Nesvesno je stezao i opružao šake, vlažne od znoja.

– Babice Milena –, ponovi, i glas mu je sada već više ličio na onaj njegov stari, čuveni bariton. – Izađite odatle!–

Cvilež prestade. Dr Prodanović zaustavi disanje u iščekivanju, čvrsto stisnuvši pesnice. A onda, kao sa velike morske dubine, začu se konglomerat zvukova: šuštanje tkanine, grlena naznaka onog cvileža od ranije, krckanje stakla na podu. Stvorenje u mraku iza inkubatora polako je ustajalo.

I pored barikade koju je podigao oko svog uma, dr Prodanović pomisli da će ga izdati srce. I zaista, kada se to lice pojavilo u avetinjskom poluosvetljenju, njegovo srce, zapanjeno, prestade da pumpa krv, a onda, kao da se predomisli, nastavi sa prekinutim poslom pitajući se je li napravilo pravi izbor.

Milena Jevtić, koju je upravnik bolnice znao kao najsigurniju, najpostojaniju babicu u ekipi, ličila je na nešto iz košmara. Kosa joj je visila u pramenovima, između kojih su se nazirala ogolela mesta sa kojih je počupala pregršti vlasi i ostavila krvave tragove noktiju; usta su joj se krivila u sumanutu, ludačku grimasu, a tanak potočić pljuvačke slivao joj se niz bradu i vrat. Ali oči, oči su bile najgore. Bile su to oči koje su videle crnilo najdublje jame pakla, oči iz kojih je nestala i poslednja trunka razuma.

Neki neodređeni zvuk dopirao joj je iz grla dok je lagano, u transu, podizala ruku u kojoj je blistalo sečivo skalpela. Za trenutak ga je držala u visini njegovih očiju, skamenjenih i opčinjenih, a onda rastvorila prste i pustila skalpel da padne na pod, sjajne oštrice istačkane crvenim.

Zveketavi zvuk metala prenu Prodanovića iz ukočenosti. Pre nego što ju je pogodio njegov težak, nemilosrdan direkt, uspela je da izgovori, poluglasno, poslednje suvisle reči koje će ikada prevaliti preko usana:

– Naterali su me, ti mali monstrumi! Oni su me naterali!–

Nekoliko sati kasnije, sve je opet bilo u redu na Drugom odeljenju. Zora se uspuzala uz prozore i granula na novom inkubatoru postavljenom na isto mesto i nešto dalje, na mirnim, usnulim licima beba sa kojih je nestao i poslednji trag temperature.

Dr Prodanović je završio sa pozivima. Najpre Mihajloviću, upravniku nove duševne bolnice u Pančevu, izgrađene prevashodno za obolele posle famoznog trovanja iz Petrohemije, devedeset šeste. Obojica su se često viđali za stolom prekrivenim zelenom čojom, i Prodanović nije ni najmanje sumnjao da će mu Voja izaći u susret i babicu skloniti bez mnogo buke.

Sledeći na spisku bio je Milenin muž, a posle njega otac nedonoščeta. To već nije išlo tako glatko, ali kao što je i pretpostavio, svaki čovek jeste imao svoju cenu.

Malo posle toga pozvao je prijatelja u Gradskom, za svaki slučaj.

U bolnici je počinjao novi radni dan, kao da se ništa nije dogodilo. Samo su električari užurbano menjali neonke na odelje*nju, pod budnim okom sestara.

Sada je mogao da se vrati kući i malo priligne. Mogao je da se opkladi da ona krava od njegove žene i dalje spava kao klada.

Tek kad je seo za volan, vratio mu se iznenada prizor koji je spazio u razbijenom inkubatoru – iskasapljeno, unakaženo telašce devojčice koja je imala tu nesreću da na svet dođe u sedmom mesecu. Pokušao je tu sliku da istisne iz glave, da ubedi sebe da će je zauvek zaboraviti, ali znao je da mu to neće dozvoliti sećanje na onaj kratkotrajni talas straha i ono mnoštvo očiju koje ga je držalo u mreži pogleda kao muvu u lepljivoj paučini.

Na izlazu iz bolničkog kruga ugledao je Simića. Mladi lekar koračao je teško, odsutno, pogrbljenih ramena, ogrnut kaputom. Gledao je pred sebe, a usta su mu neprestano bila u pokretu, kao da žvaće nešto gorko i smrdljivo.

Prodanović zaustavi automobil kraj njega. Prozor se spusti sa tihim zujanjem.

– Kolega –, pozva on iznutra, – da vas povezem?–

Simić ga pogleda čudno, kao da ga vidi prvi put, a onda se nagnu i upita:

– Šta ste uradili sa telom, kolega? Glas mu je bio pribran i opasno smiren. – Naredili nekome da ga baci? Gde? U kontejner? Ne verujem... U kanalizaciju? To bi već više ličilo na vas.–

Uspravio se i zagledao mu se kroz vetrobran u lice, sa visine, oholo mlad.

– Važno je da je sve ostalo isto, zar ne? Nema skandala, bolnica je bezbedna. Vi ste bezbedni.–

Za trenutak kao da je razmišljao da li da otpljune u njegovom pravcu ili da mu uskrati i tu čast, a onda se bez reči okrenuo i uputio umornim koracima prema autobuskoj stanici.

Dr Prodanović mirno zatvori prozor i izveze se na prilazni put.

Moraću nešto da uradim sa ovim... insektom, razmišljao je dok je vozio. Još koliko danas.

Ponovo poče da promiče sneg.

Nešto kasnije, kada je usporio kod petlje, Prodanović pusti radio.

2

Unapređenje. Preko crte.

– Odvrni to jače –, viknu neko otpozadi, sakriven gomilom monitora i neurednim hrapama papira. Nemanja se kratko osmehnu i pomeri još malo potencijometar na radiju.

–...i zbog svega toga smatram da će naš lepi Beograd spremno dočekati Olimpijadu 2004-te i celom svetu pokazati kako izgleda naše tradicionalno gostoprimstvo. Veliko iskustvo u organizaciji mnogih evropskih i svetskih sportskih takmičenja samo je jedan od aduta koje će Beograđani bez ikakve sumnje iskoristiti da, ako ne nadvise, a ono barem dostignu Barselonu i Atlantu...–

Na ovo se neko grohotom nasmeja. Ostali u redakciji prihvatise to kikutom i zajedljivim opaskama na račun kretena koji su Beogradu dodelili Igre samo da bi bili sigurni da se propala srpska privreda neće povampiriti. Nemanja krenu nazad prema svom terminalu i sede za sto u dnu prostrane sobe koja je služila kao prostorija za rad nekih petnaest novinara.

Ovom gradu ne treba Olimpijada, pomislio je dok je uključivao terminal. Ovom gradu treba carski rez, hirurška intervencija koja će na svetlo dana izvući sve ono rugobno i gadno što mu raste u utrobi.

Posle nekoliko trenutaka dodade naglas, zamišljeno: – A onda neko ko će sve to da pokupi i odnese negde, što dalje odavde.–

– Molim? – reče Sneška, pripravnica koja je sedela za stolom do njegovog, okrenuvši začuđeno glavu od ekrana i uputivši mu pogled nekoga ko se upravo probudio posle dvesta godina spavanja.

– Ništa –, nasmeši joj se on. – Pričam sam sa sobom.–

Ona klimnu glavom, pa potonu nazad u ambis članka koji je ukucavala u memoriju kompjutera.

Nemanja Mirković nije mogao da ne bude zadovoljan onim što je postigao za svojih dvadeset sedam godina. Već je treću godinu radio u redakciji popularnog nedeljnog tabloida i polako se, zahvaljujući mukotrpnom radu i znatnom talentu, uspinjao uz lestvice novinarske hijerarhije. Sa pripravnčkih, poludaktilografskih poslova, prešao je na pisanje kratkih komentara događaja proteklih između dva broja, u britkom majku-li-im-jebem stilu, koji je redakcija već dugo negovala na veselje svojih čitalaca, željnih da vide kako neko javno artikuliše njihove psovke i gorčinu, čineći ih tako javnom stvari, podstičući ih i dajući im opravdanje.

Na udaru Nemanjinog pera, odnosno procesora reči, bili su svi – od upravnika bazena na Banjici do direktora GSB-a, od tržišne inspekcije do svih gradskih političkih struktura. I što je bilo najvažnije, trag urednikovog crvenog flomastera sve manje mu je šarenio uredno složene tekstove čije je porađanje iz štampača posmatrao uvek opsednuto, kao da prisustvuje ritualu kojim otkida i potvrđuje deo sebe. Bio je dečko koji obećava, ali koji obećanja i ispunjava. Zbog toga njegovo unapređenje kao da je samo njega iznenadilo.

Zbilo se to toga jutra, veoma jednostavno, pre nego što je i stigao da sasvim shvati: neko je izašao iz urednikove kancelarije, vrata su za trenutak ostala otvorena i šef je iznutra viknuo njegovo ime. Čuo je poziv, prekinuo rečenicu koju je upravo kucao i ustao hitro, kao po uslovnom refleksu. Mahinalno se začesljao prstima i pošao, zgrabivši usput olovku u beležnicu. Na vratima je zastao, stresao sa sebe graju i larmu tastatura, teleprinteru i radija, a onda ušao unutra i zatvorio vrata za sobom.

– Sedi –, reče mu glavni urednik, – i sačekaj samo da nešto završim. – Onda je sklonio šaku sa mikrofona telefonske slušalice i razdro se: – Apsolutno ne dolazi u obzir! Ma kakvi! Šta? Slušaj... – Odjednom je odmakao slušalicu od lica, pogledao je kao da u ruci drži govno, i sledećeg trenutka je zalupio s treskom. Telefon ispusti bespomoćno ping! a urednik pređe šakom preko lica i nakratko ostade tako žmureći, masirajući slepoočnice.

Nikad ga nisam video ovako ljutog, pomisli Nemanja. Promeškoltio se nelagodno, ne znajući šta da očekuje.

– Izvini, Mali –, reče urednik umorno. – Opet oni. – Podigao je pogled i Nemanja primeti da ima ogromne crne podočnjake i beonjače zakrvavljene od nespavanja.

– Oni su jedan razlog zbog kog sam te pozvao. – Uzeo je cigarete sa stola i jednu nervozno istresao iz kutije. – Drugi je to što pažljivo pratim tvoj rad od trenutka kad si seo za onaj sto tamo napolju.–

Nemanja samo neobavezno klimnu glavom, i dalje u iščekivanju.

– Vidiš –, nastavi urednik, – odlučio sam da te prebacim u drugu rubriku, a odmah ću ti reći i zbog čega. – Naslonio se i oduvao dim negde prema musavom prozoru kancelarije, posmatrajući Nemanjinu reakciju. Godine rada u ovoj kući naučile su mladića da pred šefom zadrži pokerašku facu kad god je to bilo moguće. Ovaj put to mu je jedva uspelo.

– Evo kako stvari stoje. Izgleda da smo nekome dobro nagazili na kurje oko, i da taj neko ne voli mnogo da mu se ime povlači po ovakvim novinama, a pogotovo ne po ovakvim rubrikama. Izribali su mene jer sam, naravno, ja to pustio, ali treba da znaš da bi tebe taj neko zbog te tvoje zajedljive duhovitosti rado obesio za jaja nasred Terazija.–

Povukao je novi dim i nastavio, mahnuvši rukom prema telefonu. – Ono malopre bila je 'drugarska sugestija' da naš list obustavi rubriku aktuelnih komentara. Bez obzira na ono što si čuo, na kraju znaš i sam da ću morati da popustim. To ti je to. Rubrika će se ugasiti. Sad valjda očekuju da ti dam da pišeš o vremenu, ili o malim svetskim zanimljivostima.–

Osmehnuo se i Nemanja, koji je pokušavao u sebi da definiše sopstvenu reakciju na ono što čuje, ugleda u tom osmehu nešto nesalomivo i prkosno.

– Premestiću te, ali onamo gde ja mislim da je najbolje, kako za tebe, tako i za list. Radićeš crnu hroniku.–

Mladić zinu. To je bilo poslednje što je očekivao.

– Ali... Pa to radi Čika Dragan!–

Urednik kratko, rezignirano odmahnu glavom.

– Dragan Sekulović je danas imao drugi infarkt. Pre petnaest minuta razgovarao sam sa njegovom ženom. Već je poslala njegovu novinarsku legitimaciju. Preporučeno.–

Nemanja nije znao šta da kaže. U listu takvog profila crna hronika bila je neizostavna, a opšte mišljenje bilo je da je, prevashodno zahvaljujući tekstovima starog novinarskog vuka koga su zbog godina svi zvali Čika Dragan, ovde ta rubrika ubedljivo najbolja od svih. Odmah se setio dobronamernih saveta koje je od njega čuo na nebrojenim pauzama za kafu i uveravanja da crna hronika pruža izvanredne mogućnosti za samostalan novinarski istraživački rad, naročito ako je reč o privrednom kriminalu, korupciji, političkim ubistvima. Politika je ovde ključna reč. Samo kad je upletena u kriminal, teže

ju je pronaći i obelodaniti. Prepreke su neverovatne. Ali ako uspeš... zadovoljstvo se ne da opisati. Zar je moguće da on, taj prosedi i grlati doajen dinamičnog novinarstva koji je praktično sam bio zaslužan za otkrivanje afere s proizvodnjom kokaina u beogradskoj slobodnoj carinskoj zoni, više neće raditi tu, sa njima?

– Slušaj –, reče urednik posmatrajući ga. – Ovo treba da shvatiš kao unapređenje. Već sam javio kadrovskoj da to i formalno tamo srede. Od sledećeg meseca primaš novu platu. Veću, naravno.–

Zastao je, ugasivši nedopušenu cigaretu u pepeljari. – Što se posla tiče, verujem da će ti ići okej. Na kraju krajeva, pravnik si. I po struci si vezan za te stvari. Biće ti lakše nego bilo kome drugom iz redakcije. Gledaj da završiš sve što imaš za sledeći broj, a ja ću, kad se Dragan malo oporavi, da ga zamolim da te primi i uputi te malo u tekuće stvari. U redu?–

Nemanja je oklevao za trenutak, a onda reče, dopustivši da njegovo zadovoljstvo bude primećeno:

– Da, naravno! Hvala na poverenju!–

Urednik se umorno nasmeja i polako ustade.

– Moje poverenje si opravdao još pre par godina. Hoću samo da znaš da se sada u potpunosti oslanjam na tebe. – Prišao je prozoru i zagledao se dole, u Trg Kralja Milana.

– Samo mi mnogo ne jurcaj –, reče, okrećući se. – Ono dole nije Njujork, ali ume da bude jednako opasno kad interesi velikih dođu u pitanje.–

Zaćutao je i Nemanja ustade, nakašljavši se. Urednik se okrenu, poguren pod težinom svih stvari koje su ga pritiskale i pruži mu ruku.

– Čestitam –, reče on uz očinski osmeh.

Tek kada se rukovao sa njim i izašao iz utihnule kancelarije u užurbanu buku redakcije, Nemanja shvati šta se zbilo.

Na suprotnoj strani prostorije nalazio se stakleni boks, sa stolom, terminalom i arhivom starog novinara. Dok su mu se pluća i grudi punile ponosom, on pomisli kako će baš on naslediti tu privilegiju da radi u tišini i miru. Dan, tamo negde iza prozorskih okana, odjednom više nije izgledao onako siv.

Nešto kasnije, kada je dovršio članak koji je jutros započeo, uhvatio je sebe kako sve češće baca pogled na telefon.

Znao je da će morati da je pozove pre ili kasnije. Posle kraćeg razmišljanja, mašio se rokovnika i potražio broj. Bio je tu, na strani sa slovom J. Zapisao ga je nedavno, kada se zaposlila u Institutu za sociološka istraživanja. Podigao je slušalicu, čuo udaljeni signal i počeo da okreće brojčanik s osećajem da se ponovo otiskuje na istu staru plovidbu prema poznatom razočaranju.

Aparat sa druge strane žice je zvonio. Posle drugog signala neko diže slušalicu.

– Molim vas Jasnu –, reče on, pomalo stegnutog grla.

Kratka pauza, a onda njen glas.

Uzdahnuo je i otisnuo se.

Stvari između njega i Jasne nikada nisu bile baš najjasnije. Upoznali su se davno, na fakultetu i on je zagrizao toliko duboko da se uplašio da ga toliki zalogaj života ne zaguši. Prvo što je tada spazio bile su njene oči, najčistije, najlepše oči koje je ikada video. Privučen neodoljivim magnetom duše, detaljnije ju je osmotrio i zaključio da izgleda zanimljivo, ali da se baš ne uklapa u njegovu predstavu o seks-bombi. Svejedno, već je bilo prekasno.

Godinama posle tog njihovog prvog susreta on se i dalje pitao zbog čega nikada nisu uspeli da pređu tu prokletu, nevidljivu crtu prijateljstva i nije uspevao da nađe pravi odgovor. Nešto ih je sprečavalo, iako su oboje bili duboko impresionirani jedno drugim. Znao je da joj se sviđa i da ga smatra izuzetno zanimljivim, inteligentnim i sposobnim; što se njega tiče, cenio je njenu ambiciju i retku samosvest, ali još više njenu detinjastu veselost i sunčani osmeh koji bi uvek uspeo da ga vrati u ono zauvek izgubljeno, slatko vreme prvog dečaćkog zaljublivanja. Ali...

Nešto je tu nedostajalo. Neka trunka odlučnosti, možda čak i drskosti, koja bi stvari dovela u red i omogućila im da se pronađu. Umesto toga, produžili su odvojenim stazama sa povremenim ukrštanjima i periodima razdraganog i veselog druženja kakvo mogu da iskuse samo ljudi stvoreni jedno za drugo, posle kojeg bi se vraćali svako svome, noseći i dalje u glavi prisutnu pomisao na te dragocene trenutke, negujući je kao redak cvet.

Posle nekoliko godina, postala je to već neka vrsta igre u kojoj su se nadmetali sa sopstvenim ponosom, tužno svesni da kobno greše. On je sa sigurnošću znao samo jedno: da je spreman da za nju učini sve što ona i pomisli da zatraži, bez obzira na to što je Jasna u stvari bila ta koja nikada nije dopustila da se poslednja nevidljiva barijera među njima sruši.

A ona? Ko zna. Možda je oklevala da zauvek napusti svoj udobni svet lutaka i detinjstva. Možda je osećala strah od odgovornosti. Možda oboje; možda ništa od toga.

I tada, kad je već odavno prevazišao sve iluzije i nade i počeo da prihvata sve što je u vezi sa njom sa rezigniranošću istočnjačkog mudraca, gušeći nemilosrdno u sebi sve one glasove pobune, ljutnje i nemira, ona je donela odluku.

Želeo je da tog dana sa nekim podeli svoje zadovoljstvo zbog onoga što su kolege iz redakcije pozdravile kao "avanzovanje na mestu"; na njegovo pitanje koje je izrekao sa uobičajenim pritajenim strahom od gorkog ukusa osujećenosti odgovorila je po svom dobrom običaju vedro i naizgled bez razmišljanja. Ne, nije ništa planirala za večeras, i da, baš bi volela da ga vidi. Večera? Sjajno.

– Ali, ako već častiš –, rekla je, – biram kinesku kuhinju.–

Složio se i posle pozdrava spustio slušalicu osmehujući se.

Ostatak dana protekao je u uobičajenoj jurnjavi, ali neobičan osećaj zadovoljstva nikako ga nije napuštao. Njegovom raspoloženju doprinelo je i sunce koje se nekako, uz pomoć snažnog vetra, izborilo sa zvonom čađi i smoga koje je poklapalo grad već nekoliko dana, posle onog kratkotrajnog novogodišnjeg snega, kada se u centru nije moglo disati bez filtera za nos.

U sedam, za kada su se dogovorili, već je bio potpuni mrak. Nemanja je u međuvremenu skoknuo do svog momačkog stana u turobnim "Istočnim kapijama", malo pospremio i proverio frižider, za slučaj da Jasna pristane na piće i kafu kod njega posle večere. Onda se vratio u grad, taman na vreme da joj kupi broš od štrasa koji mu je privukao pogled u izlogu jedne od mnogobrojnih privatnih draguljarnica i da vrlo malo zakasni.

Već ga je čekala, ljupko ušuškana u preveliku jaknu, plave, svilenkaste kose skupljene pozadi u rep, ruku duboko zarivenih u džepove. Izgledala je kao devojčica i on oseti, dok joj je prilazio ubrzavši korak, onu staru toplinu.

Ugledala ga je i osmehom rasterala mrak. Pustila je da joj priđe, a onda se malo propela na prste i poljubila ga, kao i uvek, lepršavo u obraz.

– Kasniš –, rekla je s tobožnjim prekorom.

Umesto odgovora, on joj pruži je kutijicu upakovanu u elegantnu crno-zlatnu ukrasnu hartiju. – Za mene? – upita ona iznenađeno i poče da skida traku s paketića. Voleo je način na koji je primala poklone, zdravo za gotovo, kao nešto što oni u suštini i treba da budu, izraz pažnje koji ne sme da obavezuje.

– Divan je! Hvala! – reče jednostavno i toplo kada je broš zasvetlucao na svetlu ulične lampe. – I čestitam. A sad hajdemo, malo sam se smrsla.–

Trenutak kasnije hodali su prema "Tajčungu", sa rukom u ruci, u veselom, prisnom razgovoru, ne obraćajući pažnju na druge retke prolaznike koji su promicali kraj bledunjavo osvetljenih izloga nalik na crne utvare.

U restoranu je bilo tiho. Čekao ih je sto koji je on rezervisao odmah posle njihovog telefonskog razgovora. Konobari odeveni u živopisne kineske nošnje, tako kontrastne njihovim balkanskim fizionomijama, stajali su besposleni i dosađivali se. Nemanji je bilo jasno zbog čega su još samo dva stola u sali bila zauzeta. Nije svako ni mogao ni hteo da za jedan ovakav izlazak žrtvuje gotovo pola plate kao on. A "Tajčung" nipošto nije bio među najskupljim restoranima u Beogradu.

Rešio je da ne razmišlja o tome. Sada je bio sa njom i samo mu je do toga bilo stalo. Poručili su vino, predjelo i već uobičajenu kombinaciju jela koju su otkrili prvi put kada su tu zajedno večerali – za njega prženu svinjetinu u ljutom sosu, za nju hladnu patku sa susamom. Na račun te hladne patke toliko su se puta već zezali da je postala neizostavni deo njihovog internog folklor. Veselo su razgovarali dok jelo nije stiglo, a onda složno navalili, prepuštajući se gurmanskom uživanju.

Tek posle večere, dok su hodali ukorak, zagrljeni pred hladnoćom januarske noći, u nekim stvarima koje je rekla uhvatio je fragmente nečeg za nju sasvim neuobičajenog. Dok su sedali u taksi koji će ih odvesti do "Kapija", da još malo produže to prijatno veče, prepoznao je u tome tragove nekakvog beznađa koje je sve češće i sam osećao.

Pričala mu je kako je provela Novu Godinu kod roditelja, u Parizu, gde je njen otac privremeno zastupao firmu za koju je radio. Pričala mu je o Jelisejskim poljima okupanim svetlom božićnih i novogodišnjih lampiona, o reci razdraganih ljudi koja je tekla ulicama u želji da poslednju godinu veka dočeka što veselije.

– Zavidim ti –, rekao joj je dok je taksi hitao kroz izmaglicu koja se valjala kolovozom. – Moj doček je bio očajan. Mrtva žurka kod ljudi kod kojih sam otišao samo zato što ništa pametnije nisam mogao da smislim. Ti si se bar lepo provela.–

– Jesam, ali... – Zastala je za trenutak, zamišljena, a onda nastavila: – Ali sva ta veselost i ushićenje učinili su mi se u jednom momentu kao puke maske. Maske silom stavljene na lica, da slučajno ono pravo ne proviri napolje.–

Udobnije se namestila na sedištu i potonula dublje u njegov zaštitnički zagrljaj.

– Oči nisu mogle da prevare. To je ono što mi je pokvarilo čitav utisak. U njima sam videla odjek istog ovog očaja koji svakog dana vidim ovde na ulicama. – Podigla je pogled prema njemu i on u tom pogledu opazi odraz onoga što je u poslednje vreme gotovo svakog jutra video u ogledalu. – Znaš šta mislim.–

Klimnuo je glavom i rekao tiho: – Znam. Jako dobro.–

Kada su stigli gore, na Konjarnik, magla je bila već toliko gusta da su se tamni obrisi "Kapija" gubili odmah negde iznad trećeg sprata. Dok ih je tandrkavi lift išaran grafitima i natopljen smradom sasušenog urina nosio gore, na jedanaesti, razmišljao je o ovoj novoj, izmenjenoj Jasni, koja je u stvari sve vreme bila negde tu; izgleda da je on samo uporno izbegavao da zagrebe dublje od njenog osmeha i upozna je u potpunosti.

Unutra, u njegovom stanu, popili su po konjak uz muziku sa starih diskova, a onda njemu pade na pamet da spremi voćnu salatu. Dok je petljao po kuhinji, ona je sedela ćutke, sa trbušastom čašom dosutog, već zagrejanog pića, u dugim, finim prstima stvorenim za klavirske dirke.

Pre nego što je izneo velike čaše sa salatama od ananasa, kajsija, grožđa, oraha i banana, dopunjene kuglama sladoleda iz friza i čokoladnim prelivom, Nemanja upali nekoliko sveća i ugasi svetlo, a soba najednom od hladne, elektrikom osvetljene krletke, postade toplo, udobno sklonište od maglovite, teške noći koja je pritiskala prozore.

Jasna je jela bez reči, a on posmatrao kako lagano prinosi kašičicu usnama, uzima zalogaj i uklanja je elegantno, kao da je taj pokret bezbroj puta uvežbavala, da bi vrškom jezika sa usana pokupila nekoliko sitnih kapi soka. U tim trenucima delovala je nekako grabljivo, mačje. A onda, kada je završila i odložila čašu na sto, podigla je pogled i susrela se sa njegovim. U mekom odsjaju sveća oči su joj bile otvorene kao nikad do tada; kroz njih joj je tada video dušu, uplašenu malu pticu šćućurenu u tami prošaranom bestelesnim automobilskim farovima u prolazu i poželeo da posegne za njom i stavi je negde kod sebe, na sigurno. Poželeo je u tom trenutku da vodi ljubav sa njom i da je nikada više nigde ne pusti samu.

Sa kompakta Bono prestade da doziva ljubav da ga izbavi i Nemanja ustade da pusti nešto drugo. Sprečila ga je položivši ruku na njegovu, lako, gotovo bez ikakve težine. Dodir mu buknu na koži. Podigao je ruku i pomilovao je po obrazu.

– Vruća si –, rekao je.

Klimnula je glavom i okončala pregovore.

Čitavu večnost kasnije, posle plahog, nežnog istraživanja njenog tela, čije je posedovanje toliko dugo očekivao i priželjkivao, kliznuo je u nju, obavijen tamom i njenom vrelom puti. Vlažna i uzdrhtala, pratila je njegove pokrete lagano, bojažljivo. U jednom trenutku zabacila je glavu, čvrsto stisnula oči i ugrizla se za usnu. Zastao je i sačekao da se ponovo opusti i blagim njihanjem kukova pozove ga da nastavi.

Nešto kasnije svršili su zajedno i ostali da leže tako, zadihani i oznojeni. Dok mu je onako sklupčana, kao mače, zarivala nokte u leđa, u strahu da sada ne ustane, da je samo sada ne ostavi ni na delić sekunde samu, pitao se zbog čega oseća samo tugu. Bilo je to kao da je neki drugi, mnogo mlađi on, nestao zauvek.

Na jeziku je osećao slani ukus njenih suza.

3

Gospodin Aleksijević, I

Te noći gospodin Aleksijević je loše sanjao.

Prošao je najpre kroz isti usamljenički ritual koji je decenijama ponavljao pre odlaska na spavanje, običaj koji je nastao davno, davno pre nego što je ova zgrada uopšte bila sagrađena. Ugasio je televizor, popio iz čaše dva razmućena jajeta umesto večere, pet minuta radio lake telesne vežbe da bi se na kraju umio, istrljao hladnom vodom po prsima, oprao zube i obukao pižamu. Bacio je pogled kroz prozor na Dunav u noći, ulicu 28. marta oivičenu žućkastim svetiljkama i osvetljen Pančevački most.

Onda je otpustio prikačenu gurtu i drvene roletne sa spoljne strane prozora jurnuše nadole uz resko kloparanje da ga prekriju i zaklone pogled. Soba uroni u mrak i tek tada je gospodin Aleksijević mogao da legne na čiste, krute čaršave i pokrije se jorganom koji je mirisao na dunje i jabuke. Nekoliko minuta ležao je opružen na leđima, zatvorenih očiju, udišući duboko mirise oko sebe.

Kao i svake noći, osetio je da lagano tone u san, ali sada je

(Glasovi iz stana ispod njegovog. Plač deteta.)

nešto bilo drugačije i

(Biljana, smiri to dete!)

kao da je mrak bio različit

(Diži se i sam to uradi. Šta sam ja ovde? Robinja?)

i dok mu je šaputao nepostojećim glasovima

(Majka si! Ljuljaj ga!)

odjednom, prepuštajući se snu, više nije bio Miladin Aleksijević, penzioner,

(Neću! Dosta sam se ja natezala s njim! Vidi malo i ti kako to izgleda!)

već Stevan Pokrajac, zvani Gorski Car, zvani Močuga, zvani

(Zvuk šamara. Zaprepašćena tišina. I ponovo plač deteta, iznad svega plač malog deteta, plač bebe.)

Nožina.

Probudio se u hladnom znoju, mnogo pre jutra.

Soliter koji se uzdizao pored Bogoslovijske i gospodario pogledom sa platoa na kome se nalazio Omladinski stadion, bio je ružan sivi toranj posađen tu bez ikakvog smisla, kao

da su urbanisti u vreme njegove gradnje zajedno sa projektantom, hteli samom Svevišnjem da pokažu srednjak. Kada bi neko onima manje upućenim u istorijat te veštačke betonske pećine rekao da je zgrada u ulici Mije Kovačevića broj 9 svojevremeno osvojila uglednu nagradu za projekt, pogledali bi ga s nevericom i otišli odmahujući glavom... mada ni to nije sigurno, jer narod je navikao da malo po malo saznaje o svojoj daljoj, a posebno bližoj prošlosti, mnogo gore i nelogičnije stvari.

Uglavnom, bilo kako bilo, soliter je i te, 1998. godine stajao prkosno, kao sebi dovoljan džin, prezrivo podnoseći stanare u utrobi. A stanari kao stanari, posle kratkog perioda privikavanja zaboravili bi da su ikad stanovali na nekom drugom mestu i trpeli bi ulaz kroz koji je stalno vukla žestoka promaja, dva lifta za koje se nije znalo koji više vremena provodi u kvaru i stepeništa i hodnike u kojima je vladao stigijski mrak i noću i danju. Bio je to porodični mikrokosmos od dvestotinjak jedinki prisiljenih da žive pod istim krovom i na samo dvadesetak santimetara jedni od drugih, kao nekad davno pećinski ljudi. A u vreme nestanaka struje, kada jedino preostane slabašni plamičak sveće u crnoj noći ispunjenoj zlokobnim hućanjem košave sa Karaburme, sličnost je bila potpuna.

Ipak, žitelji solitera uspeli su da razviju, neko manje, neko više, u sebi privrženost za svoje prebivalište i živeli su zajedno u ljubavi, svađi ili nezainteresovanosti, otaljajući živote prema završnici veka, prezauzeti stalnom borbom za opstanak. Bili su to uglavnom stanovi univerzitetskih radnika – od domara do doktora nauka. Mnogi su živeli u porodicama koje su se tokom tridesetak godina postojanja zgrade tu začinjale, rasle i rasipale, ali jednu užu grupaciju stanara u Mije Kovačevića 9 činili su penzioneri, stari i usamljeni, često bolesni i gotovo bez izuzetka nesrećni.

Bilo je i dece, naravno. Ali neposredno pred krupne i sudbonosne događaje, u zgradu su počela da pristižu novorođenčad u nečemu vrlo slična svojim tek zakmečalim vršnjacima na svim kontinentima.

Istovremeno, ulazna vrata zgrade počela su da se pune čituljama. I u ovom kutku sveta počela je smena generacija.

– Dobar dan, komšija!–

Aleksijević se namršti, ali mu dugogodišnja navika ne dopusti da to potraje duže od delića sekunde.

– O, komšinice, kako ste?–

– Hvala, hvala što pitate, ali eto, nisam baš najbolje...–

Evo je sada opet, pomisli on rezignirano, proveravajući kao i svakog drugog jutra u poslednjih dvadeset sedam godina (izuzimajući, naravno, dane kada zbog bolesti nije izlazio u jutarnju šetnju), ima li pošte u poštanskom sandučetu sa brojem 120. Žena koja

ga je presrela ispred niza sandučića vukući dva cegea koječega iz prodavnice što se nadovezivala na soliter kao neki neprirodni izraštaj, zvala se Marta Nikolić i stanovala je nekoliko spratova ispod njega, sa dve mačke. Ponekad, kada bi silazio pešice, bilo zbog kvara lifta, bilo zbog potrebe za malim fizičkim naporom, osetio bi pred njenim vratima kako iz stana dopire težak i kiseo vonj mačjeg urina koji ona očigledno odavno nije više primećivala. Sada je u torbikanjama verovatno vukla okrugle konzerve mačje hrane i nekoliko kartona mleka. Sigurno je najveći deo penzije trošila na to da kućnu menažeriju održi lenjom, obesnom i sitom, dok je sama bila kost i koža. Sada, dok je uzimala vazduh da mu rafalno raportira gde je Neca kakila (sram je bilo, bezobraznicu malu!) i šta je Meca srušila i razbila (ljubi je mama, tako je živahna!), Aleksijeviću se učini da i sama poprima nešto mačje, zversko u licu i kretnjama.

– Siguran sam da nije ništa ozbiljno, gospođo Nikolić. Po izgledu bi vam se reklo da pucate od zdravlja.–

Njegove pažljivo izgovorene reči presekoše je pre nego što je uopšte stigla da otpočne tiradu.

– E, komšija, kamo lepe sreće da je tako. Ali samo da znate kako me boli dole u krstima, a leva ruka...–

– Samo se vi drž'te, komšinice, i doživete stotu, pazite šta vam kažem. – Ljubazno se, sa odavno usvojenom mimikom, pomalo naklonio i doda: – Ponudio bih se da vam pomognem, ali na žalost, žurim.–

– Samo trenutak, ovo moram da vam ispričam! – Ona se zaverenički nagnu prema njemu, pošto se najpre osvrnula da proveri ne nailazi li, ne daj Bože, neko ko bi mogao da čuje.

– Znate onu Mišićku? Onu... znate?–

Znao je.

– Onu, što su joj njeni ovde ostavili stan i otišli na selo? – Klimao je potvrdno glavom, moleći se u sebi da ga oslobodi što je pre moguće.

– E, vidite... – nastavi ona, sad već polu-šišteći. – Vratila se u stan. Da. Nije je bilo gotovo cele godine! Ali sada... nije došla sama!–

Ono zversko blesnu joj u očima i ona mu saopšti, gotovo srećno:

– Dovala je i žgepče!–

– O? – reče Aleksijević, praveći se da ga to veoma zanima. – Ma nemojte!–

Na njegovo zaprepašćenje Nikolićka mu namignu i zacereka se, otkrivajući požutelu zubnu protezu, sa tamno crvenim veštačkim desnimama.

Ona ode prema liftu, cerekajući se i dalje, a Aleksijević istog trena zaboravi na čitav događaj smatrajući ga toliko beznačajnim da ga se nije prisetio čak ni kada je desetak dana kasnije ugledao čitulju koja je oglašavala smrt Marte Nikolić na staklenom ulazu u zgradu. Dok je lako podignutih obrva čitao šturi tekst o kratkoj i teškoj bolesti koja je izazvala smrt pokojnice, jedina pomisao koja mu se odnekud javila bila je: Šta li je sad sa Mecom i Necom?

Sunovrat Stevana Pokrajca, alias Miladina Aleksijevića, od ljudskog bića u krvožednu zver počeo je onog davnog dana 1940. kada se oženio Milijanom Kodžić, najlepšom devojkom u rodnom selu Plaovcu, više Paraćina.

Bilo je to samo dva meseca pošto se, posramljen i pun gorčine, vratio iz Beograda, gde ga je otac, najbogatiji plaovački seljak, poslao da izučni škole i izbavi se iz seoskog blata. Gorko gradsko iskustvo koje je potrajalo čitavu mučnu godinu ubedilo ga je samo u jedno: da su posprдне i uobražene gradlije dobre samo za pod nož. O, koliko je samo puta poželeo da uvredljive i podrugljive reči upućene na račun njegovog seoskog porekla iščupa iz ždrela drskog šaljivdžije, stežući bolno šaku oko nepostojeće dedine britve, belih zglobova i usta zavezanih sramom i nemoćnim besom.

Najzad, kada je shvatio da i profesori u njemu gledaju samo bogatu seosku budalu, spakovao je kofer i otišao na železničku stanicu, sačekavši prethodno gluvo doba noći da kamenicama porazbija prozore učionice. Imao je dvadeset godina i dušu koja je krvarila.

U selu su, naravno, svi već znali za njegov neuspeh. Mogao je i dalje da se razmeće kolima, konjima i muzikom u kafani, ali nikada više nije uspeo da se otrese osećaja da iza svakog pogleda divljenja, zavisti ili prijateljstva, čuči zloban, prikriveni podsmeh.

Njegov otac, stari Jevrem Pokrajac, bio je više nego svestan svega toga i jedino što je smatrao pogodnim da njegovom sinu i nasledniku povрати mir i samopouzdanje, bila je ženidba.

Milijana je bila najbolji, a ujedno, kako je to zalud Stevanova mati Radmila Jevremu dokazivala, najgori izbor. Sve je obavljeno veoma brzo – prošnja, devojčin "pristanak", svadba. Ali svi prisutni, što će reći ceo Plaovac, slutili su da ta stvar neće izaći na dobro. Niko nije znao za razlog, osim same mlade i Uroša Vidića, Stevanovog prvog komšije i kuma.

– Neću za njega, neću! – grcala je kroz suze nekoliko večeri pre svadbe zgurena iza velikog plasta, pod teškom toplinom Uroševе ruke. On je ćutao i pušio tražeći u sebi neko osećanje, bilo kakvo, umesto ove šuplje praznine koja ga je obuzela.

– 'Oćeš, 'oćeš –, odgovorio joj je sa uzdahom. Znao je da su stari sve već dogovorili i da nije pomagalo ni to što Milijana Stevana ne voli, niti to što voli njega, Uroša.

Razdevičio ju je te noći, ćutke i brzo. Osećao se kao lopov.

Stevanova majka je ujutro, drugog dana svadbe, iznela okrvavljeni čaršav. Niko to nije povezao sa mladoženjinom rukom posečenom na polomljenoj čaši, umotanom u maramu, niko osim kuma kome i pored svih pokušaja nije uspevalo da se napije. Slavlje se nastavilo još dva dana i mlada se pojavila samo nakratko, da pokaže poklone. Urošu nije promaklo da Milijana raspletenom dugom crnom kosom prikriva desnu stranu lica. Kada se povukla natrag u kuću, Uroš je ostao nasred dvorišta da štrči kao jarbol iznad podivljalih talasa muzike i pijančevanja, nemoćno stežući pesnice. Nedugo zatim otišao je kući, uzeo majčine dukate, potrpao nešto malo stvari u očev drveni kofer i ostavio pisamce za Milijanu, da joj ga doture kad Stevan ne bude tu. To pisamce, koje je ona skrivala uza se dok je Uroš bio tamo negde, u prestonici, i radio u fabrici hartije, bilo je jedino što je od muža uspela da sačuva sve do samog kraja. A Stevan je tada bio u stanju u kojem mu ništa nisu značile reči u izbledelom mastilu, na iscepkanom, mnogo puta presavijanom papiru natopljenom mirisom njenih nedara. Poruka je glasila: OPROSTI MI I ZABORAVI. UROŠ.

Krajem godine sahranili su Jevrema. Umro je od srca, iznenada, bez ikakvog upozorenja, nasred livade, sa svojim gazdinskim štapom u ruci. Stevan, koji Milijanu posle prve bračne noći nije ni taknuo već je jurcao za južnomoravskim kurvama i razbijao kafane sve do Niša, odjednom se našao u ulozi domaćina. Jedva je nekako, na stalno kukanje i dosađivanje majke, uspeo da se ostavi pića i malo po malo vrati imanju, stoci i zasejanim njivama.

A onda, u aprilu 1941, Uroš se vratio.

Svratio je da ga pozdravi i Stevan ga je pozvao na ručak. Kumovi su, majku mu, od jeseni se nisu videli. Uroš je pristao preko volje i ćutke, sa čašicom lanjske rakije u ruci, sačekao da Milijana postavi sto i iznese posluženje. Osećao je na sebi njen gorući pogled i odahnuo je kada se vratila u kuhinju, da ne ometa muški razgovor.

Uz pogaču i pečenje pričali su o ratu, okupaciji, o gorkom ukusu kapitulacije i bezizlaza. Uroš je opisao kako su njegovu četu razoružali kod Rume i kako je noću, kradom, uspeo da se vrati do Beograda bosonog i bez uniforme, navukavši pritom ovu tešku prehladu. Objašnjavao je koliko je važno da se ipak pruži otpor Švabi, da se radnici i seljaci udruže i pođu na strane i domaće tlačitelje. Pokazao je Stevanu kvrgave, žuljevite šake kojima je zarađivao hleb u prestonici. Onako zanet, nije ni primetio da njegovog kuma to ni najmanje ne zanima.

Stevan ga je posmatrao hladno, naslućujući iz ženinih pogleda upućenih kumu odgovor za Urošev neobjašnjivi odlazak i poluprikrivene zlobne aluzije u selu na njegov i Milijanin račun. Sada mu je postajalo jasno i kumovo ustezanje da sedne i zadrži se na ručku. Srce kao da mu je bilo u stisku neke ledene šake i u tim trenucima počeo je iz dna duše da mrzi ovog stasitog, za tako kratko vreme sazrelog mladića, koji se upinjao da mu objasni kako jedino komunisti mogu da organizuju otpor i povedu narod u pobedu.

Sledeći put, Stevan je Uroša video u avgustu i ubio ga kao psa.

U junu je otišla i Radmila. Poslednja koja je imala bilo kakav uticaj na sina, konačno je digla ruke od neprestane borbe da porodicu održi na okupu. Predala se i jedne noći mirno poslala svom Jevremu, ostavivši za sobom samo fotografiju postarije, u maramu zabrađene seljanke, snimljenu na vašaru u Čupriji.

Plaovac se nekako saživeo sa okupacijom. Suviše beznačajno da bi bilo zanimljivo za soldate u zelenim uniformama, selo se vratilo uobičajenim poslovima, pripremajući se za žetvu. Doduše, razni su navraćali u pokušaju da ono malo muškaraca i mladića mobilisu u svoje redove. Potpuno nezainteresovan, Stevan je posmatrao kako ovaj ili onaj odlazi sa ovima ili onima, ponekad iz iste kuće dvojica na dve različite strane.

Nekoliko puta Milijanu je uzeo na silu, šamarajući je, pokušavajući da iz nje izvuče makar krik bola, samo da više ne sluša to njeno leđeno, daleko ćutanje. Tast je jednom pokušao da je odvede nazad, roditeljskoj kući, ali Stevan ga je oterao s vilama u ruci, zapretivši da će ih sve zapaliti, zajedno sa njom.

I onda, u sumrak 19. avgusta, kada se vraćao iz susednog sela gde je čitav dan dogovarao prodaju krave, ugledao je Milijanu kako sa nekim stoji na putu, nedaleko od kuće. Sakrio se brzo u senku velikog hrasta i napregao se da bolje vidi.

Nije moglo biti nikakve sumnje. Silueta Uroša Vidića, utegnutog u neku nepoznatu uniformu, vitka i kršna, urezala mu se u pogled kao slika Strašnog suda. Nešto su razgovarali, vetar je duvao ka njemu, nije mogao da čuje. Tada je Uroš podigao ruku, pomilovao je po kosi i snažno zagrlio, da bi već sledećeg trenutka pošao blagom strminom prema šumi. Jednom se okrenuo da joj mahne kratko, a onda nestao gore u mraku, ostavivši je da stoji onako sama, sa visoko podignutom rukom, crna naspram rumenog neba. Nedugo zatim, Milijana se okrenula i uputila prema kući, sigurna da je niko nije video.

Stevan je osećao kako ga na smenu prožimaju hladna drhtavica i paklena vrešina. Pred očima mu je sve plivalo u crvenkastim tonovima, kao kroz krv. Poluslep od ljubomore i mržnje, krenuo je posrćući za njom.

Selo je bilo kao mrtvo. Tek u ponekom prozoru gorela je petrolejka, ali slabo, sa uvrnutim fitiljem, više nalik na grobno kandilo. Stevan je kročio u svoje opustelo dvorište i krupnim koracima pošao prema osvetljenim prozorima. Ni sam ne znajući šta radi, u prolazu je sa panja za cepanje drva zgrabio sekiru.

Našao ju je pozadi, kako u lavor iz vedra presipa toplu vodu skinutu sa šporeta, gola do pasa, pomalo naježene, mlečno bele kože. Nije ga videla dok se naginjala da rukom zahvati vode i ispljuska se po rukama i dojčkama koje su joj se slobodno, izluđujuće

micale tamo-amo. Preko stolice, nemarno prebačena, bila je njena devojčaka košulja koju od svadbe nijednom nije izvukla iz sanduka sa spremom donetom od kuće.

Načinio je jedan težak korak ka njoj, neodređeno svestan da na patosu u prolivenoj vodi opankom ostavlja blato, i ona ga tek tada ču. Zastala je, a onda se polako, mučno polako uspravila i dalje okrenuta leđima, zadržavši dah. Neka nevidljiva sila vukla mu je ruke nagore, podižući sekiru visoko iznad njene glave.

Okrenula se, i u njenom pogledu on ugleda esenciju svih onih pogleda koje je ikada morao da oseti u Beogradu ili među svojim seljacima, mešavinu prezira, gađenja i podrugljivosti. Ona zausti da nešto kaže, ali Stevan je nije čuo. Bio je svestan samo njenih punih usana u pokretu, pomalo nadraženih bradavica na grudima, i bola u svojim preponama. Zatvorio je oči i ispustio životinjski urlik, kao vuk sa šapom u čeličnim čeljustima zamke.

Odvratan, tupi zvuk odjeknu među okrećenim zidovima sa kojih su ravnodušno u prazno zurili i preci i sveci; nešto teško i mokro tresnu o daščani patos i odskoči jednom... dvaput. Trenutak kasnije, sruši se nešto drugo, teže, i preturi šporet otkinuvši čunak iz zida, prosuvši vedro i lavor.

On otvori oči, ne uspevajući da sastavi ijednu suvislu misao, drhteći neobuzdano, ispustivši otežalu sekiru iz ruku koje su mu se pretvorile u pihtije. Kroz crvenu koprenu Stevan ugleda Milijaninu glavu, čisto odsečenu i odvojenu od tela, sa prkosnim, širom otvorenim očima, oslobođenim i uprtim u lokvu krvi koja se polako širila i mešala sa vodom. Kao u snu, podigao je cedulju koja je odnekud pala na pod i pročitao je.

Odjednom se presamitio od grča u stomaku i izjurio u dvorište, da povrati i izbljuje sve što je tog dana uneo u sebe. Dočeka ga gluva seoska pomrčina, uznemirena samo usamljenim zavijanjem nečijeg psa. Kada je prestao i obrisao sa usana ostatke sluzi i polusvarene hrane, okrenuo se ponovo prema vratima iz kojih je maločas istrčao i ustuknuo. Iznutra, iz crne jame ulaza u kuću, čuli su se spori zvuci pljuskanja vodom. On se mahinalno maši grla i krsta koji je nosio na kožnoj uzici. U onom mutnom talasu pred očima suviše lako je mogao da vidi Milijanin obezglavljeni trup kako drži u rukama glavu koja mu je nekada pripadala i nežno sa nje spira strašne crvene tragove.

Sledećeg trenutka, slep od straha i podivljao od mirisa njene krvi koja je bila svud po njemu, Stevan se dade u bezglavi trk u šumu, ne osećajući na sebi pruce i šibe čestara, ne obazirući se na povremeni udarac o stablo koji bi ga samo još više ošamutio i odbio ga u dalji beg. Jednom se osvrnuo i učinilo mu se da nedaleko iza sebe vidi kako njen polugoli, avetinjsko svetlucavi leš lagano i samouvereno korača za njim, ruku ispruženih kao da traži zagrljaj. Daleko dole, svi seoski psi udružili su se u paklenom urlikanju.

Ko zna koliko vremena kasnije, izmrcvaren, pomahnitao i bez daha, sa bolnim noževima u rebrima, začuo je pred sobom ljudski glas i zastao kao ukopan. Od muklog bubnjanja u slepoočnicama nije bio siguran da to samo ne uobražava. Ali, pomisao na ono što je ostavio za sobom potera ga dalje.

– Stoj, ko ide? – odjeknu glas ponovo.

Nešto u njemu kao da s olakšanjem potonu u uskovitlani vir i smiri se dole, u mrtvoj dubini.

– Stoj, pizda ti materina, pucaću!–

Oštro, zaslepljujuće svetlo ručne lampe. Zvuk ubacivanja metka u cev.

– Ubiću ga!–

– Ne, čekaj...–

Stao je, žmirkajući oko sebe zbunjeno, u iscepanoj košulji, sa usirenom krvlju koja mu je zatezala kožu na licu i rukama. Više nije osećao ništa. Crveni talasi ustupili su mesto tami povremeno prošaranoj svetlacima. Neka. Neka puca.

– Stani, bre, ovoga znam! To mi je komšija iz sela. Stevan Pokrajac, sin Jevremov!–

Treći glas: – Gazda-Jevremov?–

– Taj.–

– Jel' komunjara? – sumnjičavo će prvi glas.

– Ne seri, budalo. Skloni tu pušku.–

Zvuci kretanja među stablima, zveckanje kundaka o porcije, škripa opasača i uprtača. Neko upali fenjer.

Pred Stevanom odnekud izroni poznato lice pod šubarom, sa bradom od nekoliko dana.

– Stevane, ja sam, Mitar! – Mladić koji mu je govorio imao je preko prsa prebačen redenik i puno kojekakvih stvari nakačenih na sebe. Umesto čizama imao je opanke.

– Šta to bi s tobom, crni Stevane! – reče on zapanjeno, gledajući ga. – Dođi, sedi. Imamo vatru u zaklonu. Gle ga, sav se trese.–

Stevan pokorno krenu za njim, osluškujući ne čuju li se i dalje psi plaovački. Seo je i slušao šta mu pričaju, halapljivo gutao rakiju, ne shvatajući ništa. Nije važno, samo neka govore, nek se grohotom smeju, samo da slučajno ne začuje ono strašno, strašno pljuskanje vode.

Konačno je usnuo, dok je onaj po imenu Mitar nešto objašnjavao nekom važnijem, višem po činu. Proguta ga crna praznina u kojoj nije bilo snova.

Ujutro ga probudi bolan šut u slabine. Baciše mu neke prnje da se preobuče i natovariše mu torbu s municijom i nekakvim drangulijama. Slepo je krenuo za njima, u koloni, kroz bledu svetlost zore, srećan što ga ništa ne pitaju, zadovoljan što su ga nečim uposlili. Tek sutradan, kada se zjapeća praznina u njemu malo zatvorila, shvatio je sa kime je. Bilo mu je svejedno.

Poslednji dan avgusta bio je užasno vreo. Četnici među koje je Stevan Pokrajac onako upao i zamalo izgubio glavu, krenuli su da pregovaraju sa nekima koje su zvali "partizanima" ili, češće, "komunjarama".

Prethodne večeri su ga i zvanično mobilisali. Činilo se da se malo pribrao i došao svesti. Niko ga nije pitao za krv koju je sa sebe uzalud prao na potoku, ali je zato dobio nečiju dobru lovačku pušku. Mitar, sin njihovog starog komšije Lazara Ristića (koga su zbog nečega u selu zvali Laza Bubašvaba), objasnio mu je da četnici slušaju nekog tamo Čiču, koji je za Kralja. Stevanu je i dalje bilo svejedno. Jedino što mu je tada bilo važno, bilo je da se ne vrati u Plaovac. Nikad više.

Ali sutradan, kada je među trojicom partizanskih izaslanika ugledao dobro poznatu, visoku figuru, sve se ponovo vratilo.

Vođen nečijom tuđom, volšebnom rukom, pogodio je Uroša iz prve, pravo među oči. Teško zrno odnelo mu je gornju polovinu glave, zasipajući dva pratioca krvlju i parčićima lobanje. Bio je to prizor čiji će svaki, najsitniji detalj, celog života nositi u sebi. A tada, zadovoljan i sasvim miran, spustio je pušku... i odleteo na tvrdo, travnato tle od teškog šamara. Okolo je praštalo.

Izbezumljeno bradato lice oficira bilo mu je pred očima, peneći se od besa, ali on je s osmehom gledao kroz njega negde prema nebesima i osećao pod sobom mirnu, nepokretnu zemlju. Tamo negde, u stvarnom svetu, pregovori su okončani i pre nego što su započeli. Partizanski emisari ležali su nepomično a njihovi su pucali iz šumarka preko puta, gde su ostali u zasedi i pokušavali da pogode četnike koji su zalegli i uzvraćali paljbom.

–...pre naređenja! Sestru ti jebem, pregovore si mi usro, pizda li ti materina! Ti ćeš da mi pucaš pre naređenja, seljačino jedna! Krsta mi, zaklaću te!–

I ponovo Mitar, ponovo njegovo usrdno moljakanje, ponovo spas. Pratio je sve to kao da se dešava nekom drugom. Osećao je da može večno ovako da leži u travi i posmatra nad sobom vedro nebo, sa svežim povetarcem na licu. Osvetio se. Ostavio je sve za sobom. Mogao je da bude miran.

Bar je tako mislio.

Preživeo je ratne godine, ubijajući mehanički, sve spretnije. Pustio je kosu i bradu i sam sebi izgledao kao neki divlji čovek, više zver nego ljudsko biće. Kleo se u Kralja, otadžbinu, Boga, sve u prazno, bez trunke vere i strasti, i pokušavao da ne misli. Ali, sećanje na onaj njen pogled teralo ga je da iznova i iznova zapada u periode mahnite bestijalnosti i taj isti pogled tražio u očima umirućih, tik pred smrt, pod kamom, sekirom, ili pred puščanom cevi.

Samo zahvaljujući urođenoj, seljačkoj lukavosti i inteligenciji, predosetio je kraj i neposredno pred kolaps četničkog pokreta naterao Mitra da se sa njim prebaci severnije, dublje u Šumadiju. Ošišao se i obrijao, a onda brijačem na desnom obrazu napravio ružnu brazgotinu. Bio je siguran da ga tako izmenjenog, sa ožiljkom, niko neće prepoznati.

Put ga je samo još jednom ipak naterao kroz Plaovac, ali sve što je od sela tada ostalo bilo je zgarište. Nije se znalo koja ga je vojska spalila, ali njemu to nije ni bilo važno. Više nije imao imanje, ni stoku, ni zemlju, i uzeo je novi identitet iz dokumenata jedne od svojih žrtava. Sada je bio Miladin Aleksijević, rodom iz Jagodine.

U pogodnom trenutku otarasio se Mitra ispalivši mu milosrdno metak u potiljak, a onda dopustio da ga nađu izvidnice Titove vojske kako naizgled u bunilu luta šumom, bez ikakvog oružja, sa ružnom ranom na licu.

Četa koja ga je našla došla je iz Bosne i niko u njemu nije mogao da prepozna najzloglasnijeg ubicu iz južnomoravskog kraja, Močugu, Nožinu Stevana Pokrajca. Zaključili su da je verovatno pobeo četničkim bandama i da je izgubio pamćenje, jer je neprestano govorio o bombi, eksploziji, tresku... I oni su mu natovarili da nosi torbe s provijantom, smatrajući da u takvom stanju za pušku nije. Tako je i dočekao kraj rata, na sav glas hvaleći Partiju i samo povremeno zadovoljavajući svoju probuđenu žeđ za krvlju tako što bi zaklao i raskomadao ponekog usamljenog seljaka ili izbeglicu na koga bi naleteo kada ode sam po vodu, ili da prenese poruku u neku drugu jedinicu.

A onda, odjednom, više nije znao šta će i kuda će. Po oslobođenju, priučeni lekar proglasio ga je ratnim invalidom zbog navodne povrede od eksplozije bombe i nesposobnim za rad zbog psihičkih smetnji. Registrovali su ga na osnovu lažnih podataka kojih se u međuvremenu "prisetio" i on se u dvadeset šestoj godini našao u Beogradu, u stančiću u Tomazeovoj ulici.

Odatle ga je izvukla njegova druga venčana žena, Jelica Hadži-Timotijević, četrdesetogodišnja udovica predratnog trgovca štofom. U stanu na Dorćolu, koji joj je preostao posle nacionalizacije, učio je pravila ponašanja negdašnje gospode i čitao, ne zato što mu se to dopadalo već da bi nečim ispunio vreme. Njegova skromna penzija i njen nakit bili su im dovoljni za pristojan život.

Nikada nije pominjao svoju ratnu prošlost i 1958. već je mislio da je sve to odavno predato zaboravu. Ali, jedne novembarske večeri, na ulici ga je prepoznao odrpani pijanac koji se pravo na njega isteturao iz kafane "Marš na Drinu". Dušanova je bila pusta i vlažna od kiše. Umesto da nasrtljivcu objasni da ne zna o čemu on to priča, da mu je

ime Aleksijević i da nikada nije čuo za tamo nekog Pokrajca, odvuкао ga je hitro u mrak iza ćoška, obuzet panikom, da bi ga zadavio golim rukama.

Jadnik je pijano, zaplićući jezikom, tvrdio da ga poznaje po očima.

Bilo je to njegovo poslednje ubistvo. Dugo očekivani bat čizama uz stepenice i zvonjava na vratima nikada se nisu začuli i on je nastavio da živi sa Jelicom mirno, zaparloženo, sve dok jednog dana 1970. nije umrla od izliva krvi u mozak. Ubrzo posle sahrane menjao je stan sa nekim profesorom Ekonomskog fakulteta i dospao na poslednji sprat solitera kod Bogoslovije. Iskustvo iz '58. naučilo ga je da po inerciji drži na licu masku neprepoznatljivog, utopljenog u masu i da ni sa kim ne stupa u bliži prijateljski kontakt. Čak ni tragične okolnosti s početka devedesetih nisu ga naterale da promeni dugogodišnju naviku. Tako je usamljen, ne znajući šta više da očekuje od života, provodio dane samo povremeno se prisećajući svega od ranije.

A onda su počela da pristižu ta prokleta deca. Kada je umrla Marta Nikolić, u ispražnjeni stan uselio se bračni par sa malim detetom. Sa ovima ispod njega, to je značilo već dve bebe u vertikali. Dranje i danonoćni plač nisu mu smetali toliko koliko nelagodno prisustvo mladosti, novih života, koji su samo pojačavali njegov sve učestaliji osećaj da je nedopustivo star, mada je u svojoj sedamdeset devetoj bio vitalniji od mnogih pedesetogodišnjaka.

Ono što je čekao, neki znak, neki događaj koji će mu reći da nije uzalud otaljvao sve ove godine i da nije pogrešio što i sebi nije ispalio metak u glavu kad i Mitru, dogodilo se neposredno posle Srpske Nove Godine. Tada je na hodniku susreo obe novodoseljene porodice, sa bebama u naručju. Kada se pojavio, razgovor između majki prestade, a očevi koji su držali bebe promeškliše se nelagodno.

Bebe su bile budne i posmatrale su ga dok je prolazio, netremice, sa nekim nemogućim, blago ironičnim osmehom na licima. Prošao je prema liftu i osetio u sebi toplu, drhtavu plimu neobjašnjivog straha. Morao je da zastane i rukom se osloni o zid. Pogledi su mu svrdlali kroz leđa.

Znaju, pomisli on izbezumljen, Blagi Bože, pa te bebe znaju!

Lift je konačno stigao i kroz zatvorena vrata, pre nego što je kabina počela sa poniranjem, čuo je kako se razgovor nastavio s obnovljenim poletom.

4

Jasna se vraća kući, I

Zamišljeno je grickala olovku i posmatrala gole krošnje napolju, na ulici ispred Instituta. Konačno je uzdahnula, olovku odložila u tašnu i počela da rasprema sto.

Kancelarija je bila stara, sa pomalo vlažnim zidovima. Grejanje je radilo ludački i nije sumnjala da će, čim izađe i krene kući, navući prehladu. Svrstala je papire po nekom prividnom redosledu i gurnula ih u fioku rasklimanog, čudovišnog stola koji je nasledila od bivšeg kolege; taj je digao ruke od sociologije i naučnog rada i otvorio butik za seksi donji veš. Sam sto bio je priča za sebe, onako izrezbaren i ispoliran, sa sasušanim mrljama kafe, soka i alkohola na nekad sjajno uglačanoj ploči od mahagonija. Imao je trbušaste, duboke fioke koje su mogle da prime čitave gomile materijala i stajao je na pomalo zakrivljenim nogama, klimavo uprtim u otrcani itison iz kog se, kao i sa zidova, širio blagi miris memle.

Ona strpa sve unutra, ostavivši za kraj samo nekoliko listova na kojima je ispisala prvu verziju svog debitantskog stručnog referata. Nije zavidela Nemanji na procesoru koji je koristio na poslu. Staro dobro pisanje rolerbol parkericom bilo je za nju nezamenljivo. Referat je bio gotov i najverovatnije će biti samo embrion buduće magistarske teze. Htela je još jednom da ga letimice pregleda pre nego što pođe. Pogled joj se zadržava na jednom pasusu.

Svi rezultati pokazuju, pisalo je njenim sitnim, pomalo kitnjastim rukopisom, da je u našem društvu trenutno prisutna pojava koja izaziva nedoumice; trebalo bi da je primamo blagonaklono, sa mnogo podrške od strane društvenih institucija, ali primetan je uznemirujuće dubok nesklad između samog njenog postojanja i društvenog trenutka u kojem je nastala.

Ona se malo namršti kod reči "uznemirujuće", ali posle kratkog razmišljanja odluči da je ipak ostavi. Na kraju krajeva, sve je to zaista i bilo uznemirujuće, onespokojavajuće, čudno. Nije tačno znala zbog čega. Bio je to neki neodređeni osećaj u koji nije sa sigurnošću mogla da upre prst, ali svejedno veoma prisutan. Ona nastavi.

Pojaava o kojoj govorimo i koja će biti predmet našeg dubljeg sociološkog razmatranja jeste neočekivana eksplozija nataliteta na našim prostorima.

Telefon. Ona spusti list i diže slušalicu. – Veza za tebe –, reče žena na centrali. Trenutak kasnije, ona začu Nemanjin glas.

– Ej, krećeš li?–

– Još ne, nešto sam se zabunila u papire. Koliko je sati?–

– Tri i pet.–

– Au! Evo, odmah krećem!–

– Dobro. Čekam te u Klubu. Imam nešto da ti ispričam.–

– Važi. Čao.–

Ona presavi listove i spakova i njih u tašnu. Pogledaće ih još večeras, pre nego što sutradan sve da na kucanje. Desetak minuta kasnije bila je u tramvaju.

Dok se truckala i klatila u bučnom vozilu, zurila je kroz prozor u sumorne zgrade na Bulevaru Vojvode Mišića i razmišljala o Nemanji. Nije tačno znala kada se rešila i presekla, ali bila je sigurna da je to uradila zato što se nalazio kraj nje u trenucima u kojima je osećala da neumitno propušta i poslednju priliku da se izvuče iz limba u kom se nalazila. Do pre nekoliko meseci to još nije toliko snažno osećala. Bila je gotovo uvek okružena prijateljima i to su mahom bili momci koje je stalno držala na varljivoj distanci kao i Nemanju. A onda je najednom shvatila da se gotovo čitava njena generacija poženila i pouđavala, kao i da, logično, već uveliko šeta sitnu decu. Tek je tada počela da se pita postoji li ipak nešto hitnije i neophodnije od posla i magisterijuma. Zatekla je sebe kako ujutro u ogledalu prebrojava sitne bore oko očiju, ispitivački podiže grudi da im proverí čvrstinu i užasnuta odlazi na posao sa saznanjem da je otkrila prve naznake celulita.

Dvadeset pet godina! Odjednom ju je obuzela depresija, ne mnogo tragična i duboka, ali stalno prisutna, nagrizajuća. Bilo je vreme da konačno uradi nešto sa sobom.

Ta Nova Godina bila je samo dodatno opterećenje. Roditelji su primetili da nešto nije u redu, ali nije postojao način da joj pomognu. Vratila se iz Pariza u najgorem raspoloženju otkad zna za sebe.

A onda ono veče.

Ono malo seksualnih kontakata koje je do tada imala toliko ju je razočaralo da je odavno počela da se pita da možda nije nešto u redu sa njenim libidom. Nemanja je bio nešto sasvim drugo. Ono veče...

Zadovoljno se nasmešila.

Da, imala je sada nešto sasvim novo. Neki podsticaj za dalje, više. Uostalom, ipak je najbolje u svemu bilo to što se radi o njemu. Poznaju se već toliko dugo i dobro da je ovo samo dodatna nadgradnja, kompletiranje, zaokruženje njihove neuobičajene ljubavi-prijateljstva.

Tramvaj stade s trzajem i nekoliko putnika koji se nisu dobro držali poleteše napred onoliko koliko im je to skućeni prostor dozvoljavao. Iznad Jasnine glave dve žene od svojih pedeset i kusur godina počеше sa komentarima.

– Strašno –, reče prva. – Kako voze, k'o da nas voze džaba.–

– Ma, sve su to dripci –, prihvati druga. – Ugradili filtere na prozore pa misle da su nam ko zna šta uradili! Zato na svaki mesec dana poskupljuju karte. Znae za ono što se desilo pre dve nedelje, onaj sudar tramvaja u Vojvode Stepe?–

– Da, ono kad su izginuli oni silni ljudi.–

– E, vidite, meni je čovek pričao što je jedva živu glavu izneo odatle, da je vozač stao gore na onoj strmini pre Voždovačke crkve i izaš'o da kupi burek. Ej! Pa, 'de to ima! Tramvaj pun k'o oko, ljudi žure na pos'o i svi čekaju da gospodin doručkuje.–

– I?–

– I ništa. Dok je on ček'o red u pekari, tramvaj ti krene unazad, sve brže i brže i – tras! Zakuca se u osmicu koja je nailazila s Autokomande. Eto. I poj'o vuk magare. Kažu, bila neispravna kola.–

Tramvaj polako krenu dalje.

Posle kratkog ćutanja jedna od žena ponovo progovori:

– A i ova omladina kak'a je... Neće nikom da ustupi mesto, Samo trči i gleda 'de da sedne.–

Jasna podiže pogled. Dva para krvoločnih očiju zurila su u nju. Za trenutak se kolebala da li da ustane i posmatra kako se gospođe tuku za mesto, ali se predomisli. Neka ih samo, neka stoje. Osećala je talase njihove hladne mržnje i zavisti i bila apsurdno srećna što je još mlada. Nedugo zatim, žene siđoše. Ona ih vide kako se klate trotoarom i nestaju u gomili prolaznika. Jednu od njih videće ponovo nepun sat kasnije, izgaženu nasmrtno.

Ona siđe kod Beograđanke i pope se do Kluba novinara. Indikator iznad izlaznih vrata svetleo je zeleno, što je značilo da koncentracija zagađenja u vazduhu nije kritična. Moglo se slobodno disati.

Nemanja je sedeo za stolom u dnu, kod prozora. On joj mahnu kada se pojavila na vratima, i Jasna se provuče između stolova prenatrpanih pićem i pepeljarama gde su opušci i pepeo pokazivali stalnu tendenciju bekstva. On ustade da je dočeka.

– Picnula si se boli glava.–

Ona se nasmeja. – Dobro, bre, je li to rečnik jednog vrsnog novinara i budućeg publiciste? Nije ni čudo da nam je štampa ovako jedna.–

Poljubiše se i smestiše u udobne kožne stolice. Nemanja joj naruči sok i kafu.

– Dakle? – upita ga ona. – Pričaj.–

– Ma, ništa specijalno. Može, doduše, da ispadne interesantno, ali ko zna...–

– Daj mi cigaretu –, prekide ga i sačeka da joj pripali. – 'Ajd' sad.–

– Pa vidiš, i danas sam jurcao za vezama i vezicama u bitnim institucijama – MUP-u, privrednoj komori, sudovima i slično.–

– I? Je li bilo uspeha?–

– Jašta. I to tamo gde sam se najmanje nadao. U Republičkom.–

Stiže njeno piće i on sačeka da je konobar posluži.

– Znaš ko je tamo? Sećaš se Pere Mazala, bio je sa nama na vežbama kod Žike. Ložio se na kriminalistiku. Eno ga sad, postao je tamo jedan od najmlađih inspektora.–

– Pera 'Prljavi Hari'?–

– On. Čak ima i magnum. Pokazao mi. Ali, to nije sve. Ispričao mi je neke zanimljive stvari, pa sam se vratio da o tome napravim članak.–

Nemanja nikad ne piše članke, pomisli ona. Uvek govori kako ih pravi. Jasna uhvati sebe u neozbiljno zastrašujućem zaključku. Šta sad? Ovakve analize pravim samo kada se zaljubim. Ona mu uze ruku i prisloni obraz uz njegovu čvrstu, veliku šaku, prijatno hladnu na njenoj vreloj koži, pa je onda vrati natrag na sto, ne ispuštajući je. Nastavila je da ga sluša.

–...i taman sam završavao, kad zazvoni telefon. Javim se, a ono neki nepoznati tip traži Čika Dragana. Kažem mu da je ovaj na bolovanju, a on onda pita može li da popriča sa mnom. Ipak, po glasu bi se reklo da ja malo razočaran. Zove se Simić, radi u bolnici 'Siniša Nikić'. Hoće da se sutra nađemo, da porazgovaramo.–

– O čemu?–

– Nije hteo da kaže preko telefona.–

– Opa. Tajna. Ideš?–

– Normalno.–

Oči su mu blistale. Pitala se odakle mu toliki entuzijazam. U njegovom prisustvu osećala se lako. Lako i sigurno.

– Kakav je bio tvoj dan?–

Jasna dovrši kafu i odloži šoljicu na tacnu.

– Stigla sam dosta da uradim. Radila sam na analizi porasta nataliteta u protekloj godini. Rezultati su neverovatni. Porast se više ne meri promilima, već procentima. Natalitet je u 1997. godini bio šezdeset dva posto veći nego u prethodnoj!

– Gde? Na jugu?–

– Ma jok. Beograd, Novi Sad, Sarajevo, Solun, Bukurešt, cela država... Gde god da pogledaš, porodilišta su krcata.–

– Majku mu, ko bi očekivao da ljudi prave toliku decu po ovoj skupoći.–

– E vidiš, baš to je ono neobjašnjivo. Bejbi bum obično imaš u zemljama koje su u privrednom usponu, ako zanemariš, naravno, zemlje sa tradicionalno visokim priraštajem, kao Indija, Kina i slično. Ali kod nas. i to u svim krajevima? To je više nego čudno.–

– Imaš podatke iz drugih zemalja?–

Ona se nakratko zamisli. – Samo iz Italije i Nemačke. I kod njih je slično. Ali, to je nedovoljno za uporednu analizu...–

Posmatrao ju je zainteresovano.

– Jesi li pogledala možda i podatke o mortalitetu?–

– Šta? Ne, zašto?–

– Pa, valjda bi trebalo, ako već proučavaš priraštaj stanovništva.–

– Ne, zadržala sam se samo na broju novorođene dece u protekloj godini i njegovom neskladu sa društvenim prilikama. Mada vidiš, to nije loša ideja. Pogledaću to, koliko sutra.–

– Pogledaj. Možda je i smrtnost proporcionalno veća, pa je odnos tu negde. U tom slučaju sve to i ne bi bilo tako neobično.–

Ne bi?

Jasna ga pogleda upitno, osetivši hladnoću u grudima. Neki osećaj dublji od svake racionalizacije govorio joj je da u onome što je tako poluozbiljno rekao postoji nešto zastrašujuće.

– Čuj... – počeo ona plaho, ali Nemanja je prekide.

– Ne sad. Mogli bismo ovako do sutra. Napiši taj rad pa mi daj da ga pročitam. Važi?–

Ona klimnu glavom. Pomisao na neku ravnotežu između nataliteta i mortaliteta unutar tako ekstremnih margina iz nekog razloga činila ju je vrlo nervoznom. Jasna reši da sve to ipak ostavi za kasnije.

– Hoćeš kod mene na ručak? – reče ona.

– Neću, hvala na pozivu. Znam da ti Baka sjajno kuva, ali moram da se vratim u redakciju. Sutra zaključujemo broj. A i ti bi trebalo malo da odspavaš. Deluješ iscrpljeno.–

– A što sam se 'picnula boli glava'?–

– Jedino te to vadi. – On se nasmeja i ustade da joj odmakne stolicu. Prijao joj je pogled na njegovu visinu i široka ramena.

Napolju je duvao hladan vetar. Vazduh je još bio podnošljiv.

– Kako ćeš do kuće? – upita Nemanja.

– Uzeću taksi. Nemam snage više da se rvem po tramvajima. Dosta mi je za danas.–

– Pametno. Ja ću malo da protegnem noge. Zovem te predveče.–

– Dogovor –, reče Jasna, uhvati ga za revere jakne i privuče ga bliže, propevši se malo na prste za jedan kratak poljubac. Sledećeg trenutka već je silazio prema Beograđanki, utapajući se u mnoštvo prolaznika koji su izmiledi iz stanova da se malo nadišu svežeg vazduha.

Imala je sreće. Taksi je naišao odmah. Otvorila je vrata žutog, ofucanog mercedesa i smestila se na zadnje sedište.

– Do Bogoslovijske, kod OFK-ovog stadiona –, reče taksisti i utonu u naslon, osećajući mali bol u leđima od dugog sedenja na poslu.

Taksista uključi taksimetar i staro vozilo stade uz tandrkanje da se penje ulicom, gurajući se između tramvaja i ostalih vozila. Sa radija je dopirala neka novokomponovana muzika, na svu sreću tiho.

Tek što skrenuše u Bulevar, taksista ukoči.

– Au, jebote! – uzviknu on i Jasna, koja je već utonula u laki dremež, otvori oči. Nekoliko trenutaka nije mogla da shvati ono što je ugledala.

Taksista hitro baci pogled preko ramena da vidi ima li šanse da uzmakne u rikverc. Ponovo opsova kada odmah iza ugleda crveno-belo čelično lice "sedmice".

– Najebali smo –, reče i okrenu se da se suoči sa onim što je dolazilo prema njima.

Saobraćaj je bio blokiran u obe duple trake. Policajci koji su se u poslednjih par godina navikli na sve i svašta nervozno su se meškoljili i opipavali groteskno velike palice skinute sa opasača.

I zaista, prizor je bio neverovatan. Širokim kolovozom Bulevara Revolucije prema Skupštini se kretala uskomešana masa izvikujući parole, uzmahujući transparentima iznad glava. Još su bili predaleko da bi se razaznali detalji, ali vetar je donosio visoke, kreštave, promukle glasove. Bilo ih je koje su pljeskale rukama u složnom ritmu i tek petnaestak sekundi kasnije, kada im se front mase približio na pedesetak metara, Jasna shvati da u njemu vidi samo lica žena.

MLEKA ZA NAŠE BEBE pisalo je nevešt看 rukopisom na jednom transparentu. Uz malo napora, Jasna ih pročita još nekoliko: DOLE NESPOSOBNA VLADA; I VI STE NEKI OČEVI; HOĆEMO LEKOVE I PELENE; BESPLATNE JASLICE! Ona oseti kako je obuzima histeričan kikut. Znala je da stvari loše stoje što se tiče snabdevanja artiklima za bebe i sasvim malu decu, ali baš toliko... A onda na licima koja su bila sve bliža i razaznatljivija uoči istovetnu grimasu krvožednog besa i mahnitosti, koja je duboko prestravi.

Žene su bile uglavnom mlade, od dvadeset do trideset i neke godine, sve do jedne odevene kao da su samo skoknule do komšije da pozajme pola šolje pirinča, mnoge u kućnim haljinama preko kojih su prebacile kapute, poneka čak i u papučama. Sada su bile već toliko blizu da je mogla da im vidi oči. Pogledi su im bili jednoobrazno prazni. One u prvim redovima drale su se iz petnih žila dok im se pljuvačka slivala niz brade, ali i ti povici delovali su nekako suviše složno, mehanički.

A onda ih proguta plima njihovih tela.

Jasna se nagoniski skupi na sedištu, zgrabivši držač na vratima. Krajičkom uma bila je svesna da je opasno blizu toga da vrisne. Udarci zadobovaše po karoseriji i taksu poče da se ljulja pred naletom tela u prolazu.

Ima ih na hiljade, pomisli Jasna užasnuto.

Taksista je sedeo pognut napred, stežući volan. Piljio je u žene koje su mu ulubljivale limariju i lupale po staklima. Ali udarci su bili slabi, i praktično bezopasni. Imale su drugi cilj.

Tada se odnekud začu mukli prasak i gomila se za trenutak razdvoji. Jasna ugleda bele pramenove dima. Zasuše ih novi zvuci sa svih strana, poneki krik, topot nogu u trku, tupi udarci.

Iznenada, pred njima se ukaza prazan prostor i taksista istog trena dade gas motoru koji je i dalje radio. Automobil jurnu napred u polukrugu, uz škripu točkova.

Jasna shvati njegov manevar. Iskoristio je trenutak da okrene kola i upravi ih u suprotnom smeru, dalje od gomile koja se ponovo preteći zatvarala, sada iza njih.

Napred je bio haos. Prilike u plavom jurcale su unaokolo sa maskama na glavama, a gomila se razbijala pred oblakom suzavca i kišom udaraca. Taksista ugrabi prazan prostor i stuši se prema trgu.

U celoj gužvi koja se sada malo pomerila na stranu preko puta Narodne banke, Jasna na pločniku ugleda nepokretno telo žene koja je imala nesreću da se nađe na putu pomahnitaloj rulji. Jedna noga bila joj je savijena pod neprirodnim uglom, a sa druge je izgubila cipelu i ležala je tako sa teškim, vlažnim otiscima đonova i potpetica po čitavom telu. Bila je to jedna od dve džangrizave putnice iz tramvaja.

Nedaleko odatle, Jasna primeti da jedna žena u visoko podignutim rukama nosi bebu. Beba je imala možda nekih godinu dana i zaprepašujuće mirno i budno je posmatrala ono što se okolo dešava. Ženu je okruživalo nekoliko drugih koje su sa njom išle u korak, kao da svojim telima žele i nju i bebu da zaštite od eventualnog napada. Jedna je odnekud izvukla i vlažnu maramicu i držala je spremnu ukoliko vetar nanese suzavac u pravcu bebe.

Fascinirana prizorom, Jasna uhvati bebin pogled i oseti žmarce. Krupne crne oči koje je spazila sa samo par metara udaljenosti gledale su u njenom pravcu hladno, kao da posmatraju bubu koju treba zgaziti.

A onda ih taksi ostavi iza i delovi gomile ih zakloniše. Taksista oštro skrenu desno i oni uleteše u Takovsku, koja je bila slobodna za vožnju. Dok su se spuštali ulicom, gledali su kako ljudi privučeni gužvom promiču pored neodlučnih i nezainteresovanih prolaznika, da vide šta se događa.

Taksista je vrteo glavom i ponavljao iznova i iznova: – Jebote, jebote, jebote... – Tek kada je malo dalje stao pred semaforom, probao je da drhtavim rukama odviše žvaku koju je uzeo iz kasete. Jasna je osećala kako je savladava šok. Pokušala je iz sve snage da suzbije drhtavicu, i nekako to i uspela.

Par minuta kasnije približavali su se njenoj zgradi, u kojoj je sada stanovala samo sa Bakom, dok su njeni već dve godine bili u Francuskoj. Uglasti toranj se pomaljao, sve veći i sumorniji.

– Uf, ovde je gadno –, reče taksista. – Opet udar zagađenja.–

Tek tada Jasna primeti da teško diše. Naravno. Bez obzira na to što su svi prozori bili zatvoreni, automobil nije bio hermetizovan, suprotnom gradskim propisima. Mora da je nešto spoljne atmosfere prodrlo unutra.

A njen filter je negde u tašni.

Oseti mučninu i paniku u isto vreme. Poče da petlja oko tašne. ali ruke je nisu slušale.

Da li je moguće, pomisli, da ću se posle svega još i otrovati u taksiju!

Taksista je primetio da joj nije dobro i malo usporio.

– Evo, stižemo. Uzmite ovo. – Glas mu je zvučao drugačije zbog filtera u nosu.

On joj baci preko naslona gumenu masku sa filter dobošem, iz rezervne vojne opreme. Ona je zgrabi slepo i nataknu je na glavu, osećajući kako je čupaju zategnuti kaiševi. Taksi je usporavao.

Jasna udahnu duboko i istog trena oseti kako joj se diže želudac. Zapahnu je smrad starog znoja i bezbrojnih izdisaja bivših korisnika maske. Mučnina je bila neizdržljiva. Taksi se zaustavi i ona konačno uspe da otvori tašnu. Nije videla koliko je taksimetar otkucao. Jasna istrgnu iz novčanika neku novčanicu i baci je zajedno sa maskom na prednje sedište. Otvori vrata i iskobelja se napolje da bi sledećeg trenutka povratila čitav doručak odmah tu, na trotoar, naočigled prolaznika koji su se već zaštitili.

Kada su trzaji najzad minuli, ona izvuče iz tašne beli filter, ugura ga u nozdrve i posrćući pređe ulicu. Hladna unutrašnjost ulaza u zgradu nikad joj nije prijala koliko tada. Jasna zalupi spoljna vrata za sobom i nasloni se na mermerni zid. Noge su je jedva držale. Udahnula je, sada mnogo lakše, i počela da broji do sto. Minut ili dva kasnije već je mogla jasnije da misli. Osećala se kao da ju je neko tukao.

Odjednom, pogled joj privuče nova čitulja prilepljena na unutrašnja staklena vrata, odmah ispod čitulje Marte Nikolić. Zar je još neko u zgradi umro?

Jasna polako priđe vratima i pogleda. Ime joj nije značilo ništa. Ali, prepoznala je lice na fotografiji. Bio je to onaj čiča s osmog sprata koji je često sedeo ispred zgrade na stoličici na rasklapanje, kada je vreme bilo lepo i čisto, i posmatrao šarolike putnike na stanici za prigradske autobuse, odmah tu kraj kioska. Jakov Sarajlija. Kratka i teška bolest. Osamdeset šest godina.

Okrenula se i teška koraka uputila prema liftu.

Iza nje otvoriše se spoljna vrata i neko uđe u zgradu. Jasna se okrenu i ugleda nepoznatu, visoku ženu sa madežom na obrazu, kako u naručju nosi umotanu bebu.

– Dobar dan, komšinice –, reče žena ljubazno i pogleda pravo negde kroz Jasnu.

Komšinice. Komšinice? Jasna uspe nekako da procedi odgovor i otvori vrata lifta. Žena uđe za njom.

Ako je tako, onda je ovo već koja... treća beba u zgradi za manje od nedelju dana!

– Ja ću na šesti –, reče ona, posmatrajući ženu sa detetom podozrivo.

– U redu. Mi idemo dalje.–

Dalje? Na osmi, možda?

Stajala je i posmatrala kako se smenjuju spratovi. Prinela je ruku čelu i obrisala s njega znoj.

Vruća sam, pomisli. Razboleću se.

Beba otvori oči.

Trudila se da ne obraća pažnju, ali pogled koji je osećala na sebi naterala je da se stresuje. Nikad u životu nije imala takav osećaj, da je predmet hladnog, bezosećajnog proučavanja. Odahnula je kada se kabina zaustavila na njenom spratu.

– Do viđenja, komšinice –, reče joj žena i nasmeši se groznim, praznim osmehom automata. Jasna pomisli da će joj ponovo pozliti. Dok je zatvarala vrata, videla je da beba i dalje pilji u nju, lica ozbiljnog i mirnog. A onda, pre nego što je nestala iza sivog metala, beba se iznenada bezubo nasmeši u stravičnoj travestiji osmeha svoje majke.

Pozvonila je, pokušavajući da u sebi sredi kovitlac misli i osećanja. Jedan dugi trenutak iznutra se nije čulo ništa i Jasna oseti kako joj se nervoza penje iz stomaka u grlo.

A onda začu zvuk okretanja ključa u bravi. Vrata se otvoriše i ona ugleda Bakino brižno lice.

Jasna joj klonu u zagrljaj, dopustivši sebi da konačno zajeca. Koliko ti je godina, Bako, upita bezglasno kroz plač, osamdeset šest?

Popodne je provela u nemirnom snu ispunjenom slikama meteža, panike i krupnih crnih očiju bez dna i duše. Nemanja je došao oko osam, proveo uz nju nekoliko sati stavljajući joj hladne obloge na čelo, dajući joj na kašičicu narodni čaj koji je Baka pripremila i umirujući je bezazlenim pričicama. Noć je bila mnogo teža.

U institut je otišla tek sledeće nedelje. Kada je otvorila fioke svog stola ustanovila je da joj je neko preturao po stvarima. Kada je upitala portira da li je neko u međuvremenu dolazio da je traži ili pitao za njenu kancelariju, rekao joj je da je osim stalnog osoblja pre dva dana dolazila i neka Marina Ostojić, inače takođe sa instituta, ali već duže vreme na porodijskom bolovanju. Rekla je da je došla po neke svoje stvari. Izašla je malo kasnije, ali ništa nije nosila sa sobom. Za druge nije znao.

Jasna se vratila u kancelariju, sela i izvukla svoj rad iz tašne. Pažljivo ga je poravnala na ploči oskrnavljenog stola. Rešila je da ubuduće zaključava i fioke i kancelariju kad god bude napuštala zgradu instituta.

Nešto joj je govorilo da to neće biti dovoljno.

5

Incident drugi

Blistavo crni alfa-romeo zaustavi se bešumno pred kapijom. Kroz otvoreni prozor promoli se ruka sa daljinskim upravljačem i koji tren kasnije dupla krila garažnih vrata tiho se otvoriše. Vozilo prođe između negovanih borića u prednjem dvorištu, preko betoniranih stazica za točkove i ugnezdi se u prostranoj garaži. Vrata se zatvoriše i unutra automatski ožive niz lampi duž zidova.

Zoran Krnjević, beogradski kralj videa, izađe napolje. Obiđe kola i otvori prtljažnik da bi izvukao dva teška samsonajt kofera puna novih, neraspakovanih video kasete. On zalupi prtljažnik snažno i zvuk odjeknu muklo između betonskih zidova ukrašenih reklamnim filmskim posterima.

Visok gotovo dva metra, morao je da se poguri kako bi prošao kroz vrata koja su vodila iz garaže u kuću. Uputio se uskim hodnikom pravo ka prostoriji u kojoj mu je bio smešten studio.

Kuća je bila tiha. Suviše tiha za devet uveče.

Kao i svi privatnici koji su se bavili video poslom i Krnjević je radio do kasno u noć, da bi se budio sutradan negde oko podne i polako započinjao novi radni dan. U devet, studio je trebalo da bude pun zvukova, zujanja rekordera u radu, reskog kloparanja ubacivanja i izbacivanja kasete, razgovora momaka koji su radili na presnimavanju ili "šniranju", odnosno titlovanju master kasete za prodaju.

Krnjević je sa video biznisom počeo u zlatno doba balkanskog piratstva, negde sredinom osamdesetih, kada je zbog odsustva zakonske regulative bilo moguće da svako ko ima bar nekoliko hiljada maraka početnog kapitala otvori video klub. Od tada je prošlo više od decenije, ali stvari se nisu bitno izmenile. Država je propala, ali video biznis je opstao. Klubovi su nicali i gasili se, ali za one prave posao je cvetao.

U stvari, do početka devedesetih, njegov studio spadao je u drugu ligu beogradskih video-klubaša. A onda su trojica najvećih u vrlo kratkom vremenskom razmaku istupili iz posla sa piratima, ozvaničili kapital koji su dugogodišnjom pljačkom autorskih prava stekli i počeli da rade u skladu sa novim zakonom o videu i kinematografiji.

Krnjevića je to gurnulo u sam vrh. Vlasnici klubova koji su živeli od rente sve skupljih video materijala počeli su u sve većem broju da dolaze kod njega i donose mu kasete na takozvano "pretabavanje", odnosno presnimavanje u žargonu profesije. Od solidnih

prihoda mogao je da izdvoji novac za investiranje u nove mašine kako za PAL, tako i za američki NTSC standard, U-matike, kompjutere za titlovanje, laserske diskove i gotovo neograničenu količinu vrućih filmskih hitova koji tek što su se pojavili u bioskopima Njujorka ili Londona.

Domaći filmski distributeri vrištali su, čupali kose od besa i pokušavali sa histeričnim hajkama, da bi na kraju jedan po jedan odustali i otvorili sopstvene video klubove. Ali, da bi takvi klubovi mogli dobro da rade i konkurišu privatnicima koji su se malo obazirali na takvu sitnicu kao što su autorska prava i sami distributeri morali su da pribegavaju piratstvu i tako krše zakon čije su donošenje inicirali. Privatnici su se, međutim, u hladnom ratu sa kinematografskim kućama služili jednostavnom i pametnom taktikom: kupovali su legalno izdate video naslove, pa čak i sami izdavali filmove sa otkupljenim video pravima, obično iz neke italijanske C produkcije, kako bi se pokrili i formalno ispunili zakonsku obavezu, a istovremeno i dalje izbacivali u rentu svetske filmske hitove mnogo pre nego što bi oni osvanuli na ovdašnjim bioskopskim platnima.

Godine 1995. oformljena je centralna organizacija privatnih video preduzetnika koja je funkcionisala po svim nepisanim pravilima podzemlja: pribegavalo se ucenjivanju, prinudi, reketima "zaštite" nad malim i slabim klubovima, kao i odmazdi prema neposlušnima. Njegov glavni "kum" bio je baš Krnjević, okružen nekolicinom advokata i pravnih savetnika. Tako je stekao nezvaničnu titulu kralja video mafije, a neverovatan priliv novca omogućio mu je da ubrzo za sebe i svoju ženu Slavku kupi raskošni dvorac na Dedinju. Zaposlio je malu armiju studijskih radnika, prevodilaca, a bogami i povremenih telohranitelja. Ali, i dalje je najviše voleo da poslove završava sam, bilo da se radi o korumpiranju zvaničnika po gradskim opštinama, uzimanju dnevnog pazara iz svojih sedam klubova na teritoriji grada, ili kupovini opreme – kasete, rekordera, procesora slike i zvuka.

Sada je zato, otvorivši vrata studija koji se nalazio u suterenu vile na površini od preko dve stotine kvadratnih metara, stao kao ukopan, ne verujući sopstvenim očima.

Studio je bio potpuno prazan. Jedan pogled na 920 uredno poslaganih rekordera za duplikaciju kompjuterski povezanih sa kontrolnim panelom u desnom uglu prostorije, bio je dovoljan da Krnjević shvati da su svi aparati isključeni. Ni na jednom displeju nije svetleo zeleni ili crveni indikator reprodukcije i snimanja. Ekрани kontrolnih monitora bili su sivi, slepi. Konzola sa tastaturama i disk jedinicama za automatsko titlovanje stajala je isključena, sa razbacanim disketama na kojima su bili zapisi sa prevodima najnovijih filmova. Na suprotnom zidu, koji je čitav bio u policama, nalazile su se prazne kasete, originali domaće i strani, laserske ploče, pa čak i filmski kartridži za novi hit izum, kućni video holograf.

Koferi mu s treskom ispadoše iz ruku.

Par sekundi stajao je tako, zanemio, a onda se razdra, zabacivši glavu:

– Slavka!

Sačekao je nekoliko trenutaka, ali odgovora nije bilo. On ponovo dreknu:

– Slaaaavka!–

Krnjević steže vilice u nemoćnom besu. Šta je sada ta glupača uradila, pomisli prilazeći rekorderima i paleći ih redom. Otkad se porodila više nije normalna. Gde li je sada otišla?

Mašine živnuše raznobojnim svetlima, spremne da u sebe prime nove tovare kasete. Poznato, smirujuće zujanje ispuni vazduh i Krnjević oseti kako ga prolazi prvi talas gneva.

Da vidimo, razmišljao je. Šta je sad najhitnije... Sutra mi dolazi onaj moler iz Prnjavora, njemu treba da ušniram još četrdeset komada. Nišlij sam obećao da će filmovi da mu budu gotovi do podne. Ne mogu sad da mu otkazujem... A kopije za rentu? Jebem mu mater, zatrpan sam. Gde su ti idioti od radnika!

On uze naramak već pripremljenih kasete i ubaci ih jednu po jednu u mašine, automatski, znajući već i podsvesno koja je linija sa kojom povezana. Uključi desetak monitora i počeo da vadi originale U-matike sa polica.

Prvo da stavim ovo da se taba, pa onda da vidim gde je Slavka. Da nije s detetom otišla kod majke?

Njegove ruke hitro su izvlačile kasete iz kutija, stavljale ih u prazne otvore, gurale unutra, pritiskale komande. Na ekranima zatrepereše slike i začu se uobičajena kakofonija. Toliko je bio zaokupljen poslom da nije čuo meke korake nogu u papučama iza sebe. Postao je svestan njenog prisustva tek kada se okrenuo da nešto odloži. Stao je, trgavši se malo.

– A, tu si, znači –, reče on. Glas mu je bio opasno tih i ona je to već odavno umela da prepozna i pretpostavi šta sledi. – Je li, hoćeš da mi objasniš šta sve ovo znači?–

Stajala je pred njim u spavaćici, raspletene kose, bez šminke, sa crnim podočnjacima. Lice joj je bilo vampirski blede, tanke usne stisnute u crtu. Gledala ga je nekako čudno, belo.

– Gde su radnici? – upita on, malo povisivši ton. Ponovo je osećao naznake one plime besa koja ga je pre nekoliko minuta bila obuzela pa napustila. – Gde je prevodilac? Šta se koji kurac dešava?–

Pogled joj je bio zamućen, kao da ga posmatra kroz vodu. Ona sporo sleže ramenima i izgovori ravnim glasom, sasvim nederuta njegovim uzbuđenjem:

– Poslala sam ih kući. Sve.–

– Zbog čega, bre? Zašto mašine stoje?–

Ona prođe kraj njega i pride kontrolnom panelu.

– Sada rade –, reče tiho. – Moramo da ih isključimo.–

– Šta?–

Njena utvarno bela ruka pritisnu komandu "stop" na panelu i niz rekordera bučno prestade sa radom, kao da protestuje.

Ponesen zaslepljujućim besom, Krnjević skoči i ščepa je za ramena. Okrenu je prema sebi i ošamari iz sve snage. Glava joj od udarca polete u stranu i udari o rub police. Slavka posrnu, ali ne pade. Pridrži se i pritom sa police povuče jedan rekorder. Četvrtasti aparat sruši se na pod povukavši za sobom još jedan, uz bučni tresak. Na monitoru nestade i slike i tona.

– Kučko! Vidi šta si uradila, pička ti materina! – dreknu Krnjević. Drhtao je od besa.

Ona se bez reči okrenu da isključi glavni prekidač koji kontroliše napajanje strujom za sve mašine u studiju.

Krnjević je ščepa za kosu i okrenu joj glavu prema svom licu. Oči joj zasuziše od bola, ali ona nijednom grimasom niti zvukom ne pokaza svoja osećanja. U tom trenutku podseti ga na manekensku lutku iz izloga.

– Jesi li skrenula, šta radiš to?–

– Moramo sve da pogasimo –, reče ona, gledajući kroz njega. – Zbog zračenja. Maloj smeta.–

– Šta? – Nije mogao da veruje.

On je odvuče do sredine prostorije i ponovo ošamari. Ovaj put je pala, dočekavši se na ruke i kolena.

– Slavka, života mi, ti nisi čista –, reče on, gotovo vičući. – Odakle ti sad to sranje? Da ti nije ona tvoja majka napunila glavu, a? Jedva je dočekala! Mi od ovoga živimo, ej!–

Ona se pridiže posrćući i ponovo krenu prema kontrolnom panelu. Kao da je govorio zidu.

Sada više nije mogao da se kontroliše. On je okrenu levom rukom, a desnom je snažno udari u pleksus. Ona sasvim zadovoljavajuće iskolači oči savijajući se i iznenađeno ispusti vazduh iz pluća. Sustiže je novi šamar. Slavka odlete do vrata i tresnu muklo o betonski pod prekriven linoleumom.

– Marš gore kod deteta, pičko jedna tupava! – penušao je on. – Da te ovde dole više nisam video! Ne znam kakve su te bube spopale, ali ovde da više nisi privirila! Sad moram da sređujem sranje koje si napravila!–

Slavka se nekako osovi na noge i otetura napolje.

– To će je naučiti pameti –, promrsi on i sede za kompjuter sa namerom da ušnira film koji je nedavno stigao iz Singapura. – Pre trudnoće umela je itekako da grize za posao. A sada, vidi... Bože me sačuvaj.–

I zaista, Slavče se pre dve nedelje vratila iz bolnice sa njihovom tek rođenom ćerkicom. Mada je, kao i obično, imao da završi bezbroj poslova, uspeo je da primeti da nekako nije ista kao pre. Kao da se povukla iza neke ograde i u potpunosti se posvetila detetu. Kao da ništa drugo ne postoji. Zračenje! Ha, koja fiks-ideja! Otkad radi ovaj posao, prvi put čuje da rad sa video opremom može nekome da smeta. Ma, luda žena... Samo da završi s ovim, pa će se popeti gore da ozbiljno sa njom porazgovara.

Pred njim se na monitoru pojavi meni za korišćenje programa za titlovanje. On izbací sistemsku i ubaci disketu sa prevodom računajući koliko će love da uzme na tom filmu. Kažu da je nominovan za Oskara. Nema kluba u zemlji koji neće da ga kupi.

Crvena lampa disk jedinice se ugasi i na ekranu zasvetle natpis: **Titlovanje**. On pritisnu dugme i natpis se izgubi. Potom stavi spremnu kasetu sa filmom u haj-faj mašinu koju je koristio za reprodukciju kada nije imao U-matike, pa ustade, povadi iz rafova kvalitetne blanko kasete i rasporedi ih u prvoj liniji rekordera spojenih sa centralnom miksetom i procesorom. To učini i sa sledećih dvanaest linija, pa ponovo sede i daljinskim upravljačem uključi snimanje pod pauzom, pusti original i sačeka da se slika probije na ekran. Pojavi se prvi kadar i Krnjević se naže malo napred, spreman da superponira prvi titl. Automatika će da obavi ostalo.

Na ekranu je počinjala špica, kada Krnjević iza sebe začu neki šum. Okrenu se hitro, ali prekasno.

Stigao je samo da vidi svoju ženu, sa visoko podignutim "vivanko" pojačalom u rukama. Sledećeg trenutka teški aparat tresnu ga posred lica i on pade unazad sa stolice. Oštar bol prostruja mu kostima nosa i lobanje i pred očima mu se smrači. U ustima oseti bljutav ukus krvi.

– Šta to, dođav...–

Prekide ga novi udarac. Metalno kućište elektronske naprave zari mu se iznad očiju i jeziv bol natera ga da zaurla. Odjednom mu se i oči napuniše krvlju.

– Maloj smeta –, čuo je njen ravan glas u mehaničkoj litaniji. – Maloj smeta... maloj smeta... rekla sam ti da joj smeta!–

Nošene divljom snagom, njene ruke sve su jače i dublje zarivale "vivanko" u beličasto-krvavu kašu u koju mu se pretvorilo lice.

Krnjević slabašno podiže ruku u uzaludnom pokušaju odbrane, vođen poslednjim ostacima svesti. Njen novi udarac, najjači od svih, konačno mu rascepi lobanju nadvoje i oštri parčići kostiju zariše mu se u meko i nezaštićeno tkivo mozga. Umro je s roktajem, zagušen navalom krvi, dok su ga odozgo posmatrale njene oči osvetljene nekom demonskom, zelenom vatrom iznutra.

Na ekranu špica je upravo prošla sa natpisom DIRECTED BY: GEORGE M. ROMERO i kamera je iz ptičje perspektive prikazivala neki mali američki grad. Uz zverski, neljudski smeh, Slavka zavitla uljublenu mašinu pravo u monitor i prostorijom se razlomi prasak od eksplozije ekrana i cvrčanje sprženih instalacija.

Sa unutrašnje strane vrata studija, čitav prizor ravnodušno su posmatrale oči ogromne bebe zlokobnog izgleda za najnoviji svetski horor hit, koji se upravo beskorisno vrteo u mašini za reprodukciju, pošteđen Slavkinog razornog gneva. Stilizovanim slovima na plakatu je bio ispisan naslov: Nakot.

Odjednom, žena u spavaćici se uspravi, kriveći malo glavu, kao da nešto čuje. Onda se okrenu i hitrim koracima siđe u podrum, gde se nalazila razvodna kutija sa osiguračima. Izvukla je nekoliko njih i sve mašine u studiju zamreše, a nepomično telo u lokvi krvi koja se polako širila po podu, ostade u mraku.

Završivši to, krenula je sporo stepeništem gore, odjednom ponovo prazna i smirena. Njena ćerka ju je zvala. Bilo je vreme da je nahrani. Grudi su je pomalo bolele i znala je da će za njenu bebicu biti dovoljno mlekca.

Sada je više ništa nije ugrožavalo.

6

Gospodin Aleksijević, II

Kraj januara doneo je ponovo nešto snega. Bilo je dosta hladno, ali kotlarnica zgrade je, na svu sreću, bila u redu i radijatori su uvek bili topli.

Gospodina Aleksijevića mučila je hladnoća druge vrste.

Sve češće je loše sanjao. Slike iz mladosti, zastrašujuće očuvane i žive, proganjale su ga u snu i terale ga da se budi i izbezumljen pali svetlo da vidi jesu li mu ruke umrljane krvlju. Počeo je da se zabrinuto pita nije li konačno došlo vreme da plaća danak starosti i jesu li to prvi znaci senilnosti ili skleroze. Čudno, gotovo čitav život proveo je spreman da se suoči sa smrću kao posledicom eventualnog slučajnog susreta na ulici, sa sramotom suđenja i nedostojnošću egzekucije; a u ovim trenucima, dok je ležao u svojoj usamljeničkoj sobi i slušao zviždanje vetra oko zgrade, osećao je u grlu i prsima snažnu,

žarku želju za životom. Pomisao na smrt i tamu iz koje može da izroni avet neke od duša koje poslao Bogu na istinu, sve ga je više plašila što je bila bliža i opipljivija.

A onda, jedne noći, umalo nije umro od straha.

Nije mu uspevalo da zaspi. Poslednje vesti na televiziji prošle su odavno, sumornije nego ikad, i on je legao odmah posle njih, iščekujući san sa strepnjom. Umesto da san dođe, uhvatio je sebe kako se prevrće po krevetu i osluškuje zvuke noći u potpunom mraku sobe koji je proterao čak i oskudno svetlo uličnih svetiljki.

Vetar se razulario. Hućao je i tresao prozore u snažnim naletima. Njegov zaglušujući zvuk tek bi ponekad malo minuo i tada bi se moglo čuti prolaženje retkog vozila dole, oko skvera. Dok je tako žmurio, primoravajući bezuspešno sebe na san, iznenada mu se učini da u vetru čuje još nešto.

On se pridiže malo na laktove i otvori oči. Pokuša da, zureći u mrak, oslušne pažljivo i ponovo razazna taj zvuk. Zvižduk vetra sada je ličio na ječanje.

I zaista, odnekud spolja, nošen košavom, slabašno se nazirao stegnut ženski glas. Ukoči se, užasnut.

– Stevaneeee, – pevao je vetar. – Oj, Stevane, sinee...–

On skoči i zbacila se sebe jorgan, bolno svestan krhkosti svog tela i mršavosti nogu prošaranih debelim staračkim venama.

Samo mi se učinilo, pomislio je dok je hodao prema prozoru. Nemoguće... ne, nemoguće.

On zastade ispred stakla i ponovo oslušnu.

– Stevaneeee...–

Tanušan ženski glas otegnuto je rastao sa vetrom.

Drhtavom rukom on zgrabi gurtinu i iz sve snage povuče drvene spoljne roletne nagore. Začu se kloparanje letvica i u sobu prodre bleđa svetlost.

Stajao je izbuljen, otvorenih usta, dok mu je brada podrhtavala, očekujući da vidi avetnu prikazu svoje majke Radmile kako lebdi s druge strane prozora i poziva ga da ga otvori i pođe k njoj.

Napolju, noć je bila prazna.

On oseti bezgranično olakšanje. Napolju nije bilo ničega izuzev par kamiona koji su pravili spori krug prema Severnom bulevaru i usamljene "trojke" na polaznoj stanici. Nikakve prikaze, nikakve utvare.

A onda, iza njegovih leđa tih, jasan zvuk, kroz otvorena vrata sobe. Okrenu se i ustuknu, pribivši leđa uz staklo. Prože ga hladnoća kroz tkaninu pižame i ugnezdi mu se negde duboko u srži kostiju.

Voda u kupatilu, pomisli usplahireno, savlađujući razmahana krila straha u stomaku, iracionalnog straha koji je odjednom nadržao sve ostalo. Ostavio sam vodu u kupatilu... nisam dobro zavrnuo slavinu!

Ali, voda iz slavine kaplje drugačije. Nimalo nalik na zvuke koje je čuo sada, lagane, lišene svake žurbe. Nimalo nalik na ovo pljeskanje i šljapkanje, kao da neko sedi u kadi i... pere se?

On strpa pesnicu u usta da zatomi krik.

Pokušao je da zakorači, ali bez uspeha. Stajao je tu kao ukopan, širom otvorenih očiju uprtih u crni pravougaonik vrata.

Pljeskanje vode bilo je ritmično i sve glasnije. Onda se začu i neko tiho pevušenje, otegnuto i naizgled bez melodije, u kome je prepoznao zvuke koje je toliko puta slušao u Plaovcu, dok je prolazio pokraj kuhinje ili korita u dvorištu gde je Milijana ispirala veš.

Pevušenje odjednom prestade i njemu se učini da se tamni zidovi sobe razdvajaju, udaljuju jedni od drugih, da je sve manji tu, kraj prozora i da odonud iz mraka nailazi nešto što će ga smrвити kao insekta. Poče da se guši, gutajući nepostojeću pljuvačku, dok mu je jabučica poigrala gore-dole.

I tada, umesto mokrih koraka iz tmine predsoblja, odnekud dopre prigušeni zvuk bebinjeg plača.

Dete u stanu ispod njegovog probudilo se i počelo da kmeči. Odmah zatim, on začu i psovke probuđenog oca. Trenutak strave je prošao.

Udahnuo je punim plućima, osećajući bilo u slepoočnicama. Pokrenuo se iz mrtve ukočenosti i brzo, gotovo trkom, izleteo u predsoblje, paleći svetlo.

Kupatilo je bilo belo, netaknuto. Sve se nalazilo na svom mestu, i peškiri, i pribor za brijanje, sve. Kada je bila blistava i suva, samo se iz slavine nad njom jedna kap neodlučno otkidala da bi sledećeg trenutka kanula dole i rasprsnula se.

Ponovo je morao šakom da poklopi usta ne bi li zagušio krik. Kap je bila krvavo crvena.

Ono što je Aleksijevića pokolebalo u pomisli da polako postaje lud odigralo se nekoliko dana kasnije. Stanari su u soliteru imali jednom mesečno organizovano plaćanje telefona, struje i radio i TV pretplate, koje se obavljalo u prostoriji kućnog saveta u prizemlju.

Aleksijević se toga dana spustio tamo negde oko pet popodne i u istom poslu zatekao komšiju iz zgrade koga je često viđao u prolazu, ali mu nije znao ime. Sve što je o njemu znao bilo je da je penzionisani profesor Ekonomskog fakulteta i da tu stanuje sa ženom. Koliko je Aleksijević mogao da oceni, oboje su bili relativno mladi, u srednjim šezdesetim.

– Komšija, izvinite... – obratio mu se pred vratima prostorije kućnog saveta, kada je Aleksijević već izlazio brižljivo presavijajući uplatnice kako bi ih odložio u novčanik. – Par reči samo... – Glas mu je bio tih, ali nekako istrzan, nervozan.

– Da, izvolite? – reče Aleksijević malo ozlojeđen što je predmet gnjavaže.

– Ne zamerite što pitam, ali... koliko vam je godina?–

Aleksijević iznenađeno podiže obrve i pokuša da samo time oda ono što je pomislio istog trenutka. Prepoznavanje? Zar opet, posle toliko godina? Pažljivo se zagledao čoveku u lice.

Ne, nemoguće. Oči njegovog sagovornika nisu odavale ništa više od izvesne zabrinutosti i hroničnog konjuktivitisa.

– Evo, sedamdeset deveta. Zašto pitate, gospodine...–

– Stajić. Spasoje Stajić. Ja sam sa trećeg sprata.–

Ime mu nije govorilo ništa. Čovek je sigurno imao sasvim drugi razlog.

– Ja sam Aleksijević –, rekao je ljubazno. – Znamo se iz viđenja, mislim.–

– Tako je, tako je –, reče Stajić. – Izvinite što ja tako odjednom, ali... – Prišao mu je bliže i poverljivo šapnuo, ozbiljnog lica. – Da vam kažem, moja žena i ja mislimo da se ovde nešto čudno dešava.–

– Čudno? Kako to mislite?–

– Zar niste приметили koliko je naših komšija u zadnje vreme pomrlo, laka im crna zemlja. Troje, za manje od mesec dana!–

Aleksijević se namršti. Sada se setio čitulja koje je viđao u prolazu.

– Da, pa?–

– Pa eto, vidite, sve troje pokojnika bilo je starije od osamdeset godina. Moja žena i ja smo napravili neku vrstu ankete među starijim stanarima. Jedino za vas nismo znali koliko vam je godina.–

– Da, i? – Postajao je nestrpljiv. Nije shvatao u čemu je stvar, niti zbog čega mu ovaj čovek dosađuje.

– Odmah ću vam reći. Prvo je umrla Marta Nikolić, zar ne? Osamdeset osam godina. Samo par dana pre njene smrti u stan gore, ispod vas, uselila se familija s bebom. Odmah potom vratila se i ona mala namiguša sa, očigledno, vanbračnim derištem. Trebalo je samo nedelju dana pa da umre i komšija Sarajlija, znate, onaj...–

– Znam –, prekide ga nestrpljivo Aleksijević. – Šta hoćete time da kažete?–

– To da se istog dana u zgradu uselio još jedan bračni par s bebom. I to, čini mi se, na poslednji sprat, vertikalna preko puta vaše. I šta? Posle nedelju dana ode još jedan komšija. Onaj ćelavi gospodin, Ilija Kuzmanović. I on i Sarajlija imali su osamdeset šest.–

Aleksijević uzdahnu, prisiljavajući sebe da sasluša fantazije ovog nasrtljivca do kraja.

– A sada, – poče Stajić pa zastade, podozrivo gledajući prema ulaznim vratima. Ona se otvoriše i unutra uđe plavokosa devojka u toploj perjanoj jakni, s tašnom nemarno prebačenom preko ramena. Kosa joj je bila podignuta a umorno lice pomalo rumeno od hladnoće. Zastala je pred poštanskim sandučićima, proturila prst kroz otvor jednog od njih i, ustanovivši da nema nikakve pošte, krenula prema liftovima. Okrznula ih je pogledom, rekla dobar dan i stala malo dalje od njih, čekajući da se kabina koju je pozvala pritiskom na dugme spusti.

Iz nekog razloga Stajić nije hteo da progovori sve dok se lift nije pojavio, a ona ušla i nestala negde gore.

– Eto –, reče Stajić šapatom. – Posle njene babe, stare gospođe Lekić, vi ste najstariji.–

– Pa?–

– Pa ništa. Samo što od juče imamo još jednu bebu, tu na drugom. – Pogledao ga je značajno. – A gospođi Lekić je jako loše.–

Aleksijević reši da okonča ovu lakrdiju. – Slušajte, gospodine... Stajiću, ja stvarno nemam vremena za prazne razgovore i ne shvatam ni reč od onoga što mi govorite. Do viđenja.–

Okrenuo se i krenuo. Dok je otvarao vrata lifta, čuo je za sobom otrovni Stajićev glas.

– Samo se vi pravite važni! Videću vas kad vam dođe red! Mala Milička sa drugog je u bolnici, porađa se! Videćete kad se vrati!–

Zlurado je dovikivao za Aleksijevićem koji je mirno zatvarao unutrašnja vrata i pritiskao dugme. – Moja žena i ja imamo po šezdeset tri! Pre nas ima vas još sedmoro, da!–

Ludak, pomisle Aleksijević zureći u upropašćene i iškrabane zidove kabine. Totalni ludak.

Ali kasnije, u čamotinji stana, zatekao je sebe kako jalovo razmišlja o sada već nestvarnom i dalekom susretu sa onim bebama na hodniku i čudnom osećaju koji je tada imao.

Šta ako u onome što je onaj dole napričao stvarno ima nečega?

On baci pogled na ruku u kojoj je držao čašu s mlekom. Primetno je drhtala i beličasta topla tečnost slivala mu se u tananim potočićima niz mršave, smežurane prste.

Pažnju mu je privuče zvuk spolja, zvuk sirene kroz prozor dnevne sobe koji je malo odškrinuo da provetri stan, vodeći naravno strogo računa o nivou zagađenja. Ustao je i pogledao dole, pred ulaz zgrade. Ugledao je kola hitne pomoći, sa belo-plavim rotacionim svetlima.

Nije morao mnogo da pogađa kod koga su došli.

Sutradan je od kasirke u samoposluzi saznao da je stara gospođa Lekić jako bolesna. Ona lično razgovarala je sa lekarem hitne pomoći kada je izlazio iz zgrade. Kaže, upala pluća. Sirota, najverovatnije neće dugo. Ona njena zlatna unuka, Jasnica, sva je izbezumljena. Sama je s babom, roditelji su joj negde preko. Razmišljajući o svemu tome, vraćao se iz kupovine i slučajno, gore na prozoru ugledao Stajića. Učinilo mu se da mu je klimnuo glavom. Na jednom od prozora iznad, ocrtavala se silueta žene sa bebom na grudima. Ulazeći u zgradu koja mu se sad činila hladnom poput grobnice, Aleksijević pomisli na noć koja sledi.

Imao je težak predosećaj da će ta noć zbog nečega biti presudna, predosećaj da će se dogoditi nešto strašno i neizbežno. Kao nekad davno, u prvim ratnim godinama, osećao se kao usred plime koja se diže da bi ga potopila i udavila. Nije bio siguran da će ponovo moći da zapliva sa njom i tako joj izmakne.

Ta noć bila je neobično topla. Neočekivana jugovina smetala mu je toliko da nije više mogao da izdrži unutra. Umesto teškog zimskog kaputa navukao je na sebe jesenji mantil i sišao dole, s druge strane zgrade, kad garaže, noseći u kesi ostatke svojih nekoliko zadnjih obroka. Tu se nalazio zapušteni parkić koji se pružao prema Pančevačkom mostu. Nekoliko poludivljih pasa lotalica to je proglasilo za svoju teritoriju i Aleksijević je voleo povremeno da provede po kojih pola sata u njihovom društvu, deleći im hranu, nadoknađujući time svoju nedruželjubivost prema ljudima.

Prostor ispred garaže sada je osvetljivala samo jedna lampa koja je nekim čudom ostala čitava, van dohvata dečjih vandala. Duvao je topao vetar i njihao žbunje i krošnje retkog

drveća, i Aleksijević dozvoli sebi da ukloni filter iz nosa i slobodno diše. Ni posle nekoliko minuta nije osetio ništa neobično. Vazduh je bio dobar.

Sve je bilo tiho. S druge strane, Bogoslovija je bila samo ogromna mračna utvara, bez ijednog osvetljenog prozora. Nije bilo nikoga.

Dalje tamo, u tami, Aleksijević primeti dve crne siluete pasa koji su se muvali unaokolo njuškajući tu i tamo, zapišavajući poneko stablo.

Kako li oni dišu bez filtera kada je zagađenje ekstremno, pitao se. Možda se zavuku negde unutra, gde je malo čistije... a možda imaju i neki prirodan način prilagođavanja, koji su ljudi nekako zaboravili i izgubili.

On zviznu psima i istrese sadržaj kese na travu koja je počinjala odmah iza izlokanoog betonskog parkinga. Oni digoše glave, ostaše za trenutak gde jesu, a onda ga prepoznaše i dotrčaše mašući repom. Već su bili tu, nadomak hrane, kada iznenada stadoše. U slabom svetlu lampe on im vide njuške. Bila su to dva najobičnija džukca sa kojima je najvažniji cilj u životu bio da što češće i što više napune stomake. Sada, međutim, zaustavili su se blizu hrane i spustili glave, posmatrajući ga. Njuške su im neodlučno poigravale, kao da pokušavaju da razvrstaju i razluče mirise sa raznih strana. Repovi kojima su do maločas veselo mlatarali levo-desno odjednom su bili podozrivo povijeni među zadnje noge, ukopane u tle.

Šta je sad, pomisli on. Da ne osećaju novi talas zagađenja? Presavi kesu i stavi je u džep. Slegnu ramenima i naumi da krene, kada začu tihi motor automobila i meki zvuk guma koje su prelazile preko sitnog šljunka kojim je prilaz garažama i parkingu bio prekriven. Istog trenu obasja ga bolno jako, belo svetlo farova.

Automobil se zaustavi pred njim. Motor stade i farovi se ugasiše.

Stajao je tu, pokušavajući da nazre ko sedi za upravljačem. Vrata se otvoriše i iz vozila izađe visoka mlada žena crne kose, pomalo španskih crta lica. Zalupila je vrata, zaključala ih i obišla automobil spreda, ne obraćajući pažnju na njega. Zapanjen, Aleksijević primeti da su psi još za metar ustuknuli dalje od njega i hrane i počeli da reže.

Žena otvori desna vrata, naže se unutra i uspravi se, držeći pažljivo u naručju beli zamotuljak iz koga je virila samo ružičasta glavica obrasla retkom, paperjastom bebinjom kosom. Vrata se zatvoriše s muklim, metalnim zvukom. Režanje pasa postade agresivni lavež. Aleksijević je stajao kao u transu. Onaj predosećaj ponovo je bio tu.

Žena se okrenu i beba se suoči sa njim.

Istog trenutka lavež zameni prestravljeno skićanje. Zbunjen, Aleksijević stiže samo da pogledom otprati paničan bez pasa u mrak. Odjednom, kragna košulje suviše ga je stezala i on je raskopča. Stajao je nepomično, očekujući nešto, prazan od misli, samo sa onim eksplozivnim nabojem usuda u stomaku.

A onda i on načini nesiguran korak unazad, sa užasnutim izrazom na licu.

Žena je zurila pogledom robota, ali dete ga je posmatralo pozorno, potpuno neprikladno za taj uzrast. U očima crnjim od plavačkog mraka bilo je prezrivo cinizma i zagrobne hladnoće kakvu nikad u životu, ni u čijem pogledu nije sreo.

Aleksijević krenu lagano unazad, nagoni okrenut licem prema ćutljivim posetiocima, sve dok nije napravio širok krug oko automobila i stigao skoro do samog zida garaže. Noga mu zakači nešto prislonjeno o zid i to pade s teškim odjekom. On zastade.

Um deteta odjednom poče da ga bombarduje slikama.

Bio je toga svestan, ali nije osećao strah, već samo pobuđenu ogromnu ljubopitljivost. Kao onomad, u ratu, kada je obuzet jednakom ljubopitljivošću presecao grkljane i kopao oči da vidi ima li razlike u ispoljavanju straha i bola od čoveka do čoveka.

Slike su se nizale jedna za drugom. Pomešane, u gomilama teškim za praćenje, preklapale su se i topile jedna u drugu. I onda je znao.

Spoznaja takve vrste bila bi dovoljna da svakog normalnog i razumnog čoveka nepovratno otera u ludilo. Ali, Aleksijević je na neki način sve ove godine bio lud. Sada mu više nije bilo važno što je Stajić ipak na neki način bio u pravu, niti što je iz kaleidoskopa prizora koji su mu prodrli u svest mogao da vidi i svoju krvavu prošlost i crnu budućnost čovečanstva. Crvena plima digla se sa urlikom koji ga je naterao da se malo po malo, leđa oslonjenih u hrapavu betonsku površinu zida garaže, spusti u čučanj, desnom rukom slepo grabeći po mraku. Osećao je kako se približava talas spreman da ga poklopi i zbriše ukoliko ne bude bio dovoljno vešt da ga zajaše. Svest kao da mu se podelila. Osluškiavao je u sebi vibracije plime koje su sve više bile nalik na otkucanje njegovog pulsa, istovremeno primajući nehotične prizore iz uma bebe: useljavanje u zgradu, čitulju gospođe Lekić na vratima, njegovu iznenadnu bolest i usamljenu, bednu smrt. Ali, bilo je tu još nečega, isprepletanog sa tim živim i jarko obojenim slikama neumitnog kraja. Poput starog filma čije su crno-bele slike poprimile ton sepije, događaji iz njegove prošlosti uplitali su se u njih i tkali za njega tanani mrtvački pokrov duše.

Uspeo je iz grla da ispusti samo krkljanje životinje u agoniji.

Privučena tim hropcem, žena mu priđe sa bebom udobno ugneždenom u njenom naručju. Zagledala se u njega tako skupljenog blizu tla kao da razmišlja treba li pustiti stvari da idu svojim tokom, ili dati detetu da okonča ovu malu farsu odmah tu, na licu mesta.

Aleksijević konačno pronade u mraku onaj predmet od malopre. Ščepa ga grčevito i kao zver u zamci poslednjom snagom naglo ustade iz čučnja, ne obraćajući pažnju na jezivi bol artritisa u zglobovima.

Ženina usta napraviše iznenađeno O i ona pokuša da odstupi.

Njegova desna ruka opisa široki polukrug. Krivi, debeli komad čelične armature, bačen tu verovatno još u vreme dograđivanja Bogoslovije, pogodi je preko levog obraza, pretvarajući njeno lepo i skladno lice u ružnu, krvavu raspuklinu. Ona pade u stranu kao vreća, ispustivši dete iz ruku. Glava joj udari o ivicu zida uz mučni, vlažni tresak. Noge joj se opružiše u grču, a onda umiriše. Ostala je da leži nepokretno, staklastog pogleda uperenog u mračno noćno nebo.

Beba je pala na travu i zakmečala bolno, ali ne mnogo glasno. Aleksijević je već bio nad njom, držeći obema rukama metalnu šipku visoko podignutu iznad glave. Dete je plakalo i gledalo ga gotovo molećivo, ali Aleksijević više ni o čemu nije razmišljao. Onaj stari osećaj snage bio je opet tu, godine su se istopile i nestale iz njegovih kostiju i mišića i ostavile ga ponovo mladog, jakog, na vrhu talasa koji ga je silovito i brzo nosio prema nedostižnom crvenom horizontu. Udario je iz sve snage, zabacivši glavu u zverskom režanju. Glava bebe prsnu kao gnjila pomorandža i plač prestade.

Na prostor iza zgrade kao da se spustilo stakleno zvono. Uspravio se, drhteći malo, i mahinalno strpao okrvavljenu šipku u unutrašnji džep mantila. Ustuknuo je od unakaženog malog leša, čekajući da mu se crveni mulj pred očima razbistri. Osluškiavao je. Noć je bila mrtva, nepomična.

Vrelina uzbuđenja malo popusti i on osmotri park i prilaz garaži. Nije mogao da vidi nikoga. Sačekao je još trenutak, a onda se hitro okrenuo i skriven senkom pošao prema stepeništu koje je vodilo prema zgradi.

Psi su se vratili oprezno, sa oklevanjem. Prišli su spremni da se daju u bekstvo na najmanji znak opasnosti. Onjušili su nezainteresovano ostatke koje im je Aleksijević doneo, a onda prišli bebi. Stajali su nad njom nekoliko trenutaka, a onda osvetnički navalili na njen još topao, rasuti mozak, režeći i boreći se za svaki zalogaj.

Dva dana kasnije, pošto je prošla gužva sa milicijom, uviđajem i radoznom gomilom, ista ona kasirka iz samoposluge koja je jadikovala sažaljivo zbog bolesti gospođe Lekić, bila je radosna što vidi staru damu kako kupuje u radnji, bez ikakvog traga bolesti na licu i u očima. Kada ju je upitala za zapaljenje pluća, starica se ozarila osmehom. Rekla je čilo i veselo:

– Kao rukom odneto –.

6

Problem. Nakot. Midvičke kukavice.

2. februar

Petar Mazalo je oduvek pokazivao izuzetnu naklonost prema policijskom pozivu. Ponesen romantičnim predstavama o neustrašivim detektivima sa ekrana, upisao je prava sa jedinom namerom da jednog dana postane kriminalistički inspektor. Studirao je, doduše, malo duže, ali ono što je naumio uspeo je i da ostvari veoma brzo, što ličnim sposobnostima, što uz malu pomoć svog oca, uticajnog diplomate. Sada, međutim, nije više bio siguran da je napravio pravi izbor.

Sretao je često kolege sa studija koji su diplomirali kad i on; sada su već imali svoje advokatske kancelarije, radili u dobrim spoljnotrgovinskim kućama, ili bili novinari u usponu, poput Nemanje Mirkovića. Problem nije bio u razbijenim iluzijama o jednom izuzetno teškom i iscrpljujućem poslu. Kao i svaki mladi čovek koji je ušao u nemilosrdnu društvenu mašinu zvanu zaposlenje i on se iluzija oslobađao postepeno, manje-više bolno, privikavajući se na kompromise i liniju manjeg otpora. Ono što ga je grizlo direktno je bilo izazvano novim zadatkom na koji je nedavno raspoređen. Prvi put u životu osećao je da se bavi nečim prljavim i nije nalazio načina da to izbegne. Nadao se da će se sve brzo okončati.

Sekretarica Rada izađe iz kancelarije, ostavivši posluženje na niskom staklenom stolu i miris finog parfema u vazduhu. Inspektor uze džezvu u ruku, malo čuknu njom o sto da se talog ne prolije pri sipanju i nasu sebi šoljicu.

– Uzmi –, ponudio je Nemanju, koji je sedeo u fotelji s druge strane. – Rada kuva sjajnu kafu –. Srknuo je vruću tečnost.

Nemanja s osmehom klimnu glavom. Posmatrao je mladića kako sipa, pazeći da ne prepuni šoljicu i pažljivo odlaže bakarnu džezvu na poslužavnik. Pitao se zbog čega je baš sada banuo, usred ove gužve. Pomalo je žalio što je mladom novinaru prošli put rekao da slobodno svrati u svako doba ako mu nešto zatreba. Tada još nije ništa znao o Testovima.

– Odlična je –, reče Nemanja zadovoljno. – Hvala ti što si našao malo vremena za mene –.

Nemanja otvori paklo cigareta i ponudi inspektora. Zapalili su i mladić se zavalio u duboki naslon. Razmišljao je par trenutaka, a onda progovori.

– Rekao sam ti prošli put da počinjem da radim crnu hroniku i da će mi nekad možda zatrebati tvoja pomoć, sugestija ili informacija...–

– Da?

– Pa, mislim da bi sada mogao malo da mi pomogneš. Nemoj da se ljutiš što te gnjavim, znam da si mi prošli put dao i više nego što si možda smeo u vezi one krađe... To mi je pomoglo da napravim članak i urednik se razduševio. Ali ovo sada... Šta znam, izgleda da je to nešto mnogo ozbiljnije –.

– Članak sam ti pročitao –, reče Petar. – Odličan je. Ali ono drugo, o Krnjeviću, uradio si sjajno –.

Nemanja slegnu ramenima. – Nije bilo teško. Njega sam lično poznao. Sećaš se da sam u toku studija dosta intenzivno prevodio filmove za video klubove. Nekoliko sam i njemu uradio. To društvo odlično znam. Ali, ovo...–

– Dobro, šta je po sredi? Rado ću ti pomoći ako mogu.–

– Evo –, reče novinar, gaseći opušak. – Pre izvesnog vremena javio se redakciji neki tip po imenu Simić. Tražio je novinara koji je radio ove stvari pre mene, pa pošto on nije bio tu, meni su dali vezu. Zvučao je... šta znam, nekako mračno i rešeno. Rekao je da ima nešto veliko, što nije za telefon. Naravno, pristao sam na sastanak za sutradan.–

Petar ničim nije pokazao svoje iznenađenje.

– Simić? Siguran si?–

– Da. Nije mi rekao ime... Samo da je lekar i da radi u 'Siniši Nikiću' –.

– Ah, –, reče inspektor. – I?–

– I, ništa. Nije se pojavio u zakazano vreme. Čekao sam ga sat i po, ali nije došao. Tek sam iz sutrašnjih novina saznao zbog čega. Neko ga je zgazio na pešačkom prelazu prethodne noći. Zaključio sam da se radi o njemu po čituljama koje su dali lekari i bolničko osoblje.–

– Da, znam za taj slučaj. Mihailo Simić, trideset pet godina, čini mi se... Gaženje. Što bi Ameri rekli, saobraćajka tipa udari-i-beži. Još nisu našli počinioca.–

– Ima li šanse?–

– Pazi, ovo ne bih smeo da ti pričam jer je istraga u toku. Ali nezvanično, čisto sumnjam –.

– Zašto?–

– Zabrljali su ovi ih Gradskog. Uzeli su tragove kočenja, ostatke farbe automobila sa tela, sve snimili, a onda je neka budala izgubila i snimke i izveštaj –.

– I tebi to ne smrdi?–

Petar se nasmeši, ovaj put nešto hladnije.

– Bez komentara –.

– E, meni smrdi, i to gadno. Zato sam malo pronjuškao i našao neku Jasinu drugaricu koja radi u toj bolnici. Razgovarao sam sa njom u četiri oka. Prvo nije htela ništa da priča, ali posle mog insistiranja razvezla je kao da je bila željna da se nekome poveri. Izgleda da se trećeg januara rano ujutro desila neka žešća frka. Tada je Simić bio dežuran.–

– Kakva frka?–

Nemanja podiže aktovku na sto, otvori je i izvadi dva presavijena lista papira.

– Pazi, ovo su listinzi iz bolničkog erca koje mi je donela posle par dana. Ona sama nije dežurala te noći, ali radila je sledeću smenu pa je naučila nešto od koleginica. Ovaj listing je od prvog januara. To je primerak koji je našla u arhivi kada je tražila nešto drugo, sasvim slučajno. Bio je greškom priključen izveštajima za prošlu godinu. Na mestu gde je trebalo da stoji, našla je ovaj drugi. Fotokopirala je oba i dala mi.–

Petar uze listove u ruke i pažljivo ih pregleda.

– Ne vidim razliku –.

– Na prvi pogled, sve je isto. Ali, pogledaj rubriku za napomene. Na onom starijem u napomeni stoji da je u novogodišnjoj noći rođena devojčica Nikolić, u sedmom mesecu, i kao nedonošče mora da se vodi u posebnom spisku. U drugom listingu te napomene nema. Jednostavno je izbrisana.–

– Mmm... – osećao je na licu novinarev pogled pun iščekivanja dok je ponovo upoređivao dva lista papira. – Dobro –, reče on najzad, malo promuklo. – Šta misliš da bi trebalo da uradim u vezi ovoga?–

– Samo da se raspitaš i eventualno malo da poguraš. Vidiš i sam koliko su stvari mutne. A kad saznaš nešto konkretno, da mi javiš. To je sve –.

– Samo toliko?–

Nemanja se nasmeši nedužno. – Nekako ću ti se već odužiti. Stalo mi je do ovoga. Osećam da tu stvarno čuči nešto vruće.–

Ne znaš ni sam koliko vruće, drugar, pomisli Petar odlažući fotokopije na sto. Ustao je i uspravio se, onako visok i krupan, odsutno popravljajući remen futrole u kojoj je ispod pazuha držao revolver. Protrljao je bradu, razmišljajući.

– U redu. Neosporno je da tu ima prljave rabote. Videću šta mogu da uradim. Je li to sve?–

– Pa... – reče Nemanja, – u stvari nije. Zanima je, ali ovo iz vrlo ličnih razloga, imate li nešto o ovom ubistvu kod Bogoslovije?–

Ovaj put inspektor je jedva uspeo da ne oda iznenađenje.

– To je u nadležnosti Gradskog. Zašto iz ličnih razloga?–

– Jasna tamo stanuje. Još uvek je u polu–šoku zbog onoga.–

– Stvarno?–

– Da. Dogovorili smo se da na izvesno vreme pređe kod mene. Baku je ubedila da otputuje. Ima još žive neke sestre u Herceg-Novom –.

– Mmm... Ne znam detalje. Očigledno neki manijak. Ima ih dosta u zadnje vreme.–

Nemanja uzdahnu i ustade. Pokupio je cigarete i šibice, a fotokopije vratio u aktovku. – Ima tu nešto čudno, majku mu...–

– Šta to, Nemanja?–

– Ne znam tačno... Nešto u vezi tih beba...–

– Beba?–

– Da... Ma, nije važno. Nešto što mi je Jasna nedavno nabacila. Neću više da te davim. Hvala ti što si mi posvetio ovoliko vremena.–

Petar se ponovo osmehnu, ali u tom osmehu nije bilo topline, već samo ispitivačkog opreza.

– U svako doba, drugar. Samo navrati. Treba negovati prijateljstva sa studija –. Krenuo je sa njim prema vratima. – Pozdravi mi Jasnu –.

Nemanja pogleda na sat.

– Au, moram da bežim. Baš treba s njom da se nađem, idemo na FEST popodne.–

– Blago tebi kad još i za to imaš vremena –.

– Ma da, malo da se rasonodimo i da ne misli na ubistvo iza zgrade –. Okrenuo se na vratima i zahvalno se nasmešio. – Dobro sad, još jednom hvala. Čao i vidimo se. Pozvaćemo te da malo navratiš –.

Inspektor ga isprati pogledom dok je prolazio pored sekretarice, a onda zatvori vrata i zastade kraj prozora. Zagledao se u Gazelu koja se gubila u prljavo-beloj magli. Posle kratkog razmišljanja vratio se svom radnom stolu i podigao slušalicu, kuckajući nervozno olovkom po beležnici.

– Rado, molim te, daj mi pukovnika Džadžića. Da, hitno.–

Sačekao je, grickajući zamišljeno donju usnu. Nimalo mu se nije dopadalo ovo što radi, ali nije imao izbora. Dobio je vezu.

– Alo? Pukovniče? Dobar dan, ovde inspektor Mazalo. Izvinite što vas uznemiravam, ali mislim da imamo problem. Da... U redu, odmah –.

Spustio je slušalicu, ustao i obukao sako. Nešto kasnije, uključio se svojim službenim belim mercedesom u reku automobila dole na ulici, psujući u sebi jebeni policijski posao.

Isti dan, popodne

Vrata dvorane se otvoriše i gomile gledalaca počеше da pune hol Sava Centra žargonom komentara o tek završenoj projekciji.

Nemanja se nekako provlačio između njih, držeći u obema rukama plastične čaše sa sokom. Jasna je sedela u polukružnom separeu posmatrajući šarenu gužvu festivala koji je odavno postao samo lokalna atrakcija i tek ove godine, zbog toga što je prestonica konačno dobila Olimpijadu, ponovo počeo da privlači pažnju filmskog sveta.

– Uspeo sam nekako da ne prospem –, reče Nemanja sedajući kraj nje.

– Šta kažu za film? – upita ona, ne naročito zainteresovano. Bila je bleđa i ćutljiva, nekako povučena u sebe još od onog dana kada je usplahirena javila Nemanji da su iza njene zgrade pronađeni unakaženi i rastrgnuti leševi žene i novorođenčeta. Prizor koji je ugledala tog jutra kada je, polazeći na posao, privučena gomilom posmatrača i milicijskim kolima, sišla niz stepenice u park, progonio ju je nemilosrdno i ostavljao joj noću premalo sna, čineći je konstantno umornom i pomalo otupelom od prvobitnog šoka zbog jezivog događaja. Nemanja ju je od tada svako veče pratio do samih vrata stana, pokušavajući da i sebe i nju oslobodi neprijatnog osećaja da počinitelj groznog zločina svakog trenu može da izroni iz neke senke.

Ali, ono što je Jasnu stvarno užasavalo bio je osećaj koji je otkrila u sebi čim je prvobitni šok prošao zajedno sa gađenjem. Pošto je saznala da je jedna od žrtava beba, umesto normalne ogorčenosti osetila je nešto što je bilo zapanjujuće: ravnodušnost, pa čak možda i trunku zloradosti. Bila je to reakcija o kojoj je kasnije neprestano razmišljala, pokušavajući da je poveže sa iracionalnom nelagodnošću koju je osećala u poslednje vreme u prisustvu svakog novorođenčeta. Pokušala je da odvrati sebe od takvih misli nametnuvši sebi kompletnu organizaciju Bakinog putovanja u Novi i selidbe najneophodnijih stvari kod Nemanje, gde se osećala malo lakše. Onda je došao FEST i čitava situacija je postala udaljenija, manje stvarna i zabrinjavajuća. Odgledali su

nekoliko dobrih filmova i isto toliko gluposti, dosta su izlazili i viđali se sa zajedničkim društvom, pa je osećala da je pritisak popustio. Ali ipak, ne sasvim.

– Uhvatio sam par komentara –, odgovori Nemanja na njeno pitanje, – tipa 'toliko je glupo i dosadno da mora da je fenomenalno'. Mislim da ništa nismo propustili –. Film koji se upravo završio bio je neka indijska socijalna drama za koju, srećom, nisu ni kupili ni dobili karte.

– Šta sada gledamo? – reče ona.

– Nakot, – odgovori on, izvlačeći ulaznice iz novčanika.

– Onaj horor?–

– Aha. Pišu da je svuda prošao neverovatno dobro. Danas sam negde pročitao da će imati dvanaest nominacija za Oskara –.

– Horor nominovan za Oskara? Šališ se!–

– Nego šta. Vremena se menjaju. Videćemo šta tu ima toliko specijalno –.

– Nisi ga već odgledao na videu?–

– Ne. Nijedan klub u gradu ga još nema. Najavljuju ga, ali nikako da stigne –.

– Verovatno je zbog toga ovolika gužva –.

I zaista, hol je bio dupke pun posetilaca koji su sedeli ili stajali s pićem u ruci i razgovarali, čekajući na sledeću projekciju. Garderoba je bila raznovrsna i bogata, ali razgovori nisu bili nimalo sadržajni od praznih lica sagovornika.

Nemanja pogleda na sat. – Evo, još par minuta –. Ubrzo i prijatan glas iz zvučnika najavi ulazak u salu.

Kada su zauzeli mesta, negde dole u parteru, Nemanja odjednom shvati da je sala prepuna i da nekoliko hiljada ljudi oko njih sa istim nestrpljenjem i nelagodnošću očekuje početak. Osetio je nekakav neodređeni impuls čije se izvorište nalazilo negde u masi, upravljen prema ogromnom zakrivljenom platnu. Jasnin pogled govorio mu je da i ona oseća isto. Dok je zapanjen pokušavao da odredi zbog čega iznenada oseća čudnu strepnju, ponovo se začu glas najavljiivačice.

– Dragi posetioci, dobrodošli na peti dan FEST-a. Gledaćete američki film 'Nakot', režisera Džordža Romera, sa Rudžerom Hauerom i Melani Grifit u glavnim ulogama. Film traje sto sedamnaest minuta. Prijatno.–

Svetla se pogasiše i on oseti kako Jasnina ruka lovi njegovu i grčevito je steže. Uzvratio joj je stisak, pogleda prikovanog za prve kadrove na osvetljenom džinovskom ekranu.

Nepuna dva sata kasnije, kada su se svetla upalila, osećao se kao da ga je neko maljem mlatnuo po glavi. Nastavio je da sedi kraj Jasne koja se, duboko potresena, skupila u sedištu. Bio je maglovito svestan sporih kretnji oko sebe.

Publika kao da se budila iz sna, ne razlučujući ga od stvarnosti. U neuobičajenoj tišini ljudi su lagano izlazili napolje. Dok su ustajali, i Nemanja i Jasna konačno su uspeli da odrede uzrok straha koji su osetili neposredno pre projekcije.

Bio je to strah od saznanja.

Isti dan, večer

Jasna je spavala umotana u ćebe. Nemanja je sedeo na krevetu blizu nje, pušeći dok je odnekud iskopani Springstin na utišanom CD–plejeru pevao o tami na rubu grada.

Vodili su ljubav mahnilo, kao da ih na to tera neki prainstinkt, neodoljiva sila kroz koju je fuzija njihovih strasti rezultirala nizom strahovitih eksplozija. Proždirali su telo jedno drugom žestinom očajnika koji svakog trena očekuje smak sveta i tek kasnije, iscrpljeni i bez daha, shvatili su da im u tim trenucima nisu bili važni ni njeni plodni dani, ni obilje semena kojim je zalio njenu vrelu i žednu utrobu. Sada, dok je ona bežala daleko u snove, Nemanja se ponovo pitao nije li sve to bilo direktna posledica filma.

Razmišljao je o parališućem užasu koji ih je dva sata zasipao s platna. Više ga nimalo nisu čudili hvalospevi ili nominacije. Ukoliko su svi na Nakot reagovali kao on, a po Jasni i publici koja je sa njima bila u dvorani nije imao razloga da misli drugačije, Romero neće proći bez Oskara.

Nemanja je pomno pratio sva njegova ostvarenja, još od Noći živih mrtvaca i druga dva dela zombi-trilogije, koje je prvi put video u prisnoj teskobi Kinoteke, preko Kingovih i Romerovih Jezovnika pa sve do upečatljive Mračne polovine, takođe po Kingu; ovo, ipak, nije mogao da očekuje.

Tema je bila već viđena, a Nemanja je znao i gde. Prva asocijacija koju je imao gledajući film odnosila se na Midvičke kukavice, roman Džona Vindama koji je pročitao davno, još kao gimnazijalac, ali mu je sadržina ostala urezana u pamćenje. Već je to bilo samo po sebi čudno, jer je Nemanja tu knjigu smatrao prilično beznačajnom i staromodnom i kupio ju je više iz respekta prema Danu trifida i Hrizalidima. U najkraćim crtama, radnja romana mogla se svesti na sledeće: u Midviču, neuglednom engleskom gradiću, iznenada svaka žena sposobna za rađanje ostaje u drugom stanju posle neobične, vanzemaljske

pojave. Decu koja se posle toga rađaju, kao male kukavice iz podmetnutih jaja, imaju zlatne oči i natprirodne sposobnosti. Prema komentaru na koricama, ovaj novi soj preti da ljudsku rasu učini savremenom poput dinosaurusu.

Koliko se Nemanja sećao, ostatak je bilo prilično suvo i suzdržano pripovedanje koje je, u poređenju sa ubitačnom prozom Stivena Kinga i samo delovalo zastarelo poput praistorijskih reptila.

Okosnica filma toliko je nalikovala romanu da je mirisala na plagijat. Mesto radnje bilo je, naravno, neugledni američki gradić, ali sve ostalo moglo se prepoznati. Ipak...

Grozomorne scene psihičke i fizičke degradacije kojoj taj novi nakot podvrgava stanovnike varoši delovale su kao udarci pesnicom. Tehničko savršenstvo trikova, odlična muzika i fenomenalna gluma glavnih protagonista, uspevali su da uzdignu film do visina koje Vindamov roman nikada nije ugledao. Završni klimaks bio je već gotovo neizdrživ za praćenje, zbog straha koji je gledalac bio prisiljen da oseća za Hauera i Grifitovu, roditelje jedinog normalnog deteta u gradu sa "poboljšanim" podmlatkom. Kraj je dolazio kao milosrdno okončanje gledaočevih muka, ali ono što je svemu davalo posebnu dimenziju strave bila je poruka koja se sve vreme provlačila kroz film i funkcionisala na nivou koji je potpuno nevažnim činio to što se radnja odvija u Mejnu a ne u Šumadiji. Tu poruku morao je jednostavno da oseti svako, a glasila je: Ovo što gledate nije fikcija. Ovo se stvarno događa.

Posle projekcije, Jasna mu je ispričala sve što je videla onog dana vraćajući se kući. Bebe, bebe, bebe... Ono što mu je ranije samo nagovestila sada je opisala detaljno i brzo, kao da se plaši da joj se ne nasmeje u lice. I sam zbunjen, nije mogao da joj ne poveruje, ma koliko sve njene bojazni i slutnje zvučale ludo ili paranoidno.

Pesma se završila. Ustao je, ogrnuo košulju oko golih ramena i otišao do ostave. Otvorio je vrata i izvukao odozdo, ispod polica sa zimnicom i vojnom opremom rezerviste, stari drveni sanduk. Tiho, da ne probudi Jasnu, otvorio je poklopac i počeo da vadi prašnjave ukoričene kompletne Stripoteke, Strip-Arta, Asteriksovog Zabavnika i Mebijusovih Inkala. Dole, na dnu, nalazile su se knjige koje je čuvao iako je znao da ih nikada neće pročitati po drugi put. Među njima je bila i ona koju je tražio. Vindamov roman.

Uzeo je knjigu u ruke i zagledao se u naslovnu stranu. Ilustracija je prikazivala tri dečaka u džemperima sa natpisom MIDVIČ kako dokono stoje oslonjeni o drvenu ogradu. Lica su im, zahvaljujući veštini ilustratora, bila izuzetno odvratna i odbojna, a očne duplje ispunjene hladnim zlatnim sjajem iznutra.

Posle kraćeg razmišljanja, odcepio je naslovnu stranu, a knjigu nemarno bacio nazad u sanduk. Onda je ponovo složio sve unutra i sanduk vratio ispod polica. Bilo je dobro što svojevremeno, kada su se njegovi penzionisali i rešili da odu da žive u svojoj kući u Sremčici, a njemu ostave stan u Beogradu, nije pristao da im dopusti da ponesu i njegovu zbirku stripova i knjiga kako mu ne bi zauzimala toliko mesta u ionako ne baš prostranom stanu. Sa naslovnom stranom u ruci, ugasio je svetlo u ostavi i zatvorio vrata.

Iz vitrine u sobi izvadio je tek započeti album sa nekoliko svojih i Jasninih slika. Slike je povadio i složio u kutiju, a na njihovo mesto, na prvu stranu albuma, zalepio ilustraciju, ne znajući ni sam zašto.

Nešto kasnije, posle nove cigarete i ponoćnih vesti koje je utišao što je više mogao da se Jasna ne bi prenula iz lakog i nervoznog sna, pogasio je sve i uvukao se pod pokrivač pored nje. Okrenula se, nešto promrmljala i ponovo potonula u san, sa glavom na njegovim prsima umesto jastuka.

Dugo je posmatrao noć uokvirenu prozorom i tek onda zaspao.

Ista noć

Sanjao je bebu koja je ležala u kolecvi osvetljenoj bledim svetlom, neprirodno mirnu i tihu. Svetlo je postepeno postajalo sve punije, bogatije, življe. Radoznao, prilazio je lagano kolecvi, maglovito svestan da se nalazi u sopstvenoj sobi, a svetlo je crvenelo i bivalo sve jače, intenzivnije. Odjednom, beba se uspravila i bolno sporo počela da okreće malu, голу glavu prema njemu. Zastao je, osetivši bez ikakvog upozorenja strah toliko snažan i arhetipski, da nije uspeo da savlada drhtavicu koja ga je obuzela. Bebine oči svetlucale su neljudskim, metalnim (zlatnim?) sjajem i posle jednog dugog, neizdrživog trenutka čekanja, ona mu se nasmeši. Bilo je to svetlosnim godinama daleko od slađanog i očaravajućeg nevinog smeška novorođenčeta; beba se cerila bezubim malim ustima u kojima se crvenela gusta, kašasta krv i on oseti kako u njemu narasta krik preteći da proguta sve ostalo.

Ali, umesto krika, svetlost iznenada zaslepljujuće blesnu i sve zaista bi progutano, sve osim nemogućeg novorođenčeta čija se silueta i dalje ocrtavala naspram beline posvemašnjeg uništenja.

Ujutro, kada se probudio, nije se sećao ničega. Jedini trag košmara bila je laka glavobolja.

I DEO

Izvod iz intervjuja sa profesorom Blagojem Lukićem objavljenog u "Novom Balkanu" br. 239 od 14. marta 1998.

NB: Gospodine Lukiću, vi ste jedan od pionira na području biosociologije u Srbiji. U međunarodnim ste relacijama postali cenjeni posle studije pod nazivom Budućnost čovečanstva u kojoj iznosite neke smele teorije. Tu se ističe naročito ona o mutaciji gena u svetlu sve veće nestabilnosti u svetu kao i opasnosti po opstanak ljudske vrste. Recite nešto

više o tome za naše čitaoce.

L: Da... Vidite, osnovna zamisao koja leži iza čitavog mog teorijskog sistema jeste sledeća: čovečanstvo, ljudska vrsta u celini, može se posmatrati i proučavati kao jedinstveni makroorganizam koji prolazi kroz svoja normalna životna doba. Ona se ponavljaju ciklično kroz istoriju, i čovečanstvo pokušava da ih prati prilagođavajući se izmenjenim prirodnim i društvenim uslovima. To se postiže sporim mutacijama gena koje malo po malo menjaju celu vrstu. Ako bismo uporedili modernog čoveka današnjice sa, recimo, stanovnikom Rimskog carstva, ili bliže, viktorijanske Engleske, ustanovili bismo primetne razlike. One nisu drastične ali svakako postoje i mogu se dokazati savremenim metodima naučnog istraživanja.

NB: U svojoj knjizi vi iznosite jednu nadasve interesantnu futurološku konstrukciju po kojoj bi ljudska vrsta imala dobre izgleda da preživi i eventualnu novu ratnu katastrofu globalnih razmera.

L: Tako je. Mislim da je opasnost od novog svetskog rata veoma realna. Bliski Istok će, bez daljnjeg, uvući svet u nuklearni sukob i on neće biti zasnovan, kako se to do kraja prošle decenije mislilo, na ekonomskim ili ideološkim razlikama između Severa i Juga, odnosno Zapada i Istoka. Biće to rat religija, sa dve osnovne strane: podeljenim Hrišćanstvom i ujedinjenim Islamom. Međutim, ma koliko takav sukob bio sveobuhvatan, organizam ljudske vrste će preživeti i to. Ja često koristim jednu analogiju zbog koje mi mnogo prebacuju: kao što gamad, insekti, kroz generacije postanu imuni na sve one vrste otrova i insekticida koji su ubijali njihove pretke, tako će i čovek "naučiti" svoje telo i um da žive u okruženju radijacije i teških kiša. Smatram da je to nepogrešiv prirodni mehanizam koji služi prevashodno očuvanju života i inteligencije na planeti.

NB: Zaključujete, dakle, gospodine profesore, da nismo nimalo gori od bubašvaba?

L: Apsolutno.

Iz albuma isečaka Nemanje Mirkovića

Bilo je to proleće kakvo Beograd nikad nije video.

Topliji dani praćeni jakim vetrom koji je razduvao oblake čadi i oslobodio grad pritiska akutnog zagađenja doneli su, osim stidljivog buđenja zelenila, kolektivnu psihozu koja se bližila euforiji. Sunce i vedro nebo dizali su čela ljudi visoko iz zimske apatije, ali u opštem dobrom raspoloženju bilo je nečeg veoma nezdravog.

Stopa priraštaja rasla je vrtoglavom brzinom, svakodnevno. Istovremeno su i groblja bila sve punija starih i onemoćalih, čija se smrt obično objašnjavala teškom zimom, naglim promenama pritiska i ostalim varijantama prirodnih uzroka smrti.

Za to vreme, vazduhom kao da je kružio neki nevidljivi afrodizijak koji je nagonio stanovnike grada da stupaju u seksualne kontakte ne obazirući se na društvena ograničenja. Bračni parovi, bez obzira na to imaju li decu ili ne, kopulirali su besomučno ne primenjujući nikakva kontraceptivna sredstva. U brakovima i vezama gde jedan od supružnika ili partnera nije bio sposoban za oplodnju, preljuba je postala stvar koja se sama po sebi podrazumevala. Muškarci i žene svih uzrasta i profesija sretali su se i, posle kratke predigre dovoljne tek da se omogući seks bez fizičkih smetnji, bacali jedno na drugo bez razmišljanja, sa jednom jedinom mislju koja im je dobovala potiljkom: začeti dete. A posle tog malog rituala koji nije bio ništa uzvišeniji od parenja domaćih životinja ili zveri u džungli, donedavni ljubavnici vraćali su se svojim na tren prekinutim i u drugi kolosek skrenutim životima, gotovo momentalno zaboravljajući. Haustori, tramvajske stanice, parkovi, bioskopske sale, nije bilo mesta gde se u tim toplim danima marta i aprila nije moglo videti belasanje podignutih ženskih nogu zgrčenih oko kukova muškarca obuzetog brzim, mehaničkim pokretima snošaja. Zgražavanje slučajnih očevidaca planulo bi i zgaslo kao sveća oduvana vetrom, a misli o moralu bile su zakopane negde duboko ispod rešetaka podsvesti kroz koje su se slabašno koprcale ne uspevajući da spreče tog istog prolaznika da sledećeg trenutka ne zauzme klupu ili travnjak, raspe ili primi u sebe spermiju koja je značila novi život i ubrzo produži dalje kao da se ništa nije dogodilo.

Naravno, bilo je i izuzetaka, ali oni su bili fizički ili umno hendikepirani. Za njih, kao i za medije, čitava ta prolećna fešta jednostavno nije postojala. A oni stari, odavno impotentni ili nesposobni za rađanje, imali su svoje probleme. Pokušavali su da prežive.

Čitava gradska populacija kao da je naslućivala događaje koji se bliže. I, mada to nisu znali, Beograđani su, baš kao i stanovnici svih svetskih metropola, prolazili kroz istovetnu čistku.

7

April u Beogradu

Vojislav Ivanović nije mogao da se otarasi nesnosne glavobolje. Sedeo je u svojoj kancelariji okružen modernim i udobnim nameštajem odabranim tako da fascinira poslovne partnere i kupce koji su bili dovoljno značajni da ih na razgovor primi direktor izvoza. Umesto zadovoljstva zbog uspeha u karijeri i laskavog epiteta najmlađeg i najспособnijeg direktora jedne od najvećih srpskih proizvodno-izvoznih firmi, osećao je duboku frustriranost zbog gomile problema i obaveza koje jednostavno fizički nije mogao da ispuni. A kod kuće problemi druge vrste... Žena mu se razbolela odmah po izlasku iz bolnice, a dete je zahtevalo maksimalnu brigu; umesto da je sada uz njih, morao je da prisustvuje ručku sa poljskom delegacijom, a to je podrazumevalo pijančenje do kasno u noć. Nije bilo nemoguće ni da bude primoran da iste noći krene na službeni put za Varšavu, kako bi na licu mesta u zajedničkoj tamošnjoj robnoj kući razrešio neka goruća pitanja. Pored toga, i devizna kontrola bila mu je za vratom: njegov potpis stajao je na masi falš ugovora otvorenih samo da bi se od poslovne banke uzeo kredit za

pripremu proizvodnje i sada je sve to trebalo pravdati. Vremena kada je firma politički bila u najužem vrhu privredne elite prošla su odavno i ovaj put stvar sigurno neće proći samo sa novčanom kaznom. Neko će najverovatnije da zaglavi iza brave, a nije mu bilo teško da pogodi ko će biti taj nesrećnik. Mahinacije oko privremenog uvoza i stimulacija za uvezenu stranu robu bile su takođe teški privredni prestupi. Bio je siguran da ovaj put DDK neće imati milosti.

U slepoočnice mu se zari novi napad glavobolje. Zažmurio je i protrljao očne jabučice pokušavajući da natera bol da mine.

Interfon na stolu počeo da zuji. Pogledao je aparat podozrivo, a onda pritisnuo dugme.

– Da? – reče umorno.

– Direktore –, začu se glas sekretarice, – traži vas predsednik, odmah –.

– U redu. Evo me –.

Ustao je, otvorio garderober i zagledao se u ogledalo. Lice mu je bilo pepeljasto, zgužvano, sa velikim podočnjacima, a donedavno zift crna kosa sve se više belela srebrnastim vlasima. Uzdahnuo je, popravio kravatu, zategao sako i s obaveznom rokovnikom u ruci pošao prema vratima.

Zastao je sa rukom na kvaci.

Glava mu se odjednom prolomi bolnim zapomaganjem. Ukočio se od siline bola i slika koje su bez upozorenja počele da mu se komešaju pred očima.

Kod kuće... Kod kuće nešto nije u redu!

Video je to u mislima, moralo je tako biti, jer su mu oči bile zatvorene, a čelo pritisnuto o hrapavu belu površinu španskog zida.

Dušica je ležala nepokretno u sofi u njihovoj dnevnoj sobi. Leva ruka joj je klonula na pod, a desnu je podigla iznad glave. Obrazi su joj goreli temperaturom. Tresla se u groznici.

Dete! pomisli on panično. Dete zapomaže. Nije nahranjeno! Nije prepovijeno...

Osetio je mučninu i vrtoglavicu.

Dete...

Odjednom, sve nestade. Ostao je da stoji tako, osluškujući, ispitujući sopstvene misli. Prevukao je rukom preko lica i ustanovio da je i sam vruć.

Kući, pomisli. Moram odmah kući.

Zujanje. Interfon.

Trgao se, nesvesno iskezivši zube u grimasu mržnje. Znao je šta ga čeka. Predsednik nije voleo kašnjenja. Cimnuo je vrata i izleteo iz kancelarije ne obraćajući pažnju na iznenađena lica dvoje referenata koji su stajali na hodniku i nešto razgovarali. Dok je prevaljivao beskrajnih tridesetak metara do njegove kancelarije, uspeo je nekako da se sabere i da munjevito u glavi provrta sva moguća pitanja na koja će morati da odgovori. Ali sve vreme, osećao je kljucanje hitne, bespogovorne poruke u glavi: Kući... Odmah kreni kući... Odmah...

Sekretarica ga dočeka pogledom punim pravednog gneva.

– Pa gde ste vi? Predsednik je jako ljut –, reče ona oholo, potpuno svesna svog značaja i uloge desne ruke čelnog čoveka firme.

– Šta se to tebe tiče, glupačo? – odgovori on ne zastajkujući, dok je prilazio tapaciranim vratima. – Bolje gledaj svoja posla. Probaj da nađeš muža –.

Zinula je preneraženo iza stola, pobledevši. Bio je zgranut onim što joj je upravo sasuo u lice, ali istovremeno i izuzetno zadovoljan. Godinama je priželjkivao da joj kaže ono što o njoj misli, ali sprečavalo ga je to što je ona zaista imala znatan uticaj na Predsednikovo mišljenje o službenicima, prevashodno zahvaljujući svojevremenoj intimnoj vezi sa njim, što je u firmi bilo javna tajna.

Otvorio je vrata i ušao, ostavivši je da peni od besa.

Prostorija je bila ogromna, nameštena pompezno, sa mnogo kiča. Duž zidova pružali su se gipsani ukrasi, u potpunom neskladu sa raskošnim crnim kožnim foteljama, stolovima u kombinaciji crnog laka i ptičjeg javora i debelim, odvratno šarenim tepisima koji su prekrivali gotovo čitav pod od parketa. Najveći deo prostorije zauzimali su Predsednikov radni sto i kabinet ispod velike slike šefa države, pun monografija o zavičaju.

Sedeo je sada tamo u svojoj poznatoj pozi, trepući pomalo, sa očinskim osmehom Velikog Brata na izbornom licu. Guste sede kose, sa negovanom bradom i brkovima, za mnoge je bio živa ikona. Za Ivanovića, u ovom trenutku bio je samo ruka koja nemilosrdno potiskuje presu i gura ga u sve manji i tešnji kalup. U ovom trenutku mrzeo je i njega, i sve što je on predstavljao.

Kući... Odmah, dok ne bude prekasno... Kući...

Nedaleko od stola stajala je žena koja se bližila pedesetoj, sa staromodnom frizurom i uobičajenim poltronskim osmehom, držeći u rukama nekakve papire. Čim ju je spazio, intenzitet glavobolje mu se pojača. "Gvozdena dama", ili, među referentima, prisnije,

"Babuskeru", bila je večiti zamenik Predsednika poslovnog odbora, njegova siva eminencija.

Govorkalo se da je i ona bila stara ljubav, i da otud potiče sva ta moć koju poseduje u kvazi-vojnom hijerarhijskom sistemu firme. U poslednje vreme činila je sve da Ivanoviću zagorča život. Nije pomagalo ni to što joj je ime Dušica, kao i njegovoj ženi, niti što se van posla često posećuju kao porodični prijatelji. Bila je to žena koja je živela samo za firmu, bez muža, sa udatom ćerkom; bez firme njen bi život bio prazan i besmislen.

Kada ga je ugledala, stisnula je usne u crtu besa. Ivanović uzdahnu masirajući slepoočnicu i priđe, pokušavajući da ignoriše bol u glavi.

– Dobar dan, Predsedniče. Zvali ste me?–

– Jesam, Vojislave –, odgovori Veliki Brat, – Pre pet minuta. Dušice, molim te...–

Nije oklevala ni trenutak.

– Dobro, šta ovo znači? – upita ga ona gnevno, mašući mu listovima papira ispred nosa. – Jesi li ti direktor ili šta si, kad dopuštaš ovakve stvari!–

– Da vidim –. Uzeo je i pogledao. Momentalno mu se smračilo pred očima, jer je već znao šta može da očekuje.

– Jeste, pročitao sam taj izveštaj –, rekao je pokušavajući da se skoncentriše i bira reči, ignorišući glas koji ga je dozivao u glavi.

– I šta imaš da kažeš na to?–

Slegnuo je ramenima i bespomoćno raširio ruke.

– Znao i sami da sam sinoć stigao s puta. Taj izveštaj sam jutros zatekao na stolu –.

Generalni direktor ustade lagano, odlažući na sto pristiglu poštu i nož za otvaranje koverata, kitnjastu imitaciju renesansnog bodeža, poklon od partnera iz Italije. Zagledao mu se u oči zamišljeno, a onda progovorio. Glas mu je bio blag, ali Ivanović je osećao bolnu bodlju iza svake reči.

– Slušaj, sinko –, rekao je pokroviteljski. – Ti si sada direktor i moraš da znaš u svakom trenutku šta ti ljudi rade. Ne može da se desi da jedan običan referent podnese mom pomoćniku ovakav izveštaj, u kom se direktno napada naša proizvodnja i ostale službe dole, u fabrici. Ne može sektor izvoza da svaljuje krivicu za svoje greške na druge.–

– Direktore, ja sam u poslednjih mesec dana sastavio ukupno jedan vikend kod kuće. Kako...–

– Ne interesuje me! – riknu generalni iznenada, nateravši ga da se strese. – Zašto među njima nemaš svoje ljude? Ovoga si ti i doveo u firmu, a gledaj sad! Proizvodnja je svetinja! U nju nema niko da mi dira!–

Sve što je taj momak tu napisao potpuno je tačno, pomisli Ivanović da kaže, ali ostade nem, pognute glave.

– Da ga kazniš! To tako ne može da prođe!–

– Kako da ga kaznim za izveštaj? To nije povreda discipline, niti...–

– Nađi nešto! Bilo šta! Uvek nešto postoji! Što je došao neobrijan na posao, što nije imao sako, što je razgovarao telefonom, što nije razgovarao telefonom! Ima da izgubi stimulativni deo od plate, i to ne samo sad, već i sledećih šest meseci. Možda mu konačno dođe iz dupeta u glavu –.

– Direktore, ako mogu samo nešto...–

Predsednik se malo primirio. – Hajde, izvoli –.

Ivanović opipa čelo. Bilo je vrelo, a prsti mu ostadoše vlažni od znoja. U glavi mu je bubnjalo monotono: Kući... Kući... Kući...

– Vidite –, poče on, osećajući olovnu težinu reči na jeziku, – stanje nam je u sektoru takvo da će nam uskoro od radnika ostati samo pripravnici, i to oni koji nisu već pobešli posle mesec i više dana volontiranja, a da nisu dobili rešenja o zasnivanju radnog odnosa. Ljudi su nezadovoljni. Primaju plate duplo niže od gradskog proseka, a mi još treba i da ih kažnjavamo. I ovako jedva izdržavaju. Najbolji kadrovi će nam pobeći u druge firme, nećemo imati više s kime da radimo –.

– Neka samo beže –, prošišta direktorka. – Samo neka idu. Naš sistem ne sme da se menja. On nas je i učinio ovako velikim. Kome nije po volji, ne treba nam – !

– Referenta koji je u pitanju nismo unapredili tri godine... Odbijen mu je zahtev za stambeni kredit, čovek je formirao porodicu, žena mu ne radi, čeka dete... A dobro radi, kupci su izuzetno zadovoljni njime. Ako ga sada kaznim...–

– Neka ide, – reče Predsednik tiho i to je bio amin.

Ivanoviću poče da se muti pred očima. Bilo mu je naizmenično vruće i hladno, kolena su mu klecala. Malo je posrnuo napred i pridržao se za sto.

– Nije ti dobro? – upita direktorka sumnjičavo.

– Ne... U redu je –, reče on jedva.

Kući... Kući... Kući...

– Dobro –, reče Predsednik, – a sad u vezi Poljske. To je tvoje staro tržište i apsolutno je neophodno da budeš danas s njihovom delegacijom na ručku, do negde popodne, a večeras u, čini mi se, pola deset, polećeš za Varšavu. Ostaćeš koliko treba, ali posao ima da završiš.–

– Predsedniče...–

– Nema potrebe da mi zahvaljuješ. Ne šaljem te na provod. U pitanju je posao vredan cirka dva miliona dolara –.

Kući... Kući... Kući...

– Direktore, ja...–

– Kod sekretarice se javi za kartu i pare.–

– Direktore, ja ne mogu...–

– Neka ti momci iz restorana upakuju uobičajene poklončice – viljamovku, čokolade i tako to –.

– Direktore, ja ne mogu da idem!–

Zurio je izbezumljeno u oči Predsednika, svestan da se upravo izdrao na njega. Začudo, onaj strah koji bi ga nekad i na samu pomisao o tome zgromio, bio je negde duboko, neprimetan i zanemarljiv. Misli su mu bile obuzete nečim drugim, njegovim sinom koji je ležao bespomoćno u krevetu, očekujući da se neko pobrine o njemu.

– Vojislave! – reče direktorka frapirana.

– Ne mogu da idem –, ponovi on, žmirkajući u lice s druge strane stola, čije su crte postajale sve tvrđe i tvrđe.

– Svi mi imamo porodicu, – reče Predsednik kroz zube.

– Ne... ne na taj način. Vaša deca su odrasla, nemate nikakvih briga. Žena mi je bolesna. Moram

(Kući... Kući... Kući...)

da se pobrinem za dete –.

Poslednje reči izgovorio je teško, odsutno, usredsređen na slike i osete koji su se kovitali u njemu, na signale koje mu je slala njegova beba.

Predsednik se naginjao napred veoma polako, oslonjen o blistavu ploču stola ukrašenu intarzijom.

– Slušaj dobro šta ti sada kažem: ovo je stvar koju možeš samo ti da završiš. Zato, pamet u glavu! Pakuj se i pronađi nekog da ti se brine o detetu pre nego kreneš

(Kući... Kući... Kući...)

za Poljsku.–

Reči su mu se zabadale u um bez milosti, zaslepljujući ga, okrećući ga samog sebi i opasnosti koja je pretila detetu prepuštenom brizi bolesne majke. Frustracija je rasla zapanjujućom brzinom, prožimajući mu telo drhtajima, hitajući prema površini.

– Pokušaću da zaboravim ovo što si mi sada priredio –, poče Predsednik i prekide rečenicu ugledavši Ivanovićeov zakrvavljeni pogled. Oči njegovog miljenika i pulena bile su odjednom staklaste i u njima je mogao da vidi sopstveni odraz, mali, sićušan.

– Neka, hvala, – reče Ivanović s osmehom bezumnika, – moram hitno kući!–

Predsednik opazi pokret njegove ruke i pokuša da uzmakne, ali bez uspeha. Decenije poslovnih ručkova učinile su ga tromim i sporim. Dugo, uzano sečivo noža za hartiju koji je Ivanović nesvesno ščepao sa stola, zari mu se ispod brade i odozdo prodre kroz šupljinu lobanje pravo u mozak, ostavljajući mu vremena samo za kratko, iznenađeno krkljanje kroz navalu krvi u grlu i ustima. Predsednik pade nazad, povlačeći za sobom skupocenu lampu i sijaset ukrasnih drangulija sa stola, razbivši staklena vrata kabineta, krvareći kao zaklana svinja.

– A... a... a –, pokušavala je direktorka da dođe do glasa paralisana neshvatljivim prizorom, bela kao kreč. Ivanović se hitro okrenu, još sa nožem u ruci, i jednim skokom nađe se kraj nje. Zgrabi slobodnom rukom pregršt njene blajhane kose i povuče joj glavu unazad, otkrivajući vrat.

– Evo ti, pizdo matora –, urliknu on, isprskavši je pljuvačkom i divljački joj zabi sečivo u grlo. Ne stigavši ni da vrisne, ona pade na njega nalik na manekensku lutku, natapajući mu odelo krvlju.

Ivanović hitnu nož daleko od sebe i uhvati se obema rukama za glavu. Misli su mu u glavi sada bile mahniti karneval slika i boja. Onaj delić razuma koji se povukao u udaljeni kut njegovog bića vrištao je unutra svestan svega što je učinjeno.

Kada se okrenuo, na vratima su stajali gosti iz Poljske s aktovkama u rukama i izrazom zaprepašćenja na licima.

Ivanović se zacereka i projuri kroz njih, ne obazirući se na vrisak sekretarice koja se poput vreće sručila u nesvest kada je ugledala prizor pokolja unutra. Otrčao onako krvav do lifta a onda se, nestrpljiv, sjuri niz stepenice, konačno slobodan posle toliko vremena.

Žurio je kući.

Dve žene su hodale Sarajevskom ulicom isprekidano, neravnomerno. Starija je vukla mlađu držeći je za rukav grubo ispletenog džempera, zastajkujući povremeno da bi se okrenula i podstakla je nestrpljivo da požuri. Ona mlađa, devojka od nekih petnaest godina, tupo je zurila pred sebe, hodajući kao u snu, sklanjajući s vremena na vreme kosu sa lica koje sunce i vetar još nisu stigli da izboraju i isklešu svojim oštrim planinskim dletom. Izgledala je kao da ne pripada ni mestu ni vremenu u kome se nalazi.

Prošle su tako, ne obazirući se na neprekidnu sitnu beogradsku kišu, pored sumorne fasade hotela "Turist", i konačno se zaustavile ispred širokog ulaza nalik na raspuklinu u licu sive stare predratne zgrade. Trenutak kasnije, nestale su unutra kao da ih je građevina progutala i skrila od nezainteresovanih pogleda ostalih popodnevnih prolaznika.

Ulaz je vodio u prostrano unutrašnje dvorište popločano kaldrmom, oko koga su bili načičkani mnogobrojni stanovi, mali, trošni i memljivi. Bilo je to mesto za koje se, sa svim onim većom okačenim da se suši pod nadstrešnicama, đubretom, psima i mačkama i prljavom, poderanom decom koja su se sa njima igrala ne obazirući se na povremene nervozne povike i pretnje roditelja sa prozora odozgo, nikad ne bi moglo reći da se nalazi gotovo u samom centru grada. Pre prošlog svetskog rata bilo je to zdanje u kojima su stanovali radnici jednog od najpoznatijih beogradskih industrijalaca. Sada, za delić stambenog prostora tu su se bespoštedno borili pripadnici svih, najrazličitijih društvenih slojeva, uključujući i visoke intelektualce, magistre i doktore nauka koji zbog nedostatka stanova u toj tuči za svaki kvadrat nisu marili za opasnost da ih društveni talog lopova, švercera i sustanara drugih sumnjivih profesija ne odvuče kao balast teškog i vlažnog blata sa akademskih visina u prljavštinu proste i primitivne svakodnevnice.

Ženama, naravno, ništa od toga nije bilo poznato. One su još jutros rano krenule od kuće, ugneždene u pitome obronke Maljena, za Mionicu, a odatle preko Valjeva u Beograd, da potraže pomoć koju niko u okolini nije mogao da im pruži. Sada su se pele stepeništem do prvog sprata da bi se zaustavile ispred vrata sa brojem pet. Starija žena je izvukla iz džepa neki izgužvani papir, pogledala još jednom, a onda pozvonila nervozno popravljajući šarenu maramu koju je nosila oko glave. Nekoliko trenutaka kasnije, vrata se otvoriše i žena ugura devojku unutra, osvrnu se, pa uđe za njom. Vrata se zatvoriše uz škripu nepodmazanih šarki i na hodnik se ponovo spusti tišina, ranjavana samo stalnim, udaljenim dobovanjem kiše u dvorištu.

– Ne znam što je tako, – rekla je žena sedeći za izguljenim drvenim stolom, premećući po našuljenim i preplanulim rukama čašicu zejtinjave rakije, – al' kod nas niko više neće to da radi –. Imala je jak, prepoznatljiv srbijanski naglasak. – Bila je jedna Živka kod koje

su se žene javljale kad zatreba, al' odjedared niko ne zna 'di je. Jedni kažu da je otišla kod familije u Požegu, drugi da je s neki trgovac pobegla čak u Čačak, a treći da su je vampiri u gluvo doba odveli do staroga bunara da se strmekne, zbog posla s koji se bavila –.

Za stolom nasuprot nje sedela je sredovečna žena pepeljaste kose i opuštenog podbratka, oslonjena o sklopljene snažne ruke, ogoljene do lakata zarozanim rukavima kućne haljine. Piljila je u došljakinju podozrivo, ne obraćajući pažnju na devojkicu koja je ukočeno, spuštenog pogleda, sedela na stolici kraj kredenca. U krupnoj, mesnatoj ženinoj šaci dogorevala je cigareta. Došljakinja je zbog nečeg izbegavala da gleda u te ruke, već je pogledom lutala po zamračenoj prostoriji punoj jevtinih ikona, starih italijanskih lutaka i lampi-gondola, svedoka davno prošlog vremena konzervisanog ovde u zagušljivoj, opresivnoj čauri.

– Odakle ti moja adresa? – upita žena, okrećući šoljicu na tacni, kuckajući prstom po prevrnutom dnu da se obilan soc što bolje lije za gledanje. – Odavno to više ne radim –. Glas joj je bio hrapav od alkohola.

– Od moje komšike Dane zaova, ona je bila onomad kad se još nije bila udala. Setila se pa je Dani rekla, a Dana meni. I eto...–

Žena preko puta zavrte glavom.

– Ne radim više te stvari –, ponovila je. – Imam bolji pos'o, imam neke devojkice što za mene rade... – Zastala je, pružila ruku i uhvatila devojkicu za bradu. Podigla joj je glavu, osmotrila lice, a onda je pustila mrmljajući. – Jok, mnogo je mrtva...–

– Uradi mi to, sestro slatka –, reče došljakinja molećivo. – Imam para, platiću sta tražiš, samo da mi ćerku spaseš. Kako da je udam dogodine, crna ja!–

Žena bučno odmače stolicu i diže svojih osamdesetak kilograma na debele, stubaste noge. Ode do police pune starih novina.

– Ne znam, opasno je, ispala sam iz štosu –, govorila je dok se vraćala sa listom u rukama. Podigla je šoljicu i stavila je na novinu da se ocedi. – Jel' gledaš u šolju? – upita uzgred.

– Ma ću gledam šta 'oćeš, samo mi završi stvar! Evo, vidi –. Seljanka zavuče ruku u vuneni pulover i iz nedara izvadi smotani svežanj novčanica. Na prizor karakterističnih šara zapadnonemačkih maraka njenoj sagovornici blesnu pohlepa u očima.

– Dve 'iljade, jel dosta? – upitala je došljakinja brzo.

Mila Vidak odavno nije videla tolike devize na gomili. Devojkice koje je podvodila radnicima i putnicima u tranzitu oko železničke stanice donosile su joj premalo. Dok se bavila pobačajima bilo je bolje – dolazile su joj žene da se otarase bede, uglavnom iz okolnih beogradskih sela, i maloletne devojkice kojima je lakše bilo da plate ilegalan

abortus nego da traže saglasnost roditelja i idu lekarima. Ali, posao je naglo stao. Za to je Mila krivila televiziju i obrazovne programe koji su seljanke upućivali da se ipak obraćaju klinikama radi jeftinijeg i sigurnijeg pobačaja. Nije baš bilo sasvim tačno da se dugo nije time bavila, došla bi joj poneka tu i tamo, ali u proteklih godinu dana nije se pojavila nijedna. A sada... Ovo je prilika kakva se ne propušta!

– Znači, cura se malo igrala –, rekla je, ceneći ispod oka zamotuljak u ženinim rukama. – Malo ono, dođe dika, pa iza plasta, a? – Potapšala je devojkicu po obrazu. – Žao mi je, ali stvarno...–

– Dve i po –, reče seljanka.

– Pa...–

– Tri, evo, to je sve što imam! – U glasu joj se čuo prizvuk panike. – Treba da je udam dogodine, našla sam joj mladoženju u Kosjeriću! Daj, ženo, spasavaj!–

Tri hiljade maraka! Za te pare prvi besposličar kod stanice bi ti ćerku oslobodio deteta skakavcem, pomisli Mila, preračunavajući grubo u glavi devize u dinare.

– U kom mesecu? – upitala je, tobože se još premišljajući.

– Zašla u četvrti. Anka, jel' tako?–

Devojka podiže pogled kao da se budi iz transa i posle par sekundi jedva приметно klimnu glavom.

– Mmm... Nezgodno...–

Majka kao da više nije znala šta da kaže. Držala je novac pred sobom u ispruženim rukama, posmatrajući Milu očima punim strašne strepnje.

– Pa –, uzdahnu Mila Vidak, kao da teška srca donosi neprijatnu odluku, eto tek drugome da učini, – vidim da si dobra žena i da ti treba pomoći. Daj to ovamo.–

S vidnim olakšanjem, seljanka ustade i novac pređe iz ruke u ruku. Mila ga brzo prebroja, a onda strpa u džep haljine uživajući u njegovoj opipljivoj težini. Sada je želela da sve to što pre završi, da se ova glupača ovde ne predomisli. Tri hiljade! Bože!

Prešla je u sobu u nekoliko koraka i otvorila vrata koja su vodila u omanju, belo okrečenu prostoriju. Centralni deo zauzimao je trpezarijski sto nad kojim je visio limeni luster opervažen paučinom. Kraj zida je stajala komoda bez jedne noge, naslonjena na gomilu časopisa. Mila se saže i otvori vrata da bi napolje izvukla nekoliko predmeta zlokobnog izgleda. Bile su to nekakve duge žice i šipke, jedna izuvijana u kuku, gumena velika pumpa sa plastičnim grlicem na koji je bilo natakuto crevo i nešto što je ličilo na duboku kašiku. Uzela je sve to da briše brzim, uvežbanim pokretima, prljavom plavom krpom.

Pozadi, u sobi, majka je nešto govorila devojci, ubeđujući je da ustane. Mila odloži predmete na sto i nasu u lavor vrelu vodu iz bojlera.

– Hajde –, rekla je nestrpljivo. – Dovedi je ovamo –.

Devojka je koračala teško, povodeći se pomalo. Sve vreme nije progovarala ni reč, kao da je se sve to uopšte ne tiče. Nesigurno je zastala na vratima, a onda prišla polako stolu, žmirkajući zbunjeno u jakom svetlu električne sijalice.

– Dođi, dušo, – govorila je Mila umirujućim tonom eksperta. – Sedi tu, na sto. Ništa se ne boj. Zadigni suknju i skini čarape –.

Devojka sede. Sa nogu koje su joj visile sa stola jedna po jedna spadoše cipele na daščani pod, praćene muklim zvukom.

– Tako, tako, – govorila je Mila, gurkajući je blago da legne na leđa. – Fino... Savi noge u kolenima, samo prvo skini gaće. Ništa se ti ne stidi. Kad se pred momkom nisi stidela, ne smeš ni ovde. Taaako... Eto!–

Devojka je gaćice svukla polako, duž blago uzdignutih butina, preko kolena, pa dole, gde joj ostadoše oko levog članka, viseći preko ivice stola. Glava joj je počivala na hladnoj drvenoj površini. Zurila je gore u plafon, prateći odsutno let usamljene muve.

Mila izvadi iz komode iskrzani peškiri, savi ga još jednom i uhvati devojkicu za pune, drhtave guzove, odižući ih malo sa stola.

– Stavi –, reče kratko seljanki, koja uze peškiri i poslušno ga postavi ćerki pod zadnjicu. Majka se potom skloni u stranu da napravi mesta Mili koja je odnekud izvukla bocu bezbojne tečnosti oštrog mirisa i počela da prska instrumente pred sobom. Mila pređe na drugu stranu, pognu se i blago razmaknu devojčine noge. Devojka je pobelemim šakama grčevito stiskala ivice stola.

– Aha, dušo –, mrmljala me Mila, – samo tako... Otvori se polako... Gle kako je samo mala, ružičasta, k'o cvetić... Mmm... Blago tvome momku...–

Posula je i šake alkoholom, a onda pružila desnu ruku, pogladila devojčin Venerin breg i nežno joj dotakla uzdrhtale usmine obrasle svilenkastim kovrdžicama. Anka se trže.

– Polako samo... opusti se... – Glas je bio hipnotički, sa namerom da opusti i uspava. Devojka je malo drhtala ležeći bespomoćno, sklopljenih očiju.

– Fiiino... – šaputala je žena dok je prstima razmicala mesnati prilaz u svetlucavo vlažno crvenilo devojčine vagine. Pozadi, majka se okrenula na drugu stranu, gledajući u ruke sa kojima nije znala šta bi.

– Ja... Ako nešto zatreba, kaži da pripomognem, – rekla je, više za sebe. Mila kao da je nije čula. Prestala je da mrmlja i zavukla prste duboko u devojku koja nagoni pokušava da skupi kolena, sprečena Milinim ramenima. Anka počne da vrti glavom sa jedne na drugu stranu, žmureći i dalje, sa izrazom odvratnosti i gađenja na licu. Mila se nesvesno oblizivala.

– Eeevo ga, sad ćemo mi to, – reče ona, uzimajući duguljasti predmet sa metalnom kukom na kraju. – Možda će da te malo peče i boli, ali neka. Moraš malo i da istrpiš, kad si već 'tela da uživaš. Šta ti je sve momak radio, a? Sto posto ti je prvi bio, jel'da?–

Devojci se iz grla ote prigušeni jecaj umesto odgovora.

– Jel' te liznuo malo, a? Sto posto nije. Ako, ako, polako, tek ćeš da vidiš... Pičkica ti je k'o smokvica, ima da se biju za tebe...–

Dva tanka suzna traga spuštala su se niz devojčine obraze prema ušima. Telo joj se prope na gladan dodir metala.

– Daj joj ono da zagriže –, reče Mila seljanki, pokazujući rukom na drvenu daščicu u otvorenoj fioci. Majka je uze i priđe stolu sa strane gde je Anki ležala glava, spremna da joj daščicu ugura među zube.

Blistavi metal se dublje zagnjuri u devojčinu utrobu i njene se usmine sklopiše oko njega kao gladna usta oko kosti iz koje žele da isisaju srž. Istog trenutka, devojka otvori oči širom, nasmešivši se po prvi put. Kao na neki tajni signal, iznenadan vetar razlomi okna zamračenog prozora podigavši prašnjave zavese pod sam plafon i sijalica u limenom lusteru prsnu u hiljade tananih staklenih šrapnela, zapljuskujući sobu tamom.

Devojčina majka zastade u pola koraka zatečena, s komadom drveta u ruci, pitajući se kakvi to sitni, zeleni biseri blešte na licu njene ćerke umesto očiju. Žena sa oštrom kiretom na samo nekoliko milimetara od embriona u devojčinoj materici zinu u čudu, zureći u bolesnu bledozelenu svetlost koja se iz otvorene vagine kao otrovni talas prosu duž metalne alatke, uz šištanje i topljenje, prema njenoj ruci. Obe su posmatrale devojku opčinjeno, kako se lagano pridiže na laktove, šakama stiska trbuh, krivi glavu kao da osluškuje neki daleki zov i smeši se zelenim, blistavim osmehom.

Majka oseti kako joj se koža ježi, kao usred ranog mraznog jutra. Počne da drhti, pruživši ruke prema Anki, ispustivši drvo, nesigurnog, pipavog koraka. Odjednom joj je čvor marame bio jako tesan, kao da ga nečije ruke zatežu da bi joj ga učvrstile pod bradom, da joj bude toplije, mnogo, mnogo toplije... I tada devojka okrenu lice prema njoj kupajući je zracima zelenog svetla; marama se zateže još jače, neumoljivo zasecajući u izboranu kožu vrata i podbratka, potiskujući grkljan dublje unutra, zatvarajući joj dušnik.

– Htela si da znaš, al' da pitaš nisi smela.–

Zar joj to Anka govori? Ne, nemoguće, samo je gleda i smeši joj se. A ipak, to su njene reči, reči kojih se plašila i izbegavala svaku priliku u kojoj bi one mogle da budu izgovorene.

– Što? Zato što si znala da je bio on? – Pokušavala je slabašno da odrečno odmahne glavom, ali ostajala je bez daha. Čerka joj je govorila svojim hladnim plamenim očima ne obazirući se na njenu nemu molbu da je poštedi. – Zato što si znala da je bio Otac, onomad kad si kod strine bila u posetu? A jel' si znala da nije bio sam, da me silov'o zajedno sa kumom Vlastom i da me je bolelo da sam 'tela da umrem?–

Pluća su joj se napinjala u uzaludnom refleksu za kiseonikom, dok je razrogačenih očiju posmatrala svoje dete koje je lagano silazilo sa tog stola, i siktalo pogledom. – Znam da si znala. Zato si me i dovela 'vamo, da ne rodim Očevo il' kumovo kopile. Znam da si znala... znala... znala! – Zujanje u glavi i bubnjanje u ušima postajalo je nepodnošljivo, ali sve to nije bilo ništa prema užasnoj bespomoćnosti pred istinom, strašnom istinom na koju se konačno, spusti crnilo lišeno svakog zvuka i misli. Srušila se na pod širom razjapljenih usta i nabreklog, isturenog, pomodrelog jezika, nalik na marionetu kojoj su presečeni konci.

Mila Vidak to nije ni primetila. Umesto toga, fascinirano je posmatrala kako se metal u njenoj ruci topi, sada već nekoliko metara udaljen od devojke, prljeći je hladnom zelenom vatrom. U glavi joj je zvonio nečiji glas, rudimentaran, nestvaran, sličan cviljenju šteneta, glas koji bi se lako mogao prenebregnuti da nije bio ispunjen tolikom mržnjom, osvetnički smirenom. Sa stola su se lagano podizali instrumenti pomoću kojih je izvršila bezbroj pobačaja. Započinjali su svoj kratki let prema njenom telu. Zamračena zavesom panike, njena svest jedva stiže da registruje približavanje pumpice koja joj se odjednom zari u usta, puneći ih bljutavim ukusom gume. Istovremeno, kao zmija omađijana muzikom demonskog fakira, crevo na njenom suprotnom kraju zagmiza oko kože Milinog vrata i glave, obavijajući ih i spuštajući se uz šljapkave zvukove preko obraza i temena, ostavljajući slobodne samo oči slepe od zaprepašćenja.

Iz ruke joj ispade deo instrumenta preostao posle neobjašnjivog topljenja. Bilo je to parče šipke zašiljeno na kraju. Posle trenutka oklevanja, predmet se podiže sa poda i odjednom sunu prema njoj, nestajući ispod njene kućne haljine.

Nije osetila bol, ne u prvom trenutku. Osetila je samo topao mlaz krvi koji joj je šiknuo iz utrobe i prolio se po nogama. Htela je da vrišti, ali pumpica joj nije dopuštala. Zateturala se nazad u dnevnu sobu, rušeći sto i sve što se na njemu nalazilo. Bol je došao malo kasnije, kada joj je šipka prodrila kroz matericu, cepajući je kao svrdlo na sve strane, a potom kroz trbušnu maramicu dublje u stomak. Krvarila je nemilice. I dok se poslednjim, nejakim pokušajima borila protiv nesvestice i crnila, Mila ugleda kako se instrument koji je ličio na kašiku lenjo podiže sa poda.

Sjajna metalna alatka polete kao nezgrapno tane pravo u njenu razrovanu matericu, među rese mesa i tkiva, čupajući i stržući sve što joj se našlo na putu. Mila bezglasno vrisnu i

predade se spasonosnoj, milosrdnoj tami u kojoj je bol postojao samo kao daleki odjek najave njene smrti, smrti koja sada ni izdaleka nije izgledala onako hladno i strašno.

U zelenom svjetlu koje je obasjavalo sobu, na podu se klatila nekim čudom netaknuta šoljica za kafu. Devojka joj priđe polako i saže se da je podigne. Kao što je i pretpostavljala, na njenim unutrašnjim zidovima nije bilo nijedne šare. Soc ih je prekrivao jednoobraznim, netaknutim crnilom. Uskoro je onaj dragi glas koji joj se obratio iz sopstvenog tela utihnuo, ostavivši je da mirno sedi u iznova mračnoj prostoriji i čeka da neko dođe.

Motori BEOAIR-ovog MD-11 bubnjali su postojano dok se vazduhoplov probijao kroz teške nalete kiše negde iznad granice Balkanske Federacije i Bugarske. "Jedanaestica", ili među posadom intimnije "kec", leteo je iz Damaska noseći u svom udobnom i toplom truhu preko tri stotine srpskih radnika koji su se, poneki i sa članovima porodice, vraćali kući, bilo posle odrađene smene, bilo samo za Uskrs. Među putnicima bilo je i nešto stranaca, ali oni su bili u manjini i radili su isto što i naši – spavali, nervozno se meškoljili u sedištima pokušavajući da usnu zatvorenih očiju, ili se jednostavno dosađivali uz film koji se upravo završavao na nekoliko malih ekrana raspoređenih iznad načičkanih redova sedišta.

Zvuk kiše pratio ih je još od Sofije i bio je postojano neprijatan, potmuo i zlokoban. Gusti mrak napolju doprinosio je stvaranju klaustrofobične nelagodnosti kod putnika koji su ostali budni. Nekoliko nervoznijih stalno se osvrtao oko sebe, osluškivalo kišu nošenu vetrom, zurilo beskorisno kroz prozore u nerazaznatljivu tamu, ili naprosto gnjavilo stjuardese.

Gabrijela Milić, dvadesettrogodišnja stjuardesa kojoj je ovo bio već ko zna koji let po redu otkad je dobila dozvolu, ubacivala je hitrim, uvežbanim pokretima, plastične poslužavnike i poklopce sa ostacima hrane u spremište. Nije mogla da se seti da li je ikada letela po ovakvom nevremenu. Ali, druge stvari su je mučile više od vremenskih uslova. Posle četiri godine letačkog iskustva naučila je da strah potisne do te granice da je jednostavno ubeđena da je nemoguće da se dogodi bilo šta loše prilikom leta. To nije moglo da bude poljuljano ni povremenim katastrofama koje su se dešavale drugim kompanijama i posadama, kao ni neizbežnim pričama i pričicama koje su kružile od usta do usta, naravno, obično na zemlji.

Ne, bile su to stvari kakve se jednostavno dešavaju drugima. Nju je brinulo nešto mnogo važnije: hoće li je Vlada čekati kada bude sletela na Surčin, ili ne. U tim trenucima, od odgovora na to pitanje njoj je zavisilo sve.

Bila je sigurna u svoj izgled i samouverena zbog snage kojom je muškarce uvek uspevala da drži čvrsto vezane za sebe. Ali sada, bila je pokolebana. Pošla je na put, ostavivši za sobom svađu. Išao joj je na živce svojom ljubomorom i insistiranjem da napusti letenje.

Osećala je to kao nepodnošljiv pritisak i tiraniju, pa je tako i reagovala... Ali sada, posle malo razmišljanja, na celu stvar gledala je nešto drugačije.

Vlada je od nje bio stariji osam godina, sasvim dovoljno da joj na neki način autoritetom zameni oca koji je umro dok je još bila dete. Radio je u odličnoj firmi, imao je love i plaćao sve troškove, uključujući i ekonomsku kiriju za dvosobni stan u kome su zajedno živeli već više od pola godine. Osim toga, bio je i izuzetan ljubavnik. Ali, za uzvrat tražio je više nego što je ona bila spremna, ili je bar tako mislila, da pruži. Nije mogao da podnese smene na kojima je ostajala duže, znajući šta se na takvim boravcima obično dešava između članova posade. Bili su to trenuci kada nije mogao da je kontroliše, a ona je u dubini svog bića i priželjkivala potpunu, savršenu kontrolu od strane nekog drugog, kompenzujući tako neprimerenu slobodu koju joj je majka pružala u detinjstvu. Koristila je letenje kao način da zadrži odstupnicu, a istovremeno i kao kamen iskušenja za njega, ne bi li ustanovila je li on taj. Ponekad bi zaboravila samo jedno: da sve ima granice.

Ako ga ne ugleda ispred izlaza za posadu na aerodromu, znala je da ga neće zateći ni u stanu. A to ne bi mogla da podnese.

Pokušala je ponovo da se seti šta mu je sve rekla u besu svađe pre nego što je sišla do kombija koji ju je čekao, ali nije mogla tačno da uhvati reči. Znala je samo da je bilo nešto mnogo gadno, znala je to po iznenađujućem pogledu njegovih očiju neposredno pre nego što je zalupila vrata za sobom. Bio je to pogled koji je kod njega videla samo jednom pre, kada je došao i rekao joj da je napustio ženu i dete i podneo tužbu za razvod. Taj pogled ju je tada neizrecivo preplašio. Bio je tvrd i hladan kao led i govorio je da postoje situacije u kojima taj čovek može da bude spreman na sve. Čak i na to da nju jednog dana isto tako napusti.

Naježila se na tu pomisao i uspravila se, zatvarajući metalna vratanca malog kontejnera za otpatke. Avion odjednom jedva primetno skliznu i ona se namršti. Bilo je to slabašno propadanje koje nije moglo da uznemiri putnike, ali je posadi govorilo razne stvari – između ostalog i to da je vreme toliko loše da je čak i tako moćna letilica kao što je Duglasov MD-11 bila podložna poremećajima u letu. Okrenula se da nešto upita Ljubicu, stariju koleginicu koja je u plavoj uniformi izgledala kao koščato strašilo, a ne kao reprezentativna stevka, i ugledala je kako krišom ispija jednu od "minijatura", flašica sa viskijem namenjenih putnicima. I Ljubica je imala svojih problema.

Gabrijela uzdahnu i pođe nazad među redove sedišta da upita putnike treba li im još šta. Bilo je tu i tri majke sa malom decom, u stvari bebama, a činilo joj se da je jednu videla pri ukrcavanju kako ulazi u poslovnu klasu. Želela je da radi bilo šta što bi joj odvrtilo misli na drugu stranu.

Dok je iz repnog prostora za članove posade išla prema srednjim vratima i izlazu za slučaj opasnosti, niz desni prolaz, jedan od budnih putnika zamoli je na engleskom za malo čaja. Okrenula se da pođe nazad i umalo se nije sudarila sa visokim mladićem koji se uputio napred, verovatno u toalet. On promrsi nešto nalik na izvinjenje i krenu dalje pored nje, blago je očešavši. Gabrijela zavrtne glavom i pođe po posudu sa čajem, tek

posle nekoliko koraka shvativši da je prilikom neželjenog dodira sa telom nepoznatog mladića, osetila na svojim grudima nešto tvrdo, otprilike u visini njegovog pleksusa. Suviše visoko da bi to bila kopča opasača.

Okrenula se i stigla samo da vidi njegovu visoku figuru kako nestaje iza plavih zavesica poslovne klase.

U tom trenutku, nešto u bubnjanju motora se promeni, izgubi postojanost i snagu, postade tanje, neprimetnije. I samo nekoliko sekundi kasnije ona ču zvuk koji je naterala da se ukopa u mestu i pridrži za naslone sedišta sa obe strane prolaza. Bio je to zvuk koji je u istom trenu zaledio i nakratko zaustavio srca i dah svih članova posade u putničkoj kabini. Šest brzih, uzastopnih signala zvona, praćenih momentalnim paljenjem znaka za vezivanje pojaseva pred očima putnika.

Osetila je iznenadnu želju da urinira i da to nije obavila pre nekoliko minuta, verovatno bi joj topao mlaz mokraće pokuljao kroz gaćice i unihopke pravo niz butine.

Bio je to signal za opasnost, signal kojim je kapetan obavestavao posadu da odmah treba da primeni "emerđžensi" proceduru jer postoje ozbiljne šanse da se avion sruši.

Hrabro se oduprla naletu panike i uspeła da ga suzbije. Pogledala je unaokolo, prebledela, razrogačenih očiju i spazila Zokija kako stoji širom otvorenih usta i zuri u crveno treptanje svetala, ne verujući. Otpozadi se istetura Ljubica, zaboravivši da u ruci i dalje nosi polupraznu flašicu. Izgledala je zaprepašćeno. Ljiljana, koja je za Zokijem gurala kolica, gledala je pravo prema njoj sa strašnom spoznajom u očima, a Peder Baća koji se upravo spremao da prvim putnicima ponudi fri-šop drangulije, glupavo je žmirkao oko sebe ne shvatajući šta se dešava. Ostatak posade, još dve devojke koje odnedavno lete, bile su u poslovnoj klasi sa perserkom, matorom Lidijom.

Budni putnici počеше da se osvrću, svesni da se dešava nešto nepredviđeno. Gabrijeła stisnu zube, gušeći u grlu krik, i krenu žurno, savlađujući se da ne potrži duž prolaza, sa željom da stigne do kokpita i ustanovi o čemu se radi.

A onda nestade i onaj slabašni zvuk motora i Gabrijeła shvati da u okamenjenoj tišini velike mašine čuje samo bučne udare kiše o oklop aviona i preteći fijuk vetra.

Kapetan Nikezić je proklinjao i Dženeral Električ i onoga ko je izmislio motore sa velikim bajpasom. Nikada nije zabeležen slučaj da je CF-6 otkazao zbog velike količine vode u sebi, tako su bar tvrdili Daglasovi stručnjaci. Imao je žarku želju da su sada tu, zajedno sa njim. U ovim trenucima, sve ono što je učio za kapetanski ispit i čemu je dugotrajno i mukotržno obučavan, pretiło je da ispari iz njegove glave i u njoj ostavi samo prazan, prestravljen um nesposoban da se ponese sa govornima u kojima se odjednom našao zajedno sa još trista i kusur ljudi.

Najpre je otkazao motor na levom krilu. Jednostavno je ućutao. Dok je Nikezić stigao to da registruje i rukom prodrma Paju koji je dremao posle burnog celodnevnog provoda sa one dve pičkice u Damasku i desni motor se oglasio zastrašujućom tišinom.

– A? Šta? – uzvrpoljio se Paja na svom sedištu, surovo razbuđen. Čkiljio je u Nikezićevo lice belo kao kreč. Tek posle par sekundi shvatio je – i prebledeo i sam.

Kiša, prokleta kiša. Isprečila se na koridoru kao duga zavesa i smejala im se u lice iz mraka. Takvu kišu nikad u životu nisu videli. Izgledalo je to kao da su sve vatrogasne ekipe sveta poodvrtale sve postojeće hidrante i svoje šmrkove upravili prema njihovom avionu.

Voda u motoru! Nikeziću dođe da se smeje i vrišti u isto vreme.

– Ostali smo na repnom –, uspeo je da procedi Paji. Osetio je kako mu se znoje dlanovi. Njemu se dlanovi nikad nisu znojili.

– Koliko? Na dve hiljade?–

– Da... Ali vidi gde smo!–

Leteli su prema Beogradu sa jugoistoka iznad neravnog, brdovito-planinskog terena. A dve hiljade fita, visina propisana za let sa jednim motorom, iznosila je samo nešto više od šest stotina metara.

– Jebote! – uzviknu Paja Kosovčević.

– Baš tako, – odgovori kapetan podižući ruku prema prekidaču iznad glave.

– Overrajd, uključi overrajd! – viknu Kosovčević i kapetan klimnu glavom. Onaj prvi trenutak panike, kada je uspeo samo da signalizira situaciju posadi, prošao je. Sada je ponovo povratio smirenost i osećaj rutine, osećaj da je pripreman za ovakvu situaciju i da sa njom može da se uhvati u koštac. Zgrabio je prstima hladnu površinu prekidača i posle jednog trenutka, svestan da je zaustavio disanje, on ga okrenu.

Levi uhvati gotovo odmah... i gotovo odmah se ponovo ugasi. Iz neobjašnjivih razloga, desni je odbijao da se povinuje naredbi nezavisnog elektro-sistema i tvrdoglavo je ćutao. Nikezić oseti hladan znoj na čelu i pozadi, na vratu.

– Spuštamo se na dve hiljade, javi kontroli leta –.

Pokušavao je da razmišlja dovoljno brzo a da mu misli ne poteku u reku koju je nemoguće kontrolisati. Kuda? Dolinom Morave? Rtanj, Kučaj, Juhor... Mogao je da bira o koju će planinu da tresnu. Ne, javiće kontroli da idu na Niš, osim ako motori ponovo ne prorade. Opet je oprobao sreću s prekidačem dok se Paja javljao Beogradu, gde je upravo počinjala panika. Ništa. Samo kiša, izluđujuća, smrtonosna.

A onda se dogodi ono od čega je Nikezić sve vreme potajno strepeo, ne dopuštajući sebi da o tome jasno misli.

Začutao je i repni motor.

Panika u Pajinim očima.

Prekidač. Ništa.

Prekidač. Ništa.

Prekidač...

– Ništa! – vrisnu Kosovčević, zarivši sebi nokte u obraz.

– Javi –, reče Nikezić jedva čujno, sa nepojmljivo velikom knedlom u grlu, – da idemo na Niš. Neka očiste sve sa neba... i neka se mole za nas –. Avion je jedrio nošen inercijom kroz prostor kao ogromno, zanemelo čudovište, zmaj koji je izgubio snagu i sprema se na teški pad. I tada, desi se nešto što je bilo skoro smešno: vrata kokpita se otvoriše i unutra banu visoki, ispijeni mladić izbezumljenog pogleda.

Nikezić se osvrnu da se izdere na njega kako je zabranjeno ulaziti u pilotsku kabinu, a onda ugleda oko struka mladića obmotane i flasterom zalepljene pljosnate blokove nečega što je ličilo na eksplozivna punjenja za mine... Plastična eksplozivna punjenja iz kojih je virio detonator, povezan žicama sa nečim što je nepoznati mladić držao u ruci.

Kapetan jedva suzbi u sebi ludačku želju da se nasmeje. Umesto toga, uspe da mirno izgovori, dok je Paja zaprepašćeno buljio u pridošlicu:

– Šta sad pa ti još hoćeš?–

Mladić nesigurno prelete pogledom od jednog do drugog pilota, a onda reče, sa jakim bosanskim naglaskom:

– Da voziš za Beograd, al' da ne slećeš na Surčin. Da slećeš tek ja kad ti kažem.–

Riad Bećirspahić bio je član Druge Nove Mlade Bosne tek nekoliko meseci. Zavrbovao ga je njegov stari drug iz mašinske škole, Ljubo zvani Zmija, i primili su ga u ćeliju jedne zimske noći, u nekom napuštenom podrumu u Zenici. Zavetovao se da će slediti Alahov put i da će sprovoditi Džihad gde god to njegova organizacija zatraži.

– Naš cilj je –, rekao mu je vođa njegove grupe, neki tršavi tip sa brkovima, – da se obračunamo s nevernicima svugdje, ali prije svega tu, u toj jebenoj Federaciji. U Srbiji, pogotovo!–

Riad, koji nije bio naročito bistar, ali je uvek znao kada treba da posti, upitao je što baš u Srbiji. A šta je s Hrvatima i Slovencima, katol'cima? Pa onda i u Bosni samoj, još ih uvek ima.

– Ćuj, – rekao je tršavi, – ne zamaraj se s politikom no radi što ti mi pričamo. Ovi u Bosni, to ti je sve gola fukara. Katol'ci su slabi, seronje. Ovi 'vamo su opasni. Zato ćemo prvo njih.–

Riadu je bilo manje-više svejedno. Izbačen s posla zbog izostajanja i zbog fizičkog napada na šeficu smene, lunjao je po čitavoj Be-i-Ha i tražio način da digne neku lovu i "mazne pićke". Drugi novomladobosanci su mu obećali puno para i odjednom mu dali neku opipljivu svrhu, razlog da živi. Bacio se na besomučno čitanje malog, iskrzanog džepnog izdanja Kur'ana za omladinu, mada većinu tih stvari nije mogao da baš razume i bio je ponosan što ga Ljubo Zmija vodi sa sobom po kafanama, od kojih mu je najlepša bila ona gore, na Palama.

Od porodice, Riad je imao samo jednog brata koji je nedavno umro u ljubljanskom kliničkom centru. Nije išao tamo da ga obiđe dok je ležao u šok-sobi, jer nije imao para za slovenački depozit. Obavestili su ga da mu je brata udario kamion kada se vraćao kući s treće smene i da vozač još nije pronađen ("ali istraga znatno napreduje"). Ljubo ga je uveravao da su ga sigurno prebili nasmrt katolički slovenački nacisti koji su zahtevali da svi Muslimani budu proterani. Ljubo ih je sve odreda zvao Lajbahovcima.

Zbog toga su on i Ljubo, i još jedan iz zeničke grupe, uhvatili na Ilidži jedne večeri nekog trgovačkog putnika iz Maribora i premlatili ga u snegu. Riad nije znao otkud mu se u ruci našla čakija, valjda mu je Ljubo tutnuo, tek on je ne razmišljajući matorom Slovencu koji se bespomoćno batrgao pod njima zario sečivo pod grkljan i osetio neobično slatko, toplo prskanje mlaza krvi po goljoj šaci polusmrzutoj od zime. Pobjegli su odatle malo na more, u Trpanj, gde je Ljubo imao nekog rođaka. Pili su četiri dana neprekidno i tek se onda pojavio onaj tršavi kome je Riad stalno zaboravljao ime, da mu čestita što je, kaže, postao vojnik Alaha.

Par dana kasnije, kada su se svi istreznili i iz kuće oterali gomilu lokalnih kurvica, saopštili su Riadu kakav zadatak treba da izvrši da bi dao svoj doprinos Svetoj Revoluciji. Zadatak je zahtevao ličnu žrtvu, ali onome ko ga izvrši ime će biti neizbrisivo, zlatnim slovima izvezeno na zelenoj zastavi, ispod polumeseca. Da nije bilo njegovog idola iz mladosti, Ljube, Riad bi možda i pitao tršavog što se onda on toga ne prihvati, ali bojao se da mu Ljubo ne rekne da je govno i fukara. Zato je ćutke saslušao sve, a ponešto i zapisao. Tek da bi mu sve bilo jasno u glavi, rekli su mu da je posle onog Slovenca dobro zabrazdio, da mu nema nazad, a ako odustane ili nekom nešto oda, da će mu oni presuditi.

I tako je Riad proveo gotovo tri mučna meseca tumarajući onim što je zemlja postala, trošeći nečije tuđe pare na jebačinu i alkohol, svestan da ga oni nadgledaju i da mu se vreme bliži. A onda, krajem aprila, dali su mu pasoš i povratnu avionsku kartu Beograd-Damask-Beograd. Pozdravio se sa Ljubom revolucionarnim pozdravom, a onda ne

izdržavši, zagrlio ga kao brata koga više nije imao. Dok se penjao u vagon Olimpik Ekspresa nije video kako Ljubo s gađenjem otresa njegov nevidljivi miris sa rukava i prsa svoje kožne jakne.

U Damasku ga je sačekao tamnopusi Arapin glatkog lica, koji je iznenađujuće dobro govorio naš jezik. Rekao mu je da se zove Dželal i da je to sve što o njemu treba i može da zna. Odvezao ga je u neku kućicu na periferiji i tu mu dao pakovanje snažnog plastičnog eksploziva, uputivši ga kako da ga flasterima prilepi za kožu i obloži stomak i donji deo leđa. – Tako –, rekao je zadovoljno kada je Riad uvukao krajeve košulje u pantalone i obukao laku prolećnu jaknu. – Za kontrolu na aerodromu nemoj da brineš. Tamo je moj čovek –. Potom mu je ponovo raskopčao košulju i uglavio male detonatore u ležišta livenih blokova eksploziva. Bili su žicom vezani za kutijicu sa jednim jedinim, crnim dugmetom. – Evo, turi sad ovo u nedra. Dugme je sad blokirano. Kada dođe vreme, otkači ovu ovde kvačicu. Kad pritisneš posle toga, zna se. Bum –.

Riad se na ove reči trgao i progutao pljuvačku. Arapin ga je za trenutak sumnjičavo osmotrio, a onda slegnuo ramenima. – Ajde sad –, rekao mu je. – I upamti: On te posmatra –.

Pozdravio se s njim automatski i ostatak dana do poletanja proveo u besciljnom tumananju gradom. Vreme je prolazilo kao u snu, skoncentrisanom na težinu oko pasa, koja je intenzivno zahtevala svu pažnju za sebe.

I zaista, sa ukrcavanjem nije imao nikakvih problema. Američka (da!) mašina za otkrivanje plastičnih eksploziva i drugih vrsta terorističkog naoružanja jednostavno nije reagovala. Službenik kraj nje nezainteresovano ga je otpratio pogledom prema izlazu na pistu, kopajući duboko po nosu.

A sada je bilo vreme da se pokaže. Da postupi po uputstvima braće iz organizacije, da Ljubo bude ponosan. – Prije Beograda –, učili su ga oni na moru, – kada prođe po' sahata poslije Sofije, a ti otidi kod pilota i pokaži šta imaš. Oni će te slušati jer žele da sačuvaju i sebe i putnike. Naredi im da nastave za Beograd, al' na Surčin da ne slijeću no da nastave prema sjeveru ravno iznad grada. E, ti tu onda raspali i izvrši svoj sveti zadatak. Što više mrtvih, to za tebe veća slava. Ako kojom srećom srušiš i Hram Svetog Save, bilo bi to idealno.–

Želeo je da ih poslušati, odavno je svoj strah suzbio u mišju rupu i sanjao o svom imenu na svim naslovnim stranama i Ljubinom ponosnom osmehu kad se bude raji s čaršije hvalio da ga je "lično poznav'o". Zbog svega toga, nimalo mu nije bilo jasno zbog čega je pilot pred njim, kada je saslušao njegov zahtev, prsnuo u poluhisteričan smeh.

– Zašto? – rekao je Nikezić kada je malo povratio smirenost, onoliko koliko je situacija dozvoljavala. – Zašto ne mogu za Beograd? Zato, kukavče crni, što ako sada ne okrenemo na Niš i ne probamo da iskoristimo ovo malo brzine i visine što nam je ostalo, ima da se srušimo za manje od deset minuta!–

Kapetan je osećao kako ga obuhvataju pipci pomamnog besa. Dobro je znao za standardnu proceduru u slučaju pojave terorista u vazduhoplovu – da treba da se ponaša pokorno, da što manje razgovara i da izvršava naređenja u cilju očuvanja sigurnosti putnika i posade – ali ova situacija bila je sve samo ne standardna.

– Oslušni malo, idiote! Letimo bez motora! Padamo, bre, padamo!–

Mladić je panično oblizivao usne i kolutao očima buljeći naizmenice u jednog pa u drugog čoveka u pilotskim sedištima.

– Padamo? – ponovio je glupavo, obasjan svetlućanjem instrumenata u kokpitu. Napolju je dobovala kiša, a iza vrata čuli su se usplahireni glasovi stjuardesa koje su pokušavale da iz nesvesti povrate perserku oborenu mladićevom teškom pesnicom.

Najzad, posle dugog trenutka u kome je mladiću kroz glavu proletelo hiljadu stvari među kojima je dominirala očajna osujećenost, on otvori usta i reče glasom napetim do granice pucanja:

– Nastav' ti bolan za Beograd, pa dokle stignemo. A stić' ćemo, znam ja. Samo 'oćeš da me predeš, rek'o mi je Ljubo da će tako i da bude. 'Ajd' sad!–

Nikezić s uzdahom diže ruke u gestu predavanja beskrajnoj ljudskoj gluposti, a Paja do njega ispusti užasnut zvuk sličan cviljenju šteneta.

S desne strane nešto blesnu i odjeknu grom, užasno blizu, užasno glasno.

Žena s bebom u naručju koja je sedala u poslovnoj klasi upravo je sanjala neobičan san. Sanjala je da se zajedno sa mužem, koga je došla da obiđe na njegovom gradilištu u Siriji, vraća kući da i praznike provedu zajedno. Sanjala je kako joj muž spava i nervozno se trza u snu, a ona sama nekako se istisnula, izlebdela iz tela i uzletela do svoda putničke kabine da bi sada s mešavinom otupelog straha i ljubopitljivosti posmatrala svoje telo dole, na sedištu, sa ćerkicom u krilu. Nije ni stigla da se upita kako je u tako čudno stanje došla, jer njena beba se iznenada prenula iz sna i otvorila oči, automatski zaokupivši svu njenu pažnju. U tim prelepim, bezdanim crnim virovima koji su je toliko plašili i privlačili još od prvog trenutka kada je plod svog mesa ugledala u porodilištu, bilo je kratkog treptaja nesigurnosti i dezorijentacije; beba kao da se odjednom prenula iz dubokog istraživanja nedokučivih prostora u sebi. Ali, taj treptaj nestao je gotovo trenutno. Ne, bebe jednostavno samo spavaju. Njihov um ipak nije još uvek dovoljno razvijen za introspektivne egzibicije.

Odjednom, njena ćerkica se promeškolljila i uspravila, osvrćući se oko sebe. Žarko je samo promenio položaj i uz kratko hrkanje ponovo utonuo u san. Sada je njeno telo ustalo, noseći bebu sa sobom i ona oseti snažan nalet straha, iako je znala da sve to samo sanja – odsustvo zvuka letelice, urlanje nevremena napolju i te lagane, odmerene korake prema vratima pilotske kabine. Da, bila je veoma srećna što je sve to samo san, živopisan san koji je nastavila da sanja, fascinirana.

Ispred vrata kokpita bilo je nekoliko uzmuvanih stjuardesa. Dve su pomagale trećoj kojoj je na levoj strani lica narastao ružan, tamni otok. Jedna je kršila ruke bespomoćno, očiju grozničavih i poluludih od straha, i samo je visoka, dugokosa devojka markantnog lica izgledala kao da zna šta radi. Upravo se obraćala putnicima preko razglasa. Žena je čula njene reči udaljeno, kao daleke odjeke u vodi:

– Dear passengers, we are in serious trouble. Please fasten your seatbelts and remove all sharp objects from your body, including spectacles and shoes. Thank you –.

Dok je stjuardesa isto ponavljala na srpskom, žena je posmatrala opčinjeno kako njeno telo sa šestomesečnom bebom u rukama prilazi polako vratima.

Gotovo istovremeno, dogodi se nekoliko stvari:

Stjuardesa Ljubica, koja je omamljeno posmatrala paniku u putničkoj kabini pomisli da vidi neobično bestelesno vrtloženje zelenkaste boje na nekoliko mesta; bila su to mesta gde su se nalazili putnici s bebama. Vrtlozi se odjednom raspleše kao magličasti pramenovi i počеше da šibaju iznad glava putnika, prožimajući svod kabine sve dok čitav prostor nije bio obasjan hladnim zelenim svetlom. I tada, Ljubica se mogla zakleti da je videla kako se snopovi te čudne, žive svetlosti, fokusirani na prozore krilnih izlaza za slučaj opasnosti, prosipaju napolje u gustu tamu, oblivaju krila i mrtve motore na njima. Otvoreni usta, zurila je u kovitlanje neobične magle koja je ogromnom brzinom jurnula neposredno ispod svoda i iznad njene glave prema repu aviona.

Kapetan Nikezić, koji se upravo spremao da očajnički pokuša da onesposobi teroristu u kokpitu i onda proba negde prinudno da sleti, zinu u čudu kada shvati da drhtaj koji je prožeo letelicu ne potiče od udara groma, već od motora koji su se redom, jedan za drugim, aktivirali sami od sebe.

Gabrijela je, završivši obaveštavanje putnika koje je po pravilu trebalo da obavi perserka onemogućena divljačkim udarcem teroriste, pokušala da upozori putnicu sa bebom u naručju da ne prilazi kokpitu. Nešto u bebinom gotovo ciničnom osmehu natera je, međutim, da uzmakne od nje kao da je gubava.

Riad Bećirspahić je shvatio da su piloti sve vreme pokušavali da ga vuku za nos. Motori su ponovo brujali i avion je dobijao visinu. Iskezio se zadovoljno. Sada je već bio u posebnom stanju, kada je sve u njegovoj glavi bilo izbrisano osim gorućih uputstava braće iz organizacije. Hram Svetog Save? Jašta! Odjednom, iza njega se otvoriše vrata, i on se panično okrenu, opasno primičući palac dugmetu za aktiviranje eksploziva. Umesto napadača, ugleda ženu koja se sneno osmehivala i pružala mu bebu koju je držala u rukama. Začuden, on ustuknu refleksno i nervozno, uz zakasnelu pomisao da je "usr'o stvar", pritisnu dugme.

Pre nego što je sudbonosna iskra stigla da aktivira eksploziv, mladić je od glave do pete bio okupan zelenim svetlom. Sledećeg trenutka, blesnu plamen eksplozije kadre da raznese avion – i odmah zatim zgasnu kao plamičak sveće oduvan promajom. U

nemogućnosti da se raširi po prostoru, sprečena, energija pređe u imploziju, pretvorivši momentalno mladića u nešto za šta se ne bi moglo pomisliti da je jednom bilo ljudsko biće. Pilot Paja Kosovčević, koji je sve to propratio hipnotisanom pažnjom osuđenika na smrt, ugleda unutar zelene svetlosne čaure iznenadno divlje, krvavo vrenje tkiva i sitnih delića kostiju: terorista se jednostavno raspade, smrvljen, na sićušne komadiće, zapljusnuvši unutrašnju površinu barijere ključalom krvlju, da bi se sručio na nedirnuti pod u neprepoznatljivu gomilu krvavo-služavih ostataka, koji trenutak kasnije ispariše u nepostojanje. Kosovčević počne nekontrolisano, u silovitim grčevima, da bljuje ostatke večere po instrumentima pred sobom.

Beogradska kontrola letenja uzbuđeno je brbljala preko radija dok se žena sa bebom vraćala na svoje mesto. Nikezić je drhtavom rukom obrisao hladan znoj sa čela i dodao gas, pokušavajući jednostavno da ne razmišlja o onome što se dogodilo, zahvaljujući Bogu i svim svevišnjim silama što je još u životu. Najpre da bezbedno stignu do Surčina. Za razmišljanje će biti vremena... Kasnije. Mnogo, mnogo kasnije.

Motori su preli kao zadovoljne, velike mace.

Tek kada je shvatila da je sve gotovo i da su nekim čudom preživeli, Gabrijela oseti kako je napušta snaga. Ona klonu u jedno od praznih sedišta i počne da se tresu. Malo kasnije, kada je avion zarulao po pisti i još kasnije, kada su svi putnici izašli u aerodromsku zgradu pričajući glasno i uzbuđeno – neke su morali da iznesu na nosilima dok su se delirično bacakali u šoku, ili ležali katatonično, ledenih lica – shvatila je da je Vlada neće sačekati. Začudo, to joj više nije izgledalo nimalo važno. Sa nesecerom u ruci duboko je udahнула prohladan, prečišćeni vazduh terminala punim plućima, osećajući tle pod nogama svakom trunkom svog bića i sačekala autobus. Bila je živa.

Žena sa bebom se probudila. Prijalo joj je što je ponovo budna, što opet oseća svoje telo i ima kontrolu nad njim. Njeno čedo mirno je spavalo sa zdravom, rumenom bojom u obrazima. Žarko, koji se takođe probudio tek za vreme sletanja, uzeo je malu u ruke i izašao iz aviona, zbunjeno slušajući razgovor i dovikivanje drugih putnika oko sebe. Ona na to nije obraćala pažnju. Izgleda da je bilo nekih problema s letom dok su oni spavali. Onda je primetila još nekoliko majki s bebama među putnicima i osetila neku čudnu povezanost sa njima. Njihove bebe izgledale su jednako mirno i zadovoljno kao i njena ćerkica. U jednom munjevitom trenutku kao da je uspela da sagleda ogromnu snagu koja se skrivala iza njihovih mirnih, usnulih lica, kao i sve veću sigurnost sa kojom je ta snaga upotrebljavana. A onda je odmahнула glavom i odbacila te sulude misli, koračajući tunelom prema prostoriji za uzimanje prtljaga. Nateraću Žarka da uzme taksi do kuće. Treba malu nahraniti i staviti u krevetac, na spavanje koje je itekako zaslužila podnevši bez problema ovoliki put.

Telefoni su zvonili užurbano, trake sa snimcima premotavale su se besomučno, piloti umorno odgovarali na reku pitanja, teleksi hitro otkucavali sažete, važne poruke. Za inspektora Mazala ovo je bila još samo jedna neprospavana noć, još jedan komadić u ogromnoj slagalici koja je pretila da proguta nepovratno i poslednje ostatke uobičajenog, normalnog života. Još jedan dokaz.

8

Gospodin Aleksijević, III: Ludilo

Smrkavalo se kada je Aleksijević izašao iz prodavnice. U desnoj ruci nosio je novi štap okovan na kraju teškim gvozdenim prstenom. Osmotrio je pred sobom Ruzveltovu ulicu i rešio da pođe peške kući, ingorišući tramvaje koji su dumbarali po šinama kraj njega. Štap mu nije bio potreban da bi se o njega oslanjao u hodu. Aleksijević se ponosio što još uvek može da prelazi veće udaljenosti umerenim tempom a da ne oseti one poznate sitne bodlje umora. Naravno, kada se vreme menjalo, bila je to sasvim druga priča. Ne, štap mu je bio potreban za druge stvari.

Koračao je lagano nadvožnjakom iznad Cvijićeve, pomalo povijen, visok starac u žučkastomrkom mantilu prevelikom za njegova mršava ramena. Pri svakom drugom koraku spuštao je kraj štapa na asfalt trotoara iz kratak metalni odjek, zadovoljan njegovom težinom. Puno, uglačano drvo ulivalo je pouzdanje. Sa osmehom se prisetio lica prodavačice koja mu je dala štap da ga oproba u ruci – umesto da ga upre o pod prodavnice i na njega prenese težinu, Aleksijević je dva puta kratko zamahnuo sa jedne na drugu stranu, kao da u ruci drži mač. – Za svaki slučaj –, objasnio je prodavačici dok je brojao novac. – Ima raznih dripaca koji žele da maltretiraju nas, stare ljude, jer ne možemo da se branimo. – Klimnula je glavom sa saosećanjem dok mu je davala račun, ali u pogledu joj se još uvek iskrla zbunjenost. Možda zbog načina na koji je rekao reč dripci, sa slatkim osmehom nekoga ko se upravo sprema da navali na prebogatu trpezu.

Sada je već bio blizu ulaza u Novo groblje. Par trenutaka se dvoumio da li da svrati i poseti mesto gde je bila sahranjena njegova jedina istinska supruga, jadna i dobrodušna žena koja nikada nije naslutila ni delić pravog, mračnog lica Stevana Pokrajca iza dobroćudne maske svog muža. I tada ugleda nešto što mu pomože da se odluči.

Žena u širokoj beloj haljini gurala je pred sobom dečja kolica. Bila su to dvostruka kolica za blizance, bogato tapacirana sa svih strana kako bi se nežne bebe zaštitile od eventualnih udaraca i povreda. U kolicima, video je, spavala su dva dobro umotana novorođenčeta.

Žena je u ruci nosila nekoliko sveća i buket metiljavog poljskog cveća. Gurala je pred sobom kolica žurno širokom betoniranom stazom koja se kao glavna arterija pružala između kamenih lica nadgrobnih spomenika i krošnji drveća. Smrkavalo se sve jače i žena je očito hitala da uhvati poslednje trenutke dana i poseti nekog dragog pokojnika.

Kako je nekad samo Novo groblje bilo zeleno, razmišljao je Aleksijević prateći ženu lagano, održavajući isto rastojanje. U proleće uličice groblja buknule bi belozlatnim pupoljcima na mnogo jasnijem, intenzivnijem suncu. Sada, sve je bilo nekako sivo, kao kopija iz kopir aparata kojem nedostaje toner. Priroda se prozlila. Ljudi su je na to naterali svojim glupim, drskim samopouzdanjem u pretencioznom nastojanju da dokažu kako mogu da je kontrolišu. Priroda se zbog toga menjala, pokazujući im gde im je mesto.

U takvom ustrojstvu stvari, pomisli on pomalo sneno, nesvesno uzmahujući štapom kraj nogu, čoveku ostaje samo da se prilagodi... Da nađe sebi još malo svrhe dok ga priroda i vreme ne oglođu i progutaju.

Dok je posmatrao pred sobom neodređeno ritmično lebdenje ženine haljine u polumraku, sitne kapi pljuvačke rosile su mu krajeve smežuranih, tankih usana. Osmehivao se, i da ga je neko video kako se tu osmehuje, duboko osenčenih crta lica, ustuknuo bi u sujevernom strahu zbog pomisli da je naišao na vuka koji se uspravio i kao čovek hoda... vuka koji bali od gladi na prizor plena.

Posle one noći iza zgrade, Aleksijević se sve više povlačio u tihe i bezopasne uspomene na sive decenije provedene u gradu. Pokrajac je postepeno preuzimao komandu, ovladavajući njegovim ionako iskrivljenim tokovima misli, bojeći ih novom, purpurnom bojom sumanute logike.

Izvukao se. Od prvog ubistva prošlo je već toliko da se više nije plašio zvona na vratima, već ga je, naprotiv, delom svog bića priželjkivao kao trenutak u kome će biti opravdane sve one beskrajne godine skrivanja, glume, straha. Ali, ostavljali su ga na miru.

Policija ga je ispitivala, kao i većinu stanara, i ne, on nije primetio ništa neobično, i da, legao je to veče ranije baš kao što mu je doktor preporučio, i da, javiće ako bilo šta neobično vidi ili čuje, on bi baš bio srećan ako bi mogao da bude od pomoći. Policajac koji je zapisivao njegov iskaz zevao je i pocupkivao pred vratima, jedva čekajući da završi tu formalnost i skine ovu matoru bedu sebi s vrata. Bezglasno se zakikotao. Da je samo znao, taj zadrigli tip sitnih, svinjskih očiju, kako bi samo zinuo u zaprepašćenju, kao oličenje suštog idiotluka.

Još se živo sećao trenutaka koji su do svega doveli. Ono dete i njegova majka bili su demoni. Nosili su u sebi nečiste sile koje su ga plašile, ne toliko zbog toga što su pročitali njegove misli, otkrili njegove mračne, pokopane tajne. Ono što mu je ulivalo strah bilo je suviše velika sličnost sa osećanjem koje ga je izbezumljenog oteralo u šumu iz krvlju oskrnavljenog doma i kasnije pohodilo u košmarima; osećanjem da će neka moćna ruka posegnuti iz ništavila i konačno ga odvući na neko užasno mesto, negde gde i najcrnja predstava o paklu izgleda kao turistički prospekt. Negde gde tužne i lepe žene bezuspešno pokušavaju da nasade odrubljenu glavu na truplo i te beslovesne pokrete produžavaju u večnost.

Bebe su bile suština, osetio je to drugi put. Bile su moćne, zastrašujuće. Ali, otkrio je da im bez majke ta moć malo vredi. Naslutio je to nepogrešivom intuicijom ubice i onomad, na Kalemegdanu, kada je tokom svoje redovne nedeljne šetnje spazio usamljenu ženu sa bebom u kolicima, isto ovako krenuo, u prvi mah ne znajući zbog čega.

Pratio ju je na udaljenosti od desetak koraka. Instinkt mu je govorio da bi bliže bilo preopasno. Beba bi mogla da... da ga oseti. Nije znao kako može da bude toliko siguran u to, ali nije mu bilo ni važno. Sada je bio u nekoj vrsti igre, neodređeno svrhovite, i u

svom hladnom ludilu bio je ubeđen da mu sve ide na ruku baš zato što to tako treba da bude.

U njegovo doba, pa i kasnije, sve do nedavno, bebe su bile mala, bucmasta, kmezava, usrana i upišana ljudska bića i pre pola veka mnoge su skončale od njegove kame. Ova deca sada bila su... nešto strano, toliko neprirodno da su čak i oni koji te stvari nisu tako jasno primećivali kao on, nesvesno prema njima osećali odbojnost i poriv da zažmure kad zatreba. Kao onaj zadrigli policajac.

Možda je zato i uspeo da neprimećen tamo negde blizu bedema sa koga je pucao pogled na Ratno ostrvo u par iznenadnih, bolno artritčnih skokova priskoči toj ženi s leđa i teško je raspali šiljatim kamenom u potiljak. Beba je dreknula, zapljuskujući ga talasima sažičuće mržnje, ali prekinuo ju je neočekivani trzaj kolica koja su se nakrivila u stranu kada se žena srušila na zemlju, da bi se konačno i sasvim prevrnula. Beba je padala nekoliko dugih sekundi obrćući se nemo kroz vazduh, belo, puno, jastučice iz koga su štrčale dve sićušne ružičaste ruke, sve dok nije tresnula gotovo bez ikakvog zvuka o nazubljene stene u podnožju, obrasle divljim bršljanom. Siloviti signali koje je Aleksijevićev um upijao sa trijumfalnom zburadošću nestali su kao presečeni. Još trenutak je zurio u šiljak kamena niz koji se kotrljala jedna od nekoliko krupnih kapi krvi, sa prilepljenih par vlasi kose, a onda ga bacio dole, opkoračio beživotno ženino telo i uputio se bezbrižno prema suprotnoj strani starog utvrđenja. Malo niže mladi par hodao je sa rukom u ruci, a troje penzionera, nešto mlađih od Aleksijevića, približavalo se stazom. Nemoguće da nisu videli! Udaljavao se napet, prisiljavajući se na spor, ležeran hod starca pred kojim je sve vreme ovog sveta, očekujući da svakog trena začuje uzvik za sobom, poziv da stane.

Nije se dogodilo ništa.

Zastao je dalje i osvrnuo se. Prošli su, obe grupe, nedaleko od tela žene na ivici bedema i prevrnutih kolica koja je samo jedan točak zaglavljnjen u pukotinu delio od pada u ambis. Nisu je приметили.

Nisu želeli da je primete.

Otišao je kući osmehujući se.

Teški snovi i vizije koje su ga zimus progonile nestale su bez traga. Neki unutrašnji glas ubeđivao ga je da će tako biti i dalje. Pod jednim uslovom. Da ne prestaje.

Novine koje je čitao nisu dva slučaja dovodile ni u kakvu vezu. Nasilja je u gradu bilo sve više i teško je bilo poverovati da će neko pronaći detalje zajedničke za oba ubistva, pa i tada... Ne. Aleksijević je mogao da spava mirno.

Sada, dok je tiho prilazio ženi u beloj haljini, koja se saginjala pred spomenikom od crnog mermera duboko u senovitoj uličici načičkanoj grobovima, izvirió joj je preko

ramena da proveri šta se dešava u kolicima. Blizanci su spavali mirno, pod prozirnim mrežastim filterom koji ih je štitio od eventualnog naleta otrovnih čestica čađi i smoga.

Odjednom, žena oseti njegovo prisustvo i okrenu se iznenađujuće brzo za njeno naizgled sneno raspoloženje. Oči su joj bile širom otvorene i potpuno budne, kao kod ženke koja čuva mladunčad od grabljivica. Aleksijević jasno vide krajičak beličastog filtera koji joj je virio iz nozdrve i podrhtavao iznad gornje usne. Spremala se da vrisne, podižući ruke savijene u kandže, pomalo umrljane tragovima zemlje sa groba gde je zabola još neupaljene sveće. Aleksijevićev štap već je poleteo odozdo, sa gvozdanim vrhom uperenim nagore, pravo u njen pleksus. Umesto da vrisne žena se presamiti ispustivši šištavo vazduh iz pluća, sa zvukom nalik na onaj koji se čuje po zaustavljanju velikih drumskih krstarica na parkingu. Aleksijević ustuknu jedan korak i zamahnu štapom obema rukama, tresnuvši je teškim okovanim krajem posred temena. Ona se sruši bez glasa, licem u rastresitu zemlju, grčevito skupljajući i opružajući prste. Udarac je bio praćen muklim zvukom lomljave. U ženinoj kosi najednom buknu crveni izvor i krv joj jurnu niz obraze, natapajući humku koja joj je sada zamenjivala jastuk.

Aleksijević se cerio vučjim osmehom, pokazujući red žutih socijalnih zuba. Udisao je vazduh teško, sa osećanjem grebanja u grlu. Telom mu je strujala čudna toplota i svaki nervni završetak poigravao mu je ispunjen energijom adrenalina. Na vreloj, izboranoj koži lica osećao je hladan vetar koji ga je blagonaklono umivao, njišući uzgred i krošnjeg iznad njegove glave.

Okrenuo se kolicima.

Bebe otvoriše oči istovremeno. Izgledale su alarmirano, zbunjeno, kao da pogledom traže iznad sebe neko uporište za koje bi mogle da se vežu i potisnu osećaj potpune dezorijentisanosti. A onda ga opaziše.

Nagnuo se prema njima, nesvestan činjenice da bali po njihovih čistim prekrivačima, i nadlanicama raskrilio zaštitnu zavesicu. Potpuno im je zaklonio vidik, zamračivši im ionako tamno nebo. Njegove šake pune nečeg crnog munjevito su im se približavale, sve veće i veće. Bebe pokušale da se skupe, da podignu uzbunu, da formiraju krug i odbiju napad, ali bilo je prekasno. Negde daleko, previše daleko, par budnih misli uzlebdelo je odgovarajući im, pitajući šta se dešava, ali to je bilo sve. Ne dobivši više nikakav odziv, zadržale su se oklevajući iznad grada, a potom zgasnule i nestale.

Aleksijević je snažno pritiskao lica beba još dugo pošto je njihovo bespomoćno koprcanje prestalo, da bi bio siguran. Grudve zemlje kojima im je ispunio slične nozdrve i usta otvorena u pokušaju krika, zapušile su im i ždrele i male dušnike. Ostale su tako u kolicima, mlitave, poluotkrivene zbog očajničke borbe sa džinovskim ubicom, poplavelih, naduvenih lica i staklastih očiju lutaka za decu.

Aleksijević žurno napusti sada sasvim pusto groblje. Jedan zakasneli čistač (ili kradljivac ostavljenog cveća?) okrznu ga pogledom dok se spuštao glavnom stazom prema izlazu, a onda nastavi da gura svoj žičani kontejner i osvrće se levo-desno. Aleksijević pođe pravo

prema soliteru, oslanjajući se vidno o štap. Okov je blistao na neonskom svjetlu upaljenih uličnih lampi, očišćen usrdnim trljanjem o zemlju i travu, i zveckao u pravilnim razmacima.

Osećao se lako i sveže, mada ga je malčice izjedala potmula nelagodnost zbog onoga što je ugledao neposredno pošto je rukama prekrio njihova mala lica. Bio je to brz, bolesno zeleni blesak u njihovim očima, koji ga je paralisao samo za trenutak. Odmah potom, čim je nastavio da pritiska, blesak je nestao i zamenilo ga je uspaničeno i besomučno zabavno kolutanje njihovih krupnih crnih očiju.

Nedaleko od samoposluge spazio je Stajića. Klimnuo mu je ljubazno glavom i produžio prema ulazu, ne propustivši da uoči Stajićev dugi, sumnjičavo-kalkulantski pogled.

Ti znaš, govorio mu je u sebi, zabavljajući se čudnim osećanjem moći koje je imao prolazeći pored tog kukavnog čovečuljka. Znaš, ali nikome nećeš ništa reći. Jer, prijatelju moj, ti si se kompletno i bez daljnjeg, usrao od straha.

Uspeo je da se uzdrži od smeha dok je ulazio unutra, štrkljasti visoki starac zastrašujućeg lica, sa opasnim sjajem ludila u očima. Osećao je još dugo za svoja leđa prikovan pogled komšije Stajića.

9

Jasna se vraća kući, II: Otmica

April je bio beskonačna, frustrirajuća smena letnje vreline i jesenje hladnoće. Jasna je sve češće u ustima osećala neodređenu gorčinu. Nezadovoljstvo i strah izjedali su je lagano, grabljivo za sebe otimajući sve veće delove njenog bića. S vremena na vreme, oslobađala se nakratko svega usamljenim, nemim plačem daleko od tuđih očiju, uključujući tu i Nemanjine.

Nešto nije išlo kao što bi trebalo. Živeli su sada zajedno i mogla je da shvati da je neminovno određen period prilagođavanja za oboje. Njeni roditelji su se povremeno javljali iz Pariza, ali bilo je to kao da čuje glasove s neke druge planete. Baka je iz telefonskih razgovora naslutila nešto i insistirala da se vrati, ali Jasna je to odlučno odbila. U onu zgradu? Nipošto.

Uspela je nekako da više ne misli na bebe, mada ih je sve češće viđala u kolicima ili naručju roditelja i u ovoj Nemanjinoj vavilonskoj kuli, kao i na događaje koji su prethodili njenom preseljenju. Ali, Nemanja je postajao sve čudniji. Izuzetno revnostan i studiozan u pripremanju svakog teksta, dolazio je kući sve razdražljiviji, prevashodno zbog nemogućnosti da otkrije šta se to skriva iza slučaja onog pregaženog lekara. Činilo joj se da mu to polako postaje prava opsesija.

Počeo je iz svih mogućih novina da prikuplja članke koji su se bavili bebama, raščlanjujući ih i tražeći povezanost između redova do kasno u noć. Ona njihova nekadašnja bliskost nekako se izgubila, negde između njegovog odbijanja da se više

angažuje u domaćim poslovima, zbog zauzetosti "važnijim" stvarima i njene nervoze zbog neopranih sudova, razbacanih stvari, hartije i karbon papira, koji su je dočekivali svakog dana po povratku iz Instituta. Jedino što je među njima kako-tako funkcionisala bio je seks. Čak u trenucima napete tišine koja bi usledila posle svađe i obostrano zajedljivih primedbi, osetila bi njegovu ruku kako joj se lagano spušta niz leđa prema guzovima ili joj otpozadi obuhvata dojku, nekad nežno i bojažljivo, nekad grubo, gazdinski i istog bi se trenutka ovlažila, spremna da ga primi i usisa u sebe. Na podu, u fotelji, na radnoj površini kuhinje, stojeći, čak i na veš-mašini... Nije postojalo mesto u njegovom stanu koje nisu obeležili svojim pomešanim znojem, sokom i spermom. Seks je bio još ono jedino što ju je sprečavalo da se spakuje i vrati kući, ili je bar želela da bude tako. Mnogo verovatnije je to bio strah od susreta sa novim stanarima i njihovim potomstvom, ali Jasna to sebi nije želela da prizna.

Još jedan od razloga za nezadovoljstvo bio je posao. Profesor Živanović, koji je bio zadužen da joj pomaže i vodi je pri izradi prvog stručnog rada, davao joj je da radi kojekakve beznačajne gluposti, dosadne izveštaje koji su joj samo oduzimali vreme preko potrebno za analize koje je započela i bila prisiljena da prekine na pola. A bez njih, njen rad o natalitetu nije mogao da dobije onu neophodnu naučnu dokumentovanosti.

I najзад, danas, Živanović ju je pozvao kod sebe na razgovor i neuvijeno joj saopštio da bi i za nju i za Institut najbolje bilo kada bi za svoj rad izabrala neku drugu temu.

U mislima je ponovo oživela tu odvratnu malu scenu:

Gledao je u njene oči, brišući maramicom svoje prepolovljene naočari. Dok je sedela u naslonjači naspram njega, razmišljala je o tome koliko izgleda star i koliko je ova situacija podseća na ispите sa fakulteta. Šarala je nervozno po beležnici, čekajući da je oslovi. On to konačno i učini, nakašljavši se prethodno, nasadivši naočari na nos.

– Koleginice, da li ste zadovoljni svojim radnim mestom?–

Pitanje ju je iznenadilo i to joj se verovatno jasno videlo na licu, jer je požurio da doda:

– Pitam vas čisto informativno, naravno... Dugo nismo imali vremena da podrobnije porazgovaramo.–

– Da, naravno –, odgovorili je posle trenutka zbunjenosti. – Mislim da sam uspela da se uklopim u kolektiv i u način rada... – I samoj joj je ono što govori zvučalo glupo, kao besmislena predigra za ono što je trebalo da usledi. Pokušavala je da nasluti koji je pravi uzrok ovog razgovora sa Živanovićem.

– Da vam kažem, koleginice, mi ovde smo veoma zadovoljni vašim dosadašnjim radom, ali ima nekih stvari...–

– Da? – rekla je, osećajući kako joj se podozrenje lagano gomila negde u grlu i očima. Bože, nije valjda...

– Vidite, tema koju ste odabrali za vaš rad...–

Sklopila je oči na trenutak. Dakle ipak... Onda ga je ponovo pogledala, hrabro i prkosno. Nije znao šta bi s rukama, premeštao je bočicu s mastilom sa jednog na drugo mesto i Jasna primeti da su mu nadlanice prošarane plavičastim venama. Izbegavao je njen pogled.

– Vaša tema je... vrlo zanimljiva, i sa sociološkog stanovišta izuzetno aktuelna... ali postoje neki razlozi zbog kojih bismo želeli da vas zamolimo da... tu temu ostavite za neki pogodniji trenutak –.

– Molim? Ne razumem –. Usta su joj bila prokleta suva.

Podigao je konačno pogled. Delovao je rezignirano.

– Verujte, jako mi je neprijatno, ali moram da od vas da zatražim da temu promenite, odaberete nešto drugo. Naravno, niko vas vremenski neće ograničavati... – Zaista mu je bilo neprijatno i činilo se da ne može da nastavi rečenicu. Njeno potvrđeno podozrenje prerastalo je u bes.

– Kako to mislite! – Sa mukom se savladavala. Ovo je bilo nečuveno. – Koliko sam samo vremena utrošila da prikupim podatke, izvršim analize, pa prve verzije teksta... Stigla mi je čak i strana literatura – pa vi sami ste mi čestitali i hrabрили me da nastavim! – Kako je samo mogao da je posmatra ovako mirno? – I na šta sad ovo liči? Kad sam već pri kraju, vi mi kažete da to ostavim, da uzmem nešto drugo! Pa to je... to je...– Osetila je kako drhti. Nije ni primetila kada je ustala i odgurnula stolicu unazad.

Odložio je naočari u stranu i pogledao je odozdo, žmirkajući pred njenim gnevom. Rekao je tiho:

– Sasvim vas razumem. Ja sam doživeo isto pre tridesetak godina. Sigurno ste čitali o tome, u vreme pred donošenje amandmana od 1971. Zbog toga mi ovo još teže pada –. Raširio je bespomoćno ruke. – Jednostavno, takav je raspored snaga. Vremena se menjaju. Danas je neko tamo gore zaključio da nije pametno čačkati po pitanju nataliteta, jer se tu očigledno nešto čudno zbiva, a sve što je čudno i novo, potencijalno je opasno za vlast. Prihvatite to tako. Biće prilike kasnije. Institut ipak spada u naučne ustanove, a one se dotiraju, na žalost, iz društvenih sredstava.–

Nije razumela, nije htela to da prihvati. Niko na ovako nešto nije mogao da ima pravo. Okrenula se i izašla bez reči. Pratio ju je njegov glas.

– Dođite čim odaberete novu te...–

Zalupila je vrata, odsekla kraj njegove rečenice i za trenutak ostala tu, naslonjena na zid. Onda se žurnim koracima uputila prema svojoj kancelariji.

Sve je povadila iz fioka, poređala po stolu i pažljivo pregledala. Prvi bes je uminuo, ali uvređenost i tihi bol nepravde ostali su da tinjaju. Preturala je po papirima, beleškama, rukopisima. Sve je bilo tu, naizgled nedirnutu. Uzela je kucane strane izveštaja, prvu verziju rada, i odmah ih ostavila nazad. Činilo joj se da su uprljane nečijim tuđim, nezvanim pogledima.

Potrpala je sve natrag, okrenula se po prostoriji i shvatila da se guši u njoj. Morala je smesta napolje, negde da se smiri. Ščepala je tašnu, ogrnula blejzer i strčala dole, na sunce. Posle stotinjak metara osvrnula se da ponovo pogleda zgradu Instituta. Njeno sivo, kameno lice izgledalo je tmurno, namršteno, zatvoreno u sebe. Danas više tamo nije mogla da se vrati.

Sada, dok je besciljno tumarala ulicom, pitala se gde da ode. U Nemanjin stan, gde se sve češće osećala zatvorenom, ili kući, među one... Nije više ni u šta bila sigurna.

Pogled joj privukoše krupna slova šarenih reklama u izlozima Beograđanke: **Roba za bebe – Uvoz sa tajvana, oslobođeno poreza i uvoznih dažbina, kupovina na kredit...** Prišla je bliže izlogu i zagledala se u kolica, odelca za bebe, bočice sa cuclama, nosiljke živopisnih boja, sićušne frotirske bade-mantile. Nasmejala se. Zimske demonstracije kojima je onomad slučajno prisustvovala izgleda da su urodile plodom.

Odjednom, u staklu izloga, ona ugleda visokog muškarca srednjih godina kako je posmatra. Okrenula se začuđeno, ali on je već gledao na drugu stranu, naizgled u očekivanju dolaska trolejbusa.

Jasna se namršti, čudeći se sama sebi. Pošla je prema SKC-u, izbegavajući ulične švercere. Zastala je pred semaforom kod Kluza. Nešto je natera da se okrene, i ona ponovo opazi onog istog muškarca kako razgleda robu izloženu na jednoj od improvizovanih tezgi uličnih prodavaca. Odjednom više nije čekao trolejbus. Kad li se samo predomislio?

Ona pređe ulicu trudeći se da obuzda nervozu. Ne znajući ni sama šta će, uđe u knjižaru u SKC-u i poče da čeprka po uvezenim knjigama, osmatrajući kroz staklene zidove prostor u holu, pred blagajnom. Niko je nije pratio unutra.

Slučajno spazi na jednoj od polica SF i horor knjige na engleskom, koje je Nemanja najčešće tu kupovao. Dobili su džepno izdanje novog, ko zna kog po redu Kingovog romana. Izvukla ga je sa police i pogledala naslovnu stranu, pretrnuvši najednom: reljefno utisnuta ilustracija predstavljala je novorođenče odvratnog izgleda, lobanje prošarane žilama, sa zlobnim, zelenim pogledom. Iznad je, krvavo crvenim slovima ispisan, bio naslov: *Babies From Hell*. Iako njen engleski nije bio baš briljantan, znala je šta to znači. Bebe iz pakla. Bože, zar to svuda mora da je prati?

Vratila je knjigu na mesto i napravila mentalnu belešku da sutradan svrati i kupi je za Nemanju. Onda je izašla iz knjižare, sa namerom da ode u Beograđankin supermarket i

kupi materijal za picu, sa mnogo, mnogo pečurki. Možda će uz dobar ručak njih dvoje moći malo da se opuste i istinski popričaju, provedu zajedno jedno mirno popodne.

Muškarac koga je videla ranije stajao je preko puta i palio cigaretu.

Nikakva panika, zapretila je sebi. Sredi se. Polako. Pravi se da ga ne primećuješ. Lagano, kreni ulicom i proveri još jednom. Ako te bude pratio, priđi prvom milicioneru. Niko ti neće ništa smeti na ulici, usred bela dana.

Osluškivala je svoje suspregnuto disanje dok je hodala pored pozorišta. Njegov pogled pekao joj je leđa. Stigla je do ulaza u knjižaru, stala i naglo se okrenula.

Preplavi je olakšanje. Kakve sve još gluposti neće da je spopadnu. Postala je paranoidna. Nema ga. Nemanja će se slatko smejeti kada mu bude ispričala.

Čovek izroni iz male gomile koja se okupila oko uličnog prodavca polovnih ploča i CD-a, u kojoj je za trenutak bio skriven. Koraćao je lenjim, odmerenim koracima bez ikakve žurbe, sa cigaretom u ruci, gledajući je pravo u oči, drsko i izazivački.

Smlavi je izbezumljujući strah. Vođena golim instinktom, Jasna potrča bezglavo dok joj je panika pulsirala u slepoočnicama. Nije morala da se osvrće da bi znala: nepoznati je ubrzao hod i nastavio da je prati, provlačeći se između drugih prolaznika. Grozničavo je pogledom pretraživala park pred sobom. Srce joj je tuklo u grudima preteći da ih probije i izleti napolje. Više zahvaljujući sreći nego pažnji, ona primeti plavi policijski golf kako se zaustavlja pred semaforom u Kralj Milutinovoj.

– Hej! – povika i podiže ruku. Nije prestajala da trči. Od iznenadnog napora počeo da je probada ispod rebara. Kao u snu registrovala je radoznale poglede šetača i okretanje glava na drugu stranu. Koraci nepoznatog odjekivali su joj u ušima kao gong. I on je trčao. Bio joj je već blizu.

Golf je sad bio samo nekoliko metara daleko. Vrata se odjednom otvoriše i napolje kroči uniformisani policajac. Bio je krupan. Posmatrao je njen trk s odobravanjem, smešeći se.

Jasna smognu snage da se osvrne. Lice progonioca bilo je gotovo odmah iza nje. Bio je malo zadihan, bez cigarete. I on se smešio.

Nešto ne valja, bubnjao je opominjući glas u njenoj glavi. Trebalo je da odustane čim je primetio policajca... Policajac pred njom raširi ruke kao da će je dočekati u zagrljaj. U jednoj ruci držao je nešto belo. Jasna pokuša da stane, da promeni smer, ali bilo je već prekasno. Svom silinom, u punom trku, ona nalete na policajca i njegova desna ruka je obuhvati otpozadi, a leva iznenađujućom brzinom prinese ono belo njenom licu. Ona udahnu da vrisne, ali nozdrve i grlo ispuni joj jak, opojan miris. Vrisak odjednom ostade zaboravljen negde daleko, dok je tonula u mrak. Poslednje što je čula pre nego što je sve iščezlo bio je zadihani glas nepoznatog progonioca.

– Odlično –, rekao je.

Onda je proguta ništavilo bez snova.

– Šta je to crno, kraj klavira, ti njega vidiš, ono tebe ne vidi?–

– Daj, Pero, mani me s tim tvojim bajatim vicevima –.

– Dobro, de, što si nadržan ceo dan –, reče momak iz sportske rubrike Nemanji koji ga je razdražljivo posmatrao. Odmah zatim odskakutao je iz njegovog boksa do sledećeg stola, sa spremnim novim vicem u rukavu za nekog zahvalnijeg slušaoca.

Nemanja se zavali u naslon stolice kuckajući zamišljeno krajem olovke po zubima. To je obično radio kada je razmišljao o poslu. Pokušavao je da svede bilans ovonedeljnih aktivnosti.

Nekoliko puta je tražio Mazala, ali ovaj ga je očigledno izbegavao. Kad god bi se javio, inspektor ili ne bi bio tu, ili bi bio na nekom važnom sastanku u zgradi. Niko nije morao da mu nacрта da Mazalo jednostavno ne želi s njim da razgovara. Živo ga je zanimalo zbog čega.

Istraga smrti dr Simića i dalje je tapkala u mestu i Nemanja je čisto sumnjao da će počilac ikad biti otkriven. To je moglo da znači samo jedno – da su umešane krupnije ribe. Neke kao što je, recimo, Prodanović

Nešto se kuvalo u vezi tih beba. Grizao ga je osećaj da je na tragu nečeg jako velikog i da mu samo trunke nedostaje da sve poveže u celinu. Sakupljao je sve podatke do kojih je mogao da dođe. Članke iz drugih novina, policijske izveštaje, fotografije koje je uspeo da iskamči od kolega iz "Devedesetdvojke". Sve je pedantno lepio u album, uokvirivao značajne datume i mesta, debelim crnim markerom stavljao upitnike ili uskličnike kod zajedničkih činjenica. Uspeo je da zaključi jedno: broj zločina kod kojih su se kao jedini zajednički činilac pojavljivale bebe, bilo kao motivi, bilo u ulozi žrtve, svakodnevno je rastao. Urednik je sa odobravanjem gledao na tu njegovu studioznost, ali mu je posavetovao da ipak obiđe Čika Dragana i porazgovara malo s njim. To je i uradio početkom nedelje i posetio starog novinara prethodno se najavivši. Sa tog razgovora otišao je u ubeđenju da, ma koliko se trudio, nikad neće dostići visine tog profesionalizma. Dragan Sekulović je uspeo da od jedne često prezrene grane novinarstva stvori pravi izazov za dokazivanje mladih sledbenika. Oporavljen posle infarkta, svežeg i nasmejanog, toplog lica, dočeka ga je u dnevnoj sobi malog stana na Obilićevom vencu i poslužio toplom čokoladom, pod budnim okom supruge koja je Nemanju gledala sa nekakvom mešavinom sažaljenja i neprijateljstva. Tek nešto kasnije ostavila ih je nasamo, zapretivši da će se vratiti za petnaestak minuta. Draganu još nije toliko dobro da može da trpi kojekakva razglabanja o poslu koji ga je upropastio.

– Osnovno je proceniti trenutak –, rekao mu je stari novinar. – Ali to ne sme da bude imperativ. Suviše opreza, i sigurno ćeš propustiti neku dragocenu šansu. Čitam tvoje tekstove. Zadovoljan sam –. Smešio se pomalo setno. – Mislim da ćeš me prevazići. Još malo i mojih članaka retko će se ko još sećati –.

– Nedostaje vam sve ovo? – upitao je Nemanja.

– Eh, još pitaš... – Gledao je kroz njega, možda nazad u sve one godine koje je preturio preko glave.

– Šta ćeš –, prenuo se zatim, – takva ti je sudbina novinara. Sebe bih morao da ubrajam ipak u retke srećnike. Infarkt je mnoge dokrajčio.–

Nemanja ustade i domaćin ga isprati do predsoblja.

– Daću ti samo jedan savet, – reče mu Sekulović zaverenički, sa probuđenim iskrama u ostarelim očima. – Ako misliš da si naleteo na nešto zaista veliko, na nešto kalibra Agrokomerca ili Marić Banke, gađaj pravo u čelo – pa šta bude da bude. Imaš novinarski njuh, ne verujem da ćeš omanuti. Ali pazi i na posledice.–

– Novinar koji je provalio Agrokomerc nije prošao sjajno –.

– Da –, namrštio se Čika Dragan. – Izvini, mislio sam samo na red veličine –. Slegnuo je ramenima i čvrsto mu stegao ruku. – U svakom slučaju, srećno –.

Sa tim rečima u ušima, Nemanja se uputio pravo u bolnicu "Dr Siniša Nikić" i zatražio da ga primi upravnik Prodanović. Pola sata kasnije, izašao je iz njegove kancelarije sa osmehom koji nije obećavao ništa dobro.

Prodanovića je tada prvi put video. Delovao mu je nadmeno i nekako lažno. Primljen je kod njega posle četrdesetak minuta čekanja, i razgovor je počeo prilično obazrivo. Kada je čuo za koji list Nemanja radi, Prodanović se najpre smračio, a potom, kada mu je novinar rekao zbog čega je došao, istog trenutka pocrveneo u licu. Na čelu mu je iskočila vena, pulsirajući pod jarnosnom navalom krvi.

– Da, poznavao sam tog lekara –, rekao je jedva obuzdavajući glas. – Mislim da sam ga video nekoliko puta. Ali ništa bliže o njemu ne znam –.

– Pitam vas za doktora Simića zato što pišem za kriminalističku rubriku, takozvanu crnu hroniku.–

– Pa? – Prodanovićeve sužene oči sumnjičavo su ga posmatrale. Prstima je nervozno dobovao po stolu.

Da pogled može da ubije... Nemanja se mirno nasmeši, pročisti grlo i reče:

– Imam razloga da poverujem da Simićeva smrt nije bila slučajna kako je to htelo da se prikaže saobraćajnom nesrećom... Mislim da je on jednostavno uklonjen zbog toga što je postojala mogućnost da javnost upozna sa nečim što bi narušilo nedodirljivu reputaciju vaše bolnice.–

– Kao na primer?–

Nemanja ga je fiksirao pogledom, uočavajući sitne tikove oko očiju, tvrd i stegnut izraz lica, jasne znake napetosti pred pucanje i eksploziju.

– Kao na primer, neobjašnjivi nestanak bebe nedonoščeta iz vašeg porodilišta za vreme novogodišnjih praznika.–

– Šta? – Nemanja je mogao da pretpostavi kakav utisak ovakva grmljavina ostavlja na Prodanovićevo osoblje.

– To je nečuveno –, besneo je upravnik. – Vi, bulevarski listovi, žuta štampa, mislite da imate pravo da sve živo srozate u blato samo da biste podigli tiraž! Imate li vi pojma koliko je napora i rada uloženo u ovaj objekat, u instituciju koja konačno ima renome najvećih svetskih zdravstvenih ustanova! – Ustao je napravio dva koraka prema Nemanji, koji u jednom trenutku pomisli da će ga Prodanović i fizički napasti.

– E, pa mladiću, mene na to nećeš da navučeš! Neću da slušam nikakve izmišljotine o mojoj bolnici! Što se Simića tiče, sve što sam imao da kažem rekao sam već policiji. A sad se čisti odavde da ne bih zvao bolničare da te izbace!–

Nemanja ga je posmatrao sa tobož začuđenim izrazom lica, pamteći Prodanovićev preteći stav, naizmenično stezanje i opuštanje krupnih pesnica i zajapureno lice zatrovano mržnjom.

– U redu –, rekao je ustajući i hvatajući se za kvaku. – U svakom slučaju, hvala za vreme koje ste mi posvetili. Dobio sam odgovor po koji sam došao. Doviđenja –.

– Da te više nisam ovde video, ako ti je stalo do posla! Jednim prstom da maknem i nećeš više videti ni 'n' od novinarstva!–

– Zbog čega? – upita Nemanja osvrnuvši se. – Da neće možda nešto da me pregazi na ulici?–

Kroz zatvorena vrata čuo je kako Prodanović lomi nešto u nemoćnom besu. Ovaj čovek je toliko ogrezao u predstavu o sopstvenoj moći, da je zaista sposoban za sve. Moram ovo pažljivo da izvedem.

Šta je "ovo" tačno bilo ni sada, tri dana kasnije, nije znao. Već je bio umoran od jalovog razmišljanja i ne prvi put došlo mu je da od svega digne ruke. Ali, zar to ne bi bila neka

vrsta izdaje onoga čemu se posvetio? Osim toga, sada kad je nastupio tako otvoreno, verovatno da više nije mogao nazad. Osećao je da će ga događaji sami preći.

Uzdahnuo je i pogledao na sat. Već pola tri! Okrenuo je institut, ali Jasna nije bila tamo. Rekli su mu da je izašla ranije i da ne veruju da će se vraćati.

Pospremio je stvari u sto. Možda ne bi bilo loše da krene sada i prvo svrati da joj kupi neki poklončić, učini joj neku sitnu pažnju. Želeo je da nečim ublaži tu čudnu mučnu situaciju u koju su neosetno dospeli. Smisliće već nešto. U staklu boksa uhvatio je sopstveni lik i kritički se ogledao, provukavši rukom kroz kosu i preko neobrijanih obraza. Konstantno je imao podočnjake, malo se ugojio i opustio, često je delovao malaksalo i nervozno. Možda bi mu dobro došao i jedan kraći odmor.

Praznik je bio odmah tu, možda bi mogao s Jasnom da skokne do mora na tih pet dana... Isključio je s uzdahom terminal i izašao. Usput, neposredno ispred vrata, uhvatio je još jedan od bradatih viceva koje je voleo da priča njegov kolega Pera, i zastao da ga sasluša do kraja.

–... I čeka tako tip u čekaonici porodilišta, nervozno grize nokte, pocupkuje, stalno zvera u vrata ordinacije. Odjednom, posle tri sata čekanja, napolje izlazi sestra sa bebom u rukama. 'Čestitam –, kaže, – muško je'. Srećni otac počne da skače od oduševljenja, kad sestra odjednom uzme bebu i tresne je o zid iz sve snage. Glava se razleti, prsne krv na sve strane i ona nastavi da razmazuje dete po zidovima. Otac se izbeći užasnut, u šoku, a ona mu s blagim osmehom na licu kaže: 'Mala šala. Dete je mrtvorodeno' –.

Nemanje izađe u hodnik, ostavljajući za sobom nervozni smeh i uzvike odvratnosti, reakcije na morbidni Perin vic. Sada je počela i glava da ga boli. Kupiće aspirin u nekoj apoteci. Zar od tih beba nigde ne može da pobegne?

Dole, na ulici, umalo se nije sudario sa jednim od prolaznika. – Izvinite –, obrati mu se ovaj, – znate li koliko je sati?–

Nemanja podiže ruku da pogleda i da mu odgovori, kad oseti neobično peckanje u desnom ramenu. On okrenu glavu i spazi još jednog muškarca bezizražajnog lica koji je verovatno iskrsao iz crnog kombija parkiranog pored trotoara.

Htede nešto da kaže, ali jezik mu je najednom odrvaneo, a kolena počela da klecaju. Zvuk otvaranja kliznih vrata na kombiju bio je snažan, gotovo opipljiv. Nemanja stiže samo da se upita zbog čega gubi ravnotežu i pada u nečije ruke koje ga grabe i vuku unutra, u vrelu i mračnu utrobu vozila. Dok je gubio svest, jedini odgovor bio mu je suludi eho misli u glavi:

Malalalalalala.... šalalalala... mrtvorodenonono...

Onda se vrata zatvoriše s treskom, i neba nestade u memljivom mraku.

10

Generalna proba

Ulične svetiljke čkiljavo su žmirkale kroz zamazane staklene prozore portirnice. Stojan Bulatović je sedeo za stolom na kome je stajala otvorena njegova knjiga zabeleški, odmah pored telefona sa ispisanim brojevima koje treba zvati u hitnim slučajevima, i posmatrao kako se poslednji večernji trolejbus broj 21 uspinje uz ulicu Velizara Kosanovića kao neki čudni crveni mastodont. Zvuci elektromotora i tandrkanje vozila ubrzo utihnuše i Stojan potonu dublje u stolicu, pitajući se da li da odmah počne sa rešavanjem ukrštenih reči ili da to ostavi za kasnije, posle obilaska.

Ovo je bila sedma godina kako radi za Industriju plastičnih masa, koja je svojim uglačanim, metalnim silosima dominirala Učiteljskim naseljem. Stojan nije mnogo voleo da se priseća vremena pre nego što je u IPM bio primljen kao noćni čuvar, ali sećanja nisu pitala za odobrenje, već bi iskrsla tako odnekud u njegovoj glavi, obično u ono gluvo doba kada osim njega u fabrici nema nikoga. Treća smena je, zbog male potražnje za onim što je fabrika mogla da ponudi, odavno bila ukinuta.

Sada je ponovo video trolejbus kako tutnji sasvim prazan mračnom ulicom, pored cvećare i piljarnice, prema svom poslednjem odredištu i garaži. Posle njegovog prolaska čitav kraj utihnu, poklopljen mračnim, oblačnim nebom,

Veza za posao bio mu je zet Nikola, koji je poznao šefa obezbeđenja u fabrici. Na istrajno insistiranje Stojanove sestre da mu nađe neki pristojan posao uspeo je tu da ga ubaci, i Stojan je bio zadovoljan – koliko je to bilo moguće.

Ustao je i protegnuo se. Malo je spustio opasač o kome mu je visio službeni pištolj, a onda zastao iznad stola, razmišljajući da li da upali radio, ili da krene u svoj drugi obilazak fabrike. Posle kraćeg razmišljanja odluči se za ovo drugo – u ovo doba na radiju se mogao čuti samo onaj idiotski rok, ili još gore, džez ili klasika. Slušaće ga malo kasnije, kad iza ponoći počnu da puštaju "Najveće uspehe Posela".

Izašao je iz portirnice dok ga je na staklenom zidu pratio odraz, nalik na duha. Napolju ga dočeka mirna, utihla noć. On oseti nerazumnu želju da udahne duboko, ali godine prisilnog uslovljavanja naterale ga da diše što pliće može.

Poći će najpre duž ograde koja se penjala prateći ulicu i zaviriti malo u senkoviti prostor oko ćutljivih, svetlucavih metalnih silosa na čijoj su se hladnoj površini ulična svetla odražavala kao izbuljene oči bez kapaka. Onda će otključati vrata magacina da proveri je li sve u redu. Znao je da će sve biti u redu, kao i uvek. Ali, trudio se da revnosno obavlja svoj posao jer mu je to pribavljalo onaj neophodan minimum samopoštovanja bez kog ne bi bio u stanju da živi.

Tada, međutim, on primeti neku priliku kako izlazi iz senke zgrade preko puta i bez žurbe korača preko puste ulice prema njemu.

Koliko je mogao da vidi, bio je to neki od stanara, jer je nosio zakrpljene kućne pantalone i papuče na nogama. Tek kada se približio, shvatio je da poznaje tog čoveka.

On pride rešetkastoj kapiji i otvori je da izađe na pločnik. U sebi pozdravi ovu nenadanu posetu kao dragocenu zabavu koja će mu prekratiti bar jedan sat samoće. Bio je to Jelenko Ristić, penzioner sa kojim je već drugu godinu s vremena na vreme igrao po partiju—dve šaha noću, kada san ni jednom ni drugom nije dolazio na oči.

— Zdravo, Stole —, reče on osmehujući se. Onda izvuče nešto ispod miške i začu se klopavanje drvenih figura. — Teško neko vreme, ne mogu da spavam. Može jedna?—

Stojan razvuče usta u zadovoljan kez. Ristić je bio skori penzioner i izgleda da nije mogao baš najsrećnije da se nosi sa svojom večno namrgođenom gospođom, naročito sada kad su oboje stalno bili kod kuće. Moći će uz šah večeras malo i da ga bocka.

— Kako da ne! — On se ukloni da Ristića propusti na stazu koja vodi do portirnice. Krenu nazad za njim. — E vala, noćas je moj red. Ima da bude mat u tri poteza.—

Ristić zastade kod staklenih vrata i pogleda ga nekako čudno... ali ne, to mu se samo učinilo. Svetlo je večeras bilo pomalo varljivo. Stariji čovek onda uđe unutra i spusti šah na sto.

Stojan dovuče drugu stolicu iz ćoška i postavi je nasuprot svojoj. — Sedi... Jesi za kafu jednu, a?—

Njegov posetilac je stajao neodlučno, osvrćući se oko sebe, kao da nešto traži. A onda opazi rešo, i odgovori:

— Baš bi mi prijala. Neka, ja ću da stavim, a ti poredaj figure.—

Stojan uze šah u svoje krupne, koščate ruke. — Šećer i kafa su ti tu, u kredencu, ispod. Za mene znaš, ja volim sla...—

On najednom prekinu rečenicu i pride prozirnom zidu, zagledan preko puta. Primetio je tamo neko komešanje. Tama u podnožju zgrade pomerala se kao da skriva poveću gomilu ljudi.

— Ama, što mu je ono? Da nisu one avetinje dečje, što se movaju po kraju noću umesto da spavaju?—

A onda mu pažnju privuče neko kretanje odozgo, sa vrha ulice. Bile su to siluete nekakve neuredne kolone ljudi koja se ćutke slivala prema fabrici kao neka ponoćna masa navijača prema terenu na kojem njihov tim treba da odigra neku važnu, misterioznu utakmicu. Stojan zinu.

Odjednom se setio nečega što mu je Jelenko Ristić jednom prilikom ispričao: početkom osamdesetih, kada su silosi pridodati postojećim postrojenjima i IPM bio modernizovan, u okolnim zgradama buknuo je žestok protest koji je pretio da poprimi razmere političkog skandala. Uznemireni novim, izuzetno jakim štetnim emisijama buke i, još gore, gasova i isparenja, stanari su se organizovali i zatražili da se fabrika preseli negde izvan grada, u svakom slučaju što dalje od njih i njihove dece. O tome su pisale novine, govorilo se u Beogradskom programu, sve dok najzad jedan od najviših republičkih funkcionera nije došao u mesnu zajednicu da se suoči sa razjarenim građanima. Umesto da im ponudi rešenje, udario je šakom o sto i cinično prosiktao: Dete je rođeno, mora da se ljulja! I tu je svemu bio kraj. Nagli ekološki pokret u mikrokosmosu ove mesne zajednice zgasnuo je kao sveća na vetru. Za to što se fabrika nalazi u stambenoj oblasti (bukvalno preko puta obdaništa!) jednostavno niko nije bio kriv. Oni koji su davno, šezdesetih, doneli bezumnu odluku da se plastika proizvodi u ovom gusto naseljenom delu grada, sada su promenili već ko zna koju po redu funkciju i nestali sa vidokruga ugroženih stanovnika. O preseljenju uopšte nije dolazilo u obzir da se razgovara. Ko je od žitelja Učiteljskog naselja bio u mogućnosti, zamenio je stan za neki drugi, zdraviji kraj, a u međuvremenu su se rađala nova deca koju je trebalo ljuljati, ali ponekad je to bilo teško ili neizvodljivo zbog užasnih deformiteta i anomalija čiji je procenat kod potomstva začetog i rođenog u okolini fabrike vrtoglavo skočio. Sve je više bilo žrtava raka i čitavo Učiteljsko naselje je, po Jelenku Ristiću, sve manje počinjalo da liči na stambenu četvrt, a sve više na pripremnu stanicu za groblje.

Da li je bilo moguće da... da se sada, bez ikakve prethodne najave, povampirio buntovni duh građana primoranih na drastične korake zbog akutne ugroženosti? Gomila koja se približavala delovala je mirno, ali u tim kratkim trenucima Stojan je ipak stigao da primeti kako je upravo taj mir, ta grobna tišina u kojoj se slivaju ulicom i, sada, izlaze iz senki parkića i zgrade preko puta, bila ono najčudnije, ono najstrašnije.

Da li je moguće da su stanovnici naselja u ovoj tihoj, toploj noći, pošli da se svete?

On oseti kako mu se usta suše od iznenadnog uzbuđenja. Prenu se i okrenu prema Ristiću, izbuljenih očiju.

– Jelenko, što je ovo, čo...–

– Mat u tri poteza –, ne dopusti mu ovaj da dovrši rečenicu i svom snagom mu sruči na glavu tešku staklenu teglu izvučenu iz Stojanovog kredenca.

Svetlost se rasu u hiljadu parčića pred Stojanovim očima i tek tada, delić trena kasnije, on oseti bol iznad čela. Pade unazad, sa ustima otvorenim od iznenađenja, okružen razletelim šahovskim figurama kao neki nevešti žongler i razvejanom fino mlevenom kafom.

Potiljak mu tresnu o zid i na oči mu se istog trenutka spusti crnilo nesvestice. Ostao je tako, na podu, opružen i okrvavljen, ne stigavši ni da otkoči dopola izvučeni pištolj. Nepun minut posle toga, fabrika je bila ispunjena čudnim hodočasnicima, muškarcima

svih godina i profesija, izvučenim iz kreveta ili fotelja pred televizorom, jednako mutnih, ukočenih pogleda.

Bez ikakvog nereda i gužve, oni se uputiše prema najvažnijim punktovima, kao košmarni komandosi pripremljeni i uvežbani do tančina za neku tajnu akciju. Nisu znali šta rade, ali to nije bilo ni važno. Znali su da je ono što rade dobro, jer to rade za svoju decu.

Bilans te užasne noći, 25. maja 1998, bio je sledeći: od 14.927 stanovnika Učiteljskog naselja preživelo je ukupno dvesta četrdeset troje – svi do jednog bebe uzrasta od mesec dana do godinu i po. Spasilačke ekipe koje su stigle na mesto katastrofe bile su srećne što su bilo koga zatekle u životu... Pitanja su mogla da se ostave za kasnije.

Ono što nije znao ni Stojan Bulatović, niti bilo koji od nesrećnih stanovnika naselja bilo je da je osnovni razlog zbog kojeg se nikakav prekid redovne proizvodnje u radu Industrije plastičnih masa nije smeo dozvoliti to što je najveći deo njenog proizvodnog programa obuhvatao izradu plastila S, supertvrde plastike za oklope tenkova domaće proizvodnje. A osnovni sastojak koji je plastilu S davao njegovu tvrdoću bio je amonol 66, jedno od najsmrtonosnijih gasovitih jedinjenja ikada otkrivenih u naučnim laboratorijama.

Ventili su otvoreni i gas pod pritiskom jurnuo je u atmosferu u takvoj koncentraciji da je mogao da ubije sve živo na najmanje dva kvadratna kilometra površine. Nekoliko spremišta bilo je zabravljeno tako da se nije moglo otvoriti bez sile i čudni diverzanti bili su primorani da jedno od njih zapale kako bi se čitava uskladištena količina amonola 66 oslobodila eksplozijom. Oni su izginuli na licu mesta, od posledica silovitog udara, ili par trenutaka kasnije, od učinka gasa.

Vetar koji je duvao postojano raspršio je oblak amonola 66 pre nego što je on stigao da načini mnogo veću štetu. Uzdignuti hirovitim stazama u gornje slojeve atmosfere, njegovi molekuli pogubili su se među oblacima da bi tek nekoliko dana kasnije ponovo dospeli na tle u obliku mlake, bezopasne kiše.

Jedina beba koja je nastradala prilikom ekološke katastrofe u Učiteljskom naselju umrla je od posledica požara koji je verovatno izazvala njena majka u agoniji. Taj požar nije bio jedini. Soliter kod trolejbuske okretnice bio je na dobrom putu da izgori do temelja, i spasla ga je samo pravovremena reakcija vatrogasne brigade.

Ostale bebe spasene iz stanova koji su postali grobnice, bile su bucmaste, rumene, i beskrajno, beskrajno vesele.

Deo III

– Po mom mišljenju, nažalost, šanse da dođe do trećeg svetskog rata sasvim su realne.–

– **Ko će ga, po vama, započeti?**–

– Svi pomalo, naravno, ali pravi povod biće akutna agresija zemalja borbenog islama prema svojim susedima naseljenim nemuslimanskim stanovništvom, kao i poziv vernicima da krenu u Džihad u svim razvijenim zemljama sveta. Apsolutno sam ubeđen da će takav sukob globalnih razmera, ako do njega dođe, imati sve samo ne ekonomski karakter. Biće to sukob dve vladajuće religije.–

– **Islama i Hrišćanstva? Kao u Krstaškim ratovima?**–

– Analogija vam nije baš najsrećnije pogođena, ali... pa, recimo.–

– **I kako u takvoj, hipotetičnoj situaciji, vidite saradnju između Katoličanstva i Pravoslavlja u zajedničkoj odbrani hrišćanskog sveta?**–

– Vatikan bi trebalo da ima toliko razboritosti i osećaja za trenutak, da pruži bezuslovnu podršku pravoslavnim zemljama, jer će one biti prve na udaru. Rusi su već u takvoj situaciji, a sledeći smo, ne treba u to sumnjati, Grci i mi (vidimo da Bugari, međutim, punom parom zidaju džamije). Međutim, znajući ono čemu nas je istorija podučila, i imajući u vidu nesrećne događaje s početka ove decenije, ne bi trebalo da nas iznenadi ako na ovim našim prostorima Vatikan zapravo da podršku zatiranju Pravoslavlja, kratkovido ne videći u tome i sopstvenu sudbinu.–

– **I, po vašoj proceni, koja bi strana u trećem svetskom ratu, hrišćanska ili islamska, bila pobednik?**–

– Nijedna, naravno.–

**Deo razgovora sa prof. istorijskih nauka,
Dr Miladinom Vukmirovićem,
iz emisije "Otvoreni studio"
Petog kanala TV Beograd,
emitovane 27. juna 1998.**

11 Testovi

Osećao je metalni ukus u ustima i neodređenu želju da ispljune napolje ono što se u njima nakupilo, ali čula su mu još bila u haosu i nije mogao da se usredsredi ni na izvršenje jedne tako jednostavne radnje kao što je povraćanje. Plovio je u crnilu koje ga je gušilo i ostavljalo ga bez daha, nošen talasima, prevrtan i bacakan levo-desno. Želudac mu se bunio protiv ovako lošeg tretmana, kiselina mu se vraćala u ždrelu terajući ga da se

povremeno grči u uzaludnim pokušajima da je ispljune napolje. Bilo mu je muka kao što mu je ponekad bilo muka kada se nalazio u avionu koji ponire prema aerodromskoj pisti ili, dok je još bio dete, prilikom naglog spusta niz vrtoglavi vašarski tobogan.

I odjednom, zaista je ponovo bio dete. Oko njega su blještala svetla Novogodišnjeg vašara i jedna ruka mu se nalazila u Tatinoj ruci, a u drugoj je nosio šećernu vatu koja mu se lepila za usta. Mama je bila korak iza i svi su bili veseli, očarani šarenilom i agresivnom bukom. Koliko mu je bilo? Pet? Šest godina? Toliko, sigurno, jer Tata je tada još bio živ i nije čak bio ni u bolnici.

Obilazili su štandove i tezge u najvećoj hali i on ih je svaki čas vukao za rukav pokazujući im ovo ili ono, kakvu zanimljivu stvarčicu ili igračku koju bi rado imao. Dobio je crni veliki plastični model uzija, samo što on tada naravno nije znao šta je to uzi, već je mislio da je to nekakav pištolj za astronaute. Tata mu ga je kupio tek kada je od njega dobio obećanje da se njime neće igrati dok su na vašaru. Uzbuđeno ga je raspakovao i povukao jednom oroz, začuvši prodorno štektanje, a onda ga strpao u jaknicu, setivši se obećanja. Bio je presrećan. Tek mnogo kasnije, kada je kao student bio mobilisan za slavonski front, saznao je da je uzi u stvari prilično nesigurno oružje koje isuviše rasipa zrna pri rafalu, pogodno samo za borbu izbliza.

Tata se tada malo pozabavio kruškom za udaranje i on je mogao da se seti zadovoljnog osmeha svoje Mame kada je Tata konačno uspeo da udari krušku dovoljno jako da se upale sva svetla na mašini. Bio je to osmeh koji je govorio da su u njenim očima obojica jednaki, dva mala dečaka koji se razlikuju jedino u godinama, uzrastu... i, tako je, u ceni svojih igračaka. Posle su gađali neke saksije čudnim krpenim loptama i nisu pogodili ništa, a Mama se nimalo nije iznervirala, samo je rekla kako je sve to namešteno. Kada su na red došle vožnje, bio je oduševljen. Najpre su svo troje seli u neke tacne koje su se vrtele na jednom ogromnom tanjiru išaranom lampama raznih boja koji se obrtao najpre na jednu, pa onda na drugu stranu, uz neku gromoglasnu muziku na italijanskom. Malo mu je bilo muka, a i Mama i Tata su pozeleneli u licu i Mama je posle, kad su sišli, rekla da joj takve stvari više ne padaju na pamet. Zato su, na sledećoj vožnji, samo on i Tata seli u kabinicu na strašno velikoj konstrukciji koja je oblikom podsećala na talase i uzbuđeni odsedeli zastrašujuću vožnju gore-dole. Osećao je kako mu kretanje moćnog zamajca silovito nosi kosu i zinuo je u zaprepašćenju kada je kabinica dosegla svoju najvišu tačku iznad hale i kada su svi ti ljudi dole izgledali kao mnoštvo uzmuvanih bubica. Jedna od tih bubica bila je i Mama, pogleda uperenog odozdo u njih, verovatno zabrinuta. Ne brini ništa, Mama, pomislio je on. Tata i ja smo sada Han Solo i Luk Skajvoker! Ništa ne može da nam se desi! Ali, kako je nešto kasnije ustanovio, zli Dart Vejder čekao ga je samo kojih pedesetak metara dalje.

Kada su sišli Mama je rekla da bi da pođu kući, jer je glava boli od gužve i galame. Tata se složio, i samo što su pošli, kad on opazi suvonjavog ćelavog čoveka kako stoji ispred nekakvog velikog zdanja sa fasadom načičkanom raznoraznim čudovištima od kartona i plastike.

– Reskirajte sada ako smete svoje glave u tami Drakulinog zamka strave!–

Glas mu je bio višestruko pojačan ozvučenjem i ogoljen toliko da je ličio pre na bilo šta drugo nego na ljudski glas. On se strese kada ga prodoše iznenadni žmarci i uzviknu:

– Mama, Tata, zamak strave, zamak strave! Samo još to, molim vas, molim vas...–

Tata upitno pogleda Mamu i ona slegnu ramenima, pomalo nervozno. – Daj mu, znam da hoćeš da ga pustiš... Na kraju krajeva, ipak je Nova Godina.–

I tako je otrčao sav srećan prema čoveku sa mikrofonom, a ovaj se sagnu prema njemu suzivši ispitivački oči.

– A šta bi ti hteo, mladiću? – upitao ga je sumnjičavo.

Bio je na trenutak zbunjen jer ga niko do tada tako nije oslovio, a onda pružio ruku sa zgužvanom novčanicom.

– Hoću unutra!–

Čovek se namršti. – Siguran si? Sasvim siguran?–

On proguta knedlu, okrenu se prema Tati i Mami koji su stajali nešto dalje i mahali mu, pa ponovo pogleda čoveka sa mikrofonom. – Jesam! A jeste li vi Drakula?–

– Šta? – uzviknu čovek iznenađeno, a onda se grohotom nasmeja zabacivši glavu i njemu se učini da su mu očnjaci jako dugi, mnogo duži nego kod Tate ili Mame, kao kod neke od onih velikih mačaka o kojima je gledao emisije na televiziji. – Tako je, mladiću, ja sam Drakula, a ovo ovde je Drakulin zamak!–

A onda odjednom začuta i pokaza mu rukom prema blagajni u kojoj je sedeo kepec neprijatnog lica. Pored blagajne nalazio se ulaz sa uzanim šinama, na kojima je ležala jedna jedina kabina na točkićima, nalik na horizontalno prepolovljeno jaje.

On otrča do šaltera blagajne i pruži kepecu novac. Ovaj mu dade malu kartu kroz otvor, izađe napolje, stade pored kabine i otvori vratanca sa strane.

– Kartu –, zatraži kepec ozbiljno, gledajući ga sumnjičavo u oči, kao da mu je nije sam dao pre samo nekoliko sekundi. Bio je visok koliko i on i odeven u neke rite koje su Nemanju podsećale na jedan strip koji mu je Tata nedavno čitao i pokazivao, gde je bio neki takav kepec sav ružan i nikakav i vukao je zvona u nekoj crkvi. Tata je voleo da mu pokazuje stripove, ali to nisu bili oni koje su volela ostala deca – Komandant Mark, Veliki Blek ili Teks Viler – pa je konačno popustio u nastojanjima da svog sinčića ovako rano usmeri na ono što je voleo i sam. Ali ako ništa drugo, Nemanja je barem dosta dobro naučio da čita latinicu. A još više od junaka Divljeg Zapada Nemanju su privlačili junaci svemirskih prostranstava – Ratovi zvezda tek su pre par meseci počeli da se daju u Beogradu i Nemanju više nije zanimao niko drugi osim glavnih likova iz Lukasovog veličanstvenog spektakla. Flaš Gordon? Bezveze. Den Deri? Ma kakvi.

I tako je uskočio u sedište, zamišljajući da je Luk Skajvoker koji kreće u napad na Zvezdu Smrti. Njegov novi moćni pištolj pritiskao mu je grudi pod jaknicom i on veselo uzviknu kada kepec povuče neku polugu, a vozilo krenu u mrak, lagano dobijajući ubrzanje.

On baci poslednji put pogled prema roditeljima i vide Tatu koji se približio kako ga posmatra sa neodređenom brigom u očima. Setio se kako je Tata odustao od vožnje zato što su sedišta bila suviše mala za odrasle i jedva ga nekako pustio samog. A onda zavlada mrak i jedini zvuk bilo je dumbaranje točkova po šinama, praćeno zamirućim glasom ćelavog čoveka sa mikrofonom: – Reskirajte sada ako smete svoje glave u tami Drakulinog zamka strave! Reskirajte sada ako smete svoje glave u tami Drakulinog zamka strave! Reskirajte...–

Konačno nestade i to, i on se upilji u mrak pred sobom pitajući se šta će prvo da se desi, osećajući rastuću nelagodnost.

Točkovi pod njim okretali su se sve brže i brže, i on počeo slepo da se osvrće po potpunom mraku, zaglušen klopavim metalnim zvukom. Odjednom, nešto ga dodirnu po obrazu, kao hladan koščati prst, i on ustuknu i zguri se u sedištu, ispustivši mali krik.

Kolica su hitala dobijajući još više na brzini i on sasvim izgubi osećaj za to šta je gore, a šta dole u neprobojnoj tami koja ga je okruživala kao čaura.

Iznenada negde nešto blesnu gadnim zelenim svetlom i on okrenu glavu u tom pravcu, da bi ugledao kostura sa lobanjom koja se cerila i klatila na vratnim pršljenovima, kako pokazuje dugom, bledom, koščatom rukom u prema njemu. Ta stvar se nasmeja visokim, kreštavim lavežom i on oseti kako ga obuzima strah. Počeo je nesvesno da cvili. Siloviti zamah kolica zanese ga iza nekog ugla, ali on stiže da vidi nešto u šta nije želeo da poveruje: kostur iza njega je sišao sa svog postolja i potrčao za njim, zračeci oko sebe zelenu svetlost.

Tada se ponovo nađe u potpunom mraku samo da bi po licu i rukama osetio neprijatne dodire lepljivih niti nalik na paučinu. On napravi grimasu gađenja i zamlatara rukama oko glave ne bi li nevidljivu paučinu otresao iz kose. Tada spazi dve crvene tačkice koje su postajale sve veće i veće. I pored buke točkova i ludačkog smeha kostura koji ne samo da nije zamirao već mu je, činilo se, bivao sve bliži, Nemanja uspe da čuje užurbano grebanje (noktiju? kandži?) po šinama pred sobom.

Blesnu plava svetlost i on ugleda ogromno, dlakavo, paukoliko telo kako u poslednji trenutak odskače ispred zahuktalih kolica u stranu. Uspeo je da vidi dva sitna, zlobna oka i užasna usta koja su mogla da mu progutaju celu glavu u jednom zalogaju, sa insektolikim višestrukim ćeljustima koje su mahnito radile u prazno, ispuštajući gadnu beličastu sluz. Zapahnu ga težak zadah zveri, zadah nečega što može da postoji samo u najmračnijim trenucima besane noći, spremno da te se dočepa kada te san ostavi konačno bez ikakve odbrane. Ćeljusti škljocnuše u letu kraj samog njegovog uveta, i on ovaj put vrisnu, osetivši u očima suze panike i straha.

Kolica su ga nosila dalje i on se osvrnu da bi video kako se zelena i plava svetlost mešaju i stapaju. Pre nego što je nestao iza zavijutka, primetio je kako veliko crno obličje na dugim i tankim nožicama, polazi duž šina za njim. Kreštanje kostura kao da mu je dopiralo iz središta glave.

Ovo mu se nije dopadalo. Bilo je suviše strašno, suviše stvarno. Unezvereno je obrisao pljuvačku koja mu je potekla niz bradu, a možda su to bile

(bale one paukolike stvari)

i suze koje su mu maločas grunule na oči. Pokušao je da u sebi prizove onu staru magičnu formulu koju je njegova Mama često koristila kada bi neki strašan film bio na televiziji – ovo nije stvarno, ovo je sve izmišljeno, ovo nije stvarno, ovo je laž – ali nije mu uspevalo. Tada se seti Hana Soloa i njegovog čudesnog pištolja koji je mogao da sredi svakog jurišnika Imperije. On zgrabi i izvuče iz jaknice svoj novi uzi, stežući zube.

Bez ikakvog upozorenja, tik do njegovog levog ramena odjeknu užasan urlik i on se trže, ispustivši pištolj na pod. S leve strane u mraku odjednom se osvetli niz mrtvačkih sanduka poređanih duž pruge i on vide kako se poklopci na njima pomeraju i podižu.

Sagnuo se i počeo panično da pipa po podu oko svojih nogu, delom zato što nije želeo da vidi ono što se iz sanduka pomalja, ali mnogo više zbog toga što je iznenada sa sigurnošću znao da će, ukoliko ne nađe pištolj, izgubiti svaku mogućnost da se vrati spoljnom svetu, da će ostati da se zauvek vozi po ovim mračnim tunelima ispunjenim užasom. U istom trenutku kada je napipao dršku i gotovo odahnuo s olakšanjem, odjeknu dubok, zastrašujući glas, odzvanjajući svud oko njega. On diže pogled i skameni se, otvorenih usta. Neopisive spodobе crvenih, svetlećih očiju, u smradnim ritama bauljale su iz otvorenih sanduka, pružajući mrtvački pozelenele ruke za njegovom kosom, cereći mu se u lice iz raspadnutih usta punih dugih, krvožednih očnjaka.

Mumlajući i urličući posrtali su za njegovim kolicima i on užasnut odvrati pogled da bi se suočio sa novom grozotom.

Glas koji je čuo pripadao je ćelavom čoveku bledog lica koji se stvorio pred njim. Lebdeo je u vazduhu i Nemanji se odjednom učini da su kolica stala jer je on sve vreme bio pred njim na istom, malom odstojanju šireći ruke u jezivoj karikaturi dobrodošlice, iskežen i iskolačenih očiju, sa ogoljenim, povijenim vampirskim zubima.

– Pitao sam te jesi li siguran, mladiću –, reče bleđi čovek naginjući se prema njemu i Nemanja počе da vrišti, podižući plastični uzi pred sebe obema rukama, kao policajac iz neke krimi serije petkom uveče. – I rekao si da jesi, zar ne?–

Izgovorivši to, ćelavi čovek dočeka dečaka u zagrljaj i Nemanja slepo isturi ruke napred. Stisnuo je oroz dok se čitav svet pretapao u njegov vrisak i u mračnom tunelu odjeknu dugo štekatanje plastičnog rafala.

Prikaza se iznenada rasplinu i on prolete kroz nju, ostavljajući za sobom razočarano zavijanje stvari koje su ga progonile, stvari koje su ostale bez obećanog dela plena. I odjednom se nađe na svetlu, okružen blistavim prizorima vašara i zaglušujućom bukom. Dok su se kolica zaustavljala, stigao je da kroz histerične suze vidi nedaleko od sebe, na maloj platformi, ćelavog čoveka s mikrofonom koji je načas prekinuo sa izvikivanjem svog poziva na obilazak Drakulinog zamka strave i namignuo mu jednom, kao da njih dvojica dele neku zajedničku tajnu koja se nikom drugom ne sme ispričati, kao da kaže Ti i ja znamo, ali niko ti drugi neće verovati. A jednog dana ćeš mi ponovo doći i tada sa sobom nećeš imati tu igračku jer, što, pa bićeš veliki i mi ćemo nastaviti našu malu igru. Ti i ja... i moji drugari iz mraka.

Nemanja oseti kako tone u mrak i nesvestica ga primi u sebe kao crni beskrajni tunel pun strašnih stvari koje hoće da ga uhvate i zadrže u svom mračnom domenu. Pokušao je da se odupre, da bi posle nekoliko trenutaka dugih kao večnost osetio kako ga Mamine

(Jasnine)

ruke vraćaju svetlosti i Mamin

(Jasnin)

izbezumljeni glas kako kroz jecaje kaže: Toliko sam se uplašila, toliko te dugo nije bilo da izadeš iz te

(nesvestice)

Kuće Strave, probudi se, molim te, ne znam šta da radim, probudi se, Nemanja, molim te, Nemanja, NEMANjA...

– Nemanja!–

Grubo drmusanje koje ga vraća iz limba. Glas zagušen suzama.

– Nemanja! Probudi se! Budi se, proklet bio!–

Ogroman napor što se sliva u jedan jedini trzaj kojim se oslobađa ništavila i otvara oči da bi ostao zaslepljen belinom. Stvari lagano dolaze u fokus, a taj uzbuđeni, zabrinuti glas na ivici histerije konačno je začutao i to je ona, vidi Jasnino neobično blede i ispijeno lice na kome se podočnjaci ocrtavaju surovo tamno, kao da su iscrtani crnim tušem. Oči su joj krupne, iskolačene i on shvata da je zaustavila dah dok ga gleda sada budnog, kao da ne veruje. – Ja... Jaco?–

I brana sad nestaje a njen plač slobodno hrli napolje kroz suze, duboke jecaje i trzaje njenih ramena. Pokušava da je obgrli, da joj pruži nekakvu utehu, ali otkriva da su mu ruke od olova, načas mora da baci pogled na njih da bi se uverio da su zaista tu.

A onda postaje svestan ukočenosti i bola koji mu prožima noge, leđa, vrat i glavu. Glavobolja ga iznenada saleće svom snagom i on mora da zažmuri kako bi izdržao taj nalet.

Posle par sekundi (minuta? sati? – činilo mu se da je osećaj za vreme u njemu postao elastičan i bezobličan, nesposoban za poređenja), on počinje da se priseća svega. Jasna se malo primiruje i diže glavu sa njegovih grudi da bi se susrela sa Nemanjinim začuđenim, ispitivačkim pogledom.

– Mislila sam da si mrtav –, progovara ona konačno, otirući nadlanicom nos. – Bio si skroz nepokretan, činilo se da uopšte ne dišeš... Nemanja, premla sam od straha!–

Nalazi snage da podigne desnu ruku i ukloni joj neopranu i neurednu kosu s lica. Postavlja joj pitanje, ali iz usta mu ne izlazi ništa osim neartikulisano g mumljanja. Pridiže se na laktove prikupljajući pljuvačku i vlažeći jezikom suve, ispucale usne.

– Kombi... – progovara, – Crni kombi... Nešto me je ubolo i... – Sopstveni glas zvuči mu nepoznato, glas glumca u nekoj nezanimljivoj radio drami.

– Šta se dogodilo? – pita konačno. – Gde smo?–

Pogledom kruži oko sebe i prima samo nepoznate, nepovezane slike koje ne može da uklopi ni u šta što poznaje. Prazni beli zidovi, gotovo napadno odsustvo svakog nameštaja, dva jarka neonska svetla na plafonu i dva kreveta sa golim dušecima, od kojih na jednome leži.

Jasna odmahuje glavom. – Nemam pojma... ja sam se probudila pre petnaestak minuta... – Tek tada primećuje da još ima sat na ruci. Trideseti april? To znači da je zgradu redakcije poslednji put napustio... pre tri dana?

Sada oseća da mu je glava nalik na obli akvarijum u zemljotresu o čije zidove udara mozak umesto vode i preti da ih razbije ili se prelije preko ivice. A misli, te zlatne ribice njegovog uma, tromo i bespomoćno plivaju u krug, ne shvatajući šta se zbiva. Tek posle nekoliko sekundi svet prestaje da mu pliva pred očima.

– Kako si ti dospela ovamo? pita je, otkrivajući još jednu stvar: da umire od žeđi. Osvrće se uzaludno po sobi, tražeći neki bokal ili česmu. Ona seda do njega i drži ga za ruku grčevito, bolno, fiksirajući ga tim svojim očima koje ni razmazana i sasušena maskara ne može da liši veličanstvenosti. Oseća poznatu toplinu oko srca i malo mu je bolje.

– Neki me je tip pratio... tipičan udbaša... dok sam se vraćala s posla. A onda taj policajac, ogroman, gromada jedna... umesto da mi pomogne, on... on... – Zatvara oči i udiše duboko. Onda ga ponovo gleda, kao da mu u očima traži potvrdu da veruje onome što mu priča.

– Nešto mi je prslonio na lice, hloroform, šta li... i posle sam se probudila ovde... videla tebe kako ležiš na krevetu do mog. A ti?–

On nekako uklanja njene ruke sa svoje mišice i nesigurno ustaje, uspostavljaajući ponovo kontrolu nad telom.

– Osećam se kao da su me tukli –, kaže i odsutno trlja ruku na mestu gde ga je ubola ona igla. Igla?

– Bože! – uzvikuje. – Ubrizgali su mi nešto! Bio sam drogiran!–

– Ali zašto?–

Iznenada sa suprotnog zida čuju neko džangrljanje i tek tada primećuju da se tamo nalaze neupadljiva vrata, jednako ofarbana u belo. On guta pljuvačku i pomaže joj da ustane sa kreveta, poduprevši je ispod ruke. Odjednom ludački želi da kod sebe ima davno zaboravljeni plastični uzi i sa mukom potiskuje tu želju.

– Mislim da ćemo upravo saznati.–

Pre nego što je kročio unutra, inspektor Mazalo zastade na vratima. Ugledao je Nemanju i Jasnu kako stoje zbijeni jedno uz drugo kraj kreveta i zure u njega. Izgledali su kao da ih je nešto pregazilo. Posledica droge kojom su ih omamili, pomisli on i konačno uđe, pokušavajući da nađe prave reči kojima bi im se obratio. Iza sebe je čuo šumno disanje čoveka iz obezbeđenja.

– Jako mi je žao što vas vidim u takvom stanju –, počeo on približavajući im se, – ali morate da shvatite jed...–

Prekasno je primetio neočekivani divlji sjaj u Nemanjinim podbulim očima i snažan udarac pesnice prekide ga usred rečenice. Prostorija se okrenu oko njega i on se skljkoka na pod. Video je, pomalo zamućeno, kako ga čovek iz obezbeđenja preskače i zabija Nemanji kraj duge palice u pleksus, a onda ga udara otpozadi po nogama u prevoju kolena. Nemanja se sruči dole jaučući, a Jasna vrisnu hvatajući se za glavu.

– Prekini! – viknu inspektor, osetivši ukus krvi u ustima.

Stražar u tamnoj uniformi, koji je izgledao voljan da nastavi, prekide zamah palice i posle trenutka oklevanja, pomeri se u stranu. – Neće on više pokušati ništa slično –, promumla inspektor ustajući lagano. Jezikom je opipao zub koji se izgleda rasklimao od udarca. – Udaraš k'o konj –, obratio se sklupčanom novinaru pored koga je Jasna sada čučala, pokušavajući nekako da mu pomogne.

Nemanja se nekako pridiže i osloni leđima o krevet. Upiljio se u oči bivšeg kolege s fakulteta koji je stajao tu, obučen u elegantno letnje odelo, sada pomalo izgužvano, i trljao bradu.

– Ne pamtim da sam se sa bilo kime tukao još od ekskurzije u četvrtom usmerene –, reče Nemanja promuklo, kada je malo povratio dah. – Verovatno se od tada nakupilo dosta. – Pogled mu je plamteo kada mu se ponovo obratio: – Šta je bre ovo, čoveče? Gde smo? U policiji? Ma nije bre ovo Čile ili Argentina! Šta zamišljate vi, uopšte!–

Petar Mazalo odmahnu glavom. Izgleda da je od samog početka karijere imao tu sudbinu da obavlja prljave poslove zbog kojih bi se ponekad sam sebi zgadio. Aktivno je učestvovao u likvidaciji terorista u pograničnom pojasu kod Prokletija i tu je zaslužio svoje prvo odlikovanje. Ono teško da je moglo da mu nadoknadi neprospavane noći, jer od njih trideset šestorice deseterica su bili dečaci od devet do jedanaest godina... A onda devedeset sedme, čitavu Krvavu Božićnu Nedelju proveo je u Krajini, na licu mesta, i tamo je valjda prvi put primetio da ionako retka kosa počinje da mu beli. I najzad, ovo sa Nemanjom i Jasnom. Ali, zar je imao izbora?

– Možda ja ipak nisam za ovaj posao –, promrsi on, a onda ga gotovo preseče duboki, autoritativni glas koji mu odjeknu iza leđa.

– A ja bi' baš rek'o da si pravi čovek za to.–

Svi u prostoriji pogledaše prema visokom, krupnom čoveku u mrkoj uniformi, sa pištoljem o opasaču. Stajao je raširenih nogu, podbočen, ispitujući prizor koji je zatekao hitrim, pronicljivim očima. Bio je neodređenih srednjih godina i gotovo da je zračio oko sebe aurorom autoriteta i vlasti.

Inspektor Mazalo uzdahnu, što rezignirano, što zbog olakšanja, i reče:

– Evo čoveka koji će vam reći sve što treba da znate o ovoj... situaciji.–

On se pomeri u stranu da propusti pridošlicu.

– Upoznajte se sa pukovnikom Džadžićem.–

– Kakvo je ovo mesto? – pitala je Jasna zaprepašćeno kada su u grupi izašli iz sobice u prostrani hodnik. Džadžić je hodao pred njima prema vratima koja su se videla daleko na kraju. Jasna i Nemanja su se vukli za pukovnikom podupirući jedno drugo, zbunjeno gledajući oko sebe. Za njima je koračao Mazalo sa čovekom iz obezbeđenja kome se pridružio još jedan, u istovetnoj odeći, sa palicom u ruci.

– Ovo je trenutno možda najznačajnije mesto na celom Balkanu –, reče Džadžić, zastavši pred metalnim vratima i okrenuvši se prema njima. Jedan od stražara prođe pored njega i

ubaci neku plastificiranu karticu u prorez na maloj komandnoj tabli desno od vrata. Nemanja i Jasna videše kako se nakratko pali niz dioda, praćen prodornim piskom i začuše zvuk oslobađanja teške brave. Stražar odgurnu vrata i ona bešumno kliznuše otvarajući prolaz u prostranu, dobro osvetljenu prostoriju.

– Izvolite –, smešio se pukovnik, ali u njegovim očima nije bilo ni traga topline. – Samo napred. Jedina svrha vaše... posete jeste upravo da vidite sve ovo.–

Ušli su unutra i stali, ljubopitljivo posmatrajući užurbanu aktivnost mnoštva ljudi u belim mantilima za stolovima ispunjenim monitorima i neobičnim aparatima kojima nisu mogli da odrede svrhu.

Bila je to prava sala od možda dve stotine kvadratnih metara i Nemanja uoči koliko je svaki delić prostora bio iskorišćen. Osim ljudi u belim mantilima, bilo je tu i još nekoliko stražara neupadljivo raspoređenih duž zidova, koji su svu tu naizgled grozničavu aktivnost posmatrali bezizraznih lica.

– Šta se ovde dešava? – upita Nemanja zbunjeno. Čitav prizor pre mu je ličio na dekor iz nekog američkog filma u kome se radnja odvija u kosmičkom centru NASA-e nego na bilo šta što može da postoji na našim prostorima. – Ko su svi ti ljudi?–

Džadžić im pokaza rukom da ga prate prema drugom kraju prostorije, gde su još dva čoveka u uniformama čuvali metalna zatvorena vrata. – Svi smo mi ovde deo jednog istog projekta –, obratio se Nemanji i Jasni hodajući ležerno kraj njih. – Ime projekta je Testovi. Nije baš najsrećnije odabrano, ali izražava suštinu stvari.–

– Nikada nisam čula za tako nešto –, reče Jasna koja je još na licu imala izraz nekoga ko misli da upravo sanja neki glupi san i jedva čeka da se iz njega probudi i odahne.

– Nije ni čudo, mala. Projekt je tajnan.–

– Čekajte... Vi ste pri vojsci? Ili policiji?–

Džadžić stade ispred drugih vrata i okrenu se Nemanji, smešeći se. – Pa... ni jedno, ni drugo... A opet, po malo od oba. Vaš drugar tu, Mazalo, može vam kasnije to detaljnije objasniti. – Klimnuo je glavom i jedan od stražara aktivira vrata koja ih propustiše u novi hodnik, osvetljen blagim plavičastim svetlom.

Cela grupa uđe unutra i vrata se za njima zatvoriše bez šuma, kao što su se i otvorila. Sa desne strane, zid se pružao samo do visine od oko jedan metar. Ostatak zida sve do tavanice bio je od stakla. Džadžić ih pogleda pomalo podsmešljivo i širokim pokretom ruke pokaza na niz staklenih odeljaka koji su se pružali u nedogled. – Testovi po kojima je projekt i dobio ime, vrše se ovde. Samo gledajte. Zato ste tu.–

Nemanja oseti kako ga Jasna hvata za ruku i stisnu je blago. Zajedno su prišli prvom od odeljaka. Iz zida ispod stakla virili su krajevi neke vrste rukava od tamne materije, u koje

su se očigledno stavljale ruke da bi se nešto obavilo sa druge strane. Kada su prišli dovoljno blizu, Nemanja vide da je bio u pravu; sa druge strane zida, dve prazne veštačke ruke stajale su u vazduhu, kraj stočića sa mnogobrojnim predmetima poređanim na dohvat.

– A-a –, reče Džadžić. – Bolje ne turajte ruke u to. I naši tehničari sada to nerado čine, otkad je došlo do... male nezgode. Umeju da budu prilično opasne.–

– Ko to? – upita Jasna, stegnutog grla.

– Pa bebe, naravno.–

Iza stakla se nalazio oskudno namešten četvrtasti boks. Na sredini je stajao dečji krevetac, a unaokolo su bile razbacane mnogobrojne stvari, uglavnom igračke raznih veličina – od malih zvečki pa sve do džinovskih plišanih medveda i lopti za plažu. Nemanja primeti neko kretanje na krevetu i priđe sasvim blizu staklu. Oskudno svetlo nije mu dopuštalo da jasno vidi sve pojedinosti. A onda se Jasna pored njega oglasi prigušenim uzvikom. Malo, bucmasto telo lagano se uspravljalo držeći se za drvene letvice ograde kreveta; beba je bila sasvim gola i pelene i prekrivači ležali su u neuređnoj gomili oko nje. Polako je podizala svoju krupnu, prema ostatku tela nesrazmernu glavu i Nemanja odjednom požele da je negde daleko odavde, gde država ne drogira svoje građane da bi im pokazivala svojevršni šou nakaza, pogotovo ovakvih... Dve tačke hladne zelene vatre zurile su u Jasnu i njega sa ledenom mirnoćom glečera pod zamrznutim sjajem meseca. Stajali su oči u oči sa detetom čiju su čudovišnost mogli samo naglo, pod silovitim udarom genetskog neprepoznavanja, da osete iza tog u svemu ostalom normalnog obličja. Dok su stajali tako, zadržavajući dah, predmeti rasuti oko kreveta sa ne-bebom počinjali su lenjo da se kreću kao da im žive sopstvenim životom. Odjednom, plišani polarni medved polete pravo na njih kovitlajući se kroz vazduh i oni ustuknuše, instinktivno zatvorivši oči i uvukavši glavu među ramena, očekujući pljusak stakla po sebi. Umesto toga, začuše snažan udar od koga se staklo zatreslo, ali ne i popustilo. Kada su ponovo pogledali, videli su kako igračka klizi po staklu prema podu, spljeskana i rasepana, sa prosutom utrobom od vate i otpadaka suđera.

– Staklo je blindirano –, rekao je Mazalo iza njih. – To je jedini način da se zadrže tamo unutra.–

– To... novorođenče je uradilo... bacilo... na nas...–

– To novorođenče je nateralo majku da mu ubije oca na izuzetno zverski način –, prekide Džadžić prebledelu Jasnu suvo. Gledao je indiferentno bebu koja im je sporo okretala leđa, kao da želi da im stavi do znanja da za njih nema ništa drugo osim najdubljeg prezira. Kada je ponovo nestala iza ograde kreveta i sklupčala se u gomili posteljine, on krenu dalje hodnikom i cela grupa pođe za njim.

– U ovim boksovima su smeštene bebe od kojih najstarija ima osamnaest meseci. Svaka od njih je na neki način doprinela smrti jednog ili oba svoja roditelja, ili lica iz njihove

najbliže okoline. Jedna veća grupa njih čak je izgleda organizovala ubistvo svoje nekompetentne vršnjakinje, nedonoščeta u porodilištu.–

– Prodanović! – promrsi Nemanja, shvativši odjednom.

Džadžić ga pogleda kao da ga mladi novinar zabavlja. – Da –, rekao je, – Prodanović.–

Prolazili su pored istovetnih odeljaka u kojima su bebe spavale, sedele na podu zabavljene uništavanjem neke od igračaka, ili još gore, zagledane negde u prazno, kao da osluškuj daleke glasove koje njihovi odrasli tamničari ne mogu da dokuče.

– Testovi su organizovani pre tačno sedam meseci, otprilike kada i slični projekti u Francuskoj, Nemačkoj i Americi. Sve je to, naravno, još tajno jer značaj otkrića do kojih su vladine agencije tih zemalja nezavisno došle nezavisno jedna od druge, prevazilazi svojim implikacijama sve dosad otkriveno o čoveku i njegovom genetskom nasleđu.–

Novi glas je došao sa kraja hodnika. Uokviren vratima i belim svetlom iza sebe, stajao je neki zdepasti sredovečni muškarac sa debelim naočarima na očima.

– Da vam predstavim –, reče Džadžić, – profesora...–

–...Blagoja Lukića –, dovrši Nemanja umesto njega.

– Bravo, mladiću –, reče muškarac i pokretom ih pozva da mu priđu. – Samo napred, tu više nećete videti ništa naročito zanimljivo. Njihov današnji program je uglavnom završen. Najzad, moramo ih pustiti da malo i predahnu, zar ne?–

Dok su prolazili pored poslednjih odeljaka, Jasna povuče Nemanju za rukav i on zastade da pogleda šta mu to pokazuje. Na staklima tih odeljaka stajao je istovetan žuti znak ispisan crnim krupnim slovima: OPREZ! OPASNOST! Ispod slova nalazio se znak koji su oboje prepoznali kao oznaku za radioaktivnost.

– Vi ih to testirate... – Nemanja je zvučao zaprepašćeno.

– Na radioaktivnost? Naravno. I mogu vam reći, prija im koliko bi nama prijao topao tuš posle napornog radnog dana.–

– Moram da sednem –, reče Jasna vrteći glavom.

– Evo, ovde ćemo –, reče Mazalo i praktično ih ugura u belo osvetljenu prostoriju koja je ličila na mali radni kabinet. Stražari se bez glasa rasporediše oko vrata i zatvoriše ih. Njih petoro posedaše oko uglačanog crnog stola, na kojem su jedini predmeti bile dve pepeljare i Jasnina tašna nemarno izvrnuta na bok.

– Treba mi cigareta –, reče ona i pruži ruku prema tašni. Za trenutak je gledala kako joj ruka drhti u vazduhu, a onda je pusti da nemoćno klone. Deo njenog uma uporno je

odbijao da prihvati ono što se događalo. Sve je bilo suviše fantastično, suviše neprirodno, opresivno.

Mazalo joj pruži paklo i ona, posle trenutka oklevanja, uze jednu cigaretu. Inspektor kresnu upaljač i ona povuče dim duboko, da bi zatim jedva uspela da obuzda kašalj.

Nemanja se prvi put u životu osećao sićušnim, beznačajnim. Ljudi koji su preko puta stola sedeli i gledali ga ozbiljno bili su deo onoga čega se uvek grozio, državne mašine koja je bila gladna novog i novog širenja, reprodukcije i uvlačenja novih šrafova i matica u svoja ustrojstva. Da li su zbog toga ovde? Zar je ovo neki uvrnuti vid regrutacije?

A onda vide tvrd pogled u Džadžićevim očima i shvati pravu prirodu svega. Nije mogao a da se podrugljivo ne nasmeje sopstvenoj naivnosti koja ga nije napuštala ni u trenucima potpunog razbijanja iluzija. Regrutacija? Dečko, ne zaluduj se. Kome ti i tvoja ženska trebate? Ovo je najobičnije pokazivanje moći, elementarno zastrašivanje. Zar ti ni ovo nije bilo dosta? Tada ponovo oseti razdiruću žeđ i reče: – Možemo li dobiti nešto za piće? Ne znam šta ste mi dali, ali totalno sam dehidrirao.–

– Naravno –, reče Mazalo, gotovo kao da se izvinjava. On se okrenu jednom od stražara.

– Donesi čaja i par sendviča. – Stražar bez reči izađe napolje.

– Dakle? – upita Nemanja kada se vrata zatvoriše. – Šta sada?–

– Ustupićemo reč našem dobrom profesoru –, reče Džadžić i klimnu glavom Lukiću koji je izgledao opušteno i nemarno, tamo sa druge strane stola.

– Pa evo –, reče Lukić, gledajući Jasnu i Nemanju kao da su dvoje studenata na konsultacijama, – počelo je sporadičnim... incidentima. Stvar je, naravno, najpre uočila policija u nekoliko razvijenih zemalja Zapada, jer tamo su uobičajene statistike o najrazličitijim stvarima vezanim za domen kriminala ili nesrećnih slučajeva. Otprilike negde u vreme velikih previranja prošle godine na Bliskom Istoku i posle proglašenog Velikog Ujedinjenja, naglo je porastao broj zločina ili nesrećnih slučajeva u koje su na ovaj ili onaj način bila upletena novorođena deca. To samo po sebi ne bi ni u jednoj od ovih zemalja izazvalo naročitu pažnju, jer oni su navikli povremeno na takve uvrnute trendove, da na godišnjem kongresu zemalja Interpola nije ustanovljeno da se ovakvi 'trendovi' potpuno podudaraju. Toliko, da je bilo potpuno neverovatno da se radi o slučajnosti.–

Lukić se počea odsutno po obrazu i zausti da nastavi kada se vrata otvoriše i unutra uđe stražar sa poslužavnikom u rukama. Spustio ga je bez reči na sto i povukao se nazad na svoje mesto. Jasna i Nemanja promrmljaše nešto nalik na izvinjenje i nasuše čaj iz bokala u limene šolje. Nemanja halapljivo proguta sladunjavu tečnost i sipa još. Imao je osećaj da kapima iz pipete pokušava da napuni presahli bunar. Jasna je posmatrala očima umornim i zakrvavljenim iznad ruba šolje naizmenično njega, profesora Lukića i Džadžića koji je hladno gledao kako gase žeđ, odajući nestrpljenje samo nervoznim

kuckanjem prstima desne ruke po stolu. Njih dvoje razmotaše salvete i bez razmišljanja zagrizoše u sendviče od pomalo bajatih kifli. Stražar izađe, a profesor Lukić nastavi.

– Formirana je međunarodna komisija čiji je zadatak bio da prati sve statistike vezane za ovakva... dešavanja. Sve članice Interpola bile su dužne da dostavljaju podatke radi upoređenja, a pošto je i naša zemlja tu, organizovana je služba koja će prikupljati i slati podatke centrali. Mislim da su pukovnik i inspektor bili tu uključeni od samog početka. Zar ne?–

Mazalo klimnu glavom i reče: – Pukovnik je u početku bio samo posmatrač. Stvar je bila sasvim u nadležnosti policije sve dok stvari nisu dobile toliki obim da su pretile da izmaknu kontroli. Armija je u određenom trenutku smatrala da je neophodno da se aktivnije uključi.–

– Da... Tada se i pristupilo Testovima. Odvojene su potrebne pare i počela su ozbiljnija istraživanja –, reče Džadžić.

– U to vreme ponuđeno je i meni da se aktivno uključim u rad, pošto sam i tako radio na određenim stvarima vezanim za genetsko nasleđe. Jedini uslov bio je tajnost, da bi se izbeglo uznemiravanje javnosti. Naravno da sam prihvatio.–

– Naravno –, reče Nemanja. Sendvič i čaj povratili su ga dovoljno da ima snage i za malo ironije.

– Dva momenta su u celom istraživanju bila najzanimljivija. Prvi su, naravno, razlike između novorođenčadi koja su predmet ispitivanja i onoga što inače imamo običaj da nazivamo normalnim, zdravim bebama. Niz incidenata ostavio je veći broj ove novorođenčadi bez roditelja, tako da ih nije bilo teško smestiti ovde i posvetiti im punu pažnju. Maločas ste prisustvovali demonstraciji jedne od osobina koje ove bebe poseduju.–

– Telekineza –, reče Jasna.

– Tačno –, odgovori Lukić. – Ali ne samo to. Širok spektar takozvanih 'paranormalnih' sposobnosti: pirokineza, levitacija, telepatija...–

Primitio je Nemanjine razrogačene oči.

– Da, da, mladiću. Onaj hodnik kojim smo prošli obložen je olovom, a staklo takođe poseduje određene specijalne komponente koje to onemogućavaju. Dok smo ustanovili za šta su sve ti mali monstri sposobni, izgubili smo najmanje tuce ljudi.–

Nemanja i Jasna se zgledaše. Oboje su osećali neprijatnu jezu. Ono što je profesor Lukić pričao kao da je potvrđivalo njihove najgore strahove prognane u podsvest i košmare.

– Osim toga, ono što možda najviše zastrašuje u toj njihovoj psihofizičkoj različitosti jeste neverovatan stepen razvijenosti onoga što bih ja nazvao 'kolektivnom svešću'. Ostavite zajedno dve ili više ovih beba nove generacije, bez obzira odakle ste ih pokupili, i uočićete ubrzo određene veoma svesne aktivnosti, međusobno savršeno usklađene. Čini se da su povezane mentalnom sponom koja ih čini delićima zajedničkog organizma.–

– Kao mravi, ili pčele?–

Profesor odmahnu glavom na Jasnino pitanje. – Samo prividno. Ono što bebe nove generacije razlikuje od njih jeste svest. One vrlo dobro znaju šta rade. – Video je kako devojka vrti glavom kao da odbija da prihvati tu ideju, i osmehnu se s razumevanjem.

– Primer za to vam je novogodišnji incident u bolnici... Mislím da Nemanja zna dosta o tome.–

Nemanja pogleda Mazala, a onda Jasnu.

– Izgleda da je tako... Sećaš se da sam ti pričao kako je beba, nedonošče, nestala bez traga. Ono što sam stalno pokušavao da pročačkam u vezi upravnika bolnice, Prodanovića.–

– Izgleda da je grupa od desetak novorođenčadi nekako primorala sestru koja je dežurala da... ukloni nedonošče iz njihove blizine.–

– Da, nekompetentno za opstanak. Njihova surovost prosto užasava, zar ne? – reče profesor posle Mazalovog objašnjenja.

Nemanja je zurio u jednog pa u drugog. – I šta je bilo na kraju s tim? Zašto ste me onemogućili da isteram to do kraja?–

– Ama, mladiću, to se samo po sebi razume. – Džadžić ga je posmatrao kao da je neko nerazumno dete kome se sve mora objašnjavati deset puta. – Prodanović je đubre, i izgleda da je sredio da nezgodan svedok, onaj doktor Simić, bude uklonjen. Policija to zna, ali takođe zna i to da bi svako hapšenje i izlazak sa tim u javnost, moglo da ima posledice koje bi se teško kontrolisale.–

Nemanja rezignirano odmahnu glavom, a Lukić nastavi.

– Drugi momenat je korelacija između nataliteta i mortaliteta. – Jasna diže glavu kao da ju je nešto ubolo. Izgledala je zaprepašćeno.

– Znači zato... – prošaputala je.

– Zanimljivo je pogledati statistiku koja odražava ta kretanja... Gospodica je pravilno zaključila da se i pored eksplozije nataliteta, odnos zadržava u ravnoteži. Ovo nije slučaj samo kod nas, već i preko. Ne bi me iznenadilo da se u svim zemljama sveta dešava isto.

Ali ono što mene najviše fascinira jeste procenat koji kod onih koji su umrli prirodnom, nazovi prirodnom, i nasilnom smrću, otpada na starije. Relacije su zastrašujuće. U poslednjih šest meseci u Srbiji je rođeno oko milion i dvesta hiljada beba, a svakog dana ih se rađa još između pet i šest hiljada. U isto vreme, registrovano je zvanično milion i trista dvanaest hiljada umrlih, od kojih osamdeset tri procenta otpada na ljude starije od šezdeset godina. Na šta vam to liči?–

– Prirodna selekcija? Odstranjivanje starih i nesposobnih koji bespotrebno troše ono što je neophodno novim generacijama – počevši od ionako zagađenog vazduha? – Nemanja se nervozno nasmeja, kao da ne veruje sopstvenim rečima.

– Pa to je... stravično! – Jasna je bila bleđa kao kreč.

– A ipak je to ono do čega bi ti, mala, došla sa tim tvojim radom na Institutu. – Džadžić stoički otrpe njen pogled ispunjen mešavinom straha, zaprepašćenja i bespomoćne mržnje. – Čovek ti je tamo lepo rekao. Trebalo je da slušaš.–

Nemanja je imao neobjašnjivu knedlu u grlu. Gledao je kako se Jasna bori na ivici nečega što bi lako moglo da bude nervni slom. Zagrlio ju je oko ramena. – Dobro, pusti, polako... – šapnu joj on, mada je i sam bio u konstantnom stanju šoka iz kog izgleda nije bilo izlaza.

– A šta je sa ovim ubistvima beba i njihovih majki? – upitao je kada mu se učinilo da se Jasna malo primirila. Još je osećao pod rukom kako je prožima laka drhtavica.

Mazalo odmahnu rukom. – Sve upućuje na to da je reč o jednom počinocu. Mislim da će uskoro biti uhvaćen. Mada, pravo da ti kažem, u ovom svetlu, ne znam da li bi ga trebalo kazniti ili odlikovati.–

– Užasno! – vrisnu Jasna odjednom. – Sve ovo što pričate je užasno! Kako možete! Pa to je...–

Mazalo sleže ramenima, a Lukić reče kao da razgovor ničim nije bio poremećen: – Tu je reč očigledno o nekom ludaku. Ali, meni se čini da su razlozi za ta ubistva dublji. Vidite, društvo je živi organizam i ne bi me čudilo da je ta pojava samo jedan od pokušaja da društvo, to makro-biće, na neki način pokuša da zadrži isto stanje, da se suprotstavi promenama. Ali, relativna ograničenost takvih reakcija na jednog počinoca koji je dosad ubio možda nekih tridesetak beba na užoj teritoriji Beograda, samo svedoči o nemoći da se promene zaustave, ili o moći tih istih promena koje se ne daju zaustaviti.–

– I dobro, čemu sva ova parada sa otmicom, drogiranjem, zatvaranjem? Svakako da razlog nije to što ste hteli da nas uputite u sve ovo. – Nemanja je bio užasno umoran. Glava mu je bila puna uskovitlanih misli koje nije mogao da zauzda, već ih je rezignirano pustio da mu besne umom. Činilo mu se kao da se deli na dva entiteta, na jednog Nemanju koji je želeo da pljune u lice ovim ljudima koji su se usudili da u ime nekakvih interesa koji njemu ništa ne znače, podvrgnu njega i Jasnu ovako beskrupuloznom

postupku, i onog drugog, koji bi najradije da se zavuče u hladnu, čistu postelju, sklopča se i zaboravi na sve; nije, međutim, ni najmanje bio siguran da bi mu san doneo mir. San je bio previše blizu mračnih tunela... mračnih prolaza u kojima vrebaju neumrli sadruzi ćelavca sa mikrofonom.

Na pitanje mu je odgovorio Džadžić.

– Oboje ste u jednom trenutku došli opasno blizu nekih otkrića koja bi, kada bi postala dostupna javnosti, učinila više štete nego koristi. Kada smo razmišljali šta ćemo s vama, situacija je bila takva da nismo smeli da rizikujemo prevremeno objavljivanje stvari koje bi mogle da prouzrokuju paniku. U stvari, imali smo u vidu malo... drastičnije rešenje, ali zahvaljujući insistiranju vašeg prijatelja, inspektora Mazala, imali ste prilično blag tretman. Naravno, u svetlu poslednjih događaja, sve je ovo izgubilo smisao. Stvari su se, izgleda, konačno otele kontroli.–

– Kakvih poslednjih događaja? – upita Nemanja, pokušavajući da ne misli o tome šta je Džadžić smatrao "drastičnijim rešenjem".

– Dok ste bili ovde –, reče Mazalo, – došlo je do eksplozije fabrike plastike u Učiteljskom naselju. Bilo je mrtvih k'o salate. Naravno, bebe su preživele. Zaključke izvucite sami. Najveća ekološka tragedija posle Bopala.–

Nemanja preblede. – Eksplozirala... IPM?–

Mazalo klimnu glavom.

– Ali... to je odmah ispod mene!–

– I Kapije su bile zahvaćene. Moglo bi se, u stvari, reći da smo vam, spasli život kada smo vas doveli ovamo.–

Nemanja oseti kako ga napušta snaga. Pored sebe osetio je kako Jasni počinju da se tresu ramena. Okrenuo je glavu i video da drži ruku preko lica i bezglasno plače.

– Da –, reče Lukić sa mirom koji je Nemanju užasavao više od svega. – Svi osećamo to isto. Gadno je biti bespomoćan, zar ne? Bespomoćan da zaustaviš ono što se dešava.–

– U svakom slučaju –, reče Džadžić, – rešili smo da vas pustimo kući. Možda je sve ovo bilo greška, ali ne verujem. Sada tačno znate šta se zbiva i to što ste upućeni u stvari o kojima ostali građani ni ne razmišljaju, a što je opet indikativno samo po sebi, nameće vam određene obaveze. Mislim da ste ih svesni i sami. Posle svega ovoga, ubeđen sam da nećete uraditi ništa što bi bilo nepromišljeno.–

– Kući? – prozbori Jasna, brišući oči.

Džadžić ustade. Nemanja nije mogao a da ne oseti divlji nalet mržnje prema uspravnom držanju i kamenom izrazu na licu ovog čoveka koga kao da ništa nije moglo da izbaci iz ravnoteže, pa ni najneverovatniji i najužasniiji događaji. Nalet mržnje i zavisti.

– Stvari se kreću sve brže. Slično se desilo u Provansi, Kentu, Melburnu... Mislim da ćemo uskoro svi biti prezauzeti za ovakve igre. I ko zna, možda ćete nam vas dvoje još i koristiti. Mazalo će srediti za vaš transport odavde do Beograda. – Sa tim rečima, bez pozdrava, pukovnik se okrenu i izađe napolje.

Za njim ustade i profesor Lukić. Zadrža ga Jasnino pitanje, izrečeno tihim glasom.

– Professore... kako je to moguće? Milion i dvesta hiljada beba? Za samo šest meseci?–

Lukić slegnu ramenima, žmirkajući.

– Priroda, devojko. Ili Bog. Zavisi kako gledaš na stvari. Neko je rekao 'Množite se', i mi smo se latili posla sa ustroščenim elanom. Znaš li koliko je u tih šest meseci izvršeno abortusa prema bolničkim izveštajima? Nijedan! Čak ni kad je to bilo neophodno za spasavanje života trudnice. Govori li ti to nešto? – Jasna se strese.

– Ako smem da pitam –, nastavi Lukić, – šta koristite za kontracepciju? Koliko puta dnevno imate odnos? Kada si poslednji put imala menstruaciju?–

Nemanja skoči stežući pesnice i oseti vrtoglavicu od naglog pokreta. Još se nije potpuno oporavio od dejstva droge.

– Da, da –, reče Lukić posmatrajući ga mirno, i nekako tužno. – Neprijatno, ali istinito. O, koliko istinito... Doviđenja sada. Nadam se da ću vas ponovo videti. Oboje ste izuzetni mladi ljudi.–

Jasna je sedela širom otvorenih usta, ukočenih očiju uperenih u profesorova leđa. Činilo se kao da osluškuje neke nove glasove u sebi. Imala je izraz nekoga ko je upravo ustanovio da ima neku neizlečivu bolest. Nemanja se sruči natrag u stolicu kraj nje. Mazalo ih je posmatrao nekoliko trenutaka kao da ih duboko žali, a onda reče:

– Hajdemo, da vas odvedem sa ovog idiotskog mesta.–

Petnaestak minuta kasnije nalazili su se u prostranoj garaži. Mazalo ih povede prema crnom mercedesu koji je usnulo stajao pored dva terenska vojna SMB džipa. Mahnuo je stražaru koji je nadgledao prostoriju i ovaj pritisnu nekoliko tastera na kontrolnoj tabli postavljenoj na stočić kraj suprotnog zida. Dok su on i Jasna sedali pozadi, Nemanja začu zvuk snažnog mehanizma i podizanja velikih čeličnih vrata.

Mazalo uključi motor i mercedes meko poče da prede. Okrenuo se prema njima.

– Neću podizati tamna stakla –, rekao je. – Videćete kojim putem se vraćamo. Po pravilu, trebalo bi da budete ponovo omamljeni i vraćeni u besvesnom stanju, jer je lokacija baze gde se Testovi vrše tajna. Ali, kao što je i pukovnik rekao, sada to nema više nikakve svrhe. Verujem da ćete dobro razmisliti pre nego što bilo šta od svega ovoga nekome ispričate.–

Ubacio je u brzinu i polako dao gas. Limuzina kliznu napolje i Nemanja ugleda sunčano, vedro nebo nad poljima i udaljenim brežuljcima. Sa leve strane, dosta daleko, video je poznat plavičasti oblik. Toranj na Avali.

Vozili su se bez reči desetak minuta uzanim asfaltiranim kolovozom pre nego što su došli do kapije pored koje se nalazila uobičajena vojna stražarska kućica. Stražar sa automatskom puškom pristupi levoj strani kola i Mazalo mu pruži neku karticu koji ovaj kratko osvetli skenerom u obliku olovke. Lampa se oglasi piskom i stražar se skloni u stranu da propusti vozilo. Prošli su kroz kapiju koja se otvorila automatski i Nemanja vide i zadnju stranu neke table koja je verovatno označavala zvaničnu svrhu ovog vojnog poseda. Nije se osvrnuo da pogleda šta piše. Osećao je da je iscrpeo svoju zalihu ljubopitljivosti do poslednje kapi.

Pored njega, Jasna je utonula u duboko ćutanje i strašna slutnja, toliko velika i obeshrabrujuća, poče da klija u njemu, ne dopuštajući mu ni da je pogleda.

Iz te teške tišine Jasnu prenu tek poziv koji je radio vezom bio upućen Mazalu.

– Inspektore –, reče poznati, Džadžićev glas. – Hitno, 01–24, Omladinski stadion! Ponavljam: hitno, 01–24, Omladinski stadion.–

– Primljeno –, reče Mazalo u mikrofoni koji je prineo ustima. Mercedes trenutak kasnije poveća brzinu gutajući asfalt puta pred sobom. Približavali su se gradu sa jugoistočne strane.

– Šta je 01–24? – upita Jasna ravnim glasom, tiho. Mazalo okrenu glavu na trenutak i reče:

– Ekstremna situacija. Izgleda da se tamo nešto gadno dešava.–

– Može li to brže?–

Mazalo klimnu glavom i ćutke dodade gas. Točkovi limuzine kao da nisu dodirivali kolovoz.

12

Gospodin Aleksijević: Finale

Žena prestade da širi veš na terasi i ostade jedan trenutak nepomična, podignutih ruku blago oslonjenih o plastično uže razapeto od zida do zida, sa štipaljka i prebačenim

zgužvanim čaršavom, teškim i vlažnim. Zurila je preko štriha u izolovani prostor između zgrada, zagledana u sebe kao da se iznenada setila nečega što je odavno trebalo da uradi. Okrenula je glavu i kroz prozor pogledala u unutrašnjost sobe. Onda se nasmešila, obrisala mokre ruke o suknju i ušla unutra.

Deset minuta kasnije izašla je iz zgrade u mirno, sunčano popodne poslednjeg dana aprila. Njena beba je bila udobno smeštena u veselu roze nosiljku koju je nosila na grudima; kaiševi ukršteni pozadi usekli su joj se u mršava leđa prekrivena samo tankom tkaninom džempera, ali težina joj nije smetala. Naprotiv, pružala joj je neku vrstu sigurnosti, povezanosti sa tlom, potvrdu da zaista postoji i bar privremeno odagnavala utisak da će je prvi vetar odneti i utrnuti u njoj i poslednji plamičak duše, kao dogorelu sveću. Osećala je na sebi težinu svog deteta, svoje krvi i mesa, tog milog, bespomoćnog gospodara.

Kada se autobus zaustavio, u jednom od prozora ugledala je odraz svog lica nalik na bledu, ispijenu masku. Začudo se upitala kako to da ranije nije primetila taj pečat bolesti u sopstvenim očima, ali bilo je to samo za tren. Misao se javila usplahireno i slabašno, da bi odmah zatim nestala zagušena spokojstvom i srećom; njeno dete je bilo zadovoljno i zdravo, i ništa drugo nije bilo važno.

Ušla je u vozilo, dok je njena bebica mirno posmatrala kako veliki broj očeva i majki sa malom decom u nosiljkama ili u naručju, jednako nesvesnih ikakve međusobne sličnosti ili veze, puni autobus i čeka da ta raštimovana grdosija pozatvara vrata i krene prema drugom kraju grada.

Žena se držala čvrsto i posmatrala kako napolju promiču višespratnice načičkane duž novobeogradskih bulevara. Kada se šezdesetpetica uspela uz most, ona ponovo utonu u nekoherentnu zbrku misli ne primećujući svetlucanje Save niti približavanje Brankove. Znala je da će znati kada da siđe. Njeno čedo će joj reći.

Kao i svi ostali, sišla je desetak minuta kasnije. Odsutno je milovala svilenkastu zlatnu kosicu bebe na prsima dok je peške, bez žurbe, prolazila pored Groblja oslobodilaca Beograda, pridružujući se gustoj reci tela u pokretu. Saobraćaj je tu već bio sasvim u prekidu, i ogromna masa ljudi sa decom jednako hladnih, zelenih pogleda, kretala se lagano i disciplinovano, bez tiskanja i guranja, prema Omladinskom stadionu. Postepeno, žena kao da se isključivala iz sopstvenog uma, izvlačeći jedan po jedan kablove koji su povezivali njene postupke sa utičnicama svesti, postajući konačno samo još jedan delić velike celine. Prostor ispred stadiona, malo ostrvo oko koga je prolazio kružni tok saobraćaja pored Bogoslovije i usamljenog sivog solitera, bio je već sasvim ispunjen, tako da je morala da se zaustavi negde kod benzinske pumpe, kao i većina onih koji su došli istim autobusom kao ona.

Njena mala devojčica, stara trinaest meseci i nekoliko dana, pogleda je bez ikakvog traga emocija u očima, a onda okrenu glavu i zagleda se, poput hiljada njenih vršnjaka donetih sa najrazličitijih strana Beograda, u vrh sumorne dvadesetospratnice.

Tog mirnog i toplog popodneva, stanari tornja kod Bogoslovije imali su svoj mali, specijalni zemljotres.

Počelo je kao blago podrhtavanje koje je iznenada proželo zidove, a onda se produbilo u potmulu grmljavinu koja je dopirala odozdo, unoseći istog trena paniku i iskonski strah u ljude zatečene u najrazličitijim svakodnevnim aktivnostima. Lusteri stadoše mahnito da se ljuljaju, i posle prvih nekoliko sekundi zaprepašćene nepomičnosti, u stanovima nastade haos. Stampedo koji je iz njih nagruo na stepenište zgrade sjurio se prema prizemlju praćen kakofonijom snažnog drmusanja betonskog džina, škripanja armirane konstrukcije, zveckanja stakala u oknima i uzbuđenih povika i vriske dece. Profesor Sikimić, na primer, izleto je iz klozeta, na brzinu dohvatio sinovljeve pantalone umesto svojih, i skakućući u pokušajima da usput uskoči u njih, onako u gaćama na čijem se turu nalazila neprijatno upadljiva braon fleka, smandrljao se nekako sa trećeg sprata do prizemlja nošen talasom istovetno uspaničenih komšija; kod mladog Peđe Popovića igrala se oštra partija preferansa i njegov najbolji drug i budući kum Boris poslednji je napustio zaljuljani stan mašući uzaludno kartama u ruci i derući se očajno i razočarano: – A moja igra herc? – Spasoje Stajić je naterao suprugu da istrči napolje i za svaki slučaj ponese devize, dok je sam zavrtao plin na šporetu gde se krčkao paprikaš, pomislivši pritom na Aleksijevića koga se u poslednje vreme brižljivo klonio, sluteći da je ovaj umešan u nešto opasno, nešto što bi lako moglo da dovede u opasnost i njegov udobno sićušan život. Svako od njih nosio je u sebi strah, zgrudvan u malo mrko jezgro zapreteno negde u stomaku ili grlu, ni ne pokušavajući da se odupre morbidnoj fascinaciji koja ih je prožimala dok su se borili da dospeju sa nesigurnih visina mamutske stambene zgrade, gde se sve krivilo i treslo kao da će se sledećeg trenutka raspasti, do bezbednog nivoa tla.

A tamo, u prizemlju, uspaničena gomila porazbijala je dvostruka staklena vrata i pravo je čudo da niko ozbiljnije nije bio povređen. Tek kada su banuli napolje i posle prvog minuta zbunjenosti i uzbuđenja shvatili da je osoblje iz samoposluge izašlo napolje u čudu da vidi koji je to đavo ušao u njihove stalne mušterije, a ne zbog zemljotresa, počeli su sumnjičavo da dižu poglede prema soliteru koji kao da im se rugao svojom nepokretnošću, nadnesen nad njima kao nekakva Bastilja iz koje su konačno uspeli da pobegnu, a sada ne znaju šta bi sa sobom. Tada sve do poslednjeg počeo da obuzima čudna malodušnost i oni stadoše da se okupljaju u grupice dok je svaki razgovor zamirao i tonu u neobjašnjivo ćutanje. Iza njihovih leđa, kružni tok saobraćaja odavno već nije funkcionisao i prostor između ponekog automobila, autobusa ili kamiona uzapćenog u moru ljudskih tela bio je ispunjen hiljadama ljudi, žena i dece, u sablasnom miru i tišini.

I sva lica i pogledi bili su podignuti visoko gore, prema poslednjem spratu solitera.

Aleksijević se naglo probudi iz popodnevnog dremeža i ostade nekoliko trenutaka da iznenađeno zuri u plafon iznad sebe, bez orijentacije u vremenu i prostoru. On zatvori oči

i ponovo ih otvori, ne bi li odagnao sliku koja nikako nije mogla, nije imala prava da bude tu.

Uzalud. Ponovo je gledao u ispucao sloj kreča na tavanici poduprtoj dobro poznatim, potamnelim gredama. Prešao je dlanom po licu; bilo je vrelo. To je, pomisli, mora da sam se razboleo. Gore, između grede i tavanice pružala se tanana mreža paučine, one iste koju Milijana nije htela da skine, tvrdeći kako pauk u kući znači sreću. Neka zlosrećna buba bila je tamo uhvaćena i ulepljena, ostavljena da čeka dolazak gospodara mreže.

Okrenuo je glavu na jastuku.

Na velikom ormaru koji nije video više od pola veka, bile su uredno poslagane tegle pekmeza i slatkog, sa ponekom krupnom dunjom boje zlata. U njemu je Milijana držala blistavo belu, uštirkanu posteljinu, uvek mirisnu od onih travki koje nikada nije mogao da podnese. Svetlost popodnevnog sunca sramežljivo se probijala kroz navučene, izvezene zavese, bacajući sa predmeta u njihovoj spavaćoj sobi tople, prijatne senke na pod i zidove. Ovako kako je ležao, mogao je da vidi ikonu Svetog Dimitrija sa kandilom postavljenim ispod, čađavim i hladnim.

Usta su mi suva, pomisli on iznenada. Gde je ta kurva, što mi ne ostavi čašu vode i čašu rakije na natkasnu kad zna da svaki put kad legnem iza ručka...

Preneraženo se pridigao na laktove, prekinuvši sam sebe usred misli. Stari, dobro poznati bol prostreli mu krsta i ramena i on glasno uzdahnu. Iz ogledala uokvirenog starinskim, raskošno pozlaćenim ramom, gledalo ga je oronulo staračko lice.

On prevuče jezikom preko usana i još jednom osmotri sobu.

Tako je, bila je to njihova stara spavaća soba, u kući Pokrajaca, u Plaovcu. U Plaovcu koji je nestao bez traga pre pedeset i više godina.

Aleksijević skloni sa sebe jorgan i spusti mršave noge na prohladan drveni patos. Na grubom ćilimu kupljenom nekog davnog dana čak u Leskovcu uredno su ležale njegove karirane pantofne koje je početkom devedeset sedme kupio u robnoj kući na Dušanovcu.

U glavi mu je vladao potpuni nered i on je spusti u ruke kao da pokušava da je spreči da se rasprsne od tolikih misli i slika.

Nešto kasnije podiže pogled i upilji se u velika vrata sa staklom preko kojeg bio namaknut neprovidni platneni zastor.

Pružio je nogu, najpre levu pa potom i desnu i uvukao stopala u pantofne, držeći se rukama za krevet. Ustajanje mu je bilo naporno i kada je stao na noge ostao je tako par trenutaka, sačekavši da se svet oko njega ustali i prestane da pliva oduzimajući mu sigurnost i ravnotežu. Mrzeo je ovakve trenutke slabosti, trenutke u kojima je bio bolno

svestan svoje starosti. Pokušavao je da razvrsta misli, da ih proseje i pročisti, zanemari pitanja, razmisli.

Ručao je rano, oko pola jedan, supu iz kesice i sardinu. Onda je privilegao da se malo odmori, a sada... ovo.

Veliki zidni sat, jedan od svadbenih poklona, kucao je sitno pokazujući kićenim kazaljka vreme – četiri i petnaest.

On oseti kako ga najednom odnekud ispunjava bes, bes zbog toga što se neko očigledno sprda s njim, pa bio to i sam Bog u kojeg nikada nije verovao i sa čijim je imenom na usnama, obično u psovki, nekada toliko ubijao. Koja god bila ta sila što ga je ovako lako, neosetno prebacila u Plaovac, u prošlost koju je davno sahranio, nije tako nešto smela da uradi, nije na to imala pravo!

On kroči onako u pižami prema vratima i zgrabi hladnu kvaku ne obazirući se na bezglasne pozive predmeta u sobi i same sobe koju je tako s gnušanjem odbio da razgleda, znajući napamet svaki njen sastojak. Nisam želeo da se u tebe vratim, obrati joj se prkosno u mislima, kao živom stvoru, i evo, izlazim iz tebe i ne možeš mi ništa. Ti ne postojiš. Nestala si u plamenu, razvejan ti je pepeo.

Vrata su se opirala njegovim upornim nastojanjima da bi konačno, posle četvrtog ili petog pokušaja, rezignirano popustila i dozvolila mu da ih otvori širom.

On ostade da pilji tupo, zabezeknut, u ono što je po svim prirodnim zakonima trebalo da bude predsoblje njegovog stana na poslednjem spratu.

Stajao je na ulazu u nepoznatu, ogromnu prostoriju koju kao da je zamislio neki poludeli arhitekta, a sklepaio manijakalni neimar: uglovi su bili potpuno različiti, a zidovi su se krivili u perspektivi tako da je njihovo spajanje izgledalo potpuno nemoguće. Prozori su bili razbacani bez svrhe i reda, sa zavesama, spuštenih roletni, raskriljeni u bledilo jutra i otvoreni u mrkli mrak, prekriveni zatvorenim drvenim kopcima. Okolo po prostoriji mogao je da vidi nameštaj i predmete najrazličitije namene, zgurane i nagomilane bez ikakvog smisla, a usred čitave te zbrke čisti beli astal bez mušeme, za kojim je sedela zgurena, zabrađena žena. Lice joj je bilo okrenuto na suprotnu stranu i on nesigurno načini korak napred, ne znajući ni sam želi li uopšte da sazna ko je to i šta tu traži.

Žena iznenada okrenu glavu i svake nedoumice nestade.

– Stevaneee –, reče stvorenje za astalom, – Stevaneee, siine...–

Očne duplje njegove davno umrle majke bile su oblepljene samo ostacima tkiva koje su proždrali halapljivi podzemni strvožderi – tama u njima bila je toliko duboka i sveobuhvatna da je morao da ustukne; osećao je da će ga, ako samo još korak napravi, te oči bez jabučica uvući u sebe, duboko u to trulo ništavilo gde postoje samo nepomućeni mrak i sitne, neumorne čeljusti.

Bezuba usta ponovo se otvoriše i on u njima nazre nekakvo migoljenje i koprcanje.

– Hodi sa mnom, siine –, reče stvar za astalom šireći ruke prekrivene sasušenim blatom i plesni u poruzi majčinskom zagrljaju i Aleksijević sa nemim užasom primeti kako se jedan jedini, škrbavi žuti zub u tom ogavnom ždredu beskrajno sporo klata da bi sledećeg trenutka otpao na suvi jezik boje ukvarene džigerice.

Aleksijević oseti kako mu se hrana iz želuca diže u grlo i preta da ga uguši. Bilo je na neki način neobično što jedan takav mali odvratani prizor može u njemu da izazove gađenje posle svih onih užasa kojima je u ratnim godinama sam bio tvorac. On udahnu duboko i odmahnu glavom. Zatvori oči i besno sebe natera da blokira sve prilaze strahu izazvanom ovom nemogućom scenom.

– Odlazi! – dreknu on. – Marš nazad u grob iz kog te niko nije zvao! Iš!–

– Siine –, čuo je glas, sada tiši, udaljeniji. – Hodi bolje sada sa mnom... Oj, Stevaneee... Duše ti... hodi...–

Nije otvarao oči sve dok i poslednji zvuk nije zamro. A onda se usudi da pogleda.

Stajao je na ulazu u svoju dnevnu sobu, u pižami i pantofnama, osvrćući se unezvereno oko sebe. Mirno popodnevno sunce kupalo je zidove i prozore svetlošću i on pređe sobu u nekoliko koraka. Otvorio je prozor ni ne pogledavši indikator zagađenja. Strah je u njemu gasnuo, ali osećaj gušenja i kiseline u grlu i dalje je bio tu.

Tada ugleda gomilu.

Bilo je to kao da gleda u skamenjeni mravinjak, u mnoštvo sitnih bića čije su glave i pogledi zamrznuti, okrenuti i upereni uvis, prema njemu. Nepokretna i preteća, ta je gomila prema njemu slala gotovo opipljive talase hladne mržnje.

On zinu u neverici i naže se da malo bolje pogleda. Njegov um je grozničavo pokušavao da se izbori sa neshvatljivim prizorom, udarajući mu o unutrašnjost zidova lobanje kao usplahirena ptica krilima u kavezu iz kog želi da pobegne. Refleksno se sklonio s prozora kao da želi da se sakrije od tih svevidećih, neprojenih očiju, iako je znao gotovo istog trena kad ih je i spazio da su tu zbog njega i da je konačno došao onaj trenutak koji je decenijama priželjkivao i od njega istovremeno strepeo.

Ali ne ovako, pomisli on ukočen, sa rukom na ustima, zureći u slepi, ugašeni ekran televizora. Ne oni! Ne taj đavolji nakot! Tada mu do svesti dopre nedostatak zvuka. Uobičajeni šumovi na koje je navikao u ovom sumornom tornju – buka uzavrelog saobraćaja dole na ulici, preglasna muzika iz stana na pretposlednjem spratu, svrdlanje burgije kojoj je neko redovno nalazio primenu u vreme popodnevnog odmora, bebinja dreka – sve je to iščezlo i ostavilo mesta mrtvoj tišini, u kojoj je čuo otkucaje sopstvenog bila kao potmulu odjek beskonačnog rafala.

Aleksijević urliknu dajući oduška svojoj frustraciji, razbijajući taj grobni muk. Kao da su samo na taj znak čekali, zidovi njegovog stana odjednom stadoše da se rastaču, rasplinjuju, nestaju sa sve slikama, tapetama, policama i vitrinama.

Gušenje se pojača; sada ga je osećao kao ogromnu tuđu pesnicu zavučenu duboko u ždrelo. Otvarao je usta kao riba na suvom, iskolačenih očiju, okrećući se bespomoćno, pokušavajući da shvati gde je sada, kakva je ovo pustara oko njega, mrtva i crna ispucala zemlja načičkana trulim i nakrivljenim krstovima. I vetar koji je osetio među dlakama u ušima i nozdrvama, na ispucalim razjapljenim usnama, bio je topao i nekako truo, zaudarao je na smrt i raspadanje. On krenu napred posrćući, dišući teško, držeći se jednom rukom za prsa a drugom mlatarajući slepo oko sebe. Stupio je među te rogobatne krstače, tonući do gležnjeva u tle koje je odjednom postalo rastresito, sivo kao pepeo. Svaki krst je nosio urezano ime.

Odnekud iz divljeg grumena ludila nataloženog posle više od pola veka ubijanja i skrivanja negde duboko u njemu, on smognu dovoljno snage da se podrugljivo nasmeje, nesvestan toga da mu se iz grla čuje samo tanko krkljanje. U mislima je smehom zaorao brazde među tim ružnim podsetnicima na one koji su stradali od njegove ruke; u mislima njegov je smeh odjeknuo kao grom nad tom crnom njivom kostiju. Imena? Imena mi ništa ne znače! Zar sam ih pitao? Zar sam ikada nekog, neku, neko pitao za ime?

Stajao je usred polja sa užasnim zasadam, smejući se ludački humkama koje su počele sporo da se razgrću i otvaraju da napolje propuste one koji nikada neće počivati u miru. Žmirkao je, zaboravivši za jedan dugi trenutak na gušenje, na Nakot koji ga je otkrio nekim od svojih veštičjih načina, na sve snažniji osećaj stezanja u grudima. Čkiljio je u izjedene i ogoljene ruke koje su probijale put iz crnih jama glavama rascopanim kundakom, probušenim pijukom, bez očiju koje su ostale negde na blistavom sečivu njegove kame, ustima rasečenim u ogroman kez bukvalno od uva do uva, bez ušiju, bez brade, bez skalpa, bez nosa... Bile su to glave muške, ženske, stare, mlade, dopola otvorene, bez mozga, sa besomućno uskoprcanim klupkom crva umesto sive i bele mase; klatile su se na preklanim vratovima dok su se trupla s mukom izvlačila iz ravnodušnih čeljusti zemlje, u prnjama i dronjcima, ostacima uniformi ovih i onih, seljačkih odela, devojačkih košulja natopljenih crnom krvlju tamo gde su nekada bile dojke, šarenih sukanja prosečenih tamo gde je put tražio i našao najpre njegov kurac, a potom i kama. I najzad, tamo negde, na periferiji tog paklenog kruga crno-belih prikaza koje posrću prema njemu dižući optužujući ruke i šišteći iz svojih rastrgnutih grla tražeći osvetu, bebe kao larve koje puze prevrćući se i trljajući jedna o drugu, napredujući užasno ružičaste naspram crnila tla pravo prema njemu, streljajući ga zelenim pogledima ili svetleći zelenim sjajem iznutra tamo gde im je glavu smrskao tako da im lica i male, odvratne lobanje gotovo i ne postoje. Bebe, sve one koje je mesecima merkao i ubijao, praćene oživljenim leševima svojih roditelja koji ni u smrti ne mogu da se oslobode uloge običnih lutaka svoje novorođenčadi, bebe su bile te koje su mu dale novu snagu da zareži kao zver i zamlatara rukama oko sebe, pretvarajući prikaze u prah, šaljući ih prividnom zaboravu iz kog su se probudile da ga muče i kinje. Bebe, đavolji Nakot, one su njegovom životu pružile davno izgubljeni smisao i o, kako ih je samo voleo, kako ih je voleo zbog činjenice što može da ih mrzi i tu mržnju ovaploti ovim svojim rukama.

On zaurla grohotom, ovaj put zaista, rasterujući ljigave mesnate ružičaste male aveti u nepostojanje, i udahnu duboko ponosan što zna ko je, što zna da je on Stevan Pokrajac, omraženi Gorski Car, Nožina.

Tama.

Trgao se. Stajao je na hodniku pred vratima svog stana, gde je izašao ni ne osetivši, ratujući s avetima. Klonuo je iznenada oslanjajući se na hladan zid. Podigao je ruku do čela. Temperatura. Nije ni čudo, mora da se prehladio ili tako nešto, pa je sad u bunilu i svašta mu se pričinjava.

Aleksijević uzdahnu i okrenu se, iznenada ponovo star i iznemogao. Moram da legnem, pomisli. Da uzmem aspirin, da se malo smirim. Bolestan sam. Nije mi dobro, imam temperaturu. Da, aspirin... ili možda dva. Da zaspim... biće mi posle bolje...

Vrata stana bila su otvorena i on se maši kvake da bi se pridržao, a onda začu zvuk od kog se skamenio.

Pevušenje. Tiho, setno... Ženski glas pun beskrajne tuge, onaj glas koji ga je toliko puta dovodio do ludila, koji mu je jasno stavljao do znanja da on jednostavno ne postoji, da nije tu gde i ona. Ovaj put, šok je bio suviše jak i on oseti kako mu iznenada trne leva ruka i snažan bol počinje da se penje uz nju prema ramenu, odakle će mu se kao ubistveno sečivo sjuriti pravo posred srca, da ga rascepi jednom za svagda tamo gde ga je njen glas naćeo. Zlurado, i gotovo zahvalno, Aleksijević odahnu shvativši da je to infarkt, da treba još samo koji sekund da trpi sve ovo, i da će potom sve konačno biti u redu. Ali

(Žena u gomili nelagodno se promeškolji; osećala je promenu u vibracijama koje je njena beba odašiljala zajedno sa ostalima. Pomislila je za trenutak razočarana da će predstava biti naglo svršena, pomislila je to prevodeći gotovo besnu reakciju svog deteta u misli koje nije shvatala. Vibracije načas prestadoše, a onda uhvatiše novi ritam, pletući novo oćaravajuće ustrojstvo. Žena odahnu. Njeno luće će ipak biti zadovoljno.)

nešto odjednom zgrabi taj streloviti bol negde u njegovoj mišici i zadrža ga tu, kao da mu saopštava da se neće tek tako lako izvući. On zakoluta očima uspaničeno, osetivši kako mu slabašna pena bespomoćno izbija na usta. Ne, ne želim da gledam! Ne želim to da vidim! Dosta! Završite više s tim!

Ali sila koja ga je držala uhvaćenog kao bubašvabu pod čašom nije mu dopuštala da pobegne u laku i brzu smrt. Pesa naglo prestade tamo unutra, u stanu, i začu se tihi, melodićan ženski glas: – Stevane? Ti li si?–

On ispusti nešto nalik na pisak i trže se dalje od tog otvora u pakao, povodeći se bolno na nogama koje kao da su mu bile od pihija. Nalete na suprotan zid hodnika, udari glavom i jauknu. To ga malo povrati i on krenu prema stepeništu ruku raširenih kao u mornara koji održava ravnotežu hodajući palubom dok je more uzburkano. Uspeo je da stigne do

gelendera i uhvati se za hladnu crnu plastiku, presamićen, pokušavajući da povrati dah. Bol u levoj ruci bio je i dalje tu, kao pakosni pratilac.

Iza sebe, čuo je lagane korake.

Dole, čuo je sopstvene izbezumljene misli. Dole, sići ćeš nekako, pobeći iz ovog užasa!

Tada ugleda kako se iz mraka uz stepenište penje nešto, nešto sa poluraspadnutim obojcima i izjedenim cokulama, kako vuče noge stepenik po stepenik, otkrivajući se postepeno u oskudnom svetlu koje je dopiralo iz svetlarnika.

– Zdravo kume –, reče Uroš, osmehujući se svojom polovinom lica niz koju se i dalje cedila krv pomešana sa moždanom masom kao iz neke čarobne, nepresušne fontane.

(Masa pred soliterom uzdrhta od silovitog bleska; bebe utrostručise napor i mreža njihovih mentalnih talasa zabruja sada kao živo biće usredsređena na bedno stvorenje gore, iza debelih betonskih zidova.)

Aleksijević je hteo da vrišti, ali nije imao snage. Pluća su mu se stegla a srce želelo da se rasprne. Pred očima mu je plivalo od bola i mučnine, ali nije mogao da se iskoprci, da pobegne. Sablasni par približavao mu se sporo, kao da uživa u svakom trenutku njegove patnje i straha. Jedino dvoje ljudi na ovoj Zemlji koje je ikada voleo, jedino dvoje čija mu je smrt nešto značila. Otrgnu se od gelendera i slepo, pipajući, poče da se vuče uz stepenice gore, ni ne znajući kuda beži. Osvrtao se panično i kroz crvenilo vrtoglavice uspevao da vidi obrise Uroša i Milijane koji su se peli za njim. Držali su se za ruke. U jednom mahnitom trenutku on se zapita zbog čega se ona neprestano rukom drži za potiljak, a onda gotovo odmah i shvati: pridržavala je glavu da joj ne spadne s vrata.

Tek kada je dospeo na sunce, preznojen i obnevideo, do svesti mu je doprlo gde se nalazi: popeo se na ravan krov solitera, betonsku ploču načičkanu antenama i ptičjim govnicama, na poslednje uporište odakle je jedini put vodio kroz ta metalna vrata koja su uvek stajala otvorena i kroz koja su se čuli spori, trapavi koraci.

Okrenuo se da ih sačeka cereći se ludački, spreman da ih primi u očinski zagrljaj.

Prve nagoveštaje da se zbiva nešto neuobičajeno ugledali su na prilazu Pančevačkom mostu. Međugradski autobus Pančevo–Beograd stajao je ukoso blokirajući čitavu traku autoputa i Nemanja primeti grupicu ljudi okupljenih ispred praznog vozila, najverovatnije putnika koji su po zaustavljanju autobusa izašli napolje. Inspektor poče da trubi, usporavajući. Ljudi su stajali nakrivljenih glava kao da nešto oslušuju, zagledani negde u visine vedrog prolećnog neba. Prodorni zvuk trubljenja limuzine kao da ih nije ni dotakao: nastavili su da stoje nepokretno, kao ostrva razdvojena nepojamnim okeanima, roditelji i deca, mladi parovi, poneki starac ili starica, zagledani, zagledani, izgubljeni u

nekoj nevidljivoj magli. Jedan jedini pogled na njihova bleđa, opčinjena lica bio je dovoljan da u Nemanji izazove nalet jeze od koje je zadrhtao.

Mazalo opsova i skrenu na praznu levu stranu kolovoza. Iz pravca mosta nije bilo saobraćaja i inspektor ubrza. Prošli su pored kamiona pedantno parkiranog uz ivicu puta. Vozač je stajao kraj njega, malo oslonjen o poluotvorena vrata kabine. Imao je isti izgubljeni pogled. Dalje napred putnički automobili stajali su kao nasumice postavljene prepreke i Mazalo bi primoran da ponovo sebi pažljivo krči put između njih, pazeći da slučajno ne zakači nekog od ljudi raštrkanih po putu. Prozor je bio otvoren (indikator je svetlucao zeleno u kabini limuzine i svo troje, uključujući i Jasnu koja je utonula u neobjašnjivo ćutanje zastrašujuće slično ćutanju ljudi na drumu, znali su automatski i podsvesno da je zagađenje napolju podnošljivo, uslovljavani duže od pola decenije); inspektor se nekoliko puta izdra, da bi posle trećeg ili četvrtog puta prestao sa tim i zadovoljio se ponekom psovkom promrmljanom sebi u bradu.

Na mostu je situacija bila još gora. Negde na polovini bili su primorani da se definitivno zaustave i izađu iz kola jer je svako dalje napredovanje postalo nemoguće. Mazalo posla kratku poruku Džadžiću i besno zalupi vratima, dok je Nemanja pomagao Jasni da kroči na put. Čim je stala kraj kola, ona se licem okrenu prema soliteru koji se odatle jasno video na uzvišenju s druge strane mosta.

– Šta sad? – upita Nemanja. Mazalo nervozno tresnu pesnicom po krovu mercedesa.

– Ne znam. Imaš li ti pojma šta se dešava?–

Dok je blago pridržavao Jasnu oko struka, Nemanja je pogledom ispitivao gomilu pred njima.–

– Bebe. Vidiš?–

Inspektor osmotri ljude koji su se tiskali između zaustavljenih vozila i klimnu glavom. Tu i tamo štrčale su iznad ramena roditelja ružičaste bebinje glave; muškarci i žene su ih držali podignute visoko u naručju i činilo se da ih dalje, gde je gomila postajala sve gušća, ima sve više.

Nemanja odjednom oseti blagu mučninu koja stade da raste silovito i brzo. Zateturao se iznenađeno, podigao pogled prema Mazalovom licu i video da je bleđo kao krpa.

– Osećaš? I ti?–

Inspektor proguta knedlu. Na čelu je imao nekoliko sitnih kapi znoja. – Da... znam to... od ranije. Ali nikada nije bilo ovako jako!–

– Šta?–

– Zovemo to bejbi-talasi.–

– Gde? U bazi? U Testovima?–

Mazalo klimnu glavom i izvuče nešto iz unutrašnjeg džepa sakoa. Nemanja ugleda plavu staklenu cevčicu punu tableta.

Odjednom ga novi, drugačiji nalet natera da se pogne i uhvati za glavu. Bilo je to kao da mu neki bestelesni hladni prsti opipavaju mozak sa svih strana preteći da ga stegnu u čelični stisak. Pred očima mu se zamagli i on posrnu, hvatajući se sa strane za kola. Kraj njega Jasna je stajala nepokretno i zurila.

Pred sobom je video nejasne obrise, kretanje koje mu se hitro približavalo da bi odmah zatim osetio udaljene dodire po bradi i vilici.

Neko mu je gurao nešto u usta.

On pokuša da ispljune, ali mu taj daleki stisak ne dopusti. Sa hladnim prstima u mekoj teksturi njegovog uma, predao se i progutao... da bi samo nekoliko trenutaka kasnije osetio kako mu pritisak u glavi popušta, kako mu se snaga vraća. Pred očima mu se postepeno razbistri i on se uspravi, žmirkajući zbunjeno. Mazalo ga je posmatrao zabrinuto.

– Bolje?–

Potvrdio je pokretom glave.

– Šta si mi to dao?–

– Tabletu... Izuzetno jak koktel raznih stimulansa. Provalili su to kao uspešno sredstvo za suprotstavljanje bejbi-talasima. Te bebe umeju da budu jako... dominantne.–

– Pri opitima se dešavalo da... preuzmu komandu?–

– Aha. Ali to su relativno brzo rešili. Naravno, bili su u pitanju pojedinačni slučajevi. Ovo ovde... kao da su se povezali u mrežu, kao da su sve ustostročili, uhiljastročili. Strava.–

– U ovome što si mi dao ima i droge?–

– Vrlo malo. Veoma pažljivo dozirano. I rastvara se gotovo istog trenutka kad dodirne nepca i sluzokožu.–

– Već drugi put me častite fiksom. Šta hoćete, da me navučete?–

Mazalo sleže ramenima i okrenu glavu prema udaljenom soliteru. – Mislim da je sada ono što se dešava tebi ili meni potpuno nevažno.–

– Ne sa moje tačke gledišta.–

– U svakom slučaju, pomoglo ti je. Da nisam prvo sebi, pa onda i tebi to strpao u usta, sad bismo stajali ovde kao ovi zombiji oko nas.–

– Da, kao Jasna –, reče Nemanja tiho.

Inspektor pogleda devojkicu i odmahnu glavom. – Žao mi je, ali za nju zaista nije bilo vremena.–

Jasna je stajala licem okrenuta prema suprotnoj strani mosta. Izgledala je očarano. Na usnama joj je lebdeo nagoveštaj osmeha koji joj je u očima već bio sasvim primetan. Ruke je prekrstila, sklopila ih preko stomaka.

– Šta sad? – ponovi Nemanja pitanje koje je postavio kada su izašli iz kola.

– Ja idem tamo –, odgovori Mazalo, sležući opet ramenima. – Tableta će me držati, možda i dovoljno dugo. Ako osetim frku, uzeću još jednu, pa šta bude.–

– Idem s tobom –, reče Nemanja odlučno.

– Ne treba mi tvoja pomoć. Bolje ostani ovde, bićeš sigurniji. Ko zna šta se tamo dešava.–

Nemanja smognu snage za kiseo osmeh.

– Zaboravljaš jedno: da sam ja ipak novinar. A ako ovo nije priča, ne znam šta jeste.–

Pogledi im se sretoše, i Mazalo u njegovim očima pročitao gvozdeno rešenje. Uzdahnuo je pomirljivo, i rekao: – U redu. Ali da sam na tvom mestu, ne bih se mnogo nadao da ću o ovome objaviti ijedan jedini redak. A Jasna?–

Nemanja se ponovo pažljivo zagleda u Jasnu u lice i posle nekoliko trenutaka okrenu glavu.

– Mislim da je trenutno bezbedna koliko može da bude. U svakom slučaju, što dalje od onog tamo, to bolje. Neka je ovde... Vratću se po nju... posle.–

Posle čega? zausti Mazalo da pita, ali se uzdrža. Kratko mu klimnu glavom i njih dvojica krenuše da se probijaju kroz gomilu čim je Nemanja stigao da spusti brz poljubac na Jasnine poluotvorene usne.

Kako su se približavali soliteru, tako su sve jače osećali opresivno prisustvo nečeg neopipljivog, ogromnog, što je prožimalo gomilu oko njih. Nemanji se činilo da je pritisnut sa svih strana, kao da neka strana nad-svest kontroliše prostor kojim se kreće i to njegovo kretanje usred posvemašnje nepokretnosti gleda kao na sićušno uznemiravanje koje nije vredno pažnje. Znao je i šta je izvor te zastrašujuće snage, i koji su sastavni

delovi tog višeg organizma, njegove ćelije povezane u novo, svetu nepoznato ustrojstvo: video ih je svuda oko sebe dok se provlačio između ljudi i žena koji su ih držali u rukama. Na njihovim licima nije bilo ni traga nevinosti koje se od beba da očekivati; imala su napete, usredsređene izraze, sa jezivim potmulo svetlećim zelenim očima uperenim u vrh sive kule.

Opet sam u tunelu, pomisli on, ali sada bez mraka, bez sanduka, bez čudovišnih prikaza... Ali ova kuća strave je gora... toliko gora... baš zato što je stvarna.

Inspektor se probijao pred njim i olakšavao mu kretanje. U jednom trenutku Nemanja vide kako Mazalo pomera u stranu desni peš sako i otkriva iznad pojasa futrolu iz koje viri drška pištolja. Nasmehio se bezvoljno. Taj je gest u tom trenu izgledao koliko beskorisno, toliko i herojski. Nije rekao ništa, samo je nastavio dalje prema zgradi sve bližoj, sve tamnijoj pred njima naspram netaknutog neba.

Mesto koje je Nemanja tako dobro upoznao za vreme svog druženja, a kasnije i zabavljanja s Jasnom, bilo je opkoljeno gomilom i on među svim tim ljudima primeti i Jasnine komšije i poznanike iz ulaza. Svi su bili u potpuno istom stanju, istom stavu, uniformne opeke u zidu nenadano sazidanom oko nekoga ili nečega u njihovoj zgradi.

Zašto se ovo dešava? pomisli sa mešavinom osećanja čiji je najmanji deo činila profesionalna radoznalost. Malodušnost i očaj smenjivali su se u njemu naizmenično, sada sve ređe ustupajući mesto malopredašnjoj odlučnosti. Ništa ne razumem!

A onda vide kako se Mazalo pred njim odjednom ukočio nadomak ulaza u crna usta zgrade. Tada i on oseti udar, nalet uragana u glavi i posrnu hvatajući se za neku od tih voštanih figura oko sebe. Razrogačenih očiju koje su prestale zakratko bilo šta da vide i razjapljenih usta koje su gutale vazduh, zastao je zapljusnut slikama koje su blesnule u njegovom umu kao užasno jarki, užasno glasni žurnal u pustom, avetinjskom bioskopu. I tada shvati.

Umom je posmatrao kako se događaji hronološki odvijaju ubrzano poput starih burleski, film čija je sadržina svetlosnim godinama bila daleko od smešne, priču u čijem se središtu nalazio neugledni starac kojeg je povremeno viđao u Jasninom soliteru. Komad po komad uklapao se u celinu kao geometrijske figure u starom dobrom Tetrisu uz koji se relaksirao na poslu između pisanja dva članka. Jedino što ovaj program nije pratio simpatičan elektronski zvuk, već krici i hropci epizodnih protagonista te sulude predstave. Ljudi, žene, deca, pobijeni na najrazličitije, grozne načine... I bebe... Da, naravno, to je bilo to! Tajanstveni ubica za kojim se toliko dugo tragalo bio je ovaj oronuli čiča čiju je sliku posmatrao okom svog uma, prikrivena divlja zver krvavih ruku, stvorenje koje je davno izgubilo sve zajedničko sa ljudskim bićem, sada negde gore na krovu zgrade, izloženo za primer zasluženoj osveti nove vrste koju je ugrožavalo proteklih meseci.

Vest! Priča! kreštao je u njemu novinarski glas, zahtevajući da prekine tu ukočenost, da se trgne, da učini nešto. Istovremeno, korak-dva pred njim, Mazalo je ponovo iz džepa

vadio cevčicu sa tabletama i gutao jednu, sporo kao da se kreće kroz vodu. Nemanja ponovo oseti da ga izdaje volja i da želi da digne ruke od svega i prepusti se tom neodoljivom talasu koji mu je mozak sa svakim novim naletom ispirao od sitnih, nepotrebnih, opterećujućih misli. Gledao je tupo kako se Mazalo okreće, nešto više i pravi odozdo kružni pokret rukom. Pokušavao je da se odupre talasu i održi se na površini dok ne vidi šta se to okreće leteći prema njemu kroz vazduh, cakleći se staklenim odsjajima ukrug, lagano, sve bliže i bliže. U njemu se budi neki refleks, uzdiže se iz otupelosti, prenosi komandu ruci koja uz jedva primetno oklevanje počinje da se diže i pruža napred, otvarajući šaku.

Cevčica je laka, suviše laka da bi u njegovoj ruci izazvala ozbiljniji drhtaj, prenula njegovo telo iz bunila; ali staklo je hladno i ta naizgled beznačajna temperaturna razlika između njega i šake kojom ga je Nemanja čvrsto stegao šalje kratak signal, dovoljno neočekivan da njegov um trepne i u deliću sekunde stvori u sebi novu sliku... pomisao na Jasnu, ostavljenu negde tamo dole na mostu, sa gomilom robota oko sebe.

Želiš da budeš takav? reče neko oštro i prekorno u njegovoj glavi i on shvati da to čuje očevo glas, da na tren vidi i očevo lice, onakvo kakvog ga se seća iz detinjstva – mlado, vedro, tobože strogo, ali puno stvarnog autoriteta. Želiš da se predaš kao svi oni? Bez borbe?

Ovo poslednje bilo je iskra prkosa koja je buknula i pretopila se u pokret. Nemanja zatvori oči i brzo, bez ijedne dalje misli, skinu sa cevčice zapušač. Istrese malu okruglu tabletu na dlan i proguta je na suvo, zabacivši glavu. Svet se vrati u prepoznatljive okvire. Prsti se ponovo povukoše iz njegove glave. On ulete u ulaz zgrade i ugleda Mazala kako zatvara vrata lifta za sobom.

– Ne! – viknu odjednom užasnut, ni sam ne znajući zbog čega. – Ne liftom!–

– Moram da stignem gore do njega pre nego što ga rastrgnu! – uzviknu Mazalo kroz vrata koja su se zatvarala. U jednoj ruci je, bog zna zašto, držao službeni pištolj, sada izvađen iz futrole. – Ti pođi peške, pokrivaj stepenište za svaki slučaj.–

Sledećeg trenutka kabina lifta krenu gore s trzajem i Nemanja tresnu pesnicom o zid u nemoćnom besu, da bi odmah zatim potrčao okolo hodnikom, prema stepeništu.

Unutrašnjost solitera bila je tiha kao pećina. Dok je osluškivao sopstveno dahtanje penjući se na prvi, drugi, treći sprat, čuo je samo još daleko zujanje postrojenja koje je kabinu lifta podizalo prema poslednjem spratu, prema krovu. Našao se negde na četvrtom kada se dogodilo: zvuk kretanja lifta koji je trebalo da bude već negde pri vrhu naglo se prekinu, ponovo započe, ponovo zastade, da bi sledećeg trenu utihlo okno solitera protresao glasan, prodoran prasak cepanja metalnih užadi i drvenih zidova kabine. Nemanja stade oslonjen o zid ispred vrata lifta, osećajući javljanje bodlji pod rebrima. Tamo negde gore, nešto veliko poče da se obrušava, stružući glasno po unutrašnjim žljebovima, ubrzavajući. Par sekundi kasnije, kabina lifta prolete pored četvrtog sprata u

sunovratu prema tlu i Nemanja na tren ugleda izbezumljeno inspektorovo lice, iskolačene oči i usta iskrivljena u prigušenom, potmulom vrisku.

Tresak je bio užasno glasan u tišini zbog koje je taj ukleti soliter sada ličio na kriptu. Nemanja zatvori oči, stegnu zube, a onda diže glavu i nastavi dalje, grabeći po dve stepenice odjednom, pokušavajući da ne misli na to na šta sada telo inspektora Petra Mazala liči tamo dole, u gomili gvožđurije i ostataka kabine.

Imao je utisak da se stepenište izdužuje, pruža dalje u perspektivu, beži mu. Podizao je noge automatski, pomagao se rukama povlačeći se dalje uz stepenice, opipavajući hladan metal gelendera pod dlanovima. Trudio se da gleda samo u stepenike pred sobom, mala odmorišta na spratovima sa kojih se levo i desno moglo ući u hodnike ispred stanova, nove stepenike. Činilo se da mrtva zgrada oko njega polako nestaje, da se stapa sa polumrakom, ali znao je da to rade bebe, da ga ometa Nakot (da, to je bilo pravo ime za njih!), ali i da to ne čini naročito predano i drastično kao što je brzo i brutalno bio sprečen Mazalo u nastojanju da stigne do vrha. Zakasnio sam! pomisli on odjednom, suzbijajući u sebi umor i zadihanost. Za šta, nije znao, ali u ustima suvim od napora imao je iznenađan razočaravajući ukus propuštene prilike. Svejedno, nastavio je ne obraćajući pažnju na sitne trikove oko sebe, i oni zaista ubrzo nestadoše, kao da je monstrozno mnogostruko biće napolju pred zgradom slegnulo svojim ogromnim mentalnim ramenima i ostavilo ga njegovom uzaludnom pokušaju. Sedmi... deveti... dvanaesti... petnaesti sprat. Bubnjanje u slepoočnicama, zveckanje tableta o staklo u džepu, neumoljiva pobuna srca u grudima, protiv napora od kakvog se odavno odviklo, sve se stopilo u jedan isti, sumanutu ritam: novi stepenik, novo odmorište, novi sprat.

Izlaz na krov bio je jarki beli pravougaonik svetla. Nemanja se presamiti pridržavajući se za otvorena limena vrata, pokušavajući da povрати dah. A onda, posle par trenutaka, proguta ono malo pljuvačke što mu se nakupilo u ustima, uspravi se i kroči napolje.

Aleksijević je lebdeo metar ili dva iznad ravne ploče krova, lica okrenutog suncu. Istog trenutka kad i Nemanja, tu je sliku videlo svako ljudsko biće na užoj teritoriji Beograda, oštru i jasnu do poslednjeg detalja – optužbu, suđenje, presudu i izvršenje kazne zajedno. Nakot se postarao da ovu predstavu ne propusti niko.

Počelo je spolja: nevidljive ruke rastrgoše Aleksijevićevu pižamu u dronjke, ostavljajući ga u kukavnoj golotinji starog, košcatog tela i opuštene, naborane pegave kože, koja je bila sledeća na redu. Čudovišni nepostojeći prsti stadoše da je razvlače istovremeno na hiljadu mesta, i ona poče da se kida, puca, ljušti izmamljujući iz starčevog grla užasno zavijanje. Sa njegovog tela poteče krv, isprva stidljivo, tanko, pa onda sve obilnije, bojeći ga mučnim, blistavim crvenilom.

Deru ga živog! pomisli Nemanja samo nekoliko metara dalje, pogleda i dalje prikovanog za taj ludački prizor. I zaista, trake kože cepale su se sa Aleksijevićevih prsa, ruku, butina, uz reske zvuke nalik na naglo odlepljivanje flastera. Zavijanje postade urlik. Krv

je liptala na sve strane i kapala po ploči krova, skupljajući se u guste, klizave lokve. Ali, sve je to bio tek početak.

Lebdeće starčevo telo koje je do tada bilo ukočeno, prikovano mentalnim okovima Nakota za vazduh, protresoše vibracije iznutra; kosti počеше da pucaju na bezbroj mesta, rascepljujući meso, tetive, krvne sudove. Nemanja vide kako se starcu telo rascvetava na pojedinim mestima, tamo gde oštri komadi kostiju sebi probijaju put napolje, da štrče izvan uzdrhtalog tkiva, beličaste, oblepljene sluzavim tragovima. Čitavo Aleksijevičevo telo glasno je škripalo i krckalo iznutra, a najglasniji prasak lomljave kostiju odjeknuo je kada mu se karlica rascepila odozdo i počela da se razdvaja, sa nogama neprirodno iskrivljenim i uskoprcanim, izlomljenim, u jednom komadu samo još zahvaljujući ostacima mišića koji su njihove delove držali na okupu.

U starčevoj utrobi nešto se dešavalo. Odjednom, iz probušene i odozdo rasporene trbušne duplje počеше da kuljaju stara i smrdljiva creva, blistava i ljigava, da bi se uz mučan pljesak prosula pravo u lokve ispod lebdećeg tela koje se naočigled milionskog auditorijuma lagano pretvaralo u izmrcvarenu karikaturu ljudskog bića. Krv, svuda je bila krv, i Nemanja se zagrcnu, pokušavajući da ne povrati.

A ipak, starac je i posle svega još uvek bio živ, bez obzira na to što je njegovo srce odavno htelo da odustane od dalje borbe; nešto ga je i dalje snabdevalo krvlju, nešto mu je još upumpavalo vazduh u pluća, omogućavalo njegovom mozgu da shvati šta se zbiva. Produžavali su mu muke, činile njegovu kaznu onoliko teškom koliko je god to bilo moguće. Iz stisnutog starčevog grla sada se čulo samo tanko šištanje.

Nemanja tada shvati zbog čega je Mazalo uopšte izvukao onaj pištolj. Nije to bio strah ili oprez: inspektor je pratio impulse onog osnovnog, ljudskog u sebi – milosrđa. Da li je zaključio šta Nakot sprema, ili je to samo intuitivno naslutio, više nije bilo važno. Da je bio u mogućnosti i Nemanja bi sada, bez obzira na sve, poslao čitav magacin metaka u ovo bedno telo iznad sebe, ne bi li mu prekratio muke. Ovako, mogao je da bude samo bespomoćni posmatrač.

Leva Aleksijevičeva ruka se izokrenu krckajući u ramenom zglobu, i odlete iščupana daleko preko ivice krova. Isto se dogodi i sa desnom, i on ostade samo da trza glavom refleksno, kao insekt počupanih udova. Usta su mu bila razjapljena u nemom vrisku. Pobeleo jezik visio mu je preko donje usne i njegova veštačka vilica silovito se zatvori, odsecajući više od polovine. Oči su mu nemoćno kolutale, i sve što se od njih moglo videti bile su beonjače. Tada mu i očne jabučice prsnuše jedna za drugom, kao sitna golubija jaja koja je neko obesno dete zavitalo o pločnik.

– Dosta više! Prekinite s tim! – zaurla Nemanja držeći se za glavu. Okrenuo se s naporom, stresao besno sa svog uma male nevidljive prste koji su ga ponovo stidljivo obuhvatali, da potraži neki kamen, parče gvožđa, bilo šta čime bi mogao starca da dokrajči i Nakotu uskrati osvetu do kraja.

I kao da ga uvažava njegovo mišljenje, Nakot zaključa da je vreme da se egzekucija okonča.

Nešto se dogodi u Aleksijevićevoj lobanji. Nemanja začu mukli zvuk i ponovo pogleda, samo da bi video kako starcu iz praznih očnih duplji, ušnih školjki, nozdrva i ždrebla nešto curi, hrli napolje. Zgađen, on shvati da je to moždana masa.

A onda se sve desi u dva munjevitna čina: Aleksijevićeva glava napravi pun krug oko sopstvene ose, kidajući veze sa telom, lomeći vrat, da bi već sledećeg trena bila hitnuta visoko u vazduh iznad krova solitera. Okretala se sporo u letu, dok su krv i moždina prštali unaokolo, više nalik na model od voska nego na pravu ljudsku glavu; kada je stigla do kraja uzlazne putanje kao da je zastala, licem okrenuta prema nebu, a onda počela sa padom prema skamenjenom Nemanji koji je sve to posmatrao dole kraj izlaza na krov. U padu je dočeka odavno neispravna, visoka zajednička antena i glava se nabode na nju kao trofej na koplje pobjednika; vrh antene prođe joj kroz vrat i prodre kroz levu očnu duplju napolje, kriveći se od težine lobanje. I dok je izmrcvareno truplo, oslobođeno veza koje su ga držale u vazduhu, padalo u sopstvenu krv i utrobu kao zdrobljena vreća kostiju, antena sa glavom na vrhu klatila se iskrivljena, ljućala, sve sporije i sporije.

Nemanja je zurio nepomično, a onda se trže. Tamo, na suprotnoj strani krova, kod ivice iza koje se nalazio samo dugi pad u smrt, nejasne prilike počеше da se formiraju ni iz čega i da prilaze lešu. Nesposoban da se pomeri, gledao je kako obilaze oko krvavih ostataka, zadrže se kratko koliko da ispljunu nematerijalnu, ekto plazmatičnu pljuvačku, ili kleknu i rukama zagrabe kroz tu prosutu utrobu, pokušavajući da je rastrgnu, da mu i mrtvom nekako zadaju bol. Onda su odlazile te avetne prikaze krovom prema suncu koje je lagano tonulo na nebu crveno kao krv i nestajale, rasplinjavale se u vazduhu. Nemanja je pokušavao da ih prebroji, ali bilo je to nemoguće jer su se gurali, tiskali, pretapali jedno u drugo. Najzad, kada su svi već obavili to sablasno hodočašće ispod nataknute glave koja kao da je potvrdno klimala odozgo sa zaljuljane antene, ostadoše samo dva obličja, muško i žensko, držeći jedno drugo za ruku. Stajali su tako nekoliko trenutaka i posmatrali leš, a onda podigoše poglede prema nataknutoj glavi i Nemanja primeti kako žena rukama pomera svoju glavu na ramenima da bi mogla da vidi. Sekund kasnije, nestadoše naspram crvenila zalazećeg sunca kao da nikada nisu ni postojali.

Nemanja siđe do prizemlja ne osećajući noge. Napolju, masa je počinjala da se komeša, i stanari krenuše polako nazad u soliter. Lica gomile bila su zbunjena i dok je prolazio kraj njih Nemanja primeti da bebe u naručjima spavaju. Izgledale su nedužno.

I da, iscrpljeno.

Dok je koračao mostom sve bliže Jasni, nazirući joj već zlatnu kosu u gužvi, pitao se da li se ono čemu je prisustvovao zaista dogodilo, ili je sve bilo samo trag nekog sumanutog košmara. Ali ne, prizor pored kog je prošao, slika razvaljenog lifta i okrvavljenog gomile ostataka inspektora Mazala u prizemlju, bio je dovoljno ubedljiv. Osećao je ponovo mučninu u ispražnjenom želucu i nagoveštaje glavobolje. Dejstvo tablete lagano je

nestajalo i Nemanja je verovao da malodušnost, zbunjenost i, duboko dole u duši, zaleđeni užas, pored njega osećaju i svi ovi okupljeni nevoljni posmatrači.

Jasna ga je gledala začuđeno i pomalo prekorno.

– Pa gde si ti? – upita ona pre nego što ju je zagrlio i stegao čvrsto, udišući duboko miris njene kose. – Šta je sve ovo?–

Ona ne zna, pomisli Nemanja. U stvari zna, ali je već zaboravila, potisnula u podsvest, tamo gde će sećanje na sve ovo biti pohranjeno kao odličan sigurnosni mehanizam za slučaj da joj ikada padne na pamet da naudi nekoj od jedinki Nakota.

– Ništa –, reče on prilazeći. – Zastoj u saobraćaju. – Uzeo ju je za ruku. – Hajdemo kući.–

– Čija su ovo kola?–

Pogledao ju je podozrivo dok je uzimala tašnu sa karoserije limuzine, a onda slegnuo ramenima. – Neko ih je verovatno ostavio tu i otišao napred da pogleda. Hajde.–

Očekivao je druga pitanja, pitanja o tome otkud oni tu, kako to da su se našli usred zastoja u saobraćaju na mostu, što malo ne svrate do njenog stana kad su već tu, i smišljao je na brzinu laži kojima će je ubediti, zadovoljiti njenu radoznalost, umiriti je. Ali, Jasna je ćutala. Koračala je pored njega između ljudi koji su se polako razilazili gore prema Ruzveltovoj, ili dole prema ulici 28. marta, između vozila koja su počinjala da se kreću dalje, kroz zvuke prvih nervoznih sirena i psovke upućene pešacima.

Nemanja je odvuče dalje od solitera prema taksi stanici, pogledavajući joj povremeno u lice. Smešila se, kao da razmišlja o nekoj prijatnoj tajni i čeka pravi trenutak da mu je saopšti. Taj trenutak nastupi kasnije, posle vožnje i neobaveznog čavrljanja po kom je zaključio da je poslednjih nekoliko dana apsolutno izbrisano iz njene svesti, uključujući i Testove i poslednje užasne događaje u njenoj zgradi, kada su zaključali za sobom vrata i ušli u predsoblje njegovog stana u Kapijama.

Naglo se okrenula, obisnula mu se o vrat i brzo ga poljubila.

– Kaži dragička! – rekla je radosno.

Gledao je ćutke za trenutak u njeno ozareno lice, znajući unapred šta će reći. – Dragička –, izgovorio je bezvoljno.

– Imaćemo bebu! U trećem sam mesecu! Zar to nije fenomenalno?–

Nemanja oseti da ga noge više ne drže, da naglo tone u bunar bez dna, u crni vrtlog nesvestice, usisan, sa jedinom željom da bar zakratko iz sebe istisne i zaboravi na sve grozote koje mu je taj dan doneo.

I želja mu bi uslišena.

Žena je bila umorna ali srećna. Beba joj je spokojno spavala na prsima dok je otključavala vrata, a nije se probudila ni nešto kasnije, dok ju je nežno plegala u krevetac.

Gledaj je samo, zlato moje malo... Sva se zarumenela, usnice joj se puće, smeši se dok spava. Moraću redovno da je vodim u ovakve šetnje, kad god je vazduh čist. Prija joj.

Napolju, spuštalo se več.

Iznad grada, II

Čak.

Zastao je i podigao glavu, osluškajući vetar. Pred njim, otvoreni album sada je bio pun. I ovaj, poslednji isečak uredno je zalepljen na svoje mesto, u dnu poslednje strane, mali pravougaonik novinske hartije kao tačka na kraju duge, sumorne rečenice.

Ponovo je spustio pogled i preleteo njime po isečcima koji su se tu, na kraju albuma, sastojali uglavnom od čitulja. Tek tu i tamo među njima bili su naslovi i poneka kratka vest. Pogled mu se zadržna na jednoj od njih, isečenoj iz Politike, iz rubrike – Lične i porodične vesti:

Prof. dr. Antonije Prodanović obaveštava prijatelje da je dana 17. septembra ove godine postao deda, i poziva da mu se pridruže i podele radost sa njegovom porodicom na svečanoj proslavi koja će se ovim povodom održati 28. septembra u 20 sati, u porodičnoj kući Prodanovića.

A dole, na kraju, lepak se već osušio na poslednjem prilogu koji je sa ovim bio direktno u vezi. Sa hartije je u Nemanjino lice zurila poznata, arogantna fizionomija ovekovečena sa onim istim, prezrivo izrazom oko usta na maloj crno-beloj fotografiji.

Ispod fotografije, ucveljena rodbina je javnosti iznosila svoj bol i tugu zbog prerane smrti dragog pokojnika, posle kratke i teške bolesti. Među potpisanim imenima bilo je i ime "dedinog ponosa".

Zbog čega to rade? upita se Nemanja jalovo. Većina čitulja u albumu odnosila se na stare ljude, uključujući i onog Stajića i njegovu ženu, koji su svoje mesto u toj crnoj zbirci

zaslužili samo time što su stanovali u Jasninoj staroj zgradi. Ali Prodanović je bio mlađi. Znači li to da se granica pomera? Naniže? Zašto? vapije bezglasno. Zašto svako novo rođenje mora da znači i novu smrt? Ravnoteža? Nekakva demonska smena generacija? Možda eliminaciju vrše nagoniski, u zavisnosti od okolnosti, možda sve to rade da bi iz svoje blizine uklonili usta koja udišu kubike i kubike dragocenog vazduha.

On prođe prstima kroz kosu i počne da masira očne jabučice. Zagledan u ništavilo iza zamagljenog prozora, pomisli iznenada opet nešto što mu je već duže vremena grickalo um: A možda je čitav ovaj svet samo jedan veliki organizam koji se menja, prilagođava, stvara mutirane ćelije sposobne da ga održe u životu, odbacujući stare, izumrle, nepotrebne. Nasmešio se umorno. Jesmo li mi, nepromenjeni ostaci ljudskog roda, zaista to? Obična perut na koži sveta?

Osetio je blagi dodir na potiljku i poskočio kao oparen. Bila je to Jasna. Stajala je tu, iza njega, nabreklog stomaka, sa pogledom sanjara u očima. Zurio je u nju odozdo, sa stolice, pun beznada, prazan i hladan.

Ona je bila zadovoljna. Beba koju je nosila u utrobi kao tempiranu bombu bila joj je važnija od svega drugog. Prisetio se načas bleđih, bezvoljnih slika događaja koji su usledili posle onog dana, i stresao sa sebe sećanja na život koji se nastavio prividno, kolosekom koji je vodio prema bezdanu. Što se njega tiče, sve je umrlo tada, tridesetog aprila. Da, bila je tu svadba, brza i lažno vesela, sa njenim roditeljima koji su za tu priliku došli iz Francuske i njegovom majkom, malim brojem zvanica, svadbenim ručkom... Poslovi oko opremanja stana i organizacije zajedničkog života koje je otaljvao bez elana, odlasci u redakciju, sitna zadovoljstva koja su izgubila svaki ukus i smisao.

Mazalo je u jednom bio u pravu: o tragediji u soliteru i onome što je iza nje stajalo Nemanja zaista nije objavio ni jedan jedini red. Nije bilo svrhe. Za to su ionako znali svi, mada su svesno odbijali to da priznaju. Naravno, ni Jasnina studija nije dovršena. Nemanja se osećao bespomoćno, kao jedini čovek sa čulom vida u nebrojenom mnoštvu slepaca. Čak ga ni Džadžić nije kontaktirao. Ostavljen je na pustom ostrvu upućenosti, i možda mu se Nakot ovog trenutka podrugljivo smeje kroz embrion njegovog sopstvenog deteta, ako je uopšte sposoban za takve sitne, ljudske radnje.

On mlitavo uhvati Jasinu šaku i ustade da pogleda kroz prozor. Tamo negde, prema Avali, mogli su se videti povremeni bleskovi eksplozija i crni stubovi dima. Uzdahnuo je.

Počelo je konačno prekjuče. Odjednom, u čitavom svetu. Ovde, naravno, u središtu... Novine su bile u konfuziji, niko nije shvatio šta se zbiva; znalo se samo da Bosna i Sandžak gore. Trebalo je samo par sati da se sve proširi po svim krajevima oglodane zemlje.

Rat!

Sada je mogao da shvati jedan davni trenutak kome je prisustvovao onomad, na dan kad je objavljena Brozova smrt: njegov otac je bio još živ, ali teško bolestan, i Nemanja je s

majkom došao u bolnicu da ga vidi. Plakao je. Umro Tito? mislio je tada, suviše mali da bilo šta shvati. Pa šta? Zaista, njegov otac nije bio nikakav veliki komunista ili lojalni partijac. Ali sada je znao zbog čega je on tada plakao, sa izrazom krajnjeg očajanja na licu, izjedena rakom: Titova smrt njegovom ocu je značila kraj nečega sa čime je odrastao, sa čime se hteo-ne hteo saživio, kraj postojanja Vođe koji je bivao uznošen i do pijedestala božanstva. Smrt božanstva njegovom je ocu značila samo potvrdu sopstvene smrtne presude za koju je već neko vreme instinktivno znao, ali je odbijao da je prihvati. Bio je to kraj jednog sveta kome je on pripadao i taj kraj ostavio ga je da skonča u bolesti okružen neizvesnim limbom u kome je sve bilo moguće. Sve osim ozdravljenja.

Isti osećaj, osećaj koji je u ratu 1991. za njega ostao nepoznat uglavnom zahvaljujući tome što je bio samo golobradi momčić mobilisan usred studija, imao je Nemanja sada, dok je gledao u crveni poziv za mobilizaciju koji je ležao presavijen na njegovoj iskrzanoj zelenoj vojnoj knjižici. To crveno parče papira sada je značilo raskid sa svetom u kome je odrastao i pokušavao da živi. Ono je bilo njegova smrtna presuda. Kao ni pre sedam godina, nije znao ni gde ide ni protiv koga se bori, ali u jedno je bio siguran: tamo negde postoji metak koji na sebi nosi njegovo ime.

Trebalo je da oseća brigu za Jasnu i nerođeno dete, ali nekako nije mogao u sebi da otkrije ni traga nekom takvom osećanju. Bila je tu samo ta velika praznina i osećaj kobne predodređenosti. Biće im dobro. Nakot će se postarati za to.

On pritegnu opasač oko šinjela i podiže sa poda transportnu vreću. Strpa knjižicu i poziv u džep, a onda se okrenu da još jednom pogleda te uklete oči koje će ga pratiti do kraja. U njima je video budućnost čovečanstva, budućnost u kojoj za njega i nju nije bilo mesta.

Zagrlio ju je jednom, snažno, i učinilo mu se da oseća blago pulsiranje živog organizma u njenom stomaku priljubljenom uz njegov. Spustio joj je poljubac na usne, i onda izašao nekako previše brzo, osvrnuvši se samo još jednom.

Nije rekla ništa. Osmehivala se.

Zatvorio je vrata za sobom bez reči.

Mršava žena je ispuzala iz ostataka skloništa osvrćući se oko sebe kao divlja zver, pazeći da je neko ne primeti. Maločas je čula neki tresak, možda bude nešto i za nju. I zaista, petnaestak metara dalje ležao je prevrnuti kamionet, dopola zariven u krater nasred široke novobeogradske ulice. Vrata kabine bila su otvorena i mogla je da vidi telo vozača koje je beživotno visilo napolje.

Prišla je vozilu brzo, pognuta, ne obraćajući pažnju na bol. Zgrabila je kvaku zadnjih vrata i otvorila ih. Sjajno! pomislila je kada je ugledala šta se unutra nalazi: gomile konzervi bile su rasute po unutrašnjosti kamioneta, a bilo je čak i nekoliko čereka svežeg mesa! Počela je mahnito da pretura, da bi koji trenutak kasnije pobjednički podigla uvis

dva mleka u tetrapaku. Tada začu nešto nalik na režanje i okrenu se da ugleda zakrvavljene oči muškarca u ritama, lica i ruku prekrivenih opekotinama i živim ranama nalik na njene. Posmatrao ju je krvožedno, i ona vrisnu, baci jednu konzervu i pogodi ga u levu stranu čela. On jauknu, ali se samo malo zatetura, da bi odmah zatim besno uskočio unutra. Njih dvoje počеше da se tuku usred basnoslovnog blaga u kamionetu, ne primećujući da njihovi pokreti sve više naginju nakrivljeni kamionet ka unutrašnjosti dubokog kratera. Trenutak kasnije, vozilo se preturi i sruči unutra, a vrata se zalupiše ostavljajući čoveka i ženu unutra da se bore na život i smrt u potpunom mraku, nesvesni da je kamionet legao tako da je iz njega nemoguće izaći i da konačnog pobednika očekuje samo duga smrt od gušenja.

Nedaleko odatle, njihove bebe su svetlele. Okupane zelenim sjajem lebdele su nekoliko santimetara iznad tla u prostorijama raznesenim eksplozijama, bezbedne od tihe radijacione smrti. Povezane u živi duhovni lanac mogle su da izdrže bez hrane i vode barem onoliko koliko bude trebalo nekim drugim preživelim odraslim ljudskim bićima da stignu do njih i nahrane ih i napoje. Još samo malo, pa im ni oni neće više trebati.

Nova, uraganska mentalna snaga kovitlala se nebom nad razrušenim Beogradom, prikupljajući iz teških kiša i radioaktivne prašine energiju za stupanje u kontakt sa istovetnim entitetima u Berlinu, Moskvi, Melburnu, Buenos Airesu. Svetom je duvao novi vetar, vetar smrti za čovečanstvo.

Vetar života za Nakot.

Pisano u Beogradu, 1988-89.

Goran Skrobonja

Pogovor ovom izdanju

Pre tri ili četiri godine, kada je Boban Knežević objavio možda istorijski "Tamni vilajet" sa pričama mladih domaćih autora SF-a, dosta ljudi zamerilo mi je zbog toga što je radnja moje priče koja je tamo objavljena (Rouzvil) smeštena u tamo neku američku selendru, a ne recimo u Lajkovac ili Lapovo. Saglasio sam se tada sa njima da bi ono što se desilo u Rouzvilu verovatno isto tako moglo da se desi i u nekoj našoj varoši i uvažio činjenicu da postoji trend istinski domaćeg SF-a u koji se treba uklopiti zato što je jedini prirodni izbor za jednu lokalnu SF produkciju koja je prebolela sve dečje bolesti raznih Džonova Smitova u svemiru i postala dovoljno svesna sopstvenog kvaliteta da se okrene domaćem okruženju i miljeu. Postoji, međutim, jedna stvar koja najčešće prevagne kada rešim da se bavim pisanjem SF-a, fantasy-a ili horror-a, a to je osećaj koji varira za svaki konkretan primer. Otud sam i dalje uveren da Rouzvil ne bi funkcionisao u Lajkovcu, baš kao što sam sada uveren da Nakot ne bi funkcionisao u Los Angelesu.

Ali, ukoliko se čovek odluči da piše o nečemu što se događa ili će se dogoditi u budućnosti u Beogradu ili bilo kom drugom gradu naših zemalja, dolazi u opasnost da, bez obzira na smelost i razmahnutost mašte, stvarnost vrlo brzo potre sav njegov trud kao deplasiran. Roman koji ste upravo pročitali pisan je negde baš u vreme pojavljivanja "Tamnog vilajeta". Podsetimo se malo: Savez Komunista je i dalje bio neprikosnovena politička snaga na našim prostorima, Jugoslavija je bila kakva-takva evropska država a ne skup antagonističkih primitivnih plemena, Berlinski zid je bio čvrst kao stena, a i familija Čaušesku se, hvala na pitanju, osećala prilično dobro. Znamo šta se potom desilo.

Ono što želim da kažem jeste sledeće: Ako hoćete da ljudi ozbiljno shvate ono što ste napisali, potrebno je da postignete određeni nivo identifikacije čitaoca sa likovima i situacijama; ovo posebno važi za horor, u koji mislim da Nakot slobodno može da se svrsta po bilo kojoj definiciji. Specifičnost ovih prostora nameće neminovno prisustvo dnevne i svake druge politike, jer smo, čini mi se, genetski predodređeni da budemo okrenuti samo sadašnjosti, u funkciji prošlosti. Svako dublje otiskivanje u ekstrapolaciju ovdašnje budućnosti zato nosi u sebi od samog začetka opasnost da ne bude shvaćeno, ili da ga stvarnost opovrgne vrlo brzo. A pisati o Marku Markoviću ili Peri Periću u utopijskoj 20001-oj godini ima smisla koliko i traktat o svadbenim običajima sivih mrmota kroz vekove.

Zato Nakot danas ne može ni da se poredi sa onim što bi bio da je objavljen u vreme kada je i nastao. Pošto i dalje veoma volim neke njegove likove i neke njegove delove, zaključio sam da ima smisla predstaviti ljubiteljima horora.

G. Skrobonja

Beograd, novembar 1992.

Miodrag Milovanović

Alternativna horor istorija

Ponekad se čoveku život smuči zbog beznačajnih stvari, u trenutku kada se tome najmanje nada. Jedno tako bespredmetno osećanje očajja obuzelo me je negde na desetoj stranici romana Nakot Gorana Skrobonja. Bože, pomislio sam, pa ovaj čovek bi bilo gde na zapadu bio bogat.

Jer Nakot je jedna jako čitljiva knjiga, pisana u najboljoj tradiciji savremenog horora, što će reći, pisana u maniru Stivena Kinga. Ako se ima u vidu koliko se samo bledih kopija majstorovih dela štampa u svetu u hiljadama i milionima primeraka, onda bi jedno ovako zrelo i prostudirano delo sigurno postalo pravi hit, a njegov pisac dobio šuškvu gomilu novčanica.

Umesto toga, Skrobonja ga posle više od dve godine čamenja na disketi objavljuje u tiražu od dvesta pedeset primeraka, bez mogućnosti da ga pokloni i najbližim prijateljima zbog astronomske cene štampe.

U međuvremenu, dok su sektori na disketi pretili da popuste pred entropijom, kako jedan kritičar iz Locus-a kaže za Spinradov roman *Rusko proleće*, događaji u svetu izmenili su njegov podžanr i od horor romana o bliskoj budućnosti načinili roman alternativne istorije.

Budućnost koju je Skrobonja zamislio pre nešto više od dve godine još sadrži onu bivšu Jugoslaviju, pred kraj ovog veka. U takvoj Jugoslaviji, a i šire, počinju da se dešavaju čudne stvari. Rađa se sve više dece obdarene paranormalnim sposobnostima, koja svojoj novoj rasi počinju da prave mesto ubijajući u početku starce, a kasnije i ostalu gamad. Kao i King, i Skrobonja prati više ličnosti, detaljno razrađujući svaku i pokušavajući da čitaoca zadrži vezanog za kontinuitet radnje.

To mu baš uvek ne uspeva, jer još nije u potpunosti u stanju da zarad celine žrtvuje neku efektnu sliku, neki bravurozan opis smrti. Ta povremena nepotrebna zastranjivanja, uz možda malo prenaplašenu žanrovsku karikiranost pojedinih situacija i dijaloga, najveća su mana ovog, inače vrlo dobrog romana.

Osnovna vrlina Nakota je uverljivost likova i njihove motivacije, tako retka osobina u našem, a i u svetskom hororu. Skrobonjini likovi imaju prošlost, i čvrsto su vezani za naše prostore i društvene i političke okolnosti kroz koje prolazimo i kroz koje smo prolazili. Pored toga, roman je pun simpatičnih posveta pojedinim majstorima svetskog horora, kako piscima, tako i filmskim režiserima, i pod groznim scenama u prvom planu, provejava jedan drugi duhovit i samosvestan tekst, svojstven samo pravim majstorima žanra.

Koliko će ovakav roman biti zanimljiv našoj publici, ne znam. Verovatno bi posle prizora iz Sarajeva izgledao mlak i beživotan, ali ako horor ikada nađe mesto pod suncem naše književnosti, ovo će biti jedan od vrednijih kamena temeljaca.

Miodrag Milovanović